

Tämä kirja kertoo harrastamisen ilosta ja innosta sekä siitä, miten ohjaajat tukevat ja rakentavat siltaa mielekkääseen ja innostavaan harrastustoimintaan. Kirja koostuu harrastustoiminnan ohjaajien omista kirjoituksista, joissa he kertovat keskeisistä toimintatavoistaan ja työskentelystään. Kirjoitukset avaavat monipuolisesti eri alojen harrastustoimintaa. Kirja kertoo myös konkreettisilla tavoilla siitä, miten harrastamisen ilo syntyy yhdessä ja miten ohjaaja pystyy toiminnallaan tukemaan jokaisen lapsen ja nuoren osallisuutta ja onnistumisen elämyksiä.

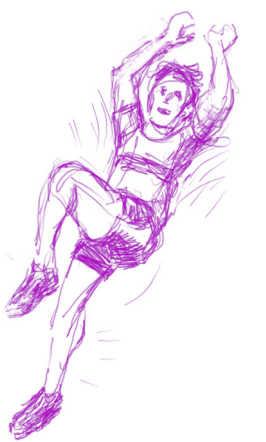
Julkaisu on toteutettu osana Harrastamisen Suomen mallin valtakunnallista kehittämistoimintaa, jonka tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä.

Tämän kirjan artikkeleissa keskeisinä teemoina ovat harrastustoiminnan innostavat työtavat ja laadun kehittäminen sekä yhteistyön edistäminen niin paikallisten kuin valtakunnallisten toimijoiden välillä.

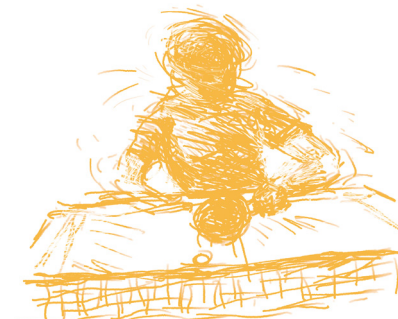
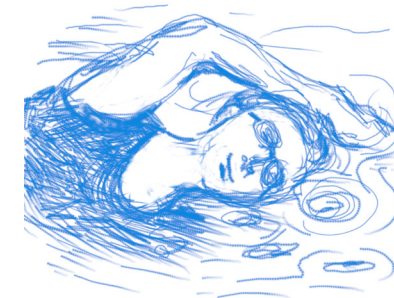
Kirja on luettavissa avoimena julkaisuna Taideyliopiston sähköisessä julkaisuarkistossa <https://taju.uniarts.fi>.

ISBN 978-952-353-462-9 (painettu)
ISBN 978-952-353-463-6 (pdf)

SIIVET HARRASTUKSILLE – Ohjaajien kirjoituksia

SIIVET harrastuksille – Ohjaajien kirjoituksia

Toimittaneet Inkeri Ruokonen, Sirke Pekkilä ja Sunna Majjala

SUOMEN TAIDE- JA
KULTTUURIKASVATUKSEN

BSERVATORIO

SUOMEN
OLYMPIAKOMITEA

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Pedagogisen toiminnan
perusteet lasten ja nuorten
harrastustoiminnassa

SIIVET
harrastuksille
– Ohjaajien kirjoituksia

toim. Inkeri Ruokonen, Sirke Pekkilä ja Sunna Maijala

SIIVET HARRASTUKSILLE

– Ohjaajien kirjoituksia

© Taideyliopisto ja tekijät 2024

Julkaisija Taideyliopisto, Helsinki 2024

Toimittaneet Inkeri Ruokonen
Sirke Pekkilä
Sunna Maijala

Ulkoasu Pekka Niemi, Rhinoceros Oy
Miika Nyssönen

Kannen kuva ja piirrokset Miika Nyssönen

Painatus Hansaprint Oy, Vantaa 2024

Tämä julkaisu on toteutettu Harrastamisen Suomen mallin kehittämishankkeessa – Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Hankkeen koordinoijana on toiminut Taideyliopiston Avoin kampus.

Kehittämishankkeen yhteistyökumppaneina ovat olleet Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Olympiakomitea sekä Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutuksen rahoittajana on opetus- ja kulttuuriministeriö.

ISBN 978-952-353-462-9 (painettu)

ISBN 978-952-353-463-6 (pdf)

Tämä kirja on luettavissa avoimena julkaisuna Taideyliopiston sähköisessä julkaisuarkistossa <https://taju.uniarts.fi>

Pedagogisen toiminnan
perusteet lasten ja nuorten
harrastustoiminnassa

HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Sisällys

Esipuhe, *Inkeri Ruokonen, Sirke Pekkilä ja Sunna Maijala*7
Opetus- ja kulttuuriministeriön tervehdys, *Iina Berden* 11

I Lapsen oikeus harrastukseen

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa turvallisen, innostavan ja osallistavan harrastustoiminnan järjestämiseen, *Maria Rytönen* 15
Olla elävästi etänä – etäopetuksen erityispiirteitä, *Riikka Rauhala ja Soili Perkiö* 21
Samalla viivalla, *Timo Riuttala* 31
Lupa laulaa, *Silja Sjöberg* 39
A hobby group as a source of positive social experience and well-being which enhances participants' sense of belonging and inclusion, *Vera Lapitskaya* 47

II Harrastus luovuuden lähteenä

Luovaa ilmaisunvapautta ja yhdessäoloa iloksi, *Heli Halonen* 55
Satukässä – luovan elämän lähde, *Kaija Maria Surakka-Skinnari* ... 59
Kerholaisten huomion herättäminen Luova kerho -toiminnassa, *Ria-Noore Haimo-Abiona* 73

III Kannustava harrastustoiminta kohtaamisen ja osallisuuden mahdollistajana

Kannustava kohtaaminen lasten ja nuorten taideharrastuksessa, *Marjo Akkanen* 83
Piirtäminen lapsen osallisuuden, luovuuden ja kommunikaation tukena lastentanssitunneilla, *Pääsky Miettinen* 97
Osallisuuden mahdollistamisen reittejä teatteriharjoitteissa – miten ryhmän ohjaajana madallan kynnystä esiintyä ja ilmaista leikissä, *Ilona Karppanen* 105
Pedagogiset peruspilarit lasten ja nuorten harrastustoiminnassa, *Sanni Sulonen ja Iiro Linden* 111
Kohtaamisen ja empatian merkitys harrastustoiminnassa, *Tiina Laine* 119

Esipuhe

”Mahdollisuus harjoittaa vapaasti kykyjään on onnen ydin.”

– Aristoteles

Tämä artikkelikokoelma johdattaa lukijan lasten ja nuorten harrastustoiminnan monipuoliseen ja rikkaaseen maailmaan. Teoksen kirjoittajat ovat harrastustoiminnan ohjaajia eri puolilta Suomea ja edustavat moninaisia harrastamisen muotoja eri taidemuodoista liikuntaan ja urheiluun sekä luonto- ja teknologiapainotteisiin harrastustoiminnan muotoihin. Tämä julkaisu on koostettu niiden opetus- ja kulttuuriministeriön Harrastamisen Suomen mallin kehittämishankkeen rahoituksella toteutetuissa koulutuksissa mukana olleiden harrastustoiminnan ohjaajien pedagogisista kehittämistehtävistä, jotka antoivat luvan pedagogisen tehtävänsä ja siihen liittyvien kuvien julkaisemiseen tässä artikkelikokoelmassa.

Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa -koulutuksella on vahvistettu harrastustoiminnan ohjaajien pedagogista osaamista ja ohjauksen laatua. Osallistujat ovat saaneet koulutuksessa monipuolisesti tietoa pedagogiikan käsitteistä, menetelmistä, käytänteistä ja oppimisympäristöistä sekä lapsen oikeuksista. Koulutuksen teemoina ovat olleet lasten ja nuorten harrastustoiminnan laatu ja pedagogiikan kehittäminen sekä lapsen ja nuoren kehitysvaiheet. Näitä aiheita ja alan ajankohtaista tietoa on käsitelty pedagogiikan, erityispedagogiikan, lapsen oikeuksien, psykiatrian, kasvatustieteen ja -psykologian sekä taide- ja liikuntakasvatuksen suomalaisten huippuasiantuntijoiden johdolla. Koulutuksen on järjestänyt Taideyliopiston Avoin kampus yhteistyössä Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorion sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Olympiakomitean kanssa. Koulutuksen johtajana on toiminut professori emerita Inkeri Ruokonen ja projektipäällikkönä Sirke Pekkilä. Mukana tiiviissä yhteistyössä ovat olleet professori Eeva Anttila sekä suunnittelijat Riikka Herva ja Sunna Maijala Taideyliopistosta. Lisäksi kiitämme opetus- ja kulttuuriministeriön neuvottelevaa virkamies Iina Berdeniä arvokkaasta ohjauksesta ja konsultaatiosta harrastustoiminnan ohjaajien täydennyskoulutuksen kehittämisessä.

IV Luovat ratkaisut harrastustoiminnan pedagogista laatua rakentamassa

Piirustuspiilonen – kuviskoulun oma leikki, <i>Katri Piri</i>	129
Supersankaruus taidetyöskentelyn lähtökohtana, <i>Maikki Kantola</i>	139
Digitalisaatio voi muuttaa maailman paremmaksi, <i>Leena Sievänen</i>	147
Musiikki liikunnan motivaattorina sekä hyvinvointia ja monipuolisia taitoja kehittävänä instrumenttina lasten ja nuorten harrastustoiminnassa, <i>Minea Kilpinen</i>	155
Huudosta hiljaisuuteen: ääniergonomia uimaopetuksessa, <i>Suvi-Maaria Virta</i>	161
Etevän esiintyjän eväät, <i>Milla-Maria Hulkko</i>	167
Hallittu kaaos, <i>Hanna-Leena Lassila</i>	173

V Innostavia yhteistyömuotoja ja menetelmiä

Taidesisältöjä vauvaperheille: taideteoksiin tutustuminen sisällöt sekä konkretia huomioiden, pohjana vauvojen värikylpy -toiminta, <i>Sanna Pajunen-Kyynäräinen</i>	181
Lasten tehdas – teollisuuden historiasta nykypäivään, <i>Tytti Härkönen</i>	187
Huoneentaulu ja hyvien työmenetelmien äärellä, <i>Anne Lamminen</i>	193
Tavoitteiden sanoittamisen kerroksia, <i>Tanja Huuskonen</i>	199
Keskustelua tekoälyn kanssa ja pohdintaa tulevaisuuden musiikinopetuksesta, <i>Heikki Ruismäki</i>	207

VI Pedagogiset opinnot harrastustoiminnan laadun kehittäjänä

Pedagoginen laatu lasten ja nuorten harrastustoiminnassa, <i>Eeva Anttila</i>	231
Harrastustoiminnan ohjaajien käsityksiä pedagogisen koulutuksen vaikuttavuudesta heidän työhönsä, <i>Inkeri Ruokonen ja Sirke Pekkilä</i>	237

Hankejulkaisun alussa on opetus- ja kulttuuriministeriön tervehdys, jossa neuvotteleva virkamies Iina Berden taustoittaa pedagogisen koulutuksen syntyvaiheita ja korostaa laadukkaana harrastustoiminnan ohjauksen merkitystä harrastustoimintaan innostamisessa ja sitä kautta lapsen ja nuoren hyvän kasvun sekä arjen hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä hankejulkaisu koostuu kuudesta temaattisesta osiosta, joissa jokaisessa nousee esille harrastustoiminnan ohjaajien pedagoginen ajattelu ja heidän omaan työhönsä liittyvä pedagoginen kehittämistyö. Teoksen ensimmäisen osion teemana ovat lapsen oikeudet harrastustoimintaan. Maria Rytönen nostaa artikkelissaan esille YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittavuuden turvallisen, innostavan ja osallistavan harrastustoiminnan järjestämiseen jokaiselle lapselle. Harrastustoiminnan saavutettavuudesta kirjoittavat etäopetuksena tapahtuvan harrastustoiminnan ohjauksen näkökulmasta Riitta Rauhala ja Soili Perkiö. Yhdenvertaisuus, inklusiivisuus ja jokaisen oikeus mieluisaan harrastukseen lapsen ja nuoren hyvinvointia edistämässä ovat esillä myös Timo Riuttalan, Silja Sjöbergin ja Vera Lapitskayan artikkeleissa.

Teoksen toisessa osiossa Heli Halonen ja Kaija Maria Surakka-Skinnari nostavat esille harrastustoimintaan liittyvät luovan ilmaisuuden mahdollisuudet. Ria-Noore Haimo-Abiona kertoo artikkelissaan luovan kerhon toiminnasta ja lasten motivoinnista luovaan ilmaisuun. Harrastustoiminnan ohjaajien pedagogisissa artikkeleissa nousevat esille monenlaiset luovat ratkaisut ja integraation muodot. Lapsia ja nuoria rohkaistaan luovaan ajatteluun yhteisöllisessä iloa tuottavassa ilmapiirissä.

Artikkelikokoelman kolmannen osion artikkeleissa nousee esille kannustavan harrastustoiminnan mahdollisuudet kannustavan kohtaamisen tiloina sekä osallisuuden mahdollistajana. Näistä teemoista ja luovasta ilmaisusta kirjoittavat Marjo Akkanen ja Pääsky Miettinen taidekasvatuksen näkökulmasta, Ilona Karppanen teatteriharrastuksen ja leikkilisen pedagogiikan näkökulmasta sekä Sanni Sulonen ja Iiro Linden ilma-akrobatiaharrastuksen näkökulmasta pedagogisen toiminnan peruspilareita upeasti kehitellen. Osion viimeisessä artikkelissa Tiina Laine nostaa esille kohtaamisen ja empatian tärkeän merkityksen ohjausvuorovaikutuksen perustana.

Teoksen neljäs osio avaa monia upeita pedagogisia näkökulmia harrastustoiminnan ohjaajien työhön liittyen. Katri Piri kirjoittaa leikkillisestä pedagogiikasta kuvataideharrastuksessa, ja Maikki

Kantolan Supersankaruus jatkaa samaa lapsen vahvuusperustaisuuden esille nostamista mielikuvitusta hyödyntäen. Leena Sieväsen artikkelissa hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia ja Minea Kilpisen artikkelissa lukija pääsee mukaan musiikin ja liikunnan maailmaan. Suvi-Maaria Virta vie lukijan uimaharrastuksen maailmaan erityisesti ääniergonomiaan liittyvän pedagogisen kehittämisideansa kautta. Milla-Maria Hulkko kirjoittaa koukuttavasti etevän esiintyjän eväistä ja Hanna-Leena Lassila hallitusta kaaoksesta, josta luovuus syntyy. Neljännessä osiossa ollaan siis moninaisesti rakentamassa pedagogista laatua moninaisia oppimisympäristöjä, leikkillisyyttä ja luovia ratkaisuja hyödyntäen.

Teoksen viidennessä osiossa lukija johdatetaan innostavaan kulttuuriseen yhteistyöhön ja uudennaisiin pedagogisiin menetelmiin. Sanna Pajunen-Kyynäräinen kirjoittaa vauvaperheille järjestetystä museoyhteistyöstä ja vauvojen värikylytoiminnasta. Tytti Härkösen artikkeli avaa teollisuuden historiaa ja nykypäivää Lasten tehdas -projektin kautta. Anne Lamminen on suunnitellut kaikille harrastustoiminnan ohjaajille ja koordinaattoreille soveltuvan huoneentaulun hyvien työmenetelmien äärellä. Tanja Huuskonen tarkastelee artikkelissaan tavoitteiden sanoittamisen kerroksia sirkustoiminnan ohjaukseen liittyen. Heikki Ruismäki nostaa artikkelissaan esille tekoälyn mahdollisuudet tulevaisuuden harrastustoiminnassa erityisesti musiikkikasvatuksen näkökulmasta.

Teoksen kuudennessa osiossa kootaan yhteen pedagogisten opintojen merkitys harrastustoiminnan laadun kehittäjänä. Eeva Anttilan artikkeli nostaa esille kohtaamisen pedagogiikan keskeisen merkityksen pedagogisen laadun ytimenä. Turvallisen ilmapiirin perustana on Eeva Anttilan mukaan kuunteleva, kunnioittava ja kannustava kohtaaminen, ja näistä muodostuu kaiken ohjaustoiminnan pedagogisen osaamisen ydin. Artikkelikokoelman viimeisessä artikkelissa tarkastellaan tämän täydennyskoulutuksen vaikuttavuutta sellaisena kuin koulutuksen käyneet harrastustoiminnan ohjaajat ovat sen kokeneet. Inkeri Ruokonen ja Sirke Pekkilä raportoivat artikkelissa *Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa* -koulutukseen osallistuneille tehdyn kyselyn tuloksia. Artikkelin liittyvien avointen vastausten kautta pääsee esille harrastustoiminnan ohjaajien ääni erityisesti suhteessa tähän koulutuskokemukseen. Kyselyn päätuloksena voidaan todeta, että kyselyyn vastanneet harrastustoiminnan ohjaajat pitivät pedagogista koulutusta erittäin tärkeänä ja kokevat saaneensa

koulutuksesta runsaasti pedagogista tietoa, taitoa ja ajattelun välineitä harrastustoiminnan ohjauksen laadun kehittämiseen.

Samalla kun toivotamme lukijoille antoisia hetkiä harrastustoiminnan ohjaajien kirjoittamien artikkeleiden parissa, lähetämme terveiset kaikille harrastustoiminnan ohjaajille kautta koko Suomen, teette todella merkityksellistä työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen parhaaksi.

*”Tee kaikki hyvä minkä voit,
kaikin keinoin mitä voit,
kaikilla tavoilla, joilla voit,
kaikissa paikoissa, joissa voit,
kaikkina aikoina, joina voit,
kaikille niille, joille voit,
niin kauan kuin ikinä voit.” – John Wesley*

Iloa, intoa ja menestystä työllenne harrastustoiminnan ohjaajina!

Helsingissä 2. huhtikuuta 2024

Artikkelikokoelman toimittajat

Inkeri Ruokonen, Sirke Pekkilä ja Sunna Maijala

Opetus- ja kulttuuriministeriön tervehdys

Lasten ja nuorten harrastusten ohjaajille ja valmentajille suunnatun Pedagogisen toiminnan perusteet -koulutuksen lähtölaukaus oli professori Inkeri Ruokosen esitys ministeriömme lastenkulttuuriseminaarissa Ateenumin taidemuseossa 15.12.2021. Esityksen aiheena oli ”Ohjaajan pedagoginen osaaminen ja ymmärrys lapsen ja nuoren kehityksestä”. Tuolloin elettiin korona-aikaa ja lastenkulttuurin ammattilaisten kutsuminen taidemuseon auditorioon vaati ministeriöltämme tahdonvoimaa. Meitä auttoi pouuusi koronapassi.

Ministeriömme oli saanut vastuulleen lokakuussa 2021 hyväksytyyn kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan lasten ja nuorten harrastamista koskevan toimenpiteen. Sen kirjaus oli näin jälkikäteen aika erikoinen: kartoitetaan keinoja lisätä harrastustoiminnan toimijoiden pedagogista osaamista sekä tietämystä lapsen oikeuksista ja lasten kehityksestä ja ikävaiheista. Emme koskaan kartoittaneet keinoja, vaan Ateneumissa vahvistui ajatus, että tarvitsemme uuden koulutuskokonaisuuden ohjaajille. Ajatustamme tuki harrastusten ohjaajille suunnatun kyselyn tulos, että koulutusta toivottiin.

Koulutus suunniteltiin professori Inkeri Ruokosen, professori Eeva Anttilan ja ministeriömme yhteistyönä. Mukana yhteistyössä olivat alusta lähtien myös Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Taideyliopiston Avoin kampus ja Olympiakomitea. Ensimmäinen koulutus, Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa, käynnistyi jo toukokuussa 2022. Koulutuksia on järjestetty siitä lähtien yleisömenestyksellä.

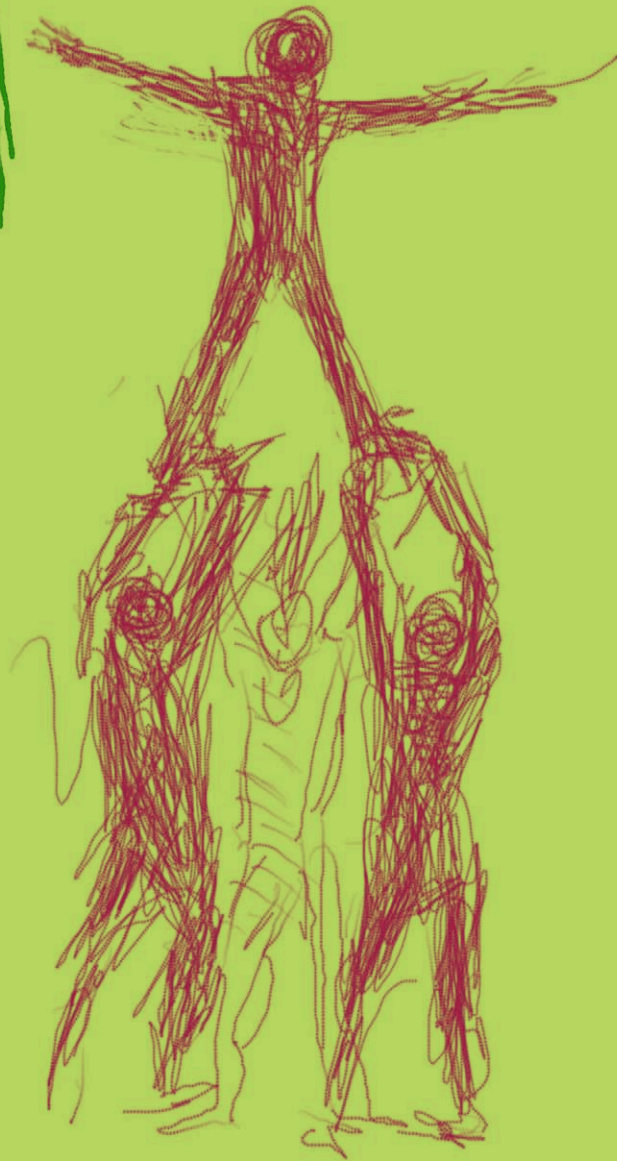
Koulutuksessa osallistujat pystyivät koulutuksen aikana soveltamaan luentojen antia omaan ohjaajatyöhönsä, mitä pidimme ensiarvoisen tärkeänä. Koulutukseen kuului paljon vuorovaikutusta luennoitsijoiden ja osallistujien välille, vertaismentorointia ja kirjallinen lopputyö, joka konkreettisesti yhdisti ohjaajien omat kokemukset ja osaamisen koulutuksesta saatuihin oppeihin ja oivalluksiin. Meillä on ilo saada julkaista otos osallistujien kirjoitustöistä.

Harrastustoiminta parhaimmillaan innostaa lapsia ja nuoria, vahvistaa heidän kiinnostustaan johonkin lajiin tai alaan, tukee hyvää kasvua sekä antaa eväitä arkeen ja tulevaisuuteen. Ohjaajalla on tähän kaikkien hyvään suurin vaikutus.

Iina Berden

Neuvotteleva virkamies, opetus- ja kulttuuriministeriö

I LAPSEN OIKEUS harrastukseen

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus

velvoittaa turvallisen, innostavan ja osallistavan harrastustoiminnan järjestämiseen

Johdanto

Jokaisella lapsella on oikeus harrastaa. Harrastukset ovat tärkeä osa lasten sekä nuorten elämää: niissä on kyse mieleisestä tekemisestä, itsensä kehittämisestä, omista unelmista, vahvuuksien löytämisestä, kaverisuhteiden luomisesta ja vaalimisesta sekä vuorovaikutuksesta muiden kanssa. Harrastaminen edistää myös lasten ja nuorten osallisuutta yhteiskunnassa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, s. 11). Vapaa-ajanharrastusten ohjaajilla on merkittävä valta sekä vastuu lapsen oikeudenmukaisen kohtelun ja kokemuksen rakentamisessa. Ohjaajilla onkin velvollisuus huomioida sekä toteuttaa lapsen oikeuksia harrastustoimintaa suunniteltaessa sekä toteuttaessa. Samaan aikaan lapsen suojaaminen loukatuksi tulemiselta, syrjinnältä sekä väkivallalta on koko yhteiskunnan lakisääteinen velvollisuus. Mitä kaikkia oikeuksia lapsella on harrastustoimintaan osallistuessaan? Entä mitä velvollisuuksia ohjaajalla?

YK:n lapsen oikeuksien sopimus ohjaa harrastustoimintaa

Lapsen oikeudet on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (SopS 60/1991, LOS). Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien kautta toteutetaan LOS:n 31 artiklaa: Lapsella on oikeus

lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan. Sopimusvaltioiden tulee kunnioittaa sekä edistää lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustaa sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin. Artiklassa korostetaan, että jokaisella lapsella tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet näihin, eikä esimerkiksi lapsen tausta saa määrittää sitä, mitä hän voi harrastaa. Suomi on ratifoinut sopimuksen vuonna 1991, mikä tarkoittaa sitä, että Suomen valtio on sitoutunut turvaamaan sopimuksessa määritellyt oikeudet, ja sillä on velvollisuus tukea lasten yhdenvertaista mahdollisuutta kehittyä sekä harrastaa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa sopimusvaltioissa valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea julkaisee yleissopimuksen toimeenpanon tueksi yleiskommentteja, joissa se esittää tulkinsa sopimuksessa taatuista oikeuksista. Yleiskommentit ovat tärkeä työkalu jokaiselle lapsen kanssa toimivalle, koska ne auttavat ymmärtämään LOS:n sisältöä sekä sen asettamia velvoitteita.

Komitea painottaa yleiskommentissaan nro 17 (liittyen sopimuksen 31 artiklaan), että leikki ja virkistystoiminta ovat välttämättömiä lasten terveydelle sekä hyvinvoinnille, ja ne edistävät muun muassa mielikuvituksen, luovuuden, itseluottamuksen, minäpystyvyyden, fyysisten, sosiaalisten, kognitiivisten ja emotionaalisten vahvuuksien sekä taitojen kehittymistä. Lapset hyötyvät harrastustoiminnasta, johon myös aikuiset osallistuvat, mutta hyödyt kuitenkin vähenevät etenkin johtajuuden, joukkuehengen sekä luovuuden kehittymisen osalta, jos aikuisen valvonta on niin voimakasta, ettei lasten omille pyrkimyksille järjestää taikka ohjata leikkiään jää yhtään tilaa.

Oikeus lepoon edellyttää, että lapsille annetaan myös harrastustoiminnan aikana riittävä hengähdystauko sitä tarvittaessa. Turvattaessa tätä oikeutta on kiinnitettävä huomiota lapsen kehittyviin valmiuksiin sekä kehityksellisiin tarpeisiin. (YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17 kohta 14 (2013).) Ohjaajan tulee myös kuunnella lapsen mielipiteitä asiasta, ja suoda lapselle lepoa hetki lapsen sitä pyytäessä.

Leikillä tarkoitetaan kaikkea käyttäytymistä sekä sellaista toimintaa tai prosessia, jonka lapset ovat itse aloittaneet ja jota he itse ohjaavat ja jäsentävät. Leikkimistä voi tapahtua missä ja milloin tahansa, kun siihen on tilaisuus, esimerkiksi myös harrastustoiminnassa. Vaikka leikkiä pidetäänkin usein epäolennaisena asiana,

© Sakari Röyskö

Tapanilan Erän joukkue Aurora esiintyy.

komitea vahvistaa sen olevan olennainen sekä elintärkeä ulottuvuus lapsuuden tuottaman mielihyvän kannalta ja keskeisenä tekijänä lapsen fyysisessä, sosiaalisessa, kognitiivisessa sekä emotionaalisisessa kehityksessä.

Lapsi tarvitsee myös *vapaa-aikaa*, joka määritellään ajaksi, jolloin lapsella ei ole minkäänlaisia velvollisuuksia, viihdykkeitä taikka virikkeitä, ja jonka lapsi saa viettää niin aktiivisesti tai joutilaasti kuin haluaa. Vapaa-aika tarkoittaa myös esimerkiksi aikaa, jolloin lapsi voi osallistua virkistystoimintaan (harrastukseen). Vapaa-aika on pitkälti harkinnanvaraista aikaa, jonka lapsi saa käyttää haluamallaan tavalla, joten lasta ei siis voi pakottaa osallistumaan harrastustoimintaan. (YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17 kohta 14 (2013).) Huoltajien ja harrastusten ohjaajien on syytä pohtia säännöllisesti yhdessä lapsen kanssa sitä, perustuuko harrastus aitoon innostukseen vai muiden painostukseen. Harrastamisen mielekkyyteen voi vaikuttaa myös esimerkiksi lisääntyneet paineet koulussa tai sosiaalisessa elämässä, tai muut kiireet. Tällaisissa tilanteissa olisi syytä miettiä, kuinka harrastamisessa säilytetään ilo sekä aito vapaaehtoisuus. (Pekkarinen 2020, s. 33.)

Lapsen oikeus osallistua vapaasti kulttuurielämään ja taiteisiin edellyttää, että sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät oikeuden toteutumista sekä pidättäytyvät estämästä lapsen niihin pääsyä ja osallistumista, jollei velvollisuus suojella lasta sekä edistää lapsen etua edellytä tätä. Osallistuminen edellyttää sitä, että lapselle turvataan konkreettinen mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti, viestiä, toimia sekä osallistua luovaan toimintaan joko ryhmässä tai yksin, jotta lapsen persoonallisuus kehittyisi täysimääräisesti. (YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17 kohta 14 ja 15 (2013).)

Sopimusvaltioiden tulee myös ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että jokaisella lapsella on mahdollisuus toteuttaa LOS:n 31 artiklan mukaisia oikeuksiaan ilman minkäänlaista syrjintää riippumatta lapsen tai hänen vanhempiansa tai laillisten huoltajiensa rodusta, ihonväristä, sukupuolesta, kielestä, uskonnosta, poliittisesta tai muusta mielipiteestä, kansallisesta, etnisestä tai sosiaalisesta alkuperästä, omaisuudesta, vammaisuudesta, syntyperästä taikka muusta asemasta (LOS 2 artikla).

Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet turvaamaan lapsen oikeuden hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon (LOS 3 artikla 2 kohta) sekä takaamaan lapsen kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla 2 kohta). Lapsen erityinen suojelu sekä huolenpito velvoittavat aikuisia varmistamaan lapsen oikeuksien toteutumisen sekä suojelemaan lapsia heidän oikeuksiinsa kohdistuvilta laiminlyönneiltä.

Harrastustoiminnassa tämä tarkoittaa sitä, että lasta ei saa altistaa vaaraan taikka huonolle kohtelulle, ja mikäli tällaista ilmenee, tilanteeseen tulee puuttua välittömästi. Harrastuksissa on oltava nollatoleranssi kaikenlaiseen syrjintään ja epäasialliseen kohteluun. (Pekkarinen 2020, s. 33.)

Lapsen oikeutta suojeluun kaikenlaiselta ruumiilliselta sekä henkiseltä väkivallalta on erikseen täydennetty LOS:n 19 artiklassa. Artiklaa koskevassa yleiskommentissa nro 13 väkivallaksi katsotaan kaikki ruumiillinen ja henkinen väkivalta (esimerkiksi kiusaaminen), vahingoittaminen ja pahoinpitely, laiminlyönti, välinpitämätön tai huono kohtelu tai hyväksikäyttö, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. (YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 13 kohta 4 (2011).)

On tärkeää muistaa, että kaikenlaisen väkivallan ehkäisystä ovat vastuussa ne aikuiset, jotka kulloinkin hoitavat lasta – näin ollen myös harrastusten ohjaajat sekä valmentajat, jotka mainitaan yleiskommentissa erikseen. Harrastustoiminnassa mukana olevana aikuisena on hyvä tiedostaa, että on vastuussa ohjaamiensa lasten hyvinvoinnista. Harrastukseen osallistuville lapsille on tärkeää kertoa, miten jokaisella on vastuu myönteisen ilmapiirin rakentamisesta sekä toisten hyvästä kohtelusta. (Pekkarinen 2020, s. 34.) Ohjaajilla on tärkeä rooli tunnistaa sekä ehkäistä myös harrastustoiminnan ulkopuolella tapahtuvaa väkivaltaa, jos sellaista havaitsee lapseen kohdistuvan.

Koska jokaisella lapsella on oltava mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen, lasten mielipiteitä ja toiveita harrastustoimintaan liittyen tulisi aktiivisesti selvittää sekä ottaa huomioon (LOS 12 artikla). Komitea painottaa, että myös harrastustoiminnan suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon lasten mielitymukset sekä valmiudet. Hyvin pienille lapsille sekä esimerkiksi vammaisille lapsille, joille mielipiteen ilmaisu on haastavampaa, tulisi tarjota erityisiä mahdollisuuksia ilmaista toiveitaan. (YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 kohta 115 (2009).)

Myös lapsen kehitystaso tulee huomioida harrastustoimintaa suunniteltaessa sekä toteutettaessa. Määriteltäessä harrastustoimintaan varattavaa aikaa, käytettävissä olevia tiloja ja ympäristöjä, virikkeiden muotoja ja monipuolisuutta, turvallisuuden takaamiseksi tarvittavaa aikuisten valvontaa ja osallistujien määrää, on otettava huomioon lapsen ikä. (YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17 kohta 14 (2013).)

Lopuksi

Lapsen oikeuksien sopimus asettaa harrastusten ohjaajille velvollisuuden lasten oikeuksien toteuttamiseksi, minkä vuoksi heidän on tärkeää tuntea LOS:n sisältöä sekä esimerkiksi lapsen oikeuksien komitean yleiskommentteja, jotka auttavat ymmärtämään sopimuksen sisältöä sekä sen asettamia velvoitteita. LOS:n sisältö ei ole tyhjentävä, vaan tämän lisäksi Suomessa säännellään myös kansallisesti lasten oikeuksista ja niihin liittyvistä velvollisuuksista.

Lapset ovat haavoittuvaisessa asemassa, koska eivät ole itse kykeneväisiä huolehtimaan oikeuksistaan, ja tämän vuoksi aikuisten tulee ottaa vastuuta asiasta. Turvallinen harrastustoiminta sekä siellä turvalliset aikuiset ovat tärkeitä jokaiselle lapselle, mutta voivat olla äärimmäisen tärkeitä esimerkiksi vähemmistöihin kuuluville sekä sellaisille lapsille, joiden oikeuksista ei elämän muilla osa-alueilla huolehdita kunnolla. Harrastuksen ohjaajat tekevät erittäin tärkeää työtä ja ovat suuressa roolissa toteuttamassa suomalaisten lasten oikeuksia, sekä kasvattamassa heistä aktiivisia ja hyvinvoivia yhteiskunnan jäseniä.

Lähteet

Virallislähteet

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). *Harrastamisen strategia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7.
- YK:n lapsen oikeuksien komitea (2009). *YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12. Lapsen oikeus tulla kuulluksi* (CRC/C/GC/12).
- YK:n lapsen oikeuksien komitea (2011). *YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 13. Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi* (CRC/C/GC/13).
- YK:n lapsen oikeuksien komitea (2013). *YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17. Lapsen oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin* (CRC/C/GC/17).

Muut lähteet

- Pekkarinen, E. (2020). Lapsen oikeudet ja harrastustoiminta. Teoksessa P. Berg, K. Lehtonen & M. Salasuo (toim.) *”Siitä on pikemminkin vaiettu”. Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisu 151, 30–35.

Olla elävästi etänä – etäopetuksen erityispiirteitä

Johdanto

Kiinnostuimme pohtimaan etäopetusta ja sen erityispiirteitä, sillä aihe on ajankohtainen opetustyössämme. Koska koulutuskokonaisuuksiemme *Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa* toteutettiin etänä, saimme olla havainnoimassa etäopetusta oppijan roolissa. Tämä innosti meidät pohtimaan laajasti etäopetuksen eri puolia, sen mahdollisuuksia ja haasteita eri kohderyhmien kanssa.

Olla elävästi läsnä etäopetustilanteessa on meille molemmille olennaisen tärkeää, ja etäopetus luo läsnäolon erityiset haasteet ja mahdollisuudet. Tapasimme muutaman kerran etänä keskustellen muun muassa seuraavista aiheista: etäopetuksen valmistelu, opetuksen aloittaminen ja kontaktin luominen, turvan luominen ja ryhmätunteen herättäminen, leikillisyyys ja ilo, opettajan ohjaustyylit ja eläytyminen etänä, sekä kansainväliset ryhmät etäopetuksessa. Pohdimme myös harrastustoiminnan saavutettavuutta ja miten etäyhteydet voivat mahdollistaa opettamisen kansallisesti ja kansainvälisesti saavuttaen täten osallistujia, joita ei muuten lähiopeutuksen puuttuessa tavoitettaisi.

Etäopetuksen haasteiksi totesimme muun muassa seuraavat asiat: puheen viive, yllättävät tekniset ongelmat opettajalla tai osallistujilla, tekniikka ei ole tuttua käyttäjälle, internetyhteydet eivät ole vakaita, vuorovaikutusta ei ole luonnollisessa muodossa, tilanteista puuttuvat esimerkiksi puheensorina, kosketus, ryhmäkoon aistiminen tilassa, taukojen ajoittaminen, yhtäaikaisten musisointien ei ole mahdollista mikrofoniin auki, eli opettaja ei voi kuulla osallistujien yhtäaikaista ääntä (esimerkiksi laulua). Haasteiden tullessa

eteen oppii uutta ja kehittää ratkaisuja, seuraavassa kerromme havaintojamme ja ajatuksiamme ja kuvaamme kokemuksiamme etäopetustilanteista.

Etäopetuksen elementtejä

Etäopetuksen valmistelu

On mielekästä työskennellä sopivassa tilassa opetuksen luonteen nähden. Joskus etäopetustilan valmistelu vie yllättävän paljon aikaa. Riittävän internetyhteyden varmistaminen ja tekniikan tarkistaminen etukäteen ovat olennaisia (esimerkiksi ääniasetukset ja sovellusten päivitykset uusimpiin versioihin). Meidän opetuksissamme usein liikutaan tilassa, ja tällöin tietokoneen asettaminen näkyvyyden ja etäisyyksien kannalta on tarkistettava etukäteen. Kannattaa myös tarkistaa oman äänen kuuluvuus. Jos olet kaukana kamerasta, se vaikuttaa kuuluvuuteen ja äänenlaatuun. Niin ikään kaikki opetuksessa käytettävät materiaalit kannattaa sijoittaa lähettyville ja tarkistaa tarvittaessa, miltä materiaalit etänä näyttävät (huom. peilikuva/mirror my video -asetus) tai miltä eri soittimet/keho-soittimet/musiikinäytteet kuulostavat. Teams ja Zoom ovat hyvin erilaisia alustoja toimia, siispä riittävä valmistautuminen alustojen käyttämiseen sujuvoittaa opetusta. Olemme myös mielellämme visualisoineet ohjeita valmiiksi ennen opetustamme.

Opetuksen aloittaminen ja kontaktin luominen

Etäopetusta suunniteltaessa on tärkeää valita opetuksen alkuun innostavia ja osallistavia tutustumisleikkejä tai tehtäviä. On mahdollista esittää tietoisuutta herättäviä kysymyksiä, kuten missä olet, mitä näet ympärilläsi, mikä on lempijuomasi. Näihin voidaan vastata avaamalla mikrofoni tai kirjoittamalla chatiin havainnot ja ajatukset. Täten saadaan mukavasti informaatiota osallistujista ja on helpompi olla yhteydessä – näistä voidaan räpätä, laulaa tai muuten vain jutella.

Olemme havainneet katsekontaktin merkityksen, esimerkiksi katsonko välillä suoraan kameraan ja vaihdellen gallerianäkymää katsoen. Kameran lähelle meneminen voi tukea kontaktin syntymistä. On hyvä myös opastaa osallistujia käyttämään molempia

Gallery View etäopetus Riikka Rauhala.

näkymiä ("speaker view – gallery view"). Mikrofonin käyttöön rohkaistaminen on tärkeää esimerkiksi äänen käyttöä rohkaisevilla leikeillä. Lisäksi opetuksessa on hyvä huomioida jokaisen tilan ja kehon käytön mahdollisuudet. Istummeko, seisommeko, voimmeko liikkua ja miten kehonosia voi hyödyntää tehtävissä. On tärkeää, että jokainen saa osallistua omista lähtökohdistaan.

Turvan luominen ja ryhmätunteen herättäminen

Pohdimme paljon, mikä saa osallistujia tuntemaan, että kuuluu joukkoon ja mikä luo turvan tunnetta. Koemme tärkeäksi, että opetuksen alussa jaamme kaikki jotain pientä henkilökohtaista yhdessä. Yhteisöllisyyteen herkistämistä voi tukea etukäteistehtävällä – esimerkiksi pyydetään tuomaan itselle merkityksellinen esine, jonka voi näyttää ruudulla. Olemme havainneet, että tuttu ja turvallinen elementti tukee opetukseen kiinnittymistä ja motivoitumista sekä luo turvaa. Se voi olla vaikka laulu, johon on helppo tulla mukaan – osaan ja pystyn. Paljon etäopetuksessa olleille taas on hyvä olla jotain uutta ihmeteltävää alkuun, joka motivoi pedagogisesti.

Osallisuuden kokemus ja sen ylläpitäminen

Etäopetuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota osallisuuteen. Miten osallisuutta luodaan ja ylläpidetään koko etäopetuksen ajan? Mitkä ovat osallistujien vaikuttamisen mahdollisuudet opetuksen aikana? Kaikki aiemmin mainitut asiat vaikuttavat osallisuuden tunteeseen. Opettajan on tärkeää olla huolellisesti valmistautunut ja osoittaa kiinnostuksensa osallistujiin sekä käsiteltävään teemaan, nämä luonnollisesti tukevat motivoitumista yhteiseen hetkeen. Osallisuutta on hyvä rakentaa pienin, mutta laadukkain palasin. On hyvä aloittaa tehtävistä, joissa on helppo onnistua ja jotka tuovat iloa muuten hieman ”kankeaan” etäopetukseen. Osallistujien kohtaaminen ja kuuleminen meidän opetuksissamme tapahtuu taiteen kautta. Taide kiinnittää ja kiinnittää erityisellä tavalla myös etänä. Taiteen äärellä tunteet syntyvät ja välittyvät ilmaisun kautta, näitä on mahdollista kokea myös etänä.

Leikillisuus ja ilo

Etäopetus mahdollistaa kameran kanssa yhteisen ”leikkimisen” ja mielikuvituksen virittämisen mainiosti. Kamera mahdollistaa esimerkiksi tarinoiden ja ”esineteatterin” ihan läheltä. Opetuksissamme pyrimme ylläpitämään ilahduttavia elementtejä ja jopa yllätyksiä, esimerkiksi menemällä piiloon kameran taakse ja tulemalla esiin hassunkurisella tavalla. Kameran ollessa kiinni voidaan tehdä muutos ja yllätys esimerkiksi tilaan tai omaan vaatetukseen – osallistuja kerrallaan avaa kameran kuin kalenterin

luukun. Teknisiin ongelmiin suhtaudutaan huumorilla, sillä niitä väistämättä ilmenee.

Opettajan eläytyminen etänä ja tunnelmat

Pohdimme, miten opettajan persoonallisuus ja heittäytyminen saadaan esiin myös etänä, ja miten opettaja voi olla rohkeana esimerkkinä. Tekniikan tullessa tutuksi oma persoonallinen tapa etäopettaa kehittyy ajan kanssa. On tärkeää mahdollistaa, että osallistujat voivat tehdä harjoitteita omalla tempolla ja kannustaa heitä omiin variaatioihin. Intensiivisyyden ylläpitäminen ja lepo toteutuu vastakohtia hyödyntämällä, esimerkkinä keskittymistä vaativa liike – rentouttava ravistelu.

Opettaja voi myös etänä luoda tunnelmia ja ylläpitää erilaisia energiatasoja. Taukojen pitäminen säännöllisesti on myös tärkeää. Silmät tarvitsevat lepoa kuten myös keskittyminen.

Kansainvälinen etäopetus

Etäopetus mahdollistaa helpolla tavalla kansainvälisten kouluttajien kutsumisen suomalaisten organisoimille kursseille ja yhtä lailla kouluttamisen eri maiden tapahtumissa. Erityistä huomioitavaa on esimerkiksi kielen ymmärtäminen ja miten sitä voidaan tukea esimerkiksi visuaalisen materiaalin myötä. Aikaerot voivat vaikuttaa viereyksiin. Kulttuurien moninaisuudet ja tavat, esimerkiksi sensuuri ja millainen on sopiva kontakti, on suotavaa huomioida ja selvittää etukäteen mahdollisuuksien mukaan.

Saavutettavuus

Keskustelimme etäopetuksen mahdollisuudesta esimerkiksi kunnissa, joissa ei ole tarjolla monipuolisesti harrastustoimintaa ja etäisyydet ovat pitkiä. Olisiko etäopetus kuitenkin mahdollisuus lähiopetuksen ollessa haastavaa toteuttaa? Jos vaihtoehtona on, ettei harrastustoimintaa järjestetä ollenkaan tai se järjestetään etänä, kannustamme miettimään etäopetuksen mahdollisuuksia ja miten erilaiset kohderyhmät saadaan parhaalla mahdollisella tavalla motivoitua ja aktivoitua toimintaan.

Kaksi esimerkkiä etäopetustilanteista

Vauvaperheet Singaporessa

Sain pitää vuoden 2022 alussa etäkoulutuksen Singaporen Wiggle Pods -musiikkikeskuksen opettajille teemana musiikki ja vauvaperheiden kohtaaminen sekä vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Ensin pidin koulutusosuuden opettajille kahtena lauantaina, sitten pidin demosession eli kohtasin kymmenen vauvaperhettä etänä, jolloin opettajat olivat katsojina. Vauvat olivat 4–6 kuukauden ikäisiä. Kolmas jakso oli opettajien koulutuksen osio 2 (lauantaipäivä). Opettajat jatkoivat vauvaperheiden kanssa sekä etänä että lähiopetuksena.

Kuvaan seuraavassa oman sessioni vauvaperheiden kanssa. Olennaista oli luoda turvallinen tila kaikille sekä olla selkeä siitä, mitä tehdään ja miksi. Pidin tärkeänä, että vauvojen kanssa ei olla tietokoneen ruudun äärellä, vaan musisointihetki on vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutushetki.

Valmistelu

Singapore oli koronakaranteenissa helmikuussa 2022. Pyysin, että vauvaperheille lähetetään postitse pupupehmolelu sekä puinen laadukas ja pehmeä-ääninen ravistettava soitin. Minulla itselläni oli vastaavat esineet. Näin varmistin, että voin opettaa leikit ensin vanhemmille ja kaikilla on samat välineet. Sen jälkeen vanhemmat pääsivät kokeilemaan leikkejä vauvansa kanssa.

Vanhemmille oli kerrottu tunnin rakenne etukäteen, sillä session alku- ja loppuosassa oltiin ilman vauvaa, eli kotona piti olla toinen aikuinen, joka oli vauvan kanssa sillä aikaa. Läsnä oli kymmenen perhettä ja kuusi Wiggle pod -koulun opettajaa

1. osa (20 minuuttia)

Tuokion alussa toinen vanhemmista oli mukana ilman vauvaa. Aloitimme hyräilyllä dudutellen, ja ryhmä esittäytyi toisilleen laulun lomassa. Kerroin vanhemmille leikkien tavoitteet, ja kävimme

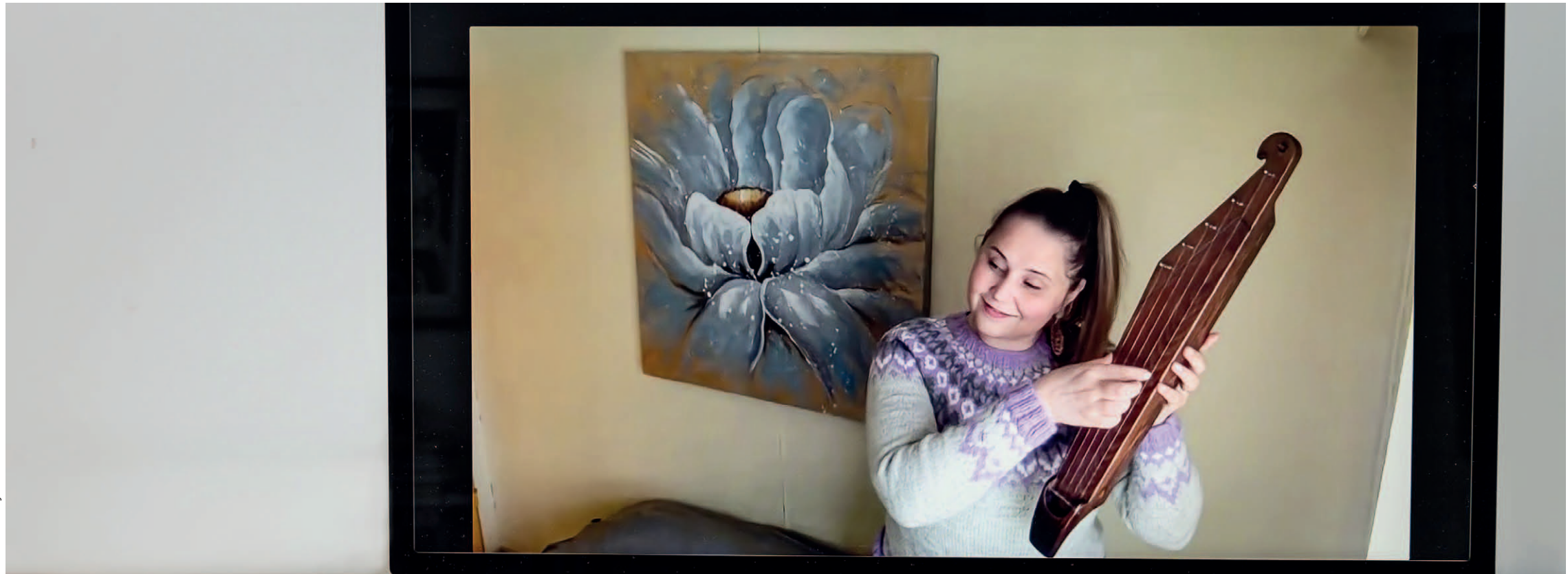
© Sakari Röyskö

Soili Perkiö

ne läpi ilman vauvaa: tanssi vauvan kanssa tilassa (Baby can can), katseluleikki pupulla (piiloon ja esille) ja kuunteluleikki eli ravistimen äänen seuraaminen. Lopussa vauvan silittely/hieronta hyräilyyn säestämänä. Kerroin vanhemmille, että kun vauvan kanssa toistetaan näitä leikkejä jatkossa, olennaista on iloita vauvan seurasta, reagoida vauvan impulsseihin ja havainnoida, kuinka kauan vauva haluaa leikkiä aina kutakin leikkiä. Olin itse mallina, miten eläydytään tekemiseen, miten leikkiin innostetaan äänellä, ilmeillä, kehon liikkeillä. Näytin, miten leikkissä voi vaihdella energiaa, tempo, äänen väriä.

2. osa (10 minuuttia)

Kunniavieraat eli vauvat saapuivat paikalle, ja heidät esiteltiin toisilleen. Sen jälkeen vanhempi leikki vauvan kanssa eikä ollut ruudun ääressä – tietokoneen kamera oli sijoitettu niin, että leikkijät näkyivät minulle. Ensin soi Offenbachin Can can ja ihailin vauvan vanhempitanssia. Sitten kutsuin vanhemmat lattialle vauvan kanssa

Riikka Rauhala musisoi etäyhteydellä.

Riikka Rauhala

leikkimään pupulla – muutama minuutti vapaata kurkisteluleikkiä ja pupun ihailua ja sitten ravistimella äänileikkejä.

3. osa (15 minuuttia)

Vauvat lähtivät toisen aikuisen kanssa jatkamaan leikkiä tai lepäämään. Toinen vanhemmista jäi keskustelutuokioon. Kyselin vanhempien havaintoja vauvansa reaktioista ja kerroin omista huomioistani. Vanhemmat kertoivat, miten vauva lumoutui, kun he käyttivät ääntään monipuolisesti pupun kanssa leikkiessään, miten suuri yllätys joka kerta oli pupun esilletulo, kun myös aikuinen näytti ilmeellään riemastuvansa. Vanhemmat miettivät, miten he voisivat käyttää laulua ja loruilua eri perushoitotilanteissa, ja keskustelimme, miten he voivat rakentaa vuorokautteen musiikillisen rakenteen, esim. aamulaulu – päivälepolaulu – iltalaulu. Vanhemmat kokivat etätapaamisemme mielekkäänä ja että kontaktimme oli aito ja että musisoinnin ja leikin riemu välittyi.

Lastenmusiikki ja musiikkiliikunta – opetusprosessi etänä

Minulla oli ilo opettaa syyskuussa 2023 Sibelius-Akatemian avoimen yliopiston etälastenmusiikkikurssilla. Kohderyhmänä oli muun muassa varhaiskasvattajia, varhaisiän musiikkikasvattajia ja luokanopettajia, yhteensä noin 50 kurssilaista. Osallistujien kanssa työskentelin kyseisen yhden kerran (1 h 15 min), mutta olin osan kurssin suurempaa kokonaisuutta ja tavoitteita. Minulla oli onnekseni mahdollisuus saada palautetta opetuksestani, jota myös reflektoin.

Opetukseni alkoi sanattomalla pedagogiikalla kehoa virittämällä, missä halusin mahdollistaa tilaa rauhoittua ja keskittymisen omaan itseensä kenties hektisen päivän jälkeen. Yhteisen seikkailun ja tarinan rakentaminen alkoi ensimmäisistä eleistä ja äänistämme. Ohjasin vahvoilla eleillä ja ilmeillä, siis kehoni toimi

”ohjeiden antajana”. Sykkeen ja kehoosoittimien lisääminen vaati jo enemmän keskittymistä ja fokusoiti meitä yhteiseen rytmilliseen tekemiseen. Jatkoimme uuden opettelulla ”tervetuloa seikkailuun”-laululla, jossa pääsimme heti ilmaisuun kehoosoittimien ja äänellä leikittelyn kautta. Minulle oli tärkeää luoda alusta asti leikkilistä, innostavaa ja sallivaa etäoppimisympäristöä.

Opetuksessani oli mukana arvoitus, johon osallistujat saivat vihjeitä musiikillisen moniaistisesti. Arvoitus kehittyi yhteisessä liikkeessä, ilmaisussa, laulussa, tarinassa ja tanssissa. Halusin mahdollistaa mielikuvituksen aktivoimista ja oman oivaltamisen tuntua. Saamassani palautteessa oli koettu muun muassa oman oivaltamisen tila, jännitys sekä innostus prosessin aikana. Näitä pyrin luomaan opetuksessa tarinallisuuden, arvoituksellisuuden ja musiikkikasvatuksen työtapojen ja elementtien myötä.

Palautteen mukaan myönteiseksi oli koettu sopiva rytmittely etäkoulutuksen aikana: elämyksellisyyttä, yhteisöllistä tekemistä, omaa oivallusta ja teoriapohjaa. Tarkastelussa olivat siirtymät ja ajan käyttö, niiden sulautuminen yhteen saumattomasti. Edellä mainittuja myönteisiä kokemuksia varmasti edisti huolellinen etukäteisvalmistautumiseni ennen opetusta.

Palautteessa oli minulle erittäin tärkeä viesti inklusiivisuuden, turvan ja struktuurin ja paineettomuuden tunteesta. Opetuksessa oli koettu tunnelmien vaihteluja ilmeiden, ilmeikkään liikkeen, musiikin impulssien, hengittelyn ja äänellä leikittelyn myötä. Koen etäopetuksessani todella tärkeäksi suunnitella sellaista toimintaa, joka houkuttelee mukaan musiikilliseen leikkiin, on kokeilevaa ja jossa keho on läsnä. On mahdollista tuoda kehotietoisuutta vapauttavasti opetukseen. Myös etäopetuksessa kokemus-elämys-oivallus-polku ohjaa paljon opettajuuttani, ja lisäksi tiedon jakaminen sopivissa hetkissä ja sopivina annoksina on osa opetusprosessia.

Lopuksi

Pedagoginen tahdikkuus, kuunteleva kohtaaminen, dialogisuus ja pedagoginen laatu, joita kurssilla myös käsiteltiin laajasti, ovat yhtä tärkeitä etäopetuksessa kuin lähiopetuksessa. Totesimme, että koulutuskokonaisuuden teemat oppiminen, vuorovaikutus ja kannustava kohtaaminen, ohjaajan pedagoginen toiminta ja menetelmät, tunteet ja motivaatio, dialogisuus, kulttuuritietoisuus ja ratkaisukeskeisyys, ovat ytimessä myös etäopetuksen pedagogiikassa.

Samalla viivalla

Johdanto

Sillä hetkellä, kun näin ilmoituksen työmarkkinatorilla, että etsitään kerho-ohjaajia ja kasvattajia videopelien parissa, kiinnostukseni heräsi. Olen aina pelannut videopelejä, jopa usein jättänyt näkemättä kavereitani, jotta saisin pelata mahdollisimman paljon. Mikään muu ei oikeastaan kiinnostanutkaan. Se muutti elämäni. Pelaaminen auttoi minua pakenemaan omia tunteitani. Pelaaminen auttoi minua löytämään mielihyvää ja onnistumisia, kun en saanut niitä muualta. Koin erilaisia tarinoita, ratkoin haasteita sekä kilpailin elämästä ja kuolemasta monissa eri taisteluissa. Opin paljon historiasta ja ihmisistä, ja pystyin keskittymään niin hyvin, että en edes huomannut ajan kulkevan eteenpäin. Englannin kielen taito ja kielenkäyttö kehittivät kuin itsestään.

Sitä ei ymmärretty. Pelaaminen oli aina ajan haaskausta ja siitä minua on aina hiljaisesti syytetty. Tavallaan se oli totta, se vei minulta lähes kaiken ajan, jonka olisin voinut käyttää vaikka kotitöihin tai ulkona liikkumiseen. Koulumenestykseni oli keskinkertainen. Liikuntaa harrastin toki myöhemmin.

”Miten sinä muka aiot tutkia sellaista, mistä et edes tiedä mitä se on? Millaista tavoittelet, kun etsit sellaista, mitä et tunne? Ja jos löydät sen mistä tunnistat sen siksi, mistä et mitään tiedä?”

– Platon, (sit. Värri 1994, 58)

Yläasteella koulukaverini innoittamana aloitin airsoft-harrastuksen, vaikka harrastus olikin vain kerran viikossa. Liikunta oli hyvin raskasta ja kesti koko päivän kello kymmenestä jopa iltaviiteen. Olet varmaan nähnyt kauppojen hyllyillä kuula-aseita ja maskeja. Airsoft on käytännössä monelle lapselle ja aikuiselle tapa yhdistää videopelit ja ulkoilu. Se on kamppailulaji, jossa kaksi joukkuetta ottaa yhteen. Osuman saatuaan pelaaja poistuu pelistä reilun hengen

nimissä – toisin kuin paintballissa, jossa osumat ovat jälkikäteen nähtävissä väriläiskinä pelaajan vaatteista. Juuri tämä reilun pelin henki on nitonut harrastajat yhteen. Kaikkien on kunnioitettava sääntöjä tai koko harrastus menettää pohjansa. Sanoisin, että on kaksi asiaa, jotka harrastus ja videopelit ovat opettaneet pelaajille hyvin: (1) Sääntöjä noudattamalla kaikilla on hauskaa ja harrastus voi jatkua, (2) Kun saat osuman, matsi on ohi sinun osaltasi.

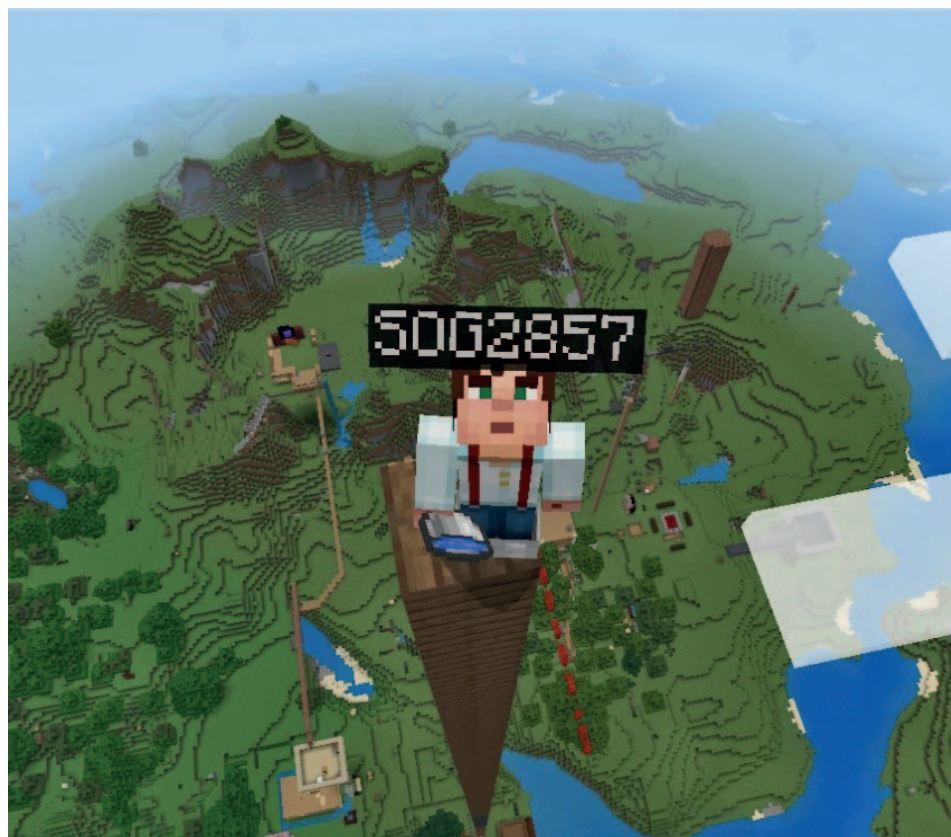
Tämä näkyy monissa videopeleissä myös häviönä tai tappiona, mutta se mitä molemmat harrastukset opettavat on, että oikea elämä ei pääty siihen, ja aina tulee uusi tilaisuus. On tärkeää oppia tämä asia hyvin, koska myös oikeassa elämässä tulee vastoinkäymisiä ja häviöitä. On tärkeää, että jokaisesta häviöstä oppii jotain. Siten voimme todeta, että se ei ollut vain häviö, vaan oppitunti siitä, missä voisimme parantua ja olla parempia seuraavan kerran. Jokainen videopeli antaa aina mahdollisuuden aloittaa alusta ja yrittää uudelleen. Minusta se on parhaimpia oppimisalustoja, sillä siinä on haaste, joka sinun täytyy itse selvittää ja läpäistä. Se voi tuntua ylitsempääsemättömältä, mutta sitkeys ja tahto oppia auttavat jokaista meitä selvittämään nämä haasteet ja lopulta voittamaan pelin. Tämä on auttanut minua ymmärtämään omia tunteitani ja opettanut minulle harjoittelun ja kokemusten merkityksen työssä ja harrastuksen parissa.

Videopelit eivät ole vain kamppailua tai kilpailua. Pelaaminen mahdollistaa myös paikan ja tavan luoda uusia ystävyysuhteita. Itse olin mukana monissa pelaajien keskenään perustamien yhteisöjen toiminnoissa. Näissä oltiin yhdessä, pelattiin pelejä ja vietettiin aikaa. Tärkeintä oli, että voitiin olla yhdessä ja jakaa yhteinen harrastus. Tämä verkostoituminen kurkotti yli maan rajojen ja kulttuurien. Ihmisten taustat tai se, mitä he ovat pelien ulkopuolella, ei merkinnyt, sillä olimme vain nimimerkki, pelihahmo tai ääni toisillemme – olimme mitä itse halusimme olla tai miten halusimme näyttytyä muille samankaltaisille ihmisille. Tämä lähestulkoon utooppinen ympäristö oli mahdollinen jo heti, kun internet avautui maailmalle. Siksi se on kiehtonut niin monia nuoria ja aikuisia. Se on paikka olla oma itsesi ilman, että oikean elämän epämukavuudet rajoittaisivat omaa olemustasi. **Kaikki Pelaajat eli "Gamerit" olemme samalla viivalla.**

Vapaa internet ja ympäristö, johon kuka tahansa maapalloilta voi liittyä mukaan keskusteluun, kuulostaa myös hyvin riskialtiilta ja vaaralliselta ympäristöltä joutua kiusatuksi tai syrjityksi

oman harrastuksen piirissä. Siksi kutsunkin internetiä nykyajan villiksi länneksi. Niin kauan kuin meillä on sananvapaus ja mahdollisuus olla ja näyttytyä juuri sellaisena kuin tahdomme, on mahdollista, että joku käyttää sitä vapautta voidakseen olla toisille ilkeä ja aiheuttaa pahaa mieltä jopa aivan täysin tarkoituksenmukaisesti. Olen nähnyt todisteita tällaisista ryhmistä, jotka tarkoituksella hyökkäävät jonkun tietyn henkilön tai ryhmän kimppuun tarkoituksenaan tuhota tuo yksilö tai yhteisö. Tämä on minun mielestäni sitä aitoa toksisuutta itsessään. Se on puhdasta pahantekoa toista täysin vierasta yksilöä kohtaan. Tavoitteena voi jopa olla saada tämä tekemään itsemurha. Julkisesti nämä ryhmät ovat kieltäneet tekemänsä sellaista toimintaa ja jopa piilottelevat itseään, etteivät vain joutuisi kiinni näistä syytöksistä. Tämä on ehdottomasti väärin ja jo monissa maissa laissa kiellettyä toimintaa. Monet pelienkehittäjät ja yhteisöt ovat tehneet hurjasti kehitystyötä, jotta tällainen toiminta ei pääsisi jatkumaan.

Pientä kiusaamista löytyy myös pelikulttuurista. Erityisesti naispuoliset pelaajat kohtaavat paljon kiusaamista pelimaailmassa. Se johtuu osaltaan siitä, että perusolettamus pelaajien kesken on, että naispuoliset henkilöt eivät pelaa videopelejä. Se, että pelaajat ovat monen ikäisiä ja eri kulttuureista, vaikuttaa myös herkästi naispuolisten pelaajien syrjintään. Vuonna 2018 tehdyssä pelaajabarometrissä selvisi, että 10–75-vuotiaista suomalaisista naisista yli 60 % pelaa digitaalisia pelejä. Sama luku miehillä vastaavasti oli noin 10 % enemmän. Tutkimuksessa myös selvisi, että ero miesten ja naisten pelaamisen välillä oli suurempi teini-iässä, jolloin selkeästi pojat pelasivat digitaalisia pelejä tyttöjä enemmän. Ero pieneni hiljalleen, kunnes noin 30 ikävuoden kohdalla ero tasaantui. Tämä tasainen luku johtui mobiilipeleistä, koska tietokone- ja konsolipelejä pelataan selkeästi enemmän miesten kuin naisten kesken. Tutkimuksessa myös selvisi, että kilpailuhenkisissä peleissä, kuten Counter-Strikessa tai League of Legendsissä, jokainen tutkimukseen vastannut on kohdannut jonkintasoista kiusaamista tai vihapuhetta. Tämänlaisen kiusaamisen ja yleisen ilmapiirin takia naispuolisia vaikuttajia ja e-urheilijoita on hyvin vähän. Mutta onneksi tämän eteen tehdään töitä, ja pelien ympäristöjä sekä tapoja pelata yhdessä on alettu muuttaa ja rakentaa sillä tavalla, että toksinen käytös ei olisi yhtä helppoa kuin ennen. Nykyään ei ole välttämättä enää mahdollista keskustella vastapuolen pelaajien kanssa muutoin kuin esimerkiksi pelihahmojen tekemillä liikkeillä eli "emoteilla".

Kuva: Timo Riuttola 2023

Minecraft-maailma 1

Nykyään on myös entistä helpompaa tehdä ilmoitus toksisesta käytöksestä, johon automatisoidut järjestelmät reagoivat hyvin nopeasti. Jos useampi henkilö tekee ilmoituksen samasta pelaajasta, hän alkaa saada varoituksia ja lopulta esimerkiksi porttikiellon peliin. Kuten jo aiemmin totesin, internet on kuin villi länsi, jossa vilistää paljon erilaisia ihmisiä tekemässä juuri sen, mitä haluavat, ilman sen suurempia seuraamuksia. Pelimaailma ja pelikulttuuri ovat hyvin toksisia ja vaarallisia herkälle yksilölle, joka etsii turvallista tilaa, pakoa omasta elämästään tai haluaa vaikka rauhoittua raskaan työpäivän jälkeen.

Ryhdyin pelikasvattajaksi, koska päätin, että yksi hyvistä tavoista alkaa rakentaa internetistä parempaa paikkaa ja turvallisempaa ympäristöä, on opettaa sitä nuoremmille. Opetuksessa voi pohtia, kuinka käyttäytyä internetissä, suhtautua toksiseen käytökseen sekä hyväksyä muita erilaisia pelaajia samassa ympäristössä. Työtä on paljon ja jotta voisimme säilyttää niitä vapauksia

ja ilmaista itseämme turvallisessa tilassa, meidän on pakko oppia noudattamaan yhteisiä sääntöjämme tai muuten tästä harrastuksesta menee pohja. Haluan luoda turvallisia tiloja nuorille pelaamisesta kiinnostuneille, jotta hekin pääsisivät välillä karkuun todellisuutta ja voisivat nauttia olostaan juuri siinä ympäristössä, jossa viihtyvät, sekä käsittelemään asioitaan omassa elämässään pelien avulla. Sosiaalisten taitojen tai vaikka uusien kavereiden löytäminen ja harjoittelu voi olla haastavaa, mutta sille parempaa paikkaa ei löydykään kuin oma harrastus – oli se sitten pelaaminen, airsoft tai mikä tahansa muu mielekäs tekeminen yhteisössä.

”... Jotta kasvatus olisi mahdollista ja eettisesti perusteltua kasvattajalla on oltava näkemys hyvästä elämästä, vaikka hän ei lopulta tiedäkään, mitä se varsinaisesti on.”

– Värri 1994, 58

Pedagoginen kehittämisidea harrastustoimintaan

Kehitysideani ”Samalta viivalta” juontaa juurensa yhdeltä syyskuun pelistudiolailta, jota olin ohjaamassa. Meillä oli yhteensä noin kahdeksan osallistujaa, joista kolme osallistujaa tarvitsi pyörätuolia ja henkilökohtaisen avustajan, jotta pystyivät osallistumaan leiriin. Leirin tavoitteena oli, että suunnitellaan ja tehdään yhdessä oma videopeli. Kaikilla ”gamereillä” eli leiriläisillä ei ollut aikaisempaa kokemusta koodaamisesta tai pelin tekemisestä, joten aloitettiin ihan alkeista. Tähän tarkoitukseen on olemassa Minecraft Education Edition. Minecraft on gamereille tuttu peli. Tänä päivänä lähes kaikki ovat joskus kuulleet Minecraftista, ja nykypäivänä se tarjoaa hyvän oppimisalustan monelle eri aiheelle: kemialle, fysiikalle, matematiikalle, geometrialle, historialle, tietotekniikalle ja arkkitehtuurille, jossa on vain mielikuvitus rajana.

Oman pelin tekeminen alkaa luonnostaankin ideasta, tarinasta tai toistuvasta rytmistä, jota pelaajat yrittävät toteuttaa, joten me loimme yhdessä tarinan, jota meidän pelimme hahmo seuraa. Jokainen gameri pääsi suunnittelemaan ja toteuttamaan oman osansa tähän kokonaisuuteen, josta muodostui tarina. Siitä huolimatta, että puolet osallistujista oli liikunnallisesti rajoittuneita, pystyimme kaikki olemaan yhdessä tasavertaisia yhteisessä pelimaailmassamme. Ainutlaatuista leirissä oli se, että gamerit erilaisista elämistä tulivat yhteen, näkivät toisensa ja kuulivat ja

Kuva: Timo Riuttola 2023

Minecraft-maailma 2

juttelivat toisilleen. He näkivät, että vaikka he ovat hyvin erilaisia ja heillä on erilaisia fyysisiä kykyjä, pelimaailmassa he ovat samalla viivalla. Heillä kaikilla on samat kyvyt ja mahdollisuudet ilmaista itseään. Se on minusta erittäin arvokas kokemus ja työni tärkeä kulmakivi.

Koimme yhdessä myös seikkailuja sekä ulkona että sisällä Minecraft-maailmassa. Jaoin ilot sekä surut. Keskustelimme tunteista, voitoista sekä häviöistä. Sovimme riitamme sekä keskustelimme yhdessä erimielisyyksistämme ja teimme sovintoja. Työ on haastavaa, ja on välillä erittäin raskasta tasapainotella hovin ja työn välillä. Työ tarvitsee jokaisen yksilön kunnioitusta ja reilua asennetta, jotta harrastamisen ydin eli vapaaehtoisuus pysyy mielekkäänä. Lopuksi leiristä jäi kaikille hyvä muisto. Saimme pelimme valmiiksi, ja gamerit olivat innoissaan, kun näkivät oman kädenjälkensä lopputuotoksessa. Gamerit myös löysivät uusia ystäviä sekä juttelivat ja näyttivät toisilleen pelejä, joita pelaavat.

Pohdintaa

Itselleni on tärkeä asia ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä vaikka peliharrastuksen kautta. Työni on myös luoda mahdollisuuksia ja tilaisuuksia, joihin pelaamisesta kiinnostuneet nuoret voivat tulla pelaamaan kavereiden kanssa. Eräessä iltapäiväkerhossa on kaverusryhmä, joka odottaa aina jokaista viikkoa innolla, sillä se alkaa meidän maanantaimme iltapäiväkerholla. Kerhossa päästään seikkailemaan suuria seikkailuja, joita on suunnitellut School of Gamingin ahkerat ammattilaiset.

Tuossa aiemmin mainitsin jo työn ja hovin tasapainottelun harrastustoiminnassa. Minecraft on hyvin suosittu peli, jota gamerit pelaavat myös paljon vapaa-ajalla. Ja he ovatkin tottuneet siihen, että seikkailaan oman pään mukaan. Ehkä odottamattomasti haasteeni on liittynyt siihen, miten gamereilla olisi malttia keskittyä kerhopäivän aiheeseen ja suoriutua antamistani tehtävistä. Emme ole

Kuva: Timo Riuttola 2023

Minecraft-maailma 3

koulunpenkillä, joten liian ankara kurinpito ja vapauden riisto eivät ole sopivia menetelmiä opetukseen. Ympäristön luominen perustuen vapaaehtoiseen ja turvalliseen toimintaan on yksi suurimmista haasteita tässä työssä. Omasta mielestäni tämä vaatii hyvin paljon aikaa ja huomiota jokaiselle gamerille, ja mitä isommiksi ryhmät muodostuvat, sitä hankalampaa on tehdä kerhosta antoisa kaikille.

Mitä lähemmäs päästään luovaa leikkimistä ja sen avulla oppimista, sitä tehokkaammin päästään eteenpäin. Tämän vuoksi oppiminen videopelien avulla on todella olennaista – varsinkin sellaisten gamereiden kanssa, joilla on vaikeuksia keskittyä, tai niiden pelaajien kanssa, jotka kokevat, että oppiaiheet ovat tylsiä tai eivät kiinnosta. Usein gamerit ovat jo ennen kerhon alkua miettineet paljon, mitä aikovat tehdä kerhossa. Tällöin suunnittelemani sisältö ei kohtaakaan gamereiden odotuksia ja tuntuu pakonomaiselta suorituselta, joka vain pilaisi kerhon innostuneen ilmapiirin.

”Pedagogiikan syvin tavoite ei ole tuote tai tulos vaan itse hyvyys; kokemus hyvyydestä kantaa tulevaisuuteen, koko elämään.”

– Van Manen 2016

Kuvamateriaali ja kokemukset, joihin ideani perustuvat, ovat peräisin Järvenpään STEP-kampuksessa pidetyssä pelistudioaiheisesta leiristä, jonka ohjaajana itse toimin.

Lähteet

- Friman, U. (2023). *Syrjintä ja häirintä pelimaailmassa*. Nuortenlinkki.fi-sivulla. Viitattu 26.10.2023. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/pelaaminen/syrjinta-ja-hairinta-pelimaailmassa/>.
- Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa koulutuksen PEDA2 (2023). *PEDA 2 -koulutuksen luentosarja*. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Routledge.
- Värrä, V. M. (1994). Menonin paradoksi 'neliulotteisessa' kasvatustodellisuudessa. *Niin&näin. Filosofinen aikakauslehti*, 1994(2), 58–59.

Lupa laulaa

Johdanto

Minulla on suuri ilo saada ohjata ja opettaa 11–15-vuotiaita lapsia ja nuoria Lupa laulaa -harrasteryhmässä Monitoimitalo 13:ssa Tampereella. Ryhmäni koostuu kahdeksasta lapsesta ja nuoresta. Toimin toista vuotta tämän kyseisen ryhmän musiikinopettajana, ja olen itsekin muusikko ja kouluttaja. Tilat, joissa toimimme, ovat hulppeat: käytössämme on STAGE-tila, jossa on kaikki mahdollinen äänentoisto sekä mikrofoni, valotekniikka ja suurehko lava. Tilassa on myös valmiina useita erilaisia kitaroita, bassosoittimia, rummut ja minulle itselleni niin rakkaat kosketinsoittimet. Kaikki toimii, enempää ei voisi toivoa. Avuliaat vahtimestarit valvovat järjestystä, ja muutama nuorisotyöntekijä piipahtaa silloin tällöin kysymässä meiltä kuulumisia. Ja mikä hienointa, ongelmakehtiin puututaan välittömästi ja lapsia ja nuoria kuunnellaan herkällä korvalla.

Upeiden tilojen puitteissa sain idean, jota ehdotin kulttuurituottajallemme tämän syksyn alussa yhteisessä palaverissamme. Olin jo aiemmin kysellyt musiikkiryhmäni kiinnostusta yhteiseen lauluiltaan, jossa eri ryhmät, jotka Monitoimitalossa toimivat, pääsisivät esittämään taitojaan oikean yleisön edessä. Minun ryhmäni on niin kutsuttu matalan kynnyksen ryhmä, ja osa lapsista ja nuorista ovat vasta-alkajia musiikillisella polullaan. Mutta, minä uskon heihin! Lopputuloksena syntyi päätös järjestää tämän vuoden syksyllä, eli 17.11.2023, STAGE-iltamat, joissa muun muassa minun ryhmäni esiintyy pari- ja ryhmälaulunumeroissa. Tilaisuus kesti kaksi tuntia, joten myös muiden ohjaajien ryhmät olivat taitoineen esillä. Tilaisuutta markkinoitiin somessa, ja talon kulttuurituottaja työsti illasta näyttäviä julisteita. Illan tähdet saivat kutsua tilojen sallimissa puitteissa rajallisen määrän läheisiään yleisöksi. Aiemmin talossa on järjestetty lähinnä nuorten bändi-illoja. Näin STAGE-iltamista tuli luonnollisesti tämän kehittämishankkeeni ydin.

Toinen kehittämiskohteeni on laatia omalla ryhmälläni, tulevaisuudessa kevätkaudella, ryhmän valta- ja vertaissuhteita kuvaava sosiogrammi. Minua on kiinnostanut ryhmäni dynamiikka: kuka on introvertein, kuka ekstrovertein ja kuinka nämä kompensoivat toisiaan. Millainen on osallisuuden aste, yhteenkuuluvuuden tunne, me-henki? Ryhmältä kysytään esimerkiksi nimilistan avulla, kenen kanssa he laulaisivat mieluiten ryhmässä. Kun vastaukset on kerätty yhteen, voi sosiogrammin niin kutsutusti aukaista kuvaksi tai taulukoksi, joka auttaa omaa ajattelua ja asian työstöä. Ydinkysymyksiä lauluryhmäni kohdalla ovat ”Keiden kanssa viihdyt parhaiten?” ja ”Keiden äänet mielestäsi sopivat sävelkorkeudeltaan ja tunnelmaltaan parhaiten yhteen?”. Keskeisintä sosiogrammin laatimisessa on se, että lapset ja nuoret ryhmäytyessään oppivat toinen toisiltaan tietoja, taitoja ja asenteita. Yhteiseen hiileen puhaltaminen on erinomainen tavoite, ja vertaissuhteiden tietoinen tukeminen on yksi tärkeimmistä tehtävistä varhaiskasvatuksessa.

Lisäksi kolmantena kehittämishankeideanani on laatia ensi kevätkauden alussa selkeä kuva omista tavoitteistani opetuksen tai ohjauksen suhteen. Lisäksi selkeytän ryhmäni tavoitteet, toiveet ja tarpeet ja luon näiden tietojen pohjalta pedagogisen dokumentoinnin kausikellon. Dokumentointi alkaa kevätkaudella ja päättyy toimintakauden viimeiseen kokoontumiseen. Sama jatkuu taas syksyllä. Kausikellosta voi havainnollistaa kuukausittaiset toiminnot ja kerran viikossa tapahtuvat musiikkiryhmän edesottamukset. Kausien lopulla teen yhteenvedon tapahtuneesta ja vertaan niitä ryhmän toiveisiin ja tarpeisiin. Toiveiden ja tarpeiden koonnissa hyödynnän tuttua workshop-menetelmää. Toisin sanoen kerään yhteen nimettöminä kirjatut laput ja ”avaan” ne ranskalaisin viivoin selkeästi ylös fläppitaululle. Tähän asti olen ranskalaisin viivoin jakanut aina kauden alussa ryhmälleni toimintasuunnitelman, jossa on ehdotuksia tulevien kuukausien varalle. Olemme keskustelleet vaihtoehtoista, ja on erityisen tärkeää kertoittaa osallistujien lähtötaso, kun kyseessä on nimenomaan matan kynnyksen toiminta.

Tämän syyskauden alussa jaoin seuraavanlaisen A4-koosteen, jonka kävimme yhdessä läpi:

- Miksi haluat laulaa ja oletko enemmän solisti vai taustalaulaja?
- Pelkäätkö esiintymistä? Mitä voisimme tehdä yhdessä asialle?
- Pidätkö tanssimisesta? Osaatko laatia helppoja koreografioita lauluesitysten yhteyteen?

- Mikä on musiikkigenresi? Miksi, ja luuletko että saat muutkin innostumaan?
- Mainitse yksi lempikappaleesi. Millaisia mielikuvia kappale sinussa herättää?
- Onko sinulla hyvä sävelkorva? Oletko kenties absoluuttinen?
- Soitako jotain instrumenttia ja miksi? Jos et soita, mitä haluaisit soittaa?
- Oletko tehnyt sanoituksia tai sävellyksiä? Olisitko valmis esittelemään ne muille?
- Millainen muisti sinulla on? Muistatko hyvin eri kappaleiden sanat ja melodiat? Haluaisitko oppia muistitekniikoita aiheeseen liittyen?
- Tunnetko nuotit? Tunnetko tauot? Haluaisitko oppia lisää?
- Millaisia äänenavaus- ja laulutekniikoita olet käynyt läpi? Osaatko esittää yhden muille malliksi?
- Pidätkö nopeatempoisesta vai hitaammasta asioihin tutustumisesta tai oppimisesta?

Palaute toimintasuunnitelmasta oli tänä syksynä hyvä, ja kaikki hyväksyivät yhteiset tavoitteemme. Lisäksi aina kausien alussa käydään läpi Monitoimitalon yhteiset säännöt ja niiden noudattamisen tärkeys. Ohjaajana ja opettajana koen olevani ennen kaikkea kannustava. Mottoni on ”Ilon kautta!”. Haluan kehittyä entistä enemmän osallistavaksi ja lempeäksi motivoijaksi sekä kannustaa kaikkia lapsia ja nuoria muusikonalkuja lähtötasostaan riippumatta iloitsemaan edistysaskelistaan. Yksi nuoristani sanoi minulle taannoin, että olen kuulemma ihmeellinen, kun en tuomitse. Olin hetken mykistynyt ja kiitin kauniisti kohteliaisuudesta.

Lauluiltamat, kausikello ja sosiogrammi

Lauluiltamat

Kaikki kolme kehittämisisideani ovat mielestäni tarpeellisia. Aluksi todettakoon, että vasta-alkajien lauluiltamia ei ole aiemmin Monitoimitalossa järjestetty. On hyvä kannustaa lapsia ja nuoria ryhmässäni tavoiteorientoituneeseen toimintaan. Kun on selkeä päämäärä, ryhmä pysyy hallitusti koossa ja häiriötekijät, kuten turha hälinä, ovat vähäisempiä. Lisäksi lapset ja nuoret ryhmässäni saavat erinomaista esiintymiskokemusta ja tuntuman todelliseen tilanteeseen, jossa kaikki tekevät parhaansa. Vetäjänä minun on kuitenkin

Laulajien illan 17.11.2023 julistemainos.

täytynyt muistaa, että en aseta kynnystä osallistumiselle tapahtumaan liian korkeaksi – jo pienet edistysaskeleet saavat ja tulevat näkyä, ja on hyvä, että yleisö antaa aplodein palautetta. Itse tilaisuus sujui hienosti. Paikalla oli noin 60 henkilöä mukaan lukien esiintyjät. Monitoimitalon vahtimestarit vastasivat sujuvasti äänentoistosta ja miksauksesta. Minun ryhmäni esiintyi kukin vuorollaan tilaisuuden aluksi, ja tapahtuman kesto oli kaksi tuntia. Ryhmäsäni esiintyi lapsia ja nuoria pareittain ja ryhmissä, yhteensä viiden kappaleen verran. Olimme harjoitelleet ahkerasti. Minun vuoroni oli viidennessä kappaleessa, kun säestin pianolla iloisen, joulun tunnelmaan kuljettavan kappaleen nimeltä Petteri Punakuono. Muutoin ryhmäni osallistujat lauloivat karaoketaustoilla tietokoneelta ladattavasta Singasta, joka on kätevä taustaorkesterin mukaan

saamisen muoto. Näin ryhmäni sai oikeaoppista kokemusta kokonaisen taustaorkesterin tai bändin mukanaolosta solistien matkassa. Yleisö koostui lähinnä lasten ja nuorten vanhemmista ja kavereista. Aplodit jokaisen musiikkiesityksen kohdalla olivat kuuluvat. Minun tehtäväni oli säestämisen lisäksi kannustaa ryhmääni ja muita tilaisuudessa olleita esiintyjä. Palaute oli myönteistä, kun vaihdoin kuulumisia tilaisuuden jälkeen esiintyjien ja vanhempien kanssa. Tilaisuudessa toteutui mielestäni positiivisen psykologian voima. Kuten Lotta Uusitalo kirjassaan (Uusitalo 2023, 1–8) kuvaillee, positiivisen psykologia-ajattelun mukaan ydinideana on havaita hyvää ja löytää jokaisesta ihmisestä vahvuuksia, joiden avulla oma sekä toisten vointi paranee. Juuri kyseinen tapahtuma luo mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen, lisää onnistumisen tunnetta ja antaa flow-kokemuksia. Lisäksi myönteisiä tunnetiloja kokevat ihmiset luovat ja ylläpitävät helpommin sosiaalisia kontakteja, ja on todettu tieteellisestikin, että ”Love is superfood” (Fredrickson, 2013). Tämä rakkautentuntu välittyi tapahtumassamme. Kun kyseessä on nuorisotalo, josta lapset ja nuoret hakevat ymmärrystä, kuuntelevaa korvaa, tukea, mahdollisuuksia ja turvaa, lämminhenkinen yhteisö on ratkaisevassa asemassa.

Kausikello

Ratkaisukeskeisyys on keskeinen asia ohjaajan tai vetäjän roolia suunniteltaessa. Siksi koenkin tärkeäksi, että minulla on ajantasaista, luotettavaa dokumentointia, johon nojautua, kun suunnitelen oppimistunteja ja -ympäristöä ohjattavilleni sopiviksi. Tämän lisäksi tilannetaju on oltava hallussa: milloin tahansa voi lasten ja nuorten kanssa tapahtua jotain odottamatonta. Kausikelloon nojautuen aion tulevaisuudessa toimia entistä tehokkaammin ja järjestelmällisemmin. Huomioin jatkossa myös ryhmäni vanhempien toiveet. Kuten Ben Furman (2023) kurssiluennoillaan korosti, 1.) aloitetaan muodostamalla hyvä kontakti lapseen tai nuoreen ja hänen vanhempinsa, 2.) puhutaan vain taidoista, ei ongelmista, ja 3.) sovitaan kohderyhmän kanssa taidoista, joita he opettelevat, ja varmistetaan, että tavoitteet on ymmärretty. Taitoihin keskittyminen on kaiken A ja O. Tulevaisuudessa voimme musiikkiryhmässäni Ben Furmanin (2023) ehdottamin tavoin keksiä eri taidoille nimiä, kuten esimerkiksi lauluharjoituksille tai tekniikoille. Myös taitojen edistyminen on aina juhlan paikka, ja nyt se toteutui, saimme omat musiikki-iltamamme. Kausikelloon on myös hyvä merkitä,

miten aikoo jatkossa tiedottaa vanhempia erilaisista musiikkiryhmän edesottamuksiin liittyvissä asioissa. Monitoimitalossa tämä kuitenkin tapahtuu organisaation ohjeistuksen mukaisesti. Kausikelloon kirjataan a.) tavoitteet, b.) aikataulu ja c.) tiedottaminen. Lisäksi siinä kuvataan lasta yksilönä, ryhmän yhteisiä prosesseja ja ohjaajan omaa ammatillisista kasvua sekä tuetaan huoltajien aktiivista roolia (Alanko, Kankaanranta, Smeds & Puroola, 2018).

Sosiogrammi

Sosiometrisen menetelmän on kehittänyt J. L. Moreno. Sosiometrialla tarkoitetaan ryhmän rakenteeseen ja vuorovaikutussuhteisiin liittyvää oppia, jolla tutkitaan henkilöiden välisiä siteitä tarkastelemalla heidän valintojaan. Ryhmässä tapahtuvat asiat ovat sosiometrian avulla mitattavissa ja hallittavissa (Kopakkala 2011, 122–124; Niemistö 2004, 128–129). Ryhmädynamiikkaan sisältyy ryhmän sisälle muodostunut sosiaalinen rakenne. Ryhmään kuuluvat arvioivat toisensa statuksen perusteella, jolloin muodostuu hierarkkinen järjestys. Jäsenten välisiä preferenssejä selvitetään sosiometrisellä mittauksella. Usein kartoitetaan suositut, torjutut ja johtajat. Tutkittavilta kysytään esimerkiksi ryhmäkuvan avulla, kuinka mielellään he ovat kanssakäymisissä kunkin ryhmän jäsenen kanssa. Tutkittavien vastauksista kootaan matriisi. Pisteitä kukin voi antaa esimerkiksi 1–5 ja pisteet lasketaan yhteen, kunkin jäsenen kohdalla. Matriisin pohjalta tehdään sosiogrammi. Sosiogrammissa on graafisesti kuvattu ryhmän jäsenten sisäinen rakenne (Himberg & Jauhiainen 2005, 133). Sosiogrammi tehdään aina anonymisti. Tulokset auttavat ryhmää eteenpäin kehittymään ja vähentävät vuorovaikutusta estäviä tekijöitä (Kopakkala 2011, 123,125). Ryhmäni kohdalla sosiogrammin laadinta edistää laulamisen riemua. Jotkut ryhmäni jäsenet ovat ujompia kuin toiset. On tärkeää, että lavalle astuu viereen laulamaan sellainen vierustoveri, jonka ääni ja olemus miellyttävät, ketään ei pelota eikä kukaan pelkää joutuvansa torjutuksi. Yleisesti ottaen olen samaa mieltä Kirsti Lonkan (2023) luennollaan esittämän kanssa siitä, että harrastus muokkaa ajattelua, rooleja ja identiteettiä. Oman ryhmäni kohdalla musiikki on kantava, yhdistävä voimavara. Yhteisellä sävelpolulla saa uusia ystäviä ja hiljaisempikin voi uskaltaa laulaa, jollei halua muuten olla muiden kanssa vuorovaikutuksessa. Tämän seikan olen saanut todistaa. Jotkut ryhmäläiseni osaavat toisia enemmän, mutta kuten Kirsi Lonka (2023) toteaa, tämä kaikki tulee saattaa know-how-muotoon.

Olen pyrkinyt opettaessani olemaan avarakatseinen mahdollistaja, joka antaa oikeaa perspektiiviä uusille musiikillisille ajatusmaailloille. Pyrin etenemään viisaasti, askel askeleelta, ja en luo turhia tavoitteita. Palautteen antaminen rakentavassa merkityksessä on kaiken ydin. Haluan, että osallistujat tulevat seuraavallakin kerralla mukaan. Kannustan myös ryhmääni kertomaan omista idoleistaan, näin saan selkeämmän kuvan siitä, mitä he itse tavoittelevat. Tosin utopistinen ajattelu ja samaistuminen mahdottomine pyrkimyksineen täytyy torpata, mutta lempeällä otteella, jottei tule turhia pettymyksiä. Pyrin myös monipuolisella musiikkivalikoimalla pitämään kiinni osallistujistani. He itse saavat päättää, mikä miellyttää, mutta tarjonnan on oltava laajahko. Haasteena on luonnollisesti ajan trendillä pysyminen – nuorisomusiikki kehittyy ja muuttuu jatkuvasti, hitit tulevat ja menevät. Avainsana minun kohdallani on musiikin kuunteleminen radiosta, TV:stä, YouTubesta, Instagramista ja TikTokista. Nuotteja voi ladata internetistä, ja oma nuotistikirjastoni kattaa aika mukavasti. Tiedän kokemuksesta, että jos itse syttyy, muutkin syttyvät. Näin saadaan huippuesitys aikaiseksi ja vielä yhteisymmärryksessä!

Lopuksi

Haluan lopuksi siteerata kuuluisaa, jo edesmennyttä tamperelais-tunutta monilahjakasta taiteilijaa, Juice Leskistä. Hänen runokirjastaan *Sanataiteilija kävi täällä* vuodelta 2007 löysin seuraavan nasevan runon, joka mielestäni kuvastaa myös minun ajattelutapaani lasten ja nuorten suhteen. Matalan kynnyksen toimintaan saavat ihan kaikki tulla, lähtökohdista riippumatta, myös ihanat kauhukakarot.

Rakas kauhukakara

”Äeti kertoo, ettei minua saanut pienenä edes vaunuissa pysymään: minä kierähdin pientareelle ja kipaisin hakemaan kukkia äetille Eikä minulle suitsia pantukaan, eivät siihen pystyneet edes ne, jotka omistaan eivät halunneet edes luopua Serkkutyttö sitoi minut puuhun ja unohti siihen: minä en hermostunut, mutta serkku muistaa köytensä yhä vielä, kai me olemme siinä kiinni kumpikin.”

(Juice Leskinen 2007, 78, teoksesta *Sanataiteilija kävi täällä*)

Lähteet

- Alanko, M., Kankaanranta, M., Smeds, K. & Purola, K. (2018). *Diggaa mun digimatkaa. Digitaalisen portfoliotyöskentelyn pedagoginen malli*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 22.11.2023. <https://peda.net/hankkeet/dmd>.
- Fredrickson, B. (2013). *Love. Creating happiness and health in moments of connection*. Perigee Bks.
- Furman, B. (2023). *Pedagogisen toiminnan perusteet, ratkaisukeskeisyys* (luento 9.11.2023). Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 9.11.2023.
- Himberg, L & Jauhiainen, R. (2005). *Suhteita, minä, me ja muut*. WSOY.
- Kopakkala, A. (2011). *Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Edita.
- Leskinen, J. (2007). *Sanataiteilija kävi täällä. Juice Leskisen valitut runot 1975–2007*. Tammi.
- Lonka, L. (2023). *Oppiminen, motivaatio ja tunteet nuoren harrastajan elämässä* (luento 9.11.2023). Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 9.11.2023.
- Niemistö, R. (2004). *Ryhmän luovuus ja kehitysehdot*. Palmenia.
- Uusitalo, L. (toim.). (2023). *Positiivisen psykologian voima*. PS-kustannus.

A hobby group as a source of positive social experience and well-being which enhances participants' sense of belonging and inclusion

Introduction

This account aims to examine the potential of hobby groups to provide participants with positive experiences of social interaction, thereby creating a sense of belonging and general well-being. It also aims to look at the pedagogical tools hobby group instructors can make use of to support and facilitate these processes.

I have been facilitating dance improvisation and creative movement hobby groups for children, grown-ups and families with kids for almost 15 years. In my teaching I mainly use the principles of positive pedagogy together with an emergent and dialogue-based approach. The goal of positive pedagogy is to make every learner aware of their own abilities, so that no one experiences that they are not good at anything (Uusitalo, 2023). In the emergent approach (suom. kehkeytyvä lähestymistapa), teaching content is determined during work with each particular group of hobby practitioners in response to their needs and learning process. In this process the facilitator trusts that the goals set in the curriculum can be achieved in many different ways and the process of facilitation is an open-ended exploration in which the most important thing for the participants is to be heard and seen. In such contexts improvisation works both as a starting point for dance and as an important tool for leading the learning process (Colliander & Anttila, 2022.)

As a dance artist and educator, over the past few years I have actively collaborated with children's cultural centres and open meeting places (suom. avoimet kohtaamispaikat) in the capital region of

Finland (Helsinki, Espoo, Vantaa). These places primarily offer their services to families with kids of preschool age. In recent times there has been an increasing need to offer more accessible culture and leisure time services for immigrant families, as well as for families seeking asylum, due to their growing numbers in the capital region.

Often speakers of foreign languages, immigrants and asylum seekers are in a particularly vulnerable position, experiencing socio-economic as well as cultural exclusion. Their access to leisure time services is often limited due to language barriers, low income, cultural stereotypes and other reasons (Niemelä, 2023.)

Pedagogical ideas for leisure activities

In line with the considerations mentioned above, I would like to contemplate whether hobby groups can be places where participants not only engage in an activity of interest to them, but also create new social connections which enhance their sense of belonging and general well-being. How can a hobby instructor facilitate and support this process?

Below, I will explain how this idea was implemented in an example dance improvisation and creative movement hobby group intended for immigrant families with children of preschool age.

While working with this target group I noticed that children's parents often come to lessons overwhelmed by the challenges that they have to deal with in their daily lives, challenges related to socio-economic vulnerability, uncertainty and exclusion, amongst other things. Their emotional condition strongly affects the emotional and psychological condition of their kids. Eventually the whole family is gripped by stress, insecurities and threatening visions of the future.

The objective of this pedagogical idea was thus to create a hobby activity group which was an accessible resource and to support such families in their everyday challenges by providing positive experiences of social interaction, strengthening their resilience and supporting their feeling of belonging.

Martin E.P. Seligman, in his book *Flourish* (2011), concluded that there are five elements of wellbeing which he described in his PERMA theory: positive emotion, engagement, relationships, meaning and achievement.

I have applied PERMA theory elements to plan lesson materials, taking into account how certain tasks allow participants to have

Instructor: Vera Lapitskaya; photographer: Natalia Kochelenko

A dance improvisation and creative movement hobby group at the end of a lesson.

fun and experience positive emotions; encourage participants to engage in joint activities and interact with each other; support and strengthen the connection between participants; emphasise their achievements and make the experience of participation joyful and meaningful. Each lesson was designed in such a way that participants needed no previous skills in dance or movement improvisation, so they could use movement as a tool to express themselves both individually and as a group.

In addition, I have used some principles of positive pedagogy to strengthen my relationship with the participants. As an instructor, I have looked to use a personal approach with the participants in order to establish a caring and compassionate relationship with

them. I have also supported their achievements and given them enough space and freedom during lessons to experiment and practice on their own (Uusitalo, 2023.) Despite the fact that the content of each lesson was pre-planned to a certain extent, I have gladly left room for changes during lessons in line with the needs of the group, the energy of the participants and also their creative propositions.

At the end of each lesson, I asked participants to describe their experience of the lesson in one word, movement or posture. Sometimes I asked everyone to make a posture or movement at the same time to get an “instant picture” of everyone’s physical and emotional experience of the lesson. When the lesson finished the participants always had the option of staying in the space for a little bit longer to rest, socialise, interact or just to play around. And they always did so.

The participants had no obligation to participate in the lessons regularly, so the composition of the group changed from time to time. Therefore, it was not possible to trace and evaluate the results of these lessons based on long-term monitoring of the same participants. However, the observations and feedback I received from the participants after each lesson gave me reason to believe that the positive emotions and joint activity worked as a bridge, helping the participants in the hobby activity group build psychological and social resources which supported their sense of belonging, resilience and overall well-being. Hopefully, this provided them with tools to overcome their daily challenges and brought more positive experience into their daily lives.

References

- Anttila, E. & Colliander, T. (2022). Tanssi reittinä lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun. Teoksessa I. Ruokonen (toim.), *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 249–262). PS-kustannus.
- Niemelä, N. (2023). *Menetelmänä ihmissuhde, pedagogiikkana kohtaaminen. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten harrastustoiminta*. Luento 26.9.2023. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish. A visionary understanding of happiness and well-being*. Free Press.
- Uusitalo, L. & Vuorinen, K. (2023). *Huomaa hyvää!* PS-kustannus.

II HARRASTUS luovuuden lähteenä

Luovaa ilmaisunvapautta ja yhdessäoloa iloksi

Johdanto

Pidän viikoittain alakouluikäisille käsityö- ja kuvataidekerhoa nimeltä Luova Sydän. Toiminta onnistuu Harrastamisen Suomen mallin kautta. Ideani on tukea luovuuden säilymistä ja tarjota hyvää vapaa-aikaa lapsille. Luovuus on tärkeä luonnollinen ominaisuus ja taito, johon liittyvät hyvinvointi ja oivallusten tekeminen. Taiteen harrastaminen voi laajentaa kokemusmaailmaa henkisesti (Anttila, 2018). Tänä syksynä osa kerholaisista on rakentanut pieniä koteja ja hevostalleja, joita he ovat sisustaneet kivasti tekstiilein ja kierrätysmateriaalein. Kuvittelu ja leikillinen kokemusmaailma ovat vahvasti läsnä pienoismallien rakentamisessa, lapset aivan uppoutuvat tekemiseen. Esteettiselle ja henkiselle kehitykselle taidekokemuksilla on merkitystä (Ahonen & Pulkkinen, 2023). Lapset maalaavat ja piirtävät kuvia, joissa näkyy ajatuksien ja tunnelmien kerroksellisuus. Tällaisten kuvien tekemisellä on varmasti merkitystä esteettiselle ja henkiselle kehitykselle: saa tehdä kaunista jälkeä ja laittaa ajatuksiaan tai kokemusmaailmaansa kuvan muodossa paperille. ”Yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa” on vanha sanonta, joka pitää tässäkin yhteydessä paikkansa.

Luovan Sydämen kerhossa saa toteuttaa itseään persoonallisesti, ja ohjaajalta (minulta) saa tukea omien visioidensa toteuttamiseen. Vapaa-ajan toiminnan kannalta tärkeänä arvona pidän vapautta olla oma itsensä ja toteuttaa itseään toivomallaan tavalla luovin menetelmin. Lisäksi ilo, turvallisuus ja ystävällisyys kuuluvat kerhon arvoihin, ja ne näkyvät toistemme auttamisena. Käytännön toteutuksen kohteena on ilo, ei lopputuloksen taitotaso. Lapset ovat kertoneet syitä harrastustoiminnassa mukana olemiseen ja yksi on ylitse muiden: ilo, koska kerhossa on kivaa. Sen he mainitsivat jokaisessa lapussa, kun pyysin palautetta. Lapset

mainitsivat mieluisiksi asioiksi itse luovan tekemisen ja sen, että on monipuolisesti materiaaleja tai tekniikoita tarjolla, sekä sosiaalisuuden eli kaverit.

Tämän koulutuksen (Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa) myötä minulle on herännyt vahvempi halu korostaa kerhossani kasvun ajattelua ja asennetta. Psykologian professori Carol Dweckin (2006) tutkimukset ovat osoittaneet, että kasvun asenteen omaavat ihmiset toipuvat paremmin vastoinkäymisistä ja pysyvät koossa hankalissa elämäntilanteissa (Dweck, 2006; 2007; 2010, s. 57). Haluan työssäni pyrkiä antamaan lapsille ja nuorille hyviä eväitä tulevaisuuttaan varten sekä vahvistaa heidän luovuuttaan säilymään, sillä mielikuvitus voi olla valtava voimavara ihmisen elämässä.

Selkeyden ja kiireettömyyden tuntua

Valitsin kehittämistehtäväkseni selkeyden ja kiireettömyyden tunteen lisäämisen itselleni. Ohjaajana minulle on tärkeää, että kerhokerta on osallistujalle hyvä ja miellyttävä, hänen arvokasta vapaa-aikaansa ja tukee lapsen kehitystä sekä kasvua. Siksi haluan tarjota kerhokerran alussa päivän idean, jota voisi alkaa tekemään, ja silti sallin lapselle vapauden valita jonkin oman idean toteuttamisen. Tämä menettely on sopinut kerholaisille erittäin hyvin, ja he nauttivat autonomiastaan. Säännöllisin väliajoin kysyn, sopiiko tämä edelleen vai haluaisivatko he jotain kaikille samaa ohjattua. Vastaus on aina sama: he haluavat säilyttää vapaaehtoisuuden valita tekemisensä, vaikka joutuvatkin välillä odottamaan apuani luomustensa luomisissa. On ihanaa, kun jokainen saa toteuttaa omia visioitaan, ja se on tavoitteeni sekä toimintani ydinajatus. Välillä tämä kuitenkin aiheuttaa minulle selkeyden kaipuun ja kiireen tuntua: kunpa kerkeäisi kaikkia auttamaan riittävästi. Ennen kävin suullisesti tuntien alussa läpi, mitä tänään kerhossa tapahtuu, mutta nyt lisäksi kirjoitan sen paperille ja heijastan taululle selkeyden vuoksi kaikille. Kasvun ajatuksesta ja asenteesta innostuneena kirjoitan paperiin myös päivän hyvän kasvun ajatuksen ja luen sen ääneen ja jätän taululle näkyviin. Kiireettömyyden tuntua pyrin lisäämään mahdollisuuksien mukaan valmistelemalla tilan ennen kerhoa, rauhallisella yhteisellä aloituksella, olemalla itse rauhallinen sekä hyväksymällä olemassa olevat resurssit ja varaamalla riittävästi aikaa yhteiseen loppusiivoukseen.

Kuva: Heli Holonen 2023

Maalausketki.

Arvokas vapaa-aika

Näen lasten harrastamisen ja heidän luovuudellensa tilan antamisen erittäin arvokkaana toimintana ja yhtenä rakentavana osana tulevalle aikuisuuden mielelle. Luovuudelle tilan mahdollistaminen ruokkii lapsen sisäistä kehittyvää maailmaa ja tuottaa iloa sekä vapautta. Uuden oppiminen ja oivaltaminen helpottuu, kun on mukavaa.

Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen (2016) viittaavat teoksessaan Martin Seligmanin (2011) esittämään hyvinvoinnin teoriaan, johon kuuluvat positiiviset emootiot, sitoutuminen, sosiaaliset suhteet, merkityksellisyys ja saavuttaminen. Yksinkertaistettuna näen tämän helposti toteutuvan harrastustoiminnassa. Kerhossa käyminen saa aikaan positiivisia tunteita, ja kerholaiset vapaaehtoisesti tulevat joka viikko taiteilemaan (sitoutuminen). Kerhossa tapaa kavereita tai uusia kaverisuhteita syntyy. Toiminta on merkityksellistä lapsille, sillä he haluavat muistaa lähimmäisiään tekemillään luomuksilla. He saavuttavat: oppivat uusia tekniikoita tai uuden materiaalin työstämisen.

Yksi koulutuksemme luennoitsijoista, Satu Lehto (2023), puhui luennollaan myönteisestä tunnistamisesta ja tunnustamisesta. Tunnustan myönteisesti pientä yhteisöämme järjestämällä vuosittain kaksi näyttelyä kerholaisten luomuksista. Kerholaisten lisäksi

muutkin koulun oppilaat ovat tykänneet katsella näyttelyseinää, jossa on kuvia kerholaisten tekemistä töistä ja tunnelmasta. Myönteisestä tunnistamisesta inspiroituneena ajattelin kauden päätteeksi antaa jokaiselle henkilökohtaisen itse käsin kirjoitetun kiitoskortin, jossa kerron hänestä jonkin hyvän asian, vahvuuden tai hetken kerhosta. Joskus aikaisemmin kirjoitin kiitoskortit eräälle ryhmälle (ykkösluokkalaisten taidevälitunti, jota pidin puolisen vuotta), ja muutama heistä muisti tuon kortin vielä vuosienkin päästä. Pienetkin asiat ovat joskus merkityksellisiä ja isoja.

Koska ilo on keskiössä, niin pidämme kerhossa lukuvuosittain ennen joululomaa pikkujoulut ja ennen kesälomaa kevätkarkelot. Tuolloin kerhoon saa tuoda herkuja ja vietämme mukavaa yhteistä aikaa. Nämä hetket ovat olleet odotettuja lasten keskuudessa.

On arvokasta saada olla mukana toteuttamassa lapsille hyvää vapaa-aikaa. Näen, miten lapset rentoutuvat ja vapautuvat kerhossa, kiinnittyvät iloon. Hyvään lapsuuteen panostaminen luo edellytyksiä hyvään aikuisuuteen. Toivon yhteiskunnan päättäjille viisautta suunnata resursseja siihen, mikä palvelee myönteisesti meidän kaikkien tulevaisuuttamme. Pehmeät arvot auttavat ihmisiä kukoistamaan ja voimaan hyvin.

Lähteet

- Anttila, E. (2018). Art education promotes the development of the child and society. Teoksessa M. Matthes, L. Pulkkinen, C. Clouder & B. Heys (toim.). *Improving the quality of childhood in Europe* (s. 60–72). The Alliance for Childhood European Network Group.
- Dweck, C. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- Dweck, C. S. (2007). *The perils and promises of praise*. Kaleidoscope, Comtemporart and Classic Readings in Education.
- Dweck, C. S. (2010). Even geniuses work hard. *Educational Leadership*, 68 (1), 16-20.
- Pulkkinen, L. Ahonen T. Ruoppila I. (2023). *Ihmisen psykologinen kehitys*. (s. 165) PS-kustannus.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish. A visionary understanding of happiness and wellbeing*. Free Press.
- Lehto, S. (2023). *Osallisuuden tukeminen harrastusympäristössä*. [Suullinen esitys]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 14.11.2023. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). *Huomaa Hyvä*. PS-kustannus.

Satukässä – luovan elämän lähde

Johdanto

Elämme usein tietämisen jatkuvassa ponnistustilassa. Tällä tarkoitan älyllisyyttä, teoreettista tietoa ja teknistä taitoa painottavaa opetus- ja ohjaustoimintaa. Liika opetuksen järkeistäminen pienen lapsen kohdalla johtaa herkästi lapsen uupumiseen ja lisäksi oppimisen ja itseoivaltamisen ilo katoaa.

Hyvänä esimerkkinä pidän erään ensiluokkalaisten toteamusta: ”Totuus ei ole vielä tullut kouluun.” Kyseinen lapsi oli käynyt koulua vasta syyslukukauden ja oli päätenyt turhautumiseen. Tiedustelin häneltä, miksi hän oli tullut tällaiseen päätelmään, johon lapsi vastasi: ”Oo! Me vaan rasioidaan asioita – kirjaimia, numeroita ja kaikkea ja mitä sitten, kysyn vaan. Kaikki päivät etsin opettajien katsetta, etsin rakkautta.” Näin selkeästi ilmaisi itsensä tämä pieni ensiluokkalaisten. Ymmärsin lapsen tunnustavan oleellisen tarpeen, yhteyden tarpeen. Yhteyden luominen lapseen on kasvattajan ja miksei aikuiskasvattajankin tärkein ominaisuus.

Haavio (1948, 57–58) on todennut myös ”ei – ei – äly eikä tietorikkaus yksinään voi tehdä ihmistä hyväksi opettajaksi. – Teoreettisesta tyypistä huokuu ympäristöön kylmyyttä, sillä häneltä tavallisesti puuttuu lämpimän sydämen sympatia oppilaita kohtaan – opetus on kuivaa, abstraktista, spekuloidua – vailla tunteen lämpöä. Hän kylmästi ruotii rikki tunteenomaisesti omaksuttavat asiat. Esteettisyys ei pääse tuoreuttamaan hänen opetustaan.”

Yhteyden syntyminen, tien löytäminen toisen luo, vaatii aikaa ja tahtoa tuntea lapsen ainutlaatuinen persoonallisuus. Kun kasvattaja tavoittaa lapsen olemuksesta jotain oleellista, lapsi myös aistii sen, ja usein saamme kokea lapsen ikään kuin laskeutuvan turvalliseen olemisen tilaan. Tässä keskinäisen luottamuksen tilassa sekä opettava että ohjaaja vapautuvat ilmaisemaan itseään spontaanisti

ja näin voimme kokea yhdessä oivaltamisen ja oppimisen riemun. Jos kasvattajana emme usko lapsessa olevaan hyvyyteen, vaan lähestymme häntä epäillen, kyräillen ja jopa peläten, lapsen syvin olemus jää piiloon.

Opettaessani vuosia sitten käsitöitä sain tästä hyvän kokemuksen. Erään nuoren käytös oli levotonta. Tästä johtuen hänen oli vaikea asettua työnsä ääreen. Hän keksi koiruuksia ja haistatteli minulle kuten muillekin opettajille. Luokkakaverit naureskeliivat, että joka viikko tyttö istuu jälki-istunnossa. Erään oppitunnin alussa, kun pyysin oppilasta hakemaan työnsä, hän vain haistatteli minulle. Katsoin häntä silmiin ja kuvittelin olevani hän ja mietin, mitä toivoisin opettajalta tässä tilanteessa. Mieleeni juolahti, että jos työ ei nyt luonnistu, niin hän voisi vähän aikaa olla rauhassa itseksensä. Luokassa oli sovituskoppi, joka oli verholla eristetty muusta luokasta. Sovituskopissa oli ihania isoja lasten tekemiä tyyntyjä ja suuri peili, ja sinne tyttö menikin mielellään.

Totesin hänelle verhon raosta, etten hylkäisi häntä yksinäisyyteen, vaan aina välillä kurkistan ja kysyn, miten hän voi. Pian hän oli kyyneleet silmissä ja tahtoi puhua.

Tämä nuori sai toukokuun loppuun mennessä työnsä valmiiksi ja halasi minua ja kiitti siitä, etten ollut koskaan vihannut häntä.

Hyvyyden arvosta ja asenteesta luennoi meille Eeva Anttila (Kuunteleva, kunnioittava ja kannustava kohtaaminen harrastustoiminnan ohjaajan pedagogisen osaamisen ytimenä). Hän esitti kasvatuksellisen tavoitteen, jonka olemus on hyvyys.

Pedagogin syvin tavoite ei ole tuote tai tulos, vaan itse hyvyys; kokemus hyvyydestä kantaa tulevaisuuteen, koko elämään (Van Manen 2015).

Koska elämä on oppimista ja oppiminen on elämää, ei ole viisasta nähdä lasta vain tietoisuutena, vaan oivaltavaan ihmettelyyn ja innostavaan tutkimiseen kutsuttuna elämän matkalaisena.

Vuosien saatossa opettaessani ja ohjatessani lapsia ja nuoria olen aistinnut henkistä väsymistä, ahdistusta, levottomuutta ja elämän merkityksettömyyden kokemusta.

Erityisesti minut havahdutti erään toisluokkalaisen pojan sanat: ”Mun sisällä ei oo mitään.” Lapsi kärsi peliriippuvuudesta ja jäi loistavasti koulussa ja harrastuksissa menestyvien isoveljiensä varjoon. Juuri tämän pojan sanat saivat minut pohtimaan, millä keinoin voisin vastata lasten syvimpään kaipaukseen: tulla nostetuksi elämään, jolla on merkitys ja arvo. Keinoksi löysin tarinat,

jotka kertoivat juuri heidän ikäkauttaan elävistä lapsista. Topeliuksen tarinat puhuttelivat minua erityisesti, niiden ydinsanoma, jossa lapsi tulee kutsutuksi elämään, luovaan ja merkitykselliseen toimintaan niin, että lapsi ei ole kohtalon uhri, vaan aktiivinen ponnistaja haasteen voittajana. Lasta ei vedetä piiloon elämästä, vaan asetetaan elämän näyttämölle luottaen, että haasteet voi voittaa ja apua on viisas pyytää, sillä yhdessä opimme elämään kaikkien parhaaksi. Topeliuksen tarinat tutustuttavat lapset myös suomalaisuuteen ja historiallisiin juuriin, Ruotsin ja Venäjän vallan aikaan. Sadun kautta lapsi huomaa, että kansakuntien rajat ovat häilyvät, että meillä ihmisillä laajemminkin on jotain yhteistä. Lapset saattavat hämmästellä menneitä aikoja ja lasten täysin erilaisia vaikeuksia sekä olosuhteita, mutta samalla he liittyvät voimaintunnossa tuohon Suomen lasten sukupolvien ketjuun. Lapset innostuvat tarinoista niin, että tahtovat toimia kuten lapset toimivat jo satoja vuosia sitten. He tahtovat löytää ylevän idean ja toimintatarmon.

Heidän ideansa pulppuavat, jalostuvat, levittäytyvät elämän laaduksi, aktiivisuuteen virittäjäksi ja yhteisön osana olemisen merkityksellisyyteen.

Viimeisimmässä ohjaustoiminnassa, jonka nyt esittelen, olen lisännyt pienen näyttämön nukketatterille. Tarinallisuus, joka antaa tilaa mielikuvitukselle, henkilökohtaiselle sisäiselle kokemiselle, on osoittautunut hedelmälliseksi. Lapset samaistuvat herkästi lapsihahmoihin. He saavat katsella ja kuunnella hetken ehkä itseään, sisarustaan tai ystäväänsä turvallisen etäisyyden päästä. Lapset tuntevat tunteensa turvassa; tunteet ovat totta ja ne kuulaaan yhdessä, niillä on todistajat.

Kirjassa *Ilmaisun Ilo – Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (toim. Inkeri Ruokonen) todetaankin: ”Nuken kautta lapsi uskaltautuu ehkä myös tuntemaan tai ilmaisemaan sellaisiakin tunteita, joita hän ei muuten uskaltaisi tuntea tai ilmaista. – –

Ilo, suru, hämmennys, uteliaisuus, malttamattomuus, pelko ja suuttumus – kuten kaikki tunnetilat – ovat tuttuja jokaiselle ihmiselle”. (Baric & Ruokonen 2022, 124)

Tarinan toiminnallistamiseen olen valinnut käsityön, joka on minulle läheinen jo vaatturiammattini myötä. Luovassa osuudessa lapsen on mahdollista työskennellä joko ohjatusti tai ohjaajan tuella itse inspiroituen omasta aiheesta. Lapsi voi tehdä omaa työtään tai yhdessä puuhata toisten lasten kanssa. Luova osuus on siis hyvin

joustava, sillä tässä kohden lapsi tunnustele tarinan tunnelmia, ja sille on annettava aikaa ja tilaa. Osa lapsista on luonteenomaisesti heti tarttumassa toimeen, osa saattaa viipyillä leikkien nukketeat-
terin äärellä, he saavat olla vielä sadun tunnelmissa.

Satukässä on harrastusmuoto, jossa kylvetään siemeniä tun-
teen, ajattelun ja tahtotoiminnan alueelle (vrt. Hollo 1918).

Kallislahden lapset – luovuuden lähteellä

Syksyllä vuonna 2022 minua pyydettiin pitämään käsityökerhoja
ala-asteikäisille Kallislahden kyläkouluun Savonlinnaan. Esittelin
ideani hankekoordinaattorille ja niin syntyi satukässä 1.–2. luokan
oppilaille, sekä viidesluokkalaisille tytöille käsityökerho, joka lope-
tettiin varojen puuttuessa jo syyskauden jälkeen.

Tästä johtuen otan esittelyyn vain satukässän.

Kallislahden koulu on pieni kyläkoulu luonnon keskellä. Koulu
on jo yli satavuotta vanha ja nyt lakkautusuhan alla. Koulussa on
lähes kotikoulumainen tunnelma, kaikki tuntevat toisensa, sisä- ja
ulkotilat ovat turvalliset ja tutut kaikille. Jos on esimerkiksi nap-
pilaatikko kateissa, niin aina joku osaa sanoa, missä luokassa sitä
on viimeksi tarvittu. Henkilökunta on ottanut minut hyvin vastaan,
opastanut ja auliisti jakanut tietoa ja tarvikkeita. Niinpä minun oli
helppo aloittaa Miun Harrastus -hankkeen kerhotoiminta.

Aluksi tahdoin lähteä liikkeelle kuulostellen, tehden havain-
toja lapsista ja heidän kädentaidoistaan, mutta huomasi olevani
virran viemä jo ensimmäisestä kerrasta, niin vaivattomasti alkoi
yhteinen taipaleemme.

Kuvailen ensin kerhotoiminnan alkutaipaletta selostaen kerho-
kertojen sisällön tarkemmin. Sitten kerron muutaman esimerkin
tarinan hoitavasta puolesta.

Lopuksi piirrän toimintakaarta koko kerhovuoden käsittäen.

Ensimmäinen kerhokerta

Koska olin jo etukäteen tutustunut kerhotilaan, joka osoittautui
juuri sopivaksi pientä lapsiryhmää varten sekä tarina- että luo-
vuusosioon, olin jo hahmotellut tilankäytön.

Meille oli annettu tilat ja tarpeet puuhata sekä säilyttää kes-
keneräiset työt samassa luokassa koko lukuvuoden ajan. Etukäteen
kuvittelin myös näyttämön esteettisen ensivaikutelman, tahdoin
sen koskettavan lasten kauneudentuntoa.

Asetin luokan rauhalliseen päähän virkkaamani pyöreän villa-
maton. Maton ikkunanpuoleiseen laitaan asetin vielä toisen pienen
ja pyöreän virkatun maton, josta tuli näyttämö nukketeat-
terille.

Ensimmäisellä kerralla lapset tulivat vähän ujustellen ovelle.
Heitä oli ensi alkuun viisi lasta, myöhemmin tuli kolme lasta lisää.
Toivotin heidät tervetulleiksi ja viittasin kädelläni käymään roh-
keasti peremmälle, satumatolle. Luokassa oli hämärää, sillä olin
sulkenut verhot ja asettanut pienet tähtivalot harson alle näyttä-
mölle. Olin valinnut sadun Topeliukselta – Mistä satuja saadaan.
Sadussa korentoinen kertoo Maija-tytölle, mistä satuja voi löytää.
Näyttämöksi olin asettanut maalattua silkkiä, jonka kauniit sävyt
loistivat tähtivaloissa. Maija-käsinuken valmistin pehmeästä tri-
koosta, ja korentoisen tein puuhelmistä ja silkistä siivet.

Lapset asettuivat matolle lähekkäin, sillä matto ei ollut kovin
iso. Kerroin, kuka olen, ja lapset esittelivät myös itsensä. Kaikki
tahtoivat myös kertoa, mihin heitä koskee. Kuuntelin kivut ja katse-
lin haavat, sitten he olivat valmiita Maijan ja korentoisen matkaan.
Kaikki lapset kuuntelivat keskittyneesti loppuun asti, vaikka satu
oli aika pitkä. Kun minä vaikenin, he alkoivat miettiä, mistä satuja
saadaan, ja päätyivät lopulta siihen tosiasiaan, että satuja saadaan
kaikkialta. Ensimmäisestä kerrasta alkaen matosta tuli merkittävä
kohtaamisen, lapsiryhmän kokoamisen, turvallisen tuntemisen ja
kuvittelun linnake.

Luova osuus: Olin tuonut mukamani narua, puuhelmiä ja silk-
kikankaan paloja, jotka olin asetellut sivupöydälle kauniisti esille.
Kerroin lapsille, että nyt kun syksy on saapunut, korentoisen ystä-
vät ovat lähdessä etelää kohti, ja hän jää kovin yksinäiseksi. Tahtoi-
sitteko tehdä korentoiselle ystävät? Innostus sai heidät valtaansa.

Vielä hetken pidätelin helmiin päin vilkuilevia lapsia ja esittelin
kämmenelläni lepäävää korentoista. Hellin, kunnioittavin sormen-
päin silitin korentoisen ruumiinrakennetta niin kuin se olisi elävä
hauras olento. Ja elävänä lapset sen näkivät ainakin siitä hetkestä
eteenpäin. Lapset valitsivat kukin helmensä ja tarttuivat nyöriin
oppiakseen solmeilun taidon. Muutamat hikipisarot taisivat valua
ennen kuin nyöri oli sidottu pyrstöstä tuntosarviin asti. Lapset
valitsivat vielä silkit siiviksi, joiden kiinnittäminen jäisi toiseen ker-
taan. Yksi lapsi huomasi minun laittaneen vanhaan matkalaukkuun
Maija-nuken ja korentoisen, siitä hän sai idean, että hekin voisivat,
jos vain annan luvan, laittaa omat korentonsa samaan matkalauk-
kuun. Mainio ajatus! Lapset käärivät korentonsa silkinpaloihin

hyvin hellästi ja asettivat korennot vieriviereen matkalaukkuun ja toivottivat hyviä unia ja pikaista jälleennäkemistä.

Vielä lapsiparvi kiitellen piiritti minut, ja minä kiitin heitä yhteisestä luovasta ajasta ja toivotin hyvää alkanutta viikkoa.

Ensimmäinen kerta oli lapsille merkillisen mieleenpainuva, he tulivat sen jälkeen aina satumatolle hiljaa ja odottivat, minne ja kenen kanssa me sitten matkaamme. Mitään sääntöjä minun ei tarvinnut erikseen laatia, sillä he sisäistivät toimintatavat minulta. Ymmärsin, miten merkittävää on toimintani: kuinka puhun, miten kuuntelen, kuinka katson, eleeni ja tapani käsitellä tavaroita, kaikkea he jäljittelivät. Olinpa paljon vartijana! Syksyn ensimmäisestä kerrasta kevään viimeiseen kertaan (19 kertaa) Maija ja korentoinen ystävineen olivat jollain lailla matkassa mukana, vaikka sadut vaihtuivat.

Toinen kerhokerta

Tarina ja luova osuus

Nyt lapset saapuivat huimien vuorien ja syvien laaksojen maisemaan. Vuorossa oli Topeliuksen korentoisen syyslaulu. Kun lausuin korentoisen syyslaulua, näin sen sieluni silmin ja niin näkivät lapsetkin. Kun korentoystävät olivat saaneet siivet, ne lähtivät ensilennolle huiman korkeille vuoriseuduille ja syksyisiin syviin laaksoihin. ”Järjestetään yllätysjuhlat korentoiselle”, ehdotti yksi lapsi, ja niin alkoi juhlien suunnittelu: mitä leivotaan, miten koristellaan pöytä ja niin edelleen. Jo ehtivät näppärissä käsissä triכוןauhat muotoutua kuppikakuiksi. Mutta intoa piti säästää seuraavaan kertaan. ”Aika tuppaa loppua kesken”, valittivat lapset. Olen samaa mieltä, yksi tunti on aivan liian lyhyt aika antautua luomisen pyörteisiin ja ehtiä vielä siivota jälkensä.

Kerhoon tulo luonnistui lapsilta kuin itsestään, mutta poislähtö oli minun kurottava jotenkin siitä tahoilleen uppoutuneista taiteilijoista. Ainakin katse ja kiitos olisi tärkeä vaihtaa ennen luokasta poistumista. Tämäkin tapa vakiintui niin ettei minun tarvinnut kenenkään perään huikata pikaista heippaa. Kiitollisuus oli molemminpuolinen ja todellinen, se tuli luontevasti ja itsestään ilmaistua aina kerhokerran lopuksi.

Kolmas kerhokerta

Odottavainen lapsiparvi hiipi satumatolle, jolla he näkivät loistavan kuninkaanlinnan. Linnan ”maalasin” kankailla, simpukoilla,

Kuva: Kaija-Maria Surakka-Skinnari

Satukässään lumottu maailma.

helmillä, puolijalokivillä ja tähtivaloilla, hopeisella pahvinpalalla, samettityynyn päälle olin asettanut pienen pitsikruunun. Isommatkin lapset tungeksivat ovella ja olisivat tahtoneen tulla mukaan. He saivat käydä kurkkaamassa näyttämön ennen oman oppituntinsa alkua. Yksi kerholainen sulki oven heidän peräänsä. Lapsille oli jo nyt tullut sisäisesti selväksi, ettei tarinaa saa kukaan häiritä. Tällä kertaa pääsimme Adalmiinan tunnekuohuihin (Topelius).

Satu vaikutti lapsiin vahvasti, erityisesti Adalmiinan ylpeys oli lapsista sietämätön, niin että he eivät meinanneet jaksaa odottaa Adalmiinan nöyrytmistä. ”Hukkais jo sen kruunun”, huokasi yksi lapsi. Helpotuksen huokaus tuli kaikkien huulilta, kun se sitten tapahtui.

Luova osuus

Olihan hyvä, että nöyrän sydämen lahjat oli nyt saatu: hyvä omatunto, tyyni vaatimattomuus, lepo, rauha, hyvyys ja rakkaus, sillä korentoinen tulisi saamaan vain näitä lahjoja! Juhlia valmisteltiin niin innolla, että minäkin unohdin tuoneeni jotain puuhattavaa. Sivupöydällä saattoi olla jotain mielenkiintoista, olivat lapset jo oivaltaneet. Yhden pojan katse osui satukirjan kansilehtiin, joita olin raamittanut kauniilla taivaan ja metsän sävyillä. Vieressä oli

trikoonauha sidontaan ja tyhjiä sivuja rei'itettynä. Kirjoja alkoi syntyä, jokunen ehti kirjoittaa runoa tai tarinaa. Eräs lapsi löysi käsin virkattuja pitsejä ja silkkinauhoja: ”Onks nää meitä varten? Näist sais hienot kruunut, mut ei niitä ylpeydenkruunuja.”

Ja kun päivä oli päättynyt, näin taksissa istumassa lapsia nöyryydenkruunut päässään.

Hoitava tarina

Jokaisen tarinan valitsin vasta edellisen kerhokerran perusteella, sillä sadusta on oppaaksi omaan oloonsa eksyneelle. Kerron nyt muutaman esimerkin. Eräällä pojalla oli ajoittain levoton olo. Hän kuunteli rauhassa, koska omasi erinomaisen mielikuvituksen, oli melko taitava käsistään ja siksi aikaansaava, luovuudessaan hän oli ehtymätön ja siksi innosti muita. Aika ajoin häntä kuitenkin vaivasi jokin sisäinen ristiriita, joka ilmeni pisteliäänä kommentoimisena ja levottomuutena, jolloin saattoi häiritä toistenkin lasten työrauhaa. Minulla ei ollut tietoa, mistä hän kärsi, mutta tahdoin auttaa häntä ulos tuosta riepottelevasta olost, joka kiusasi erityisesti häntä itseään. Vanhasta kokemuksesta päätin koettaa 8-vuotiaan pojan sisäisen suoruuden esille kutsumista.

Valitsin saduksi Topeliuksen Sammatin poika. Elias-nukelle olin tehnyt olkalaukun, jossa hän kuljetti aina kirjaa, neulaa ja lankaa. Saattelin nyt lapset pohjoiselle Uudellemaalle, Sammattiin. Kaikki lapset imivät kertomusta Eliaksen lapsuudesta, köyhyydestä, tahdosta oppia suomen, ruotsin ja latinan kielen, hänen sinnikkydestään tarttua neulaa ja lankaan, harsia nuttua, ja vaikka olikin perheen pienimpiä, tahtoi silti luottaen toimia yhteisen hyvän eteen.

Kun olin päättänyt kertomuksen, kysyin mahtaako lapsista joku tietää, kenestä Eliaksesta tämä kertomus oli. Eräs lapsi säpsähti ja sanoi: ”Oliko se Elias Lönnroth?” Lapset viipyivät vielä sadussa ja miettivät, miten se pieni köyhä poika tahtoikaan tulla koko kansan palvelijaksi.

Satumatolta nousi sitten joukko suoraselkäistä ja tahdon täyteistä pikkuväkeä.

Poika, jota olin ajatellut satua valitessani, oli kuin toinen ”mies”. Hän kysyi minulta suoraan silmiin katsoen, olisiko kangasta koiran vuodetta varten. Löytyi sopiva kangas, poika tarkisti laadun ja värin, pujotti langan neulansilmään itse ja pyysi näyttämään aloituksen. Näytin otteen neulasta ja kankaasta, näytin pienet hiirenpistot,

paikallaan polkevat pistot alkuun ja niin edelleen. Poika alkoi työhön, teki sitä kolme kerhokertaa sinnikkäästi keskittyen, kunnes työ oli valmis. Sammatin poika Elias oli vaikuttanut Kallislahden poikaan tavalla, jonka vain hän itse voi tietää. Kun tämä lapsi löysi itsestään sisäisen järjestyksen, se vaikutti muuhun lapsiryhmään niin että minun oli otettava vastaan uusi haaste.

Haaste oli kolmen tytön pintaan noussut draama, joka vaivasi suunnattomasti heitä, ei kyyneleiltäkään säästyty, vihan ilmaukset tihkuivat ja passiivinen mykkä-mökötys vaivasi yhtä. Pojatkin yrittivät ratkoa tyttöjen tunnekylläistä kolmoisdraamaa ystävyydellä ja myötä kärsien. Sitä tunnepyörrettä seurattessani oivalsin, nyt on aika tälle kaikelle. Nyt he uskaltavat tuntea ja ilmaista itseään, sallin kyöneleiden virrata, annoin toisen kätertyä villamattoon, annoin turhautumisen liikkua halki luokan.

En pyrkinyt holhoavasti ratkomaan tilannetta, vaan luotin että kyllä tytöt tästä ulos pääsevät, ja aloin miettiä hoitavaa tarinaa.

Valitsin tarinaksi Sveitsin vuoristoseudulla asuvan tytön, joka kantaa kaunaa naapurin lapselle, eikä anna anteeksi, vaikka tahtoi sitä enemmän kuin mitään muuta. Tarina ei näyttänyt heti mitenkään vaikuttavan kolmeen tyttöön, mutta siellä pinnan alla tapahtui. Kevään viimeisellä kerhokerralla saimme nähdä yhden näistä tytöistä esittävän meille näytelmän, joka kertoi heidän kolmen tytön ystävyydestä, jota uhkasi merihirviö.

Tyttöä jännitti aloittaa näytelmä, jolloin yksi tytöistä sanoi: ”Älä pelkää, myö ollaan siun ystäviä kaikki.” Ja toinen tyttö lohdutti: ”Mie voin tulla siun viereen ja pittää siun kädestä, niin sit sie uskallat.” Ja niin näimme, kuinka kaikki tytöt osallistuivat osaltaan merihirviön voittamiseen saatuaan voiman toiveiden saarelta.

Toimintakaari

Syyskauden aikana tulimme yhä tutummiksi toisillemme tarinoiden ja luovien hetkien myötä. Jokainen kerhokerta oli tärkeä sekä yksilön että ryhmän kannalta. Lapset saivat harjoitusta vapauden ja vastuun tasapainottamiseen. Pyrin nämä kaksi elämän peruspilareita pystyttämään toiminnan kannattimiksi. Keskinäinen luottamuksemme kasvoi kerta kerran jälkeen.

Jokainen kokoontuminen alkoi tarinalla. Syyskauden lopetti lasten ketjutarina, joka syntyi tarinapussista nostettavien pieneiden esineiden inspiroimina. Kokemus oli riemastuttava. Lapset

onnistui oivallisesti keksimään jatkoon jo kerrottuun osioon, ja tarinalle saatiin myös onnistunut loppu viimeisen pussista nostetun esineen myötä.

Kevätkauden aloitimme myös ketjutarinalla. Siinä kirjekuoresta kukin lapsi nosti vuorollaan tapiirikortin, josta tarina sitten luotiin. Kevään viimeisellä kerralla lapset innostuivat esittämään omia näytelmiä. Näyttämön he rakensivat kauniisti ja tarinan sisältöä kuvaavaksi käyttäen kangaspaloja, kiviä, simpukoita, helmiä, lasipalloa, tähtivaloja, korentoisia sekä nukkeja. Tunnelma oli kunnioittava, kaikki saivat rauhan omalle tarinalleen.

Kausien lopuksi tiedustelin, mikä tarinoista oli erityisesti jäänyt heidän mieleensä. En ollut kertonut minkään tarinan nimeä, olin vain saatellut lapset suoraan tapahtumien näyttämölle, joten lapset alkoivat kertoilemaan ikään kuin olisivat kuvailleet matkakertomuksia: ”Tykkäsin siitä, kun silloin oltiin siellä Tsaarin ajassa.” ”Sen tarinan nimi on Vyiritsan lapset”, vastaan. ”Onko se totta?” ”Onko siitä kirjaa? Voisin lainata kirjastosta...”

Näin sain kuulla viimein kaikki kertomani tarinat, ja aina kun kerroin nimen, he ilahtuivat niin kuin olisivat avanneet paketin, jonka sisältä paljastuu mieluinen yllätys.

Luovan osuuden muotoutuminen oli suunnitelmani ja lasten ideoiden vaihteleva virta. Jos lapset eivät innostuneet ideastani, annoin heidän luoda sen uuteen muotoon, pääasia oli innostua työstämään jotain. Osa lapsista teki useita töitä, osa lapsista antautui saman työn työstämiseen useammaksi kerraksi. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat tarinalaatikot. Muutama lapsi rakensi kotia koko vuoden ja teki välillä jotain muita askarruksia. Toisilla tarinalaaticon sisältö muuttui satujen tunnelmien mukaan.

Tarinalaaticot olivat eri kokoisia pahvilaatikoita, joita tapetoiitiin, vuorattiin kankailla, maalattiin, liimattiin toisiinsa ja lahjoitettiin myös toisten lasten käyttöön, kun itse ei enää tarvinnut. Kuten tarinan suhteen, pyrin kauden lopetukseen tai aloitukseen tuomaan yhden ryhmätyön. Kevätkauden aloitti tarinalampun teko vanhasta pöytälampun raadosta, jonka löysin vintiltä. Vuoden alussa ryhmään tuli kolme lasta lisää, ja heidän pujahtamisensa kerholaiseksi tapahtui mainiosti ryhmätyöllä. Saimme tarinointiin satulampun, joka paloikin sitten aina, kun satuja kerroimme.

Nyt olen kuvailut yksittäisiä kerhokertoja ja kertonut yleisesti toimintakaarta vuoden kuluessa. Liitän vielä listat tarinoista sekä luovasta toiminnasta, niin kokonaisuus hahmottuu paremmin.

Sadut ja tarinat (syksy/kevät 2022–2023)

1. Mistä satuja saadaan (Topelius)
2. Korentoisen syyslaulu (Topelius)
3. Adalmiinan helmi (Topelius)
4. Usvalaulu (Oma laulu korentoisen juhlaan, säestäen kanteleella)
5. Persian aarteet (Oma kertomus Persian valtakunnan viisaasta hallitusmiehestä)
6. Rakasta isääsi ja äitiäsi (Topeliuksen satu mukailtuna tähän päivään)
7. Koivu ja tähti (Topeliuksen satu mukailtuna tähän päivään)
8. Tonttu lelukaupan ikkunassa (Elsa Beskow)
9. Lasten oma ketjutarina (Kallilahden lammas käy Espanjassa)
10. Lasten oma ketjutarina (Tapiirin seikkailuja)
11. Ihmeellinen lumisade (Oma tarina, voittaako valo pimeän)
12. Luistelija (Topeliuksen runo)
13. Sammatin poika (Topelius)
14. Tähtisilmä (Topeliuksen satu mukailtuna tähän päivään)
15. Totuudenkengät (Marjatta Kureniemi)
16. Vyiritsan lapset (Ote Ahola Valon päiväkirjasta)
17. Lumen aarteet (poimintoja kirjasta ystävydestä ja anteeksiannosta, kirj. Patricia St. John)
18. Merenneito Aliisa (Oma tarina toivosta ja hyvyydestä)
19. Lasten omat näytelmät (Toivomusten joki, Viidakon vaarat, satu prinssistä ja prinsessasta, satu kolmen tytön ystävydestä)

Luovat osuudet

- Korentojen valmistus puuhelmistä
- Korennot valmiiksi. Korentoisen yllätysjuhlien valmistelu alkaa.
- Korentoisen yllätysjuhlat saadaan valmiiksi, tarjoilut trikoonauhoista, helmistä ja napeista. Pitseistä valmistetaan nöyryyden kruunut. Omien satukirjojen sitominen, ja tarinoitakin alkoi muutama kirjoittamaan.
- Juhlintaa runoin ja onnitteluin. Tarinalaaticoiden tekoa, tarinoiden maisemia ”maalautui” kankailla laatikoihin.
- Tarinalaaticot muuttavat muotoaan uuden sadun myötä. Osa myös piirtää ja kirjoittaa tarinoita omiin kirjoihinsa.
- Tarinalaaticoiden sisustamista: tapetointia, mattojen, verhojen valmistusta ja niin edelleen. Lapset alkavat myös auttaa

toisiaan: ”Ai sinne tulee tiskiallas, tää vois olla putkimies ja vois asentaa sen.” Lapset anteliaisuudessaan lahjoittavat toisilleen myös ruokaa, ruukkuja, astioita ja muita valmistamiaan tarve-esineitä.

- Tarinalaatikoita rakennellaan yhä. Nyt leikki lisääntyy puuhan rinnalle. Lapset vierailevat toistensa luona, keksivät miten mehuja pullotetaan, missä juurekset säilytetään. He keksivät myös rahan, joka on pienen pieni nappi, ja sen nimeksi antavat sipi. Sipeillä voi nyt ostaakin, kauppiat ovat syntyneet!
- Lankanuken valmistusta. Kotien rakennusta. Pieni korentovauva syntyy.
- Työt tehdään loppuun. Lapset piirtävät vielä kuvia kertomistani saduista.
- Tarinalampun valmistus alkaa ryhmätyönä.
- Tarinalamppu tehdään valmiiksi.
- Tarinalaatikoita tehdään jälleen, nyt kerhoon tulleet uudet lapset tahtovat tehdä omansa. Ensimmäisen luokan pojat tahtovat tehdä laatikkoon jääkiekkokaukalon, he suunnittelevat tarkasti mihin maalataan maalialueet, keskiviiva, paitsioviivat ja niin edelleen. Yksi lapsi tekee jälleen lankanuken.
- Kaksi lasta tarttuu neulaan ja lankaan kuten pikku Elias. He aloittavat harsimaan koiranpennuilleen vuoteita. Toiset lapset tekevät tarinalaatikoita, vesiväreistä sekoitetaan maaleja, värien synty ilahduttaa heitä. Yksi lapsi tekee kirjaston, minutkin kutsutaan jälleen vierailulle kunkin lapsen luomukseen.
- Korentovauvalle tehdään lahjoja, tähän puuhaan haluavat osallistua kaikki. Jääkiekkokaukaloon pitäisi saada pelaajat, niitä pojat alkavat suunnitella puutikuista ja puuhelmistä. Lankanukke tarvitsee vaatteet ja saa paidan ja housut päälleen ennen kotiinlähtöä.
- Jääkiekkoilijoita syntyy vauhdilla, taitavan esiluokkalaisen vakaissa käsissä. Tytöt perustavat oman käsityökerhon luokan yhteen nurkkaan ja pitävät sitä myös iltapäiväkerhossa. Minäkin ilmoittaudun kerholaiseksi.
- Lasten meneillään olevat työt jatkuvat.
- Koirien vuoteet valmistuvat. Jääkiekkokaukalo tahdotaan nyt juhlatilaksi ja se maalataan uudelleen, katsomot puretaan pois. Yksi lapsi valmistaa kissalleen leikkikalun villatupsusta ja puukepistä.
- Juhlasali tapetoidaan. Jo kolmas lankanukke syntyy samaisen

pojan näppärissä käsissä. Kaksi lasta tahtoo tehdä hupulliset viitat itselleen. Leikki jatkuu touhun ohessa.

- Olin suunnitellut ryhmätyönä tehtävän höyhenhimmelin, mutta lapset tahtovat tehdä höyhenunelmakaulakorut, ja niin kaikki lapset lähtevät kevään viimeisestä kässäkerhosta värikkäisiin höyheniin koristautuneena toivoen, että saamme jatkaa jälleen ensi vuonna.

Ajatuksia lähteellä olosta

Aloittaessani satukässäni olin avoin lapsiryhmän laadulle, millaisia lapsia he ovat, mitä he tahtovat ilmentää ja kuinka tarinat vaikuttavat heidän ajatteluunsa ja toimintaansa. Luovuuden lähde pulppusi vapaana ja runsaana, toki rajasin toiminnalle kehän, jonka sisällä olisi turvallista pysyä. Aloituksen tärkeys, toiminnan seuraaminen ja luotsaaminen sekä lopetuksen kohtaavat hetket antoivat lapsille sisäisen käsityksen kerhossa olosta. Kerhotoiminta ikään kuin piirtyi heihin yksilöinä ja ryhmänä. He oppivat luottamaan minuun, kuinka olin kaikkia varten ja kaikkien puolella. He saivat säilyttää persoonallisen otteen, mutta saivat turvallisesti harjoitella pois itseään ja toisiaan sabotoivista tavoista.

Uskon, että satukässäni lähde sai heijastaa kirkkaasti yhdessä-oloamme siksi, että olin etukäteen päättänyt olla ottamatta itseäni ja suunnitelmiani turhan vakavasti. Se oli viisas päätös. Sisäinen joustavuus koitui hedelmälliseksi lasten luovuuden pulppuamiselle, leikille ja käsityölle. Siinä tarinan äärellä, toisiamme lähellä, lujittui yhteenkuuluvuuden tunne. Jos joku oli välillä pois, lapset harmittelivat tilannetta: hän (poissaolija) ei saa kokea tätä satua ja toimintakertaa.

Joillekin lapsille teki hyvää olla joskus ilman ystävänsä, he saattoivat ilmaista itseään vapaammin ja saada aikaan käsillään paljon enemmän.

Huomasin, miten vahva side lapsella oli työhönsä. Hänen omat kätensä olivat tuottaneet jotain hänestä lähtevää. Harmikseni kuulin, ettei kaikkien kotona tahdottu vastaanottaa näitä luomuksia. Luulen, että tämä oli myös syy yhden lapsen poisjäämiseen.

Rytmissyydestä kiinni pitäminen oli erityisen tärkeää, lapsien luottavainen laskeutuminen kerhoon oli uskoakseni suurelta osin sisällön rytmillisyyden ansiota. Kuitenkin levottomuus lisääntyi silloin, kun lapsista joku tahtoi esittää oman näytelmän.

Mietin, mihin sijoittaisin lapsen näytelmän, koska he suoraan vaativat, että minä aloitan tarinalla. Lyhensin oman tarinani runoon yhdellä kerralla, jotta lasten tarina saisi tilaa. Lyhennetty tarinatuokio ei tuntunut rauhoittavan lapsia samalla tavalla, joten kokeilin viimeisellä kerralla uutta keinoa, sillä olimme sopineet, että ainakin yksi lapsi kertoisi oman tarinansa aluksi (saimme kuulla neljän lapsen tarinan). Olin poiminut säkeistöt Puutarhurin laulusta ja Peltomiehenä-laulusta, kullekin lapselle omansa. Samalla kun tarinankertoja asetteli näyttämöä, me kaikki istuimme hänen lähellään satumatolla, ja aloin lausua kullekin lapselle omistettua säkeistöä, jonka olin kirjoittanut korttiin kesämuistoksi ja innoitukseksi. En laulanut, kun en osannut säveltä, mutta lapset kuuntelivat tarkkaavaisesti säkeistö säkeistöltä ja kuvittelivat jälleen kuulemansa. Yksi lapsi kertoi, miten sävel tuli ikkunasta ja kieppui yllämme, kun lausuin kauniita kesätunnelmia. Näin tarinan siivin sai näyttämön valmiiksi yksi lapsista, ja muut lapset olivat laskeutuneet levollisuuteen satumatolle, yhteiselle kuvittelun kehälle.

Satukässä on toiminut yhden vuoden tässä muodossa. Varmasti sen sisältö muotoutuu aina omanlaisekseen riippuen ryhmään kuuluvista lapsista. Näin se pysyy ainutlaatuisena ja tuoreena.

Lähteet

- Anttila, E. (2023). *Kuunteleva, kunnioittava ja kannustava kohtaaminen harrastustoiminnan ohjaajan pedagogisen osaamisen ytimenä*. [Luento 14.4.2023] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Baric, M. & Ruokonen, I. Nukketeatteri – tie lapsen ilmaisuun ja vuorovaikutukseen. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 117–129). PS-kustannus.
- Haavio (1948). *Opettajapersoonallisuus*. Gummerus
- Hollo J. A (1932). *Mielikuvitus ja sen kasvattaminen I–II*. Porvoo: WSOY (2.p.)

Kerholaisten huomion herättäminen Luova kerho -toiminnassa

Johdanto

Kurssin aikana mietin, mikä voisi olla kehittämisideani. Tuntui todella hankalalta miettiä, kun vasta olin itse uuden oppimisen äärellä. Mitä pedagogia itseasiassa on? Miten se näkyy työssäni? Olen toiminut ohjaajana kohta kolme vuosikymmentä, kyse ei siis ole uudesta ammatista, mutta pedagogista pätevyyttä en ole kaikesta muusta opiskelusta huolimatta saanut vielä suoritettua. Minulla oli viiden vuoden tauko ohjaamisista ulkomailla asumisen takia, ja paluumuutin suoraan uuteen toimeen Luova kerho -ohjaajaksi. Aiemmin olen ohjannut pääsääntöisesti tanssia tai muuta minulle luontaista ja ammattialaani tukevaa alaa, jossa usein ohjattavani ovat olleet motivoituneita juuri kyseenomaista ainetta tai lajia kohtaan. Kun peilaan menneisyyteen, tämän hetken haasteeni kohdentuvat tekemiseen, joka voi sisältää melkein mitä vain. Koenkin olevani ohjaajana erilainen kuin aikaisempina vuosina, jolloin olen ohjannut selkeästi yhtä ainetta tai lajia, jossa myös on ollut selkeä tavoite. Nyt minun pitäisi olla monen alan monitaituri ja pystyä ylläpitämään kerholaisten mielenkiintoa kerhossa, jossa itseasiassa ei ole muuta tavoitetta kuin ”Olla luova/Vara kreatiiva”. Se, minkä koen vuosien aikana selkeästi muuttuneen, on lasten keskittymiskyvyn heikkeneminen, vahva oma tahto ja mielipiteen ilmaisu. Nämä eivät ole negatiivisia piirteitä, mutta tuovat omat haasteensa ohjaajalle.

Olen huomannut, että pienemmät kerholaiset ovat selkeästi väsyneitä koulupäivän jälkeen, jolloin aktiivisimmat kerholaiset herkemmin ovat rauhattomia kuuntelemaan ohjeita tunnin alussa. Olen ollut myös yllättynyt keskittymiskyvyn lyhydestä, eli minulla

pitää usein tunneillani olla useampi idea, jotta kerholaisilla olisi tekemistä koko kerhon ajaksi. Huomaan kuitenkin itse uupuvani, kun kerholaiset ovat äärettömän levottomia, joten lähdin miettimään keinoja, joilla kerholaiset saadaan kuuntelemaan tehtävänantoa.

Pedagogisessa kehittämisideassani tulen käsittelemään Luovan kerhon haasteita ja miettimään keinoja niiden helpottamiseen. Suurimmat haasteet ovat tuntien alun rauhattomuus sekä monikielisyys. Tulen pohtimaan, millä saisin kerholaisten huomion kiinnitettyä, kun on ohjeiden antamisen aika tai muun tärkeän asian julkituominen. Lisäksi pohdin, otanko kerholaisia tarpeeksi huomioon tunneillani, miten voin sitä lisätä, ja reflektoin kerholaisten osallisuutta tunneillani, jolloin kerholaisten keskittyminen toivotavasti lisääntyy.

Pedagoginen kehittämisidea kerholaisten keskittymiskyvyn lisäämiseen harrastustoiminnan alussa ja tehtävänannossa

Omassa työssäni Luovan kerhon ohjaajana olen kokenut haasteelliseksi sen, miten saada lapset rauhoittumaan – varsinkin tunnin alussa, kun on ohjeiden kuuntelemisen aika. Olen työskennellyt Luova kerho -ohjaajana vasta kaksi vuotta. Viikossa minulla on seitsemän ryhmää, ja näiden ryhmien ikähaarukka on 7–13 vuotta. Kussakin ryhmässä on 7–19 kerholaista. Kuntamme on kaksikielinen, suurin osa kouluista on ruotsinkielisiä. Jokaisessa ryhmässä on myös suomen kielen osaajia, ja osa kerholaisista haluaa kommunikoida kanssani englanniksi. Henkilökohtainen haasteeni on se, ettei ruotsin kielen taitoni ole kovin vahva. Koen, että joidenkin kerholaisten ja itseni välinen kommunikaatio on vähäisempää kielitaitoni vuoksi, mutta onneksi toiset kaksikieliset kerholaiset auttavat minua tarvittaessa. Lisähaastetta tuovat maahanmuuttaneet ukrainalaiset, joiden kanssa ei ole yhteistä kieltä, vaan he vasta opettelevat suomen kieltä.

Kun kaksi vuotta sitten tartuin työtilaisuuteen, pidin kovasti siitä ajatuksesta, jonka mukaan Luova kerho voi olla mitä tahansa luovaa toimintaa. Itse pidän kädentaitoja arvossa, ja kaikki käsillä tekeminen on hyväksi niin mielenterveydelle kuin aivotoiminnallekin. Toisaalta koen, että lapset lopettavat leikkimisen ja askartelun hyvin varhain teknologian jyrätessä muut mielenkiinnon kohteet. Siksi on haastavaa keksiä ideoita, jotka kiehtovat kerholaisia,

© Sakari Röyskö

Annantalon grafiikkahuoneen välineitä.

ettei ainaisesta askartelemisesta tule tylsää. Lyhyen kerhon aikana ja säilytystilan puutteen takia joudun usein miettimään tekemisen siten, että kerholaiset saavat työt valmiiksi yhden kerhotunnin aikana. Kerholaiset saavat itse ehdottaa minulle, mitä haluaisivat tehdä, joten osallisuus tunneillani mielestäni toteutuu. Satu Lehto (2023) puhui luennollaan lasten vaikuttamisesta ja valinnan mahdollisuudesta tutkimuksessaan, jonka mukaan lapset kokivat kerhon mielekkääksi, kun saivat vaikuttaa ja valita tekemisen. Pysin kaksi kertaa vuodessa kysymään kerholaisilta ihan kirjallisesti, mitä he toivoisivat tehtävän kerhossamme. Sen lisäksi he saavat tunneilla valita materiaaleista ja ideoista sen, mikä heitä juuri sillä kerhokerralla motivoi. Olen todennut, että tämä tapa selkeästi toimii tunneillani, vaikka tämä luo itselleni enemmän työtä, koska joudun miettimään usein teeman ympärille a-, b- ja c-vaihtoehdon, mutta periaatteeni on, että tunneillani tehtäisiin jotain luovaa. Hämmästyttävintä on ollut huomata, että kerholaiset haluavat kovasti värittää värityskuvia. Tämän takia minulla on mukana aina värityskuvia, paperia ja värikyniä tai tusseja. Toinen kestopuosikki on silittävät putkihelmet. Niiden parissa kerholaiset jaksavat innostua joka kerta ja suurin osa kerhoista ja kerholaisista työskentelee rauhassa itsenäisesti. Yritänkin pari–kolme kertaa vuodessa tuoda tunneille putkihelmiä, jos huomaan tai tiedän lasten olevan väsyneitä esimerkiksi ennen loman alkua tai jos itse olen väsynyt.

Seuraavaksi paneudun suurimpaan haasteeseen eli kerhon aloitukseen, rauhoittumiseen tehtävänannon aikana. Olen kokeillut muutamia eri ideoita, kuinka saisin kerholaisten huomion tuntien alkaessa. Olen kokeillut olla itse hiljaa käsi pystyssä tai muussa asennossa ja odottaa koska kerholaiset hiljenevät. Tämä toimii, mutta vie suhteellisen kauan aikaa tunnin alusta. Tuntien alussa kerholaiset saavat välipalan. Syömisen aikana saan valmisteltua tavarat paikoilleen. Haasteena on se, kuinka eriaikaisesti kerholaiset nauttivat välipalan. Toivottavaa on, etteivät he söisi, joisi ja askartelisi samaan aikaan. Kokeilin muutaman kerhon kanssa myös rytmitysharjoitusta tunnin aluksi. Eli minä aloin rummuttaa käsillä pöytään rytmiä, ja kun kaikki olivat mukana, vaihdoin seuraavaan rytmiin. Ihan kaikki eivät tähän tulleet mukaan, mutta olivat kuitenkin hiljaa, joten pystyin aloittamaan tunnin tehtävänannon tämän jälkeen. Yhden ryhmän kanssa kokeilin rippikouluajoilta oppimaani läpsyleikkiä, jossa ollaan kontillaan ringissä. Jokaisen pelaajan oikea käsi on oikealla puolella olevan pelaajan

Kuva: Risa-Noore Haimo 2023

Kädet läpsyleikissä.

vasemman käden etupuolella ristissä, ja sitten läpsäytetään käsi maahan vuorotellen järjestyksessä. Kaksoisläpsäytyksellä läpsyttäminen vaihtaa suuntaa. Jos pelaaja läpsäyttää kättä lattiaan väärään aikaan, käsi putoaa pelistä pois. Kyseessä on hauska leikki, joka vaatii keskittymistä, mutta koin, että ryhmä oli kokeilulle liian suuri, sekä oppilaiden pudottua pelistä pois keskittyminen herpaantui jälleen. Aion kokeilla leikkiä vielä pienemmän ryhmän kanssa. Tämän pohjalta yksinkertainen rytmitysrummutus varmasti toimisi aluksi paremmin. Olen myös joskus kokeillut tunnin aikana tai lopuksi Shwish-Boing-Bang-leikkiä, jonka olen oppinut aikoinani nuorisoteatterin harjoituksista. Tässä harjoitteessa pelaajat asettuvat ringiin samoin kuin läpsyssäkin, mutta seisovat. Pelaaja heilauttaa molemmat kädet kohti signaalin kulkusuuntaa samalla sanoen ”Shwish!”. Jokainen pelaaja siirtää signaalia ”Shwish”-sanalla. Kulkusuuntaa voi muuttaa sanomalla ”Boing” ja laittamalla kädet eteen stop-merkin tapaan. Improaapisessa tässä kohtaa kehoitetaan laittamaan kädet ristiin rinnan päälle. Signaalin voi myös heittää ringin yli ”ampumalla” jotain toista

pelaajaa ja sanomalla ”Bang”. Tällöin signaalin saanut pelaaja siirtää sen haluamaansa suuntaan ”shwishillä”. (improaapinen.fi) Tämänkin leikin etu on se, ettei siihen tarvita kieltä, ja se toimii monikielisissä ryhmissä hyvin. Näiden kahden leikin haaste on se, etteivät ne toimi kerrasta, vaan niitä joutuu leikkimään lyhyissä osissa joka kerta, koska kerholaisten keskittyminen ei riitä kovin pitkäksi aikaa varsinkaan isoissa ryhmissä.

Keskellä tuntia olevaan rauhattomuuteen olen kokeillut musiikin soittamista, mutta sillä ehdolla, että silloin ollaan hiljaa ja työskennellään. Oppilaat ovat itse saaneet osallistua soitettavien kappaleiden listaan, joten tässäkin kohtaa osallisuus ja osallistuminen tunnin sisältöön toteutuu kerholaisten taholta. Syksyn alussa kokeilin myös Cha Cha Cha -kappaleen tahtiin tekemääni koreografiaa, jonka kaikki kunnan oppilaat olivat tanssineet ja nähneet torilla syksyn koulunaloitustempauksessa. Tämä yksinkertainen tanssi, jonka kaikki tietävät, toimii myös niin sanottuna kesken tunnin hassutteluna tai energioiden ravisteluna. Suosittelen kokeilemaan muun muassa Macarenaa tai Baby Shark -kappaletta, mutta huomioimaan, etteivät kaikki siitä huolimatta halua tanssia ja osallistua. Tämä kyllä antaa keskelle tuntia pienen tauon ja hassutteluhetken, jos tuntuu siltä, että kerholaiset ovat liian levottomia.

Pohdintaa

Keinoja ryhmän rauhattomuuden poistamiseen varmasti on monia, mutta on huomioitava, etteivät kaikki keinot toimi kaikille ryhmille. Itselleni jääkin nyt jatkossa pohdittavaksi ja tutkittavaksi, mikä toimii millekin ryhmälle. Aion jatkaa rummutusidean sekä tuttujen tanssiliikkeiden kokeilua. Harkitsen myös levottomimman ryhmän kanssa, voisimmeko aloittaa tunnin lyhyellä välitunnilla ulkona. Lisäksi aion jatkossa huolehtia paremmin siitä, että huomioin tunnin aikana jollain tavalla jokaisen kerholaisten. Olen itse kokenut, että huomioimisen pitäisi olla jotenkin konkreettisempaa, mutta se on varsinkin isoissa ryhmissä kovin haastavaa, kun aika menee kerholaisten neuvomiseen ja auttamiseen. Nelli Niemelä (2023) kertoi luennollaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten huomioimisesta tunnilla, kuinka yksinkertaisesti jokaisen kerholaisten tervehtiminen luo kerholaiselle kuuluvuudentunnetta. Tämä oli loistava esimerkki siitä, kuinka pienellä voin huomioida kaikki kerholaiseni.

© Sakari Röyskö

Kruununhaan ysiluokkalaisten tanssiluokkalaisten tanssivat Cha Cha Chaata.

Lähteet

- Lehto, S. (2023). *Osallisuuden tukeminen harrastusympäristössä*. [Luento 26.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Niemelä, N. (2023). *Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten harrastustoiminta*. [Luento 26.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Shwish, boing, bang -improvisaatioharjoitus. Viitattu 1.10.2023. www.improaapinen.fi.

III

KANNUSTAVA HARRASTUSTOIMINTA kohtaamisen ja osallisuuden mahdollistajana

Kannustava kohtaaminen lasten ja nuorten taideharrastuksessa

Johdanto

Kehittämisidean tavoitteena on tukea lasten ja nuorten itseilmaisua ja motivaatiota kuvallisen ilmaisun perusteiden opiskelussa sekä antaa kokemusta onnistumisesta ja pystyvyydestä. Luova ilmaisu kehittää ongelmanratkaisukykyä, mielikuvitusta, itsetuntemusta, motorisia ja sosiaalisia taitoja, ja sen parissa opitaan uusia taitoja. Kuvallisen ilmaisun kautta lapsi ja nuori oppivat ilmaisemaan tunteitaan, ajatuksiaan ja ideoitaan. Kuvallisen ilmaisun kautta on mahdollista tehdä näkyväksi asioita, joita olisi muuten mahdoton tai vaikeaa ilmaista. Kuvallinen ilmaisu kehittää ajattelukykyä, joka ei pelkästään rajoitu luovaan ilmaisuun, vaan toimii parhaimmillaan perustana yhteiskunnalliselle keskustelulle ja muutokselle.

Opiskelijat tarvitsevat keskeisen oppimismotivaation taitoja eli taitoja luoda uutta arvoa maailmaan, ottaa vastuuta ja sovitella, jotta tulevaisuuden maailma voi pysyä tasapainossa ja selvitä vastoinkäymisistä. Tulevaisudessa tarvitaan vastoinkäymisiin varautumista ja kykyä sietää haasteita. Myös vastuullisuus tulee entistä tärkeämmäksi. Vastuullisuus edellyttää, että pystytään käsittelemään uusia asioita, muutosta, monimuotoisuutta ja epävarmuutta yhdessä muiden kanssa. Tasa-arvo, luovuus ja ongelmanratkaisukyky vaativat kykyä ajatella oman toiminnan seurauksia, arvioida riskejä ja hyväksyä oman toiminnan vastuullisuus. Tähän liittyvät myös moraalinen ja älyllinen kypsyyt. Menestyksellinen osallistuminen tulevaisuuden yhteiskuntaan vaatii monipuolista luovien valmiuksien kehittämistä.

Monet nyky maailman ongelmat ovat niin sanottuja viheliäitä ongelmia, eikä niitä voida ratkaista yhden ihmisen avulla, vaan

tarvitaan yhteistyötä. Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot tulevat entistä tärkeämmiksi. Kun opiskelussa koetaan merkityksellisyyttä ja työskennellään yhdessä, oppija jaksaa ponnistella tavoitteiden eteen ja kokee oppimisen iloa. Sen sijaan merkityksellisyys uuvuttaa ja tekee oppilaat kyynisiksi. Motivaation merkitys tulee entisestään korostumaan tulevaisuuden koulutuksessa (Salmela-Aro, 2018).

Olen koulutukseltani kuvataiteilija sekä Rosen-terapeuttiohjaaja. Toimin Lopen ja Hausjärven kansalaisopistoissa kuvataideopettajana ohjaten opistoissa muun muassa lapsiryhmiä. Harrastamisen Suomen malli -hankkeessa toimin Lopella ohjaten siellä tällä hetkellä kahta Nuoret taiteilijat -kuvataideryhmää, jotka ovat suunnattu 3.-6.-luokkalaisille ja yläkouluikäisille. Kuitenkaan en ole halunnut määritellä tehtävässä tarkkaa ikäkohderyhmää, vaan toiminta on suunnattu 7-15-vuotiaille, ja ohjaajana tehtäväni on soveltaa harjoitukset kullekin ikäryhmälle soveltuviksi. Kuvallisen ilmaisun perusteiden opettamisen rinnalla ohjaan lapsia ja nuoria luovalla tavalla pohtimaan kestävä kehityksen kysymyksiä ja oman luontosuhteen löytämistä.

Työssäni kuvataideopettajana pyrin kohtaamaan jokaisen oppilaan yksilönä. Kaikista meistä löytyy kuvalliseen ilmaisuun tarvittava luovuus ja kyky tehdä taidetta. Lähtökohtani kuvataiteilijan ja kuvataideopettajan ammatissa on kyky nähdä luovuus jokaisen yksilön voimavarana, joka tulee löytää ja nostaa esille. Tähän on olemassa erilaisia luovuusharjoituksia, joita voidaan soveltaa ryhmille sopiviksi. Lähestyn opettamista positiivisen psykologian, mielen-, sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen näkökulmista. Olen pitkään ja perusteellisesti opiskellut kyseisiä asioita, ja haluan näiden avulla tuoda kuvataiteen opetukseen näkökulman syvällisempään ajatteluun ja toimintaan. Pyrin taiteellisten menetelmien avulla nostamaan esille luonteenvahvuuksia, joita voidaan oppia hyödyntämään yksilön elämässä, kun ne on tunnistettu. Olen opiskellut myös luontoyhteysohjaajaksi, ja eräs näkökulma Harrastamisen Suomen malli -ryhmissä on nostaa ekopsykologiaa taiteen tekemisen rinnalle ohjaustyössäni. Taide on enemmän kuin vain pelkää luovaa ilmaisua, taide herättää tunteita ja ajatuksia, ja sen avulla voidaan muuttaa maailmaa.

Kuvataideopettajana kaipaan lasten ja nuorten ohjaamisessa jatkuvasti uusia ja raikkaita harjoituksia, joilla voisi ohjata yksilön ajattelua ja ilmaisua innostavalla tavalla. Kädentaitojen

lisäksi haluan tarjota yksilölle mahdollisuuden kehittää ajatteluun ja itsetuntemusta, johon taide tarjoaa aitiopaikan. Kuvallisen ilmaisun avulla yksilö voi kehittää tunne- ja mielentaitoja, joita elämässä tarvitsemme jokainen ollessamme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa ja rakentaessamme yksilönä ja yhdessä hyvää elämää yhteiskunnassa.

Luovuus tarvitsee vapautta, hyväksyvää ja turvallista ilmapiiriä tulla näkyväksi. Jokaisesta ihmisestä löytyy luovuutta. Jossain tapauksissa uinuva potentiaalimme leimahtaa liekkiin, kun joku sitkeästi jaksaa uskoa ja kannustaa meitä.

Torrancen (1993) mukaan luovuus kehittyy avoimesta ja luottavaisesta ilmapiiristä, ei pakon ja kurin avulla. Jos luovuus sallitaan, löytyy ihmiseltä yllättävän paljon luovaa potentiaalia, joka on piiloutunut pelkojen ja alemmuudentunteiden alle. Tärkeämpää kuin tuotosten arviointi ja vertailu on luovaan prosessiin pyrkiminen (Karppinen, Ruokonen & Uusikylä, 2008).

Pedagoginen kehittämisidea harrastustoimintaan

Lopen Nuoret taiteilijat -kuvataideryhmissä harjoitellaan kuvallisen ilmaisun perusteita lähtökohtana kierrätysmateriaaliteema ja oma luontoyhteys. Käytännössä kaikki materiaali ei ole aina kierrätyshenkistä, mutta ideana on hyödyntää ”roskaa” ja uusiomateriaalia osana syntyviä taideteoksia. Luontoyhteyttä voidaan lähestyä monista näkökulmista käsin, kuten yhdistämällä kuvallisiin harjoituksiin luontoyhteysharjoituksia, materiaalin kautta ja mielikuvi- tusta hyödyntämällä. Ohjaaminen vaatii lasten ja nuorten parissa kekseliäisyyttä ja herkkyyttä osata tunnistaa yksilön vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita, jotta saadaan koostettua yhteisöllinen ja innostava kokemus, joka tarjoaa taitojen oppimista sekä luovaa ajattelukykyä, mistä on hyötyä elämässä.

Olen käyttänyt ryhmissä muun muassa erilaisia inspiraatio- ja vahvuuskortteja, esimerkiksi Pohjolan voimaeläimet -pakkaa. Kuvalliset kortit toimivat inspiraation lähteenä, mutta niiden viestit innostavat myös pohtimaan omia vahvuuksia.

Luontoyhteysharjoitteet puolestaan kutsuvat kokemaan luonnossa olemista läsnäolon harjoittamisen avulla. Luontoyhteysharjoitusten idea on olla ekopsykologisia, niillä estetään ihmisen vieraantumista luontosuhteesta ja rakennetaan kestävä kehityksen mukaista elämäntapaa. Luontoyhteysharjoitteita voidaan kehittää

helposti itse, ja ne taipuvat helposti osaksi muuta toimintaa. Tunteita voidaan käsitellä keräämällä luonnosta käpyjä, risuja ja kiviä ja antamalla niille nimeämisen kautta merkityksiä. Voimapaikkoja luonnossa voidaan etsiä ja soveltaa niitä kuvallisiin harjoituksiin esimerkiksi maalaamalla niistä kuvia tai vaikka tekemällä paikkaan luonnonmateriaaleista tilataideteoksen.

Nojaan pedagogisessa tehtävässäni luonnekasvatukseen. Luonnevahvuuksia voidaan oppia koko elämän ja eräs tapa antaa näistä taito-opetusta on taideilmaisuus. Luonteenkasvatus on ennen kaikkea taito-opetusta. Maltillisuus ja sinnikkyys, näkökulmanottokyky ja jopa huumorintaju ovat opittavia taitoja. Luonne on persoonallisuutta: toisen osan muodostaa temperamentti eli synnynnäinen tapa reagoida eri tilanteissa. Luonne muovautuu perimän, kokemuksen ja kasvatuksen vuoropuheluna. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016).

Brdar ja Kashdan (2010) määrittelevät luonteenvahvuudet ominaisuuksiksi, jotka tuntuvat ”omalta itseltä” ja joiden käyttäminen on sisäisesti motivoivaa. Luultavasti juuri luonteenvahvuudet ovat pelissä silloin, kun olemme flow-tilassa. Luonteenvahvuudet näkyvät tunteissa, käytöksessä ja ajatuksissa (Park, Peterson & Seligman 2004). Ne panevat käytäntöön moraalisesti arvokkaat ihmisyyden puolet ja tukevat laajasti hyvinvointia.

Positiivisen psykologian käytännön soveltamiselle keskeistä on ihmisen oman erikoislaatuisuuden huomioiminen ja ratkaisujen ja myönteisten toimintamallien antaminen kieltojen sijaan. Jos perinteisissä kasvatuspyrkimyksissä on edetty kohti ennalta määrättyä ihannetta, positiivisen luonnekasvatuksen ideana on jalostaa jokaisen persoonallista potentiaalia kohti parasta muotoaan. Luonteenvahvuuksien tunnistaminen ja niille rakentaminen avaavat väylän saada itseluottamusta ja onnistumisen kokemuksia. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016.)

Työssäni olen huomannut lapsilla ja nuorilla itsekritiikkiä omia teoksiaan kohtaan: Pyritään saamaan aikaan omaa mielikuvaa vastaava tuotos, joka ei koskaan kuvallisessa ilmaisussa vastaa kuitenkaan mielikuviamme kuvaa tai vielä taitojamme. Kun tuotos ei vastaa tyytyväisyyttämme, tekemisessä saatetaan kokea lannistumista ja turhautumista. Voi olla, että ei huvita edes lähteä yrittämään, jos on tullut aikaisemmin kokemus, etten minä osaa.

Monesti kuulen luovana ihmisenä sanonnan, että lahjakkuus on synnynnäistä ja harrastuksen parissa asia mielletään usein

”ihmeeksi, joka tippuu taivaalta”, kuten esimerkiksi piirustustaito mielletään kyvyksi, joka on valmiina meissä.

Kuvallisen ilmaisun taito tulee opetella perusteista askel kerrallaan aivan samaan tapaan kuin pyörällä ajamisen taito. Synnynnäinen lahja voi tukea meitä 10 %, mutta loppu on kovaa työtä, harjoittelu tekee mestarin. Kuvallinen ilmaisuus opitaan kättä ja silmää harjoittamalla pienin askelin kerrallaan. Matkalla taitaviksi teki-jöiksi opimme käden ja silmän yhteistyön lisäksi luonteenaitoja: sinnikkyyttä, itsesääätelyä, innostusta, oppimisen iloa, luovuutta, huumoria, rohkeutta, uteliaisuutta, sosiaalisia taitoja ja myötätuntoa. Luonteenvahvuuksia hyödyntämällä kehitytään luovassa ilmaisussa askel kerrallaan sinnikkään harjoittelun avulla taitaviksi tekijöiksi.

Toteutusideoita

Kelpo toteutustapa opetella tunnistamaan luonteenvahvuuksia on toteuttaa harjoituksia muun muassa vahvuuskorttien avulla. Aiheen pariin voidaan myös pysähtyä yhdessä tehden, keskustellen ja pohdiskellen.

1 Ryhmä saa tutustua Pohjolan voimaeläimet korttipakkaan. Jokainen osallistuja katselee pöydälle asetettuja kortteja ja nostaa niistä itselleen yhden, joka häntä kutsuu. Korteissa on 40 korttia, joissa jokaisessa on kuvattu jokin Pohjolan eläin ja nimetty sen kantama vahvuus. Vahvuuden alapuolella on yksi lause, jossa nostetaan esiin vahvuudesta jokin yksityiskohta.

Jokainen ryhmäläinen saa vuorollaan kertoa valitsemastaan kortista ja miettiä, miten kortissa mainittu vahvuus hänessä näkyy tai millaista vahvuutta hän haluaisi saada. Oma vahvuutta poh-tiessaan osallistuja maalaa siitä kuvan.

Tavoitteena on oppia tunnistamaan omia vahvuuksia pohdiskelun avulla.

Työvälineet:

Akvarellipaperia A3

Siveltimiä

Vesiastia

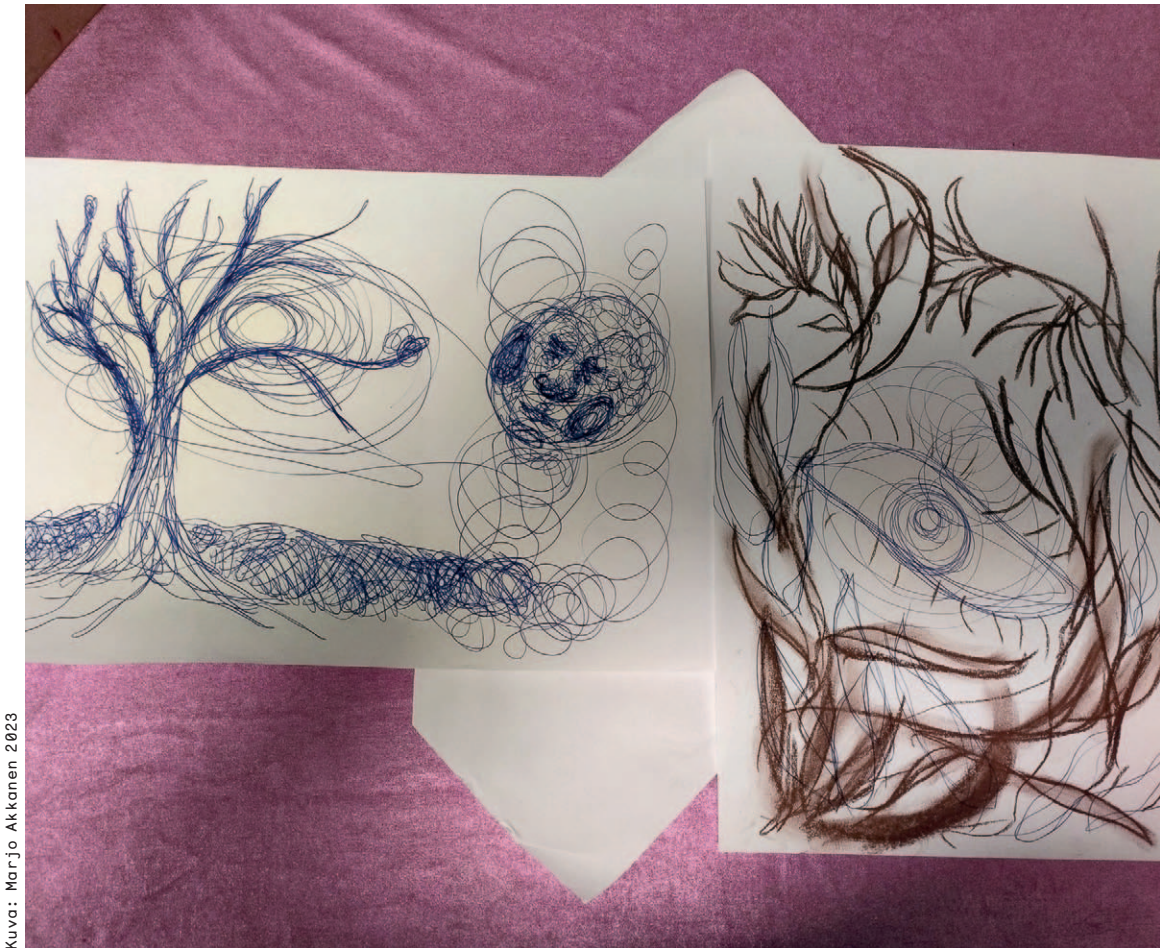
Lyijykynä

Pyyhekumi

Pohjolan voimaeläinkortit.

2 Sinnikkyyttä voidaan opetella ryhmässä asettamalla tavoitteita oppimiselle. Ryhmässä voidaan miettiä yhdessä, millaisia konkreettisia taitoja tai asioita tarvitaan, että saavutamme tavoitteemme. Näitä voivat olla esimerkiksi sen miettiminen, millä tavoin oppimisesta itselleni mielekästä, tehtävien sopiva tauottaminen, itsensä kannustaminen. Tehtävät sisältävät mahdollisimman paljon valintamahdollisuuksia, usein vaikka tekniikka jää kahden valinnan väliin, aihe on suunniteltu niin, että sen ilmaisutapa on mahdollisimman laaja ja omaa mielikuvitusta hyödyntävä. Oikeaa tai väärää tapaa ilmaista ei ole.

Esimerkki Viiva-luovuusharjoituksesta.

Työvälineet:

- Värejä
- Paperia/maalaukspohjia
- Vesiastioita
- Piirtimiä: lyijykynät, tussit
- Puuvärejä
- Savea/Das-massaa

3 **Luovuusharjoituksia:**

Ensimmäinen idea on maalata jokin itseä kutsuva väri ja lähteä leikkimään väreillä, ilman ajatusta siitä, että teoksen lopputuloksen tulisi olla mitenkään esittävä tai erityisen hieno. Heittäytyminen luovaan leikkiin on tärkeämpää ja kehittää luovuuttamme.

Työvälineet:

Värejä
Maalaus pohjia
Vesiastioita

Toinen tapa heittäytyä luovaan ilmaisuun on ottaa A4-paperi ja lähteä lyijykynällä tai muulla sellaisella haluamallaan piirtimellä piirtämään vapaata viivaa. Viivan ei tule olla esittävä, ja käden tulee kulkea paperilla kuin soittajan kädet pianon koskettimilla, pysähtymättä ja ohjaamattomina. Ensimmäisessä harjoituksessa viivaa tehdään 15 minuuttia, ja paperia vaihdetaan aina, kun koetaan edellisen tulleen täyteen tai huomataan viivan alkavan muistuttaa jotain kuviota.

Kolmas tapa tehdä harjoitus on antaa käden kuljettaa viivaa vapaasti, mutta havaitessaan muodon syntyvän sen voi nostaa esille ja korostaa esimerkiksi värein.

Harjoituksen tavoite on aktivoida aivojemme luovaa aivopuoliskoa ja kehittää kuvallista ajattelukykyämme.

Työvälineet:

Piirtimiä: lyijykynät, tussit, kuulakärkikynä
A4-paperia paljon
Liituja, puuvärejä, hiili

4 Luontoyhteysharjoituksessa Voimapaikka osallistuja viipyy hetken paikassa, jonka hän kokee voimauttavana ja antavan hänelle vahvuutta. Hän rauhoittuu ja kuuntelee hetken aikaa hengitystään tullen näin tietoisiksi tästä hetkestä ja läsnäolon voimasta. Lempi-paikasta voi ottaa jotain mukaansa, se voi olla oksa, risu, käpy tai kivi. Osallistuja maalaa paikasta teoksen.

Työvälineet:

Värejä
Paperia
Vesiastioita
lyijykynä, pyyhekumi

Kuva: Marjo Akkanen 2023

Muoviluvahasta muotoiltu näkemys voimapaikasta.

5 Piirretään tai maalataan oma vahvuussankari. Millainen on sinun supersankarisi ja mitä vahvuuksia sillä on? Miten se voi tehdä maailmasta paremman paikan?

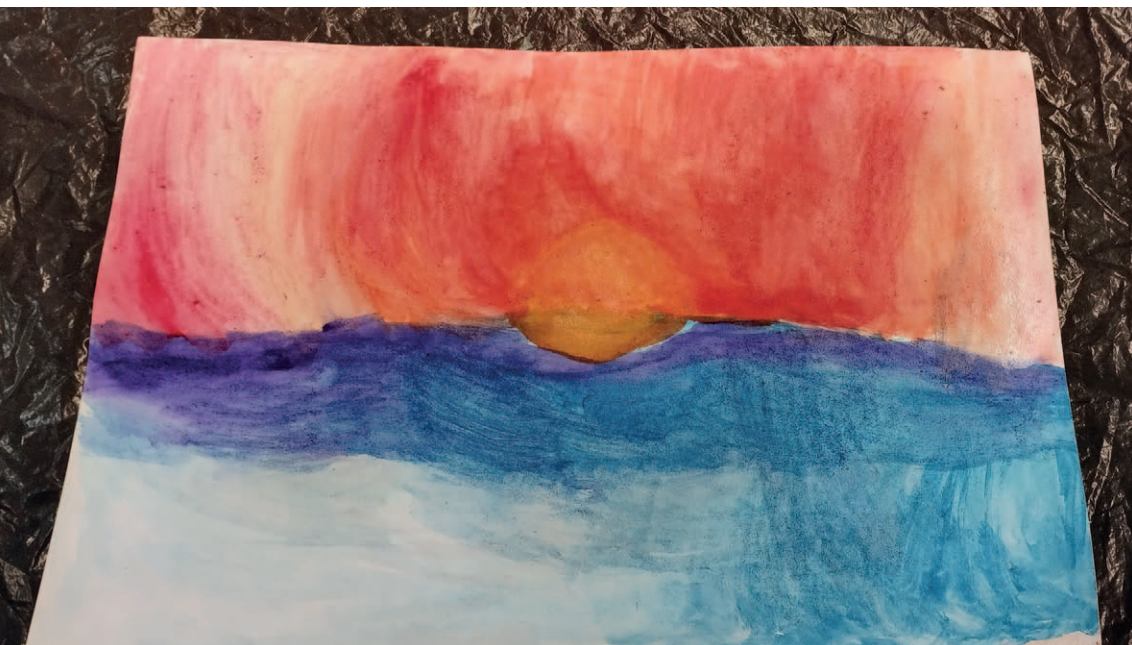
Työvälineet:

Värejä
Piirtimiä: lyijykynät, tussit
Puuvärejä
Pyyhekumi

6 Toteutetaan ryhmässä yhteistyössä vahvuuksien puu. Mitä vahvuuksia kullakin ryhmäläisellä on?

Työvälineet:

Sakset
Voimapaperia
Erivärisiä kartonkeja
Tusseja

Kuva: Marjo Akkanen 2023

Oppilaan tekemä voimamaalaus.

7 Tee tulevaisuutesi ympyrä luontoon (Harjoitus Riitta Wahlström)

Toteutetaan oma tulevaisuuden ympyrä haluamaasi ympäristöön. Voit rakentaa ympyrän löytämistäsi kävyistä ynnä muista luonnonmateriaaleista ja tehdä siitä installaation. Oman elämänympyrän tekeminen luonnossa ja hiljaisuudessa keskittymällä auttaa meitä miettimään omaa elämäämme.

Työvälineet:

Luonnosta löytyvä materiaali

Vahvistava asia luonnosta (Harjoitus Riitta Wahlström)

8 Tämä harjoitus voidaan toteuttaa luonnossa ja etsiä sellainen kohde, esimerkiksi kivi, joka tuntuu antavan voimaa elämääsi. Tämä voimaesine voidaan ottaa mukaan ja pitää sitä sen jälkeen oman elämän vahvistajana symboloimassa myös sitä, että ihminen ei ole koskaan yksin, vaan aina yhtä luonnon kanssa ja laajemman kokonaisuuden kanssa.

Voimaesineestä voidaan tehdä tutkielma.

Työvälineet:

Lyijykyniä ja A3-paperia

Kuva: Marjo Akkanen 2023

Voimapaikasta maalaus.

9 Kulje oma voimapolkusi luonnosta (Harjoitus Riitta Wahlström)

Tämä harjoitus voidaan toteuttaa kulkemalla luonnossa oman tunteen mukaan ja aistimalla luontoa. Harjoituksen voi tehdä kävelen tai halutessaan vaikka tanssien – aivan omien tunteiden mukaan.

Omasta voimapolusta voi maalata kuvan.

Työvälineet:

Peitevärit

Maalaus pohjat

Siveltimet

10 Etsi parillesi luonnosta lahja (Harjoitus Riitta Wahlström)

Harjoituksessa pyydetään etsimään parille luonnosta jokin kukka, kivi tai muuta sellaista lahjaksi. Se pyydetään antamaan parille ja samalla pyydetään kertomaan, miksi juuri tällainen lahja löytyi luonnosta.

Lahjan saatuaan pari voi maalata lahjan innoittamana siitä mielikuvituksellisen maalauksen.

Työvälineet:

Peitevärit

Maalausohjat

Siveltimet

Lopuksi

Minulla oli kokemusta lasten ja nuorten ohjaamisesta opiston ryhmissä, joten Harrastamisen Suomen malli -ryhmiä oli jokseenkin helpompi lähteä miettimään. Lisäksi olimme esimieheni kanssa valinneet teemaksi kierrätys- ja luontoyhteyden, joten valittu tema, jonka ympärille kuvallisen ilmaisun perusteita lähti rakentamaan, helpotti ideoiden kehittämistä.

Lasten kanssa varsinkin huomaa heidän kyllästyvän tekemiseen jo 15 minuutin jälkeen, ja niinpä tein syksyllä aloittaessani ryhmää heille selväksi, että teemme samalla materiaalilla kaksi kertaa, mutta aiheet vaihtuvat joka kerralle. Olen mahdollisuuksien mukaan tuonut silti joka kerralle piirustusvälineitä vaihtoehdoksi. Tämän käytännön havaitsin toimivaksi. Lapset ovat myös tykänneet luontoyhteysharjoituksista. Nuorten kanssa emme vielä syksyllä ehtineet käydä luonnossa ennen lumen tuloa, sillä ryhmässä on vieraskielinen oppilas, ja näin alkuun kieli asettaa omat haasteensa. Lapset ja nuoret saavat vaikuttaa siihen, millä materiaaleilla työskentelemme ja mitä aiheita valitsemme kulloisellekin kerralle, näin vahvistetaan motivaatiota, sinnikkyyttä ja luomisen vapautta. Minulta toivottiin savitöiden tekemistä, joten savesta olemme muotoilleet kolmiulotteisia muotoja.

Miten kehittää lasten taitoajattelua ja luonteenvahvuuksia kuvallisen ilmaisun perusteita opettaessa, on haaste, jota haluan lähteä kehittämään lisää työssäni ja löytää siihen soveltuvia harjoituksia. Opettajani Riitta Wahlströmin koostamista valmiista harjoituksista kykenen poimimaan monta hyvää luontoyhteysharjoitusta,

Kuva: Kaija-Maria Surakko-Skinnari

Lapset Satukässä-harrastuksen parissa.

joita voin soveltaa kuvallisen ilmaisun ryhmissäni, ja aina ei tarvitse miettiä itse mitä ihmettä tekisimme. Kokemuksen myötä ideoita syntyy omastakin päästä. Koen myös saavani ideoita kirjoja lue-malla ja ajatuksia kirjoittamalla. Hyödylliseksi itselleni koen essee-muotoisen pohdiskelun, sillä eri kirjallisuuslähteisiin nojaava kirjoittaminen avaa omaa ajattelua ja antaa oivalluksia työhön.

Lähteet

- Karppinen, S., Ruokonen I., Uusikylä K. (2008). *Nuoret ja taide: ilolla ja innolla: uhmalla ja uholla: kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta*. Finn Lectura.
- Salmela-Aro K. (2018). *Motivaatio ja oppiminen* PS-Kustannus.
- Torrance, E. P. (1993). Understanding creativity: Where to start? *Psychological inquiry*, 4(3), 232–234.
- Uusitalo-Malmivaara, L., Vuorinen, K. (2016). *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa*. PS-Kustannus.
- Wahlström, R. (2006). *Eheyttävä luonto: miten luonto kuntouttaa*. Michael kirjat.

Piirtäminen lapsen osallisuuden, luovuuden ja kommunikaation tukena lastentanssitunneilla

Johdanto

Yhdessä opettamassani viisivuotiaiden lastentanssiryhmässä käy vain kolme oppilasta. Lapset tajusivat nopeasti, että heitä oli kolme ja minua yksi ja ottivat ilon irti ylivoimaisuudestaan suhteessa aikuiseen riehumalla sydämensä kyllyydestä esimerkiksi yrittäen avata salin ikkunoita, kaataa roskakoreja ja ottaa tavaroitani. Parin ensimmäisen kaottisen kerran jälkeen tunnille saapui vain yksi lapsista. Silloin minulla välähti: repäisin muutaman sivun tunti-suunnitelma-ihostani, annoin kynän lapsen käteen ja sanoin, että nyt piirretään. Hämmästyksekseni vastalauseita ei tullut, lapsi istui alas ja kuunteli. Sanoin: ”Tämä paperi on kartta tästä salista, piirrän tähän reitin ja sitten aion kulkea sen.” Tein niin, ja innokkaasti lapsi piirsi itselleen oman reitin ja toteutti sen salissa. Pian hän jo ehdotti, että piirtäisimmekin toisillemme reittejä kuljettaviksi. Aloin lisätä piirroksiin erilaisia merkkejä, jotka symboloivat esimerkiksi hyppyjä, pyörähdyksiä, kierimistä ja aaltoilevia käsien liikkeitä. Lapsi keksi omia symboleitaan liikkeille, loi sääntöjä itselleen ja minulle ja noudatti piirrettyjä ohjeita tarkasti. Seuraavalla viikolla muut lapset palasivat tunnille. Tällä kertaa olin tuonut kunnollista paperia ja värikkäitä kyniä, jotka otin heti esiin. Piirsimme esimerkiksi pelilaudan pelille, jota toteutimme kehoillamme salissa.

Piirtäminen, joka oli tullut mieleeni aivan lennosta spontaania selviytymiskeinona, alkoi kiehtoa minua. Aloin kysyä itseltäni, miten sitä voisi käyttää suunnitelmallisesti osana tanssipedagogiikkaani. Kiinnostuin siitä, miten piirtämisen kieli ja harjoitteissamme ilmennyt voimakas lapsen oma toimijuus sekä toisaalta yhteisten

sopimusten huolellinen tekeminen kytkeytyivät viisivuotiaiden kehitystehtävään, aloitteellisuuteen, ja voisivat tukea sitä.

Liikkeellisuuden ja kuvallisuuden yhteydet ovat toisaalta selkeitä ja paljon käytettyjä esimerkiksi mielikuvaharjoituksissa liikeimprovisaatiossa. Toisaalta huomaisin, että niiden välisten linkkien hyödyntämisessä tuntui olevan paljon käyttämätöntä potentiaalia juuri lasten tanssiopetuksessa.

Tässä esseessä kysyn, kuinka piirtämistä voisi tuoda osaksi tanssitunteja niin, että fokus säilyy kuitenkin kehollisuudessa. Miten piirtämistä voi käyttää eräänlaisena kielenä opettajan ja oppilaiden välillä sekä oppilaiden kesken? Mitä haasteita liittyy siihen, että piirtämisen kautta lapset saavat määritellä paljon tunnin toiminnasta ja miten näihin haasteisiin voisi vastata?

Uskon niin taiteessa kuin taidekasvatuksessa monialaisuuden voimaan, eri aistien ja ilmaisumuotojen lomittumiseen sekä vuoropuheluun. Minulle etenkin alle kouluikäisten tanssiopetuksessa tärkeintä on lasten olemassa olevaan luovuuteen tarttuminen ja sen kanavoiminen liikkeeseen. Tavoitteeni on, että oppilaani kokevat jo hyvin varhaisesta iästä toimijuutta, siis ”kykyä tai mahdollisuutta vaikuttaa omaan elinpiiriinsä ja todellisuuteensa” suhteessa tanssiin, siis tilaa luoda tanssiaan itse (Riku Saastamoinen luentodiat 14.11.2023). En löytänyt esimerkkejä piirtämisen käyttämisestä lasten tanssiopetuksessa, mutta lastenmusiikintekijä ja musiikkikasvatuskouluttaja Minna Lappalaisen kehittämä Laulupiirtäminen toimii esimerkkinä, joka tarjoaa minulle tukea pedagogisen ideani kehittelyyn tässä esseessä. ”Laulupiirtäminen edustaa kokonaisvaltaista varhaiskasvatuksen menetelmää, jolla herätetään lapsen mielenkiinto musiikkiin ja taiteisiin sekä tarjotaan kanava lapsen omaan ilmaisuun” (Lappalainen & Ruokonen, 2022). Samoin kuin laulupiirtäminen herättää mielenkiinnon musiikkiin, voisiko *tanssiopiirtäminen* raottaa mielenkiintoa tanssin maailmaan ja yhteisöllisellä tavalla tarjota lapselle kanavan omalle ilmaisulle?

Piirtäminen reittinä tanssiin, kehittyvään kommunikaatioon ja aloitteellisuuteen

Idean hahmottuminen

Tämän pedagogisen kehittämisidean muotoutuminen alkoi viisivuotiaiden lastentanssiryhmässä nousseesta tarpeesta saada rauhallisuutta ja jäsentyneisyyttä riehakkaaseen tuntiin sekä parantaa

opettajan ja lasten välistä kommunikaatiota. Vaikka kehittämisideani nousi akuutista tarpeesta rauhoittaa tuntia, kulkee rinnalla myös toinen laajempi tavoite – rakentaa piirtämisestä lasten osallisuutta ja tanssi-ilmaisua vahvistava menetelmä osaksi pedagogiikkaani tanssikasvattajana. Hypoteesini on, että piirtämisen ottaminen osaksi tanssitunteja voisi rikastuttaa lasten luovaa oppimista ja osallisuuden kokemusta tunnilla etenkin mainitsemassani leikkiikäisten ikäryhmässä. Tämän puolesta puhuvat tutkimukset siitä, miten ”varhaiskasvatuksessa kuva toimii ketteränä kommunikaatiokeinona ja havainnollistajana silloin, kun yhteisiä sanoja ei vielä ole tai käsillä olevaa asiaa halutaan selventää” (Rissanen, 2022).

Erik Eriksonin psykososiaalisen kehityksen teoriaan pohjautuen viisivuotiaat ovat kehitysvaiheessa, jossa keskeistä on aloitteellisuuden kehittyminen (Ruokonen, 2023). Tunneilla huomaisin, että oppilailani todella oli voimakas tarve vaikuttaa oppimisympäristöönsä ja tunnin sisältöön, kokeilla rajoja, tehdä ja päättää itse. Piirtäminen osoittautui tavaksi lähestyä aloitteellisuutta ja kokeilevuutta hallitummin. Yksi merkittävä kehitysvaiheeseen liittyvä piirre, joka ilmeni voimakkaasti ryhmässä, oli lasten tarve vastustaa kaikkea, mitä heille ikään kuin ylhäältä päin ehdotti. He esimerkiksi vastustivat ”tanssia”, uskoakseni lähinnä siksi, että se oli jotain, mihin aikuiset heitä ohjasivat. Piirtämisen kautta ”hämäsin” lapsia tanssimaan – tanssi tapahtui piirrosten sivuvaikutuksena. Huomasin, ettei sääntöjen noudattaminen itsessään ollut ongelma. Lapset oli vain saatava mukaan luomaan sääntöjä – ja tässä piirtäminen konkreettisuudessaan oli suureksi avuksi.

Toteutuksesta

Tanssikartat

Ensimmäinen piirtämistä ja tanssia yhdistävä harjoite, jota lasten kanssa kokeilin, oli reittejä ja liikkeitä tilassa kuvaavien karttojen piirtäminen sekä niiden toteuttaminen. Kutsun tehtävää tässä esseessä ”tanssikartoiksi”. Tanssikartoissa tyhjä paperi symboloi tanssisalia ylhäältäpäin kuvattuna. Halutessaan hahmotuksen helpottamiseksi paperiin voi selventää esimerkiksi, missä ovi, peili tai muut tilaa merkitsevät elementit sijaitsevat.

Tehtävän selittämiseksi havaitsin toimivaksi käytännön esimerkin tarjoamisen lapsille ja yksinkertaisista symboleista ja liikkeistä aloittamisen. Piirsin paperiin suoran viivan vastapäiselle seinälle ja takaisin, jonka sitten kuljin tilassa. Esimerkin näyttämisen jälkeen

lapsia pyydetään tekemään omat reittinsä salissa. Kierros kierrokselta piirroksen voi lisätä uusia liikkeitä keksimällä niille symboleja. Toisistaan irralliset pallot olivat hyppyjä, spiraalit pyörähdyksiä jne. Esimerkkiäni seuraten lapset saivat lisätä piirroksiinsa keksimiään symboleita ja tulkita niitä liikkeellä. Kun ymmärrys harjoituksen rakenteesta on saavutettu, voidaan sitä soveltaa niin, että karttoja piirretäänkin kaverille eikä itselle. Tällöin mukaan tulee kielellinen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen taso, jossa lapset myös harjoittelevat piirrosten avaamista sanallisesti toisilleen. Kokemukseni mukaan tanssikarttatarjoitusta voi jatkaa vaikka puoli tuntia jatkuvasti kehittämällä piirroksia monipuolisemmiksi ja mielikuvituksellisemmiksi tansseiksi.

Tanssisali pelilautana

Toinen piirtämistä tanssitunnilla hyödyntävä menetelmä, jonka tässä esseessä kuvaan, on harjoite, jossa piirretään edelleen tanssisalia kuvaavalle paperille pelilautaa. Pelissä kuljetaan ”ruudusta” toiseen salin laidalta toiselle. Osassa ruutuja on erilaisia liikkellisiä tehtäviä, jotka on toteutettava niihin päätyessä. Ruudusta toiseen siirrytään ”noppaa heittämällä” eli antamalla lempeästi työntämällä vauhtia pelimestarille, joka sitten esittää noppa pomppien, kunnes pysähtyy ja sanoo jonkin numeron yhden ja kuuden väliltä. Pelimestarin tehtävänä on myös tarkistaa, mihin ruutuihin pelaajat päätyvät, kertoa mitä liikkeitä niissä on tehtävä sekä pitää kirjaa osallistujien etenemisestä pelissä.

Reflektiota

Pohdin osiossa ”Idean hahmottuminen”, miten lapset vastustivat tanssia mahdollisesti siksi, että aikuiset olivat määränneet heidät sitä tekemään ja heille oli tärkeää kokeilla ja harjoitella oman vaikutusvaltansa rajoja, kykyään kieltäytyä ja valita itse. Toisaalta en voi tietää, miksi lapset eivät tunneilla herkästi ilmaisseet innostusta tanssiin – voi myös olla, että heidät on todella pakotettu harrastukseen esimerkiksi sukupuolirooleihin perustuen, vaikka he olisivat ilmaisseet huoltajilleen kiinnostuksensa johonkin aivan muuhun. Tässäkin tapauksessa ajattelen, että minulla ohjaajana on mahdollisuus vaikuttaa lapsen asenteeseen ehdottamaani lajiin sekä etenkin hänen käsityksiinsä itsestään oppijana ja ilmaisijana. On silti osin minulle avoin kysymys, kuinka ohjaajana samanaikaisesti

Kuva: Pääsky Miettinen 2023

Tanssikarttoja ja tanssisali pelilautana -piirroksia.

pidän kiinni innostuksestani tanssiin ja toisaalta tulen vastaan oppilaita siinä, ettei heidän ole pakko pitää tanssista. Tämän kipevän kysymyksen äärellä olen löytänyt tukea näkemyksistä, jotka korostavat kokonaisvaltaisten lähestymistapojen merkitystä taiteen avulla kasvamisessa, esimerkiksi kuvallisen, musiikillisen ja kehollisen ilmaisun integraatio laulupiirtämisessä (Lappalainen & Ruokonen, 2022). Koen, että jo kahden taiteenalan, tanssin ja piirtämisen, yhdistäminen tekivät opetuksestani merkittävästi kokonaisvaltaisempaa. Marjo Räsänen (2011) kuvailee artikkelissaan *Taiteet kognition ja kulttuurin kentällä* kokonaisvaltaista taideoppimista muun muassa näin:

”Tekemisen prosessi on lopputuloksen kanssa samanarvoinen, ja oppija on mukana sen kaikissa vaiheissa aina tuotteen tai toiminnan ideoinnista sen toteuttamiseen. Taiteellisen työskentelyn keskeinen arvo onkin

tässä toiminnan eheydessä, joka perustuu itse tekemiseen ja oman kehon hallintaan.”

Hellittäminen yhteen lajiin keskittymisestä ei välttämättä tarkoita luovuttamista sen tai oppilaiden suhteen. Huomasin, että laajemman tarttumapinnan tarjoaminen voi olla ratkaisevan tärkeää lapsen kiinnostuksen taidetta kohtaan heräämiseksi. Kirjoitin aiemmin, että piirtämisen avulla tanssi tapahtui ikään kuin ”sivuvaikutuksena”. Vaikka lasten saaminen tanssimaan ”vahingossa” voi olla tarpeellinen alku, pidemmällä aikavälillä tavoitteeni on, että lapset innostuisivat tanssista. Toisaalta kyseenalaistan itseäni tässä – miksi piirtämisellä ja tanssilla tarvitsee lopulta olla minkäänlaista hierarkiaa? Eikö ole yhtä arvokasta, jos tanssiopiirtämisen myötä lapsi innostuu piirtämisestä tai juuri piirtämisen ja liikkumisen yhdistelmästä? Tai vaikka tarinankerronnasta, joka piirrosten ja liikkeiden välillä helposti ilmenee?

Piirtämisessä ilmenee myös suhde koreografiseen ajatteluun, josta todella harvoin puhutaan jonain, mitä voisi opettaa pienille lapsille. Piirroksissa lapset loivat kuitenkin kompositioita, joissa ilmeni tilan, liikkeen laatuja, suuntien ja myös ajallisen keston elementtejä. Harjoituksissa minulle kävi selväksi, että leikki-ikäiset aloitteellisuuttaan opettelevat lapset tuntuvat nimenomaan olevan iässä, jossa he haluavat tulla oman elämänsä koreografeiksi. Ennen kuin nimesin lasten käytöksen myönteisesti koreografiseksi toimijuudeksi, se tuntui lähinnä hankalalta ja harrastusta häiritsevältä. Yllättävän elementin, piirtämisen, ottaminen mukaan tanssiharrastukseen ei harhauttanut ainoastaan lapsia, vaan myös minua ohjaajana. Kun keskityin kovasti siihen, että lapset on vain saatava tanssimaan, näköalani kapeni ja näin lapset ainoastaan sen kautta, miten he suhtautuivat tanssiin. Valokeilan siirtäminen toiseen kohtaan sai minut näkemään lapset ja heidän toimintansa uudella tavalla: paljastui vahvuuksia, joita vähitellen olen voinut alkaa suunnata kohti tanssia sekä monialaista ilmaisua. Tulevaisuudessa tahdon kehittää piirtämismenetelmistä työkaluja laajempien luovien kokonaisuuksien rakentamiseen lasten kanssa. Miten lapset voisivat piirtää esimerkiksi kevätnäytöksensä koreografian niin, että rakentuisi liikkeellinen esitys, kuvateos sekä tarina, joka todentuu sekä kuvissa että kehollisessa ilmaisussa? Haaveilen myös kuvataidetta ja tanssia yhdistävistä tunneista eri ikäisten ryhmien kanssa sekä mahdollisuudesta käyttää enemmän materiaaleja, esimerkiksi suuria papereita ja maaleja kuvailmaisun rikastuttamiseksi

ja sen fyysisyyden vahvistamiseksi. Vaikka on hyvä haaveilla, haluan myös korostaa, että yksi pedagogisen ideani tärkeä puoli on sen yksinkertaisuus: kynä, paperi, lapset ja opettajat ja ei muuta kuin tanssikarttoja piirtämään!

Lähteet

- Lappalainen, M. & Ruokonen, I. (2022). Iloa, osallisuutta ja oppimista laulupiirtämisestä. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 209–228). PS-kustannus.
- Rissanen, M. (2022). Kuvaleikkejä – kuvataidekasvatus ja monilukutaito varhaiskasvatuksessa. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 179–193). PS-kustannus.
- Räsänen, M. (2011). Taiteet kognition ja kulttuurin kentällä. Teoksessa E. Anttila (toim.). *Taiteen jälki. Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä.* (s.121–149). Teatterikorkeakoulun julkaisusarja.
- Ruokonen, I. (2023). *Ohjaajan pedagoginen toiminta oppivan ja hyvinvoivan lapsen ja nuoren harrastusta tukemassa.* [Luento 14.11.2023]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Saastamoinen, R. (2023) *Pedagoginen katse ja omatoimisuuden tukeminen.* [Luento 20.4.2023]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Osallisuuden mahdollistamisen reittejä teatteriharjoitteessa

– miten ryhmän ohjaajana madallan kynnystä esiintyä ja ilmaista leikissä

Johdanto

Olen koulutukseltani teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK) ja ohjannut paljon sekä aikuisten että lasten teatteriharrastustoimintaa taiteen perusopetuksen ja vapaan kerhotoiminnan viitekehyksissä. Tässä esseessä keskityn kuvaamaan tilanteita eläinpantomiimiharjoitteessa Stadin Nuorisoseurojen järjestämässä Luova lava -kerhotoiminnassa. Toiminta on suunnattu 7-12-vuotiaille. Avaan sekä kerhotoimintaa että osallisuuden käsitettä, ja käyn läpi, millaisia haasteita osallistumisessa olen huomannut 7-9-vuotiaiden ryhmissä, kun olemme leikkineet monille tuttua eläinpantomiimileikkiä. Kuvailen, miten olen kehittänyt omaa ohjaamisen tapaani ja millaisia pedagogisia ratkaisuja olen löytänyt tilanteisiin, joissa leikkiin osallistuminen on osalle ryhmäläisistä haastavaa.

Havahduin pohtimaan leikkiin osallistumisen kynnyksiä kuunnelllessani professori Eeva Anttilan johdantoluentoa pedagogiikan laadukkuudesta. Anttila kuvaa laadukasta harrastustoimintaa kiteyttäen: ”Pedagogisesti laadukas harrastustoiminta on saavutettavaa sanan erityisessä, vaativammassa merkityksessä, jolloin saavutettavuus tarkoittaa sitä, että toiminta tavoittaa ja aktivoi kaikki osallistujat kokonaisvaltaisesti” (Anttila, 2023). Jäin pohtimaan keinoja, joita olen itse käyttänyt ryhmissä osallistujien aktivoimiseen ja osallistumisen kynnyksen madaltamiseen. Halusin kirjoittaa mahdollisimman tutusta ja yksinkertaisesta harjoitteesta auki myös niin sanotusti ”itsestään selvyyksiltä” tuntuvia havaintoja ja ratkaisuja, sillä haluan esseessä tehdä näkyväksi sitä, miten pieniltä ja yksinkertaisilta tuntuvat ratkaisut omassa ohjaustyössä voivat lopulta hyvin merkittävästi vaikuttaa ryhmän

jäsenten mahdollisuuksiin osallistua harjoitteisiin ja kokea aktiivista kuulumista ryhmään.

Kynnys katsomosta näyttämölle – miten se madaltuu?

Luova lava -toimintaa kuvataan Nuorisoseurojen verkkosivulla seuraavasti:

”Luova lava -toiminnan toiminta-ajatuksena on tarjota lapsille ja nuorille matalan kynnyksen harrastus- ja taidetoimintaa, jossa osallistujan oma aktiivisuus on keskeistä. Ohjaajien rooli ryhmässä on toimia mielikuvituksen herättelijänä ja mahdollisuuksien luoja. Merkityksellistä on osallistujien yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen. Toiminnan keskeiset arvot ovat osallisuus, moninaisuus, yhteisöllisyys ja yhdenvertaisuus.” (Nuorisoseurat n. d.) Edellä mainitussa lainauksessa Nuorisoseurat mainitsee yhdeksi keskeiseksi arvokseen osallisuuden. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimassa Osallisuuden edistäjän oppaassa (THL, 2023) osallisuutta määritellään muun muassa seuraavasti: ”Osallisuus on kuulumista ja kuulluksi tulemistä. Osallinen ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Hän tulee kuulluksi itsenään ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin.”

”Ihminen tulee nähdyksi ja kuulluksi usein toiminnassa. Elämän mieli ja merkityksellisyys rakentuvat vuorovaikutuksessa ihmisten, taiteen tai luonnon kanssa.” (THL, 2023, 17.) Kun puhutaan luovasta kerhotoiminnasta, osallisuutta on esimerkiksi mahdollisuus osallistua yhteisiin leikkeihin, kuulla ja kertoa kuulumisia kuulumisringissä, sekä toimintaan omien ideoiden tuominen. Eläinpantomiiemiesimerkissä keskityn siihen, millaisia asioita olen leikin ohjaajana huomionut, jotta kaikki ryhmän jäsenet voivat osallistua aktiivisesti yhteiseen leikkiin.

Eläinpantomiiimi on leikki, jossa leikkijät yksi kerrallaan esittävät liikkuen ja elehtien (joskus myös äännellen, mutta sanattomasti) eri eläimiä ja muut leikkijät yrittävät päätellä, mikä eläin on kyseessä. Leikki on siis varsin yksinkertainen.

Usein ryhmissä käy niin, että osa lapsista haluaa hyvin aktiivisesti ja innokkaasti ottaa esiintyjän roolin ja osa lapsista ei aktiivisesti osoita halukkuutta olla esillä muiden edessä. Oma näkemykseni on, että ketään, lasta tai aikuista, ei kannata painostaa tai pakottaa esiintymään missään tilanteessa, vaan esiintymisen täytyy olla valinta. Sen sijaan kannustan mielelläni jokaista esiintymään, ja

© Sakari Röyskö

Kruununhaan ysiluokkalaisten tanssitunnin alkulämmittelynä eläinleikki jossa liikutaan kuin hirvet.

pyrin miettimään keinoja, jotka madaltavat kynnyksiä ja purkavat esteitä esiintymisen tieltä. Kannustaessa kuitenkin muistutan, että leikin seuraaminen ja toisten esittämien eläimien arvailu-ryitykset ovat myös aktiivista leikkiin osallistumista.

Millaisia esteitä ja keinoja esteiden purkamiseen leikissä sitten tulee usein vastaan?

Yksi varsin yleinen asia ryhmissä, varsinkin ryhmissä, jotka ovat vasta aloittaneet toimintansa, on jännitys. Esiintyminen ryhmän edessä voi olla todella jännittävää, jopa pelottavaa. Jännityksen ja pelon helpottamiseksi olen pyrkinyt tekemään leikkiin varsin selkeät ja samankaltaisina toimivat raamit. Leikissä on selkeästi ”esiintymisalue” ja ”katsomisalue”. (Joskus tällaisissa leikeissä esiintymisjännitystä vähentää myös se, ettei selkeästi määritellyt rajaa alueiden välillä ole, mutta lasten kanssa olen rajannut esiintymisalueen erilliseksi juuri siksi, että niilläkin, jotka eivät näkyvällä innolla pyri esiintymään, olisi sitä tehdessään esiintymisrauha.) Olemme myös ryhmien kanssa sopineet, ettei arvauksia huudella ääneen, vaan vuoron arvata saa viittaamalla. Uusien ryhmien kanssa jaan ohjaajana vastausvuorot, mutta tutumpien ryhmien kanssa esiintyjät voivat myös jakaa vuoroja. Tällöin ryhmä on yleensä jo sekoittunut, ja riski siihen, että vuoroja jaettaisiin vain omille läheisille kavereille, on pienempi, kun kaikkien kanssa ollaan jo tuttuja.

Minulla on ohjaajana usein mukana juuri eläinpantomii-mileikkiä varten tekemäni eläinkortit. Varsinkin pienten lasten kanssa on osallistujan oman esiintymisvuoron tullessa ollutkin yhtäkkiä vaikea keksiä mitään eläintä. (Voin vakuuttaa, että tämä aivan sama asia tapahtuu myös aikuisten kanssa leikkiessä, erityisesti jos tilanne on muutenkin jännittävä! Maailma on täynnä eläimiä, mutta kun pitäisi äkkiä keksiä vielä sellainen, jota esittää, ja jonka muut voisivat arvata, ei eläimiä ole enää yhtäkään.) Eläinkortit olivat aluksi paperilappuja, joille oli kirjoitettu eläinten nimet. Minulla oli ajatuksena, että lapset ovat jo eskarissa oppineet lukemaan, mutta huomasin pian, että lukeminen saattoi olla eri syistä vaikeaa tai mahdotonta. Aloin näyttää eläinten kuvia puhelimitani, mutta kirkas näyttö (varsinkin ohjaajan puhelimen näyttö) vei huomion äkkiä pois leikistä. Osa kerholapsista saattoi myös puhua lähes pelkästään englantia, joten suomeksi kirjoitetut eläinten nimet eivät riittäneet. Tein siis kortit, joissa oli kuva eläimestä ja eläimen nimi sekä suomeksi että englanniksi.

Olen huomannut, että kortti antaa myös selkeyttä toimintaan. Kortti on konkreettinen, käsin kosketettava ja näkyvä osoitus siitä, kenen vuoro on esiintyä.

Välillä kortissa oleva eläin on voinut tuntua osallistujasta liian haastavalta tai korttia katsoessa on muuten alkanut jännittää. Tässä kohtaa olen ratkonut tilannetta kysymällä, voisimmeko kokeilla esittää osallistujan kanssa eläintä yhdessä, tai haluaisiko hän ottaa ryhmästä jonkun kaverin esiintymään kanssaan. Jos eläin tuntuu liian haastavalta, olen kysynyt osallistujalta, olisiko hänellä mielessään jokin eläin, jota hänen olisi helpompi esittää. Vaikka kortin eläin ei olisi ollutkaan sopiva, saattaa siitä tulla lapselle assosiaatio jostain toisesta eläimestä tai hänellä on mielessään jokin oma suosikkieläin, jonka esittäminen tuntuisi mieluisalta.

Joissain tilanteissa osa ryhmäläisistä ei ole kerta kaikkiaan halunnut tai kyennyt olla esillä ryhmän edessä esittämässä eläimiä. Näissä tilanteissa olen joko leikin jatkoksi tai seuraavalla kokoontumiskerralla esitellyt erilaisen sovelluksen leikistä: ryhmäpantomii-min. Ryhmäpantomii-missa ryhmä jaetaan pienempiin 3–4 hengen ryhmiin, ja jokainen ryhmä saa oman nurkan tilasta. Kaikki ryhmät saavat oman eläimen, jota heidän tulee sanattomasti esittää. Ryhmät saavat rauhassa omissa nurkissaan sopia, miten he eläintä esittävät ja harjoitella tätä. Hetken kuluttua ohjaaja pyytää ryhmiä esittämään yksitellen omaa eläintään, ja muut ryhmät päättävät esitettävän eläimen. Tätä jatketaan muutama kierros eri eläimillä. Sovelluksessa myös ne ryhmäläiset, jotka eivät ole halunneet esiintyä yksin, parin kanssa tai ohjaajan kanssa, saavat kokeilla eläinroolia hieman erilaisessa versiossa leikistä. Esiintyminen osana ryhmää on yleensä huomattavasti helpompaa, ja huomio kiinnittyy yhdessä tekemiseen oman ”suorituksen” sijaan.

Kaikilla edellä mainituilla keinoilla olen pyrkinyt tekemään esiintymisestä ja leikkiin osallistumisesta jokaiselle mahdollista juuri leikkimisen hetkessä. On kuitenkin vielä mainittava, että jo ennen leikin tapahtumista voin ohjaajana tuoda toimintaan asioita, jotka antavat turvaa ja uskallusta heittäytymiseen eri leikeissä. Minulla on tapana tehdä yhdessä osallistujien kanssa yhteiset pelisäännöt kerhotoimintaan ja näiden pohjalta käymme läpi jokaisen ryhmän kanssa turvallisemman tilan periaatteet ikätasoisesti. Kun lapset saapuvat kerhotilaan, kyselen jokaiselta kuulumisia ja mitä heidän päivissään on tapahtunut ennen kerhoon saapumista. Varsinkin uusien ryhmien alkaessa käytän mielelläni paljon aikaa

ryhmytymistä tukeviin leikkeihin. Puhumme myös ryhmien kanssa tunteista, joita esiintymiseen ja ryhmässä olemiseen liittyy, ja aikuisena yritän vahvistaa sitä ajatusta, että leikkeihin, esiintymiseen ja heittäytymiseen liittyy paljon erilaisia tunteita, ja kuten muussakin elämässä, ne ovat myös kerhossa kaikki sallittuja. Tätä keskustelua tulee kylläkin käytyä enemmän silloin, kun olemme ryhmänä suunnittelemassa esityksiä esimerkiksi vanhempien katsottavaksi.

Olen kokeilun, erehdyksen ja ryhmiltä ja niiden jäseniltä oppimisen kautta todennut esseessä avaamani toiminnan tavat hyväksi keinoiksi madaltaa kynnystä aktiiviseen osallistumiseen. Ne tuntuivat minusta itsestänikin toisinaan ”itsestään selviltä” ja sellaisilta, jotka ”jokainen kyllä tajuaa”, mutta tässä keinoja avatessani huomaan, että olen tämän yhden leikin kanssa käynyt pitkän ja pedagogisia insinöörintaitoja vaativan matkan kohti teatterileikkiä, joka olisi aidosti avoin koko ryhmälle. Kuvassa Canva-ohjelmalla luomani kortti.

Eläinpantomiiimikortti.

Lähteet

- Anttila, E. (2023). *Mitä on pedagoginen laatu lasten ja nuorten harrastustoiminnassa?* [Luento]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 27.10.2023. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Nuorisoseurojen verkkosivu. (2023). *Luova lava toiminta*. Viitattu 19.12.2023. <https://nuorisoseurat.fi/toiminta/luova-lava/luova%20lava%20toiminta/>.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). *Osallisuuden edistäjän opas*. <https://www.julkari.fi/handle/10024/146717>.

Pedagogiset peruspilarit lasten ja nuorten harrastustoiminnassa

Johdanto

Kasvatuksellisen toimintaympäristön kontekstissa harrastus ei ole ainoastaan vapaa-ajan sisällön täyttettä, vaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen toteutumiseksi. Moni lapsi ja nuori jää kokonaan harrastamisen ulkopuolelle tai ei löydä paikkaansa harrastusyhteisöissä. Ulkopuolisuuden tunteen toistuessa elämän muilla osa-alueilla kasvavat hyvinvoinnin esteet välillä ylitsepääsemättömiksi. Esimerkiksi oppivelvollisuuden piiriin kuuluva kasvatusympäristö voi rakenteellisesti luoda eriarvoisuutta yksilöiden välille, ja muun muassa koulukiusaaminen on edelleen valitettava tosiasia. Harrastustoiminnan saavutettavuuden ja kokonaisvaltaisen laadukkaan toiminnan ja suunnittelun kautta mahdollistetaan puitteet lasten ja nuorten turvalliseen ja terveelliseen henkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen kasvuun osana hyvinvoivaa yhteiskuntaa, vaikka verkko muilla osa-alueilla joskus pettäisi.

Tankotanssin ja ilma-akrobatian harrastusmahdollisuuksia tarjoavan yhdistyksemme toiminta on syntynyt halusta tarjota turvallisia kohtaamisia, nähdä ja kuulla tulemisen kokemuksia, sekä onnistumisen, yhteisöllisyyden ja merkityksellisyyden tunteen mahdollistavia läpi elämän kantavia hetkiä. Pedagogisessa lähestymistavassamme korostuu kokonaisvaltainen näkemys ihmisen kasvusta, joka perustuu ajatukseen jokaisen yksilön arvokkuudesta ja potentiaalista. Deweyn (1934/2005) ajatuksen mukaisesti oppiminen on syvällistä ja elämyksellistä, kun se yhdistää käytännön toimintaa ja reflektiota. Yhdistystoiminnan tarkoitus on tarjota lapsille

ja nuorille paitsi iloa ja hauskaa tekemistä, myös tukea heidän henkilökohtaista ja sosiaalista kasvuaan. Lähtökohtana on ajatus, että jokainen lapsi ja nuori ansaitsee tulla kohdatuksi, kuulluksi, nähdyksi ja huomatuksi (Anttila, 2023). Pedagoginen toiminta ei ole pelkästään tiedon välitystä, vaan myös välittämistä: vastuu toisesta ja toisen hyvinvoinnista, luottamus, välittäminen, vastavuoroisuus ja kunnioitus ovat sen kulmakiviä. Ne eivät ole irrallisia käsitteitä, vaan elävät ja hengittävät periaatteita, jotka ilmenevät jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten kanssa (Ruismäki, Hietanen & Sepp, 2022).

Tälle perustalle rakentuu pedagoginen kehittämistehtävämme, jonka tavoitteena on esitellä yhdistystoiminnan pedagogiset kulmakivet lasten ja nuorten kasvun tukemiseksi. Samalla kehittämistehtävä toimii herättelijänä ja mieleen palauttajana yhdistystoiminnassa mukana oleville ohjaajille ollen myös yksi väline kokonaisvaltaisesti laadukkaan toiminnan varmistamisessa ohjaajasta riippumatta.

Pedagogiset peruspilarit

Kehittämistehtävän tarve on tunnistettu aiempien harrastus- ja opetustoiminnan kokemusten pohjalta tehdyistä havainnoista, joiden päätelmänä toimintaan osallistuvat lapset ja nuoret kaipaavat aitoa välitöntä huomiota ja tunnustusta omille ajatuksilleen ja tunteilleen. Lapsi kehittyy parhaimpaan potentiaaliinsa, kun hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa vastataan.

Yksi erityisen herkistä kausista lasten ja nuorten kehitysvaiheissa on murrosiässä, jolloin on myös varsin yleistä, että pudotaudutaan pois harrastustoiminnasta. Murrosiässä kuva itsestä minuna ja osana ympäristöä on hauras ulkoisille tekijöille, mutta myös itsenäisyyden merkitys kasvaa. Ilman osallisuuden tunnetta kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista käänsii ja lopettaminen saattaa tuntua ainoalta keinolta saada oma ääni kuuluviin. (Aira ym. 2013.) Onkin tärkeää luoda yksilölle yksilölläisiä ja vuorovaikutuksellisia hyvyyden kokemuksia, jotka vahvistavat yksilön merkityksellisyyden tunnetta ja sitovat yksilöä merkitykselliseksi osaksi yhteisöä vahvistaen osallisuuden kokemuksia. Päämääränä on luoda turvallinen ja kannustava ympäristö, jossa jokainen lapsi ja nuori voi kokea olevansa arvokas ja kyvykäs vaikuttamaan omaan elämäänsä aktiivisena toimijana.

Kuva: Sanni Sulonen

Iida Sulonen rengastrapetsilla.

Turvallisten kohtaamisten, yhteisöllisyyden kokemusten sekä terveen ja liikunnallisen elämäntavan edistäminen nuorten ja lasten elämässä kantaa pitkälle ja luo vahvan pohjan aikuisuuden hyvinvointiin. Kynnys totuttujen tapojen muuttamiseen ja arvomaailman uudelleenrakentamiseen kasvaa ikävuosien karttuessa. Kun eväät terveille elämäntavoille ja hyvinvoinnille on annettu jo nuoruudessa, on perustukset aikuisuuteen rakennettu vankemmalle

pohjalle. Pohja luodaan jo lapsuudessa, ja sen kannattaminen läpi nuoruusiän murroksen lujittaa sen aikuisiälle. Muun muassa näistä näkökulmista mielekkäiden harrastusmuotojen saavutettavuuden lisääminen, lajien ja harrastusmuotojen sekä yksilöiden välisen tasa-arvon lisääminen ja eriarvoisuuden poistaminen on nuorten ja lasten sekä yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta avaintekijänä hyvinvoinnin mahdollistamisessa.

Lajikuvaus

Ilma-akrobatia lajina pitää sisällään lukuisia erilaisia muotoja, joita harrastetaan yleensä katosta ripustetuilla välineillä. Välinerepertuaarissa perinteisimpiä välineitä ovat trapetsi, ringastrapetsi ja vertikaalikankaat, vaikkakin lista välineistä ja variaatioista on pitkä. Tankotanssi on monipuolinen harrastus, jossa vertikaalisti katon ja lattian väliin jännitettyä tankoa käytetään monipuolisten liikkeiden ja ilmaisun välineenä. Lajit haastavat tehokkaasti koko kehoa ja ovat turvallisesti tehtynä kokonaisvaltaisesti kehittäviä liikuntamuotoja. Niiden parissa kehittyy voima, notkeus, motoriset taidot sekä koko kehon hallinta. Tankotanssi ja ilma-akrobatia toimivat paitsi kokonaisvaltaisena liikuntalajiharjoitteluna myös erinomaisena muotona itseilmaisun ja taiteellisen ilmaisun sekä sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Lajit soveltuvat kaikenikäisille ja -tasoisille harrastajille, ja laadukkaalla opetuksella saadaan kehityksen polku luotua monen tasoiselle harrastajalle.

Peruspilarit

Kuuntelu

Jokainen ohjauskerta alkaa avoimella keskustelulla, jossa lapset ja nuoret voivat jakaa kuulumisiaan ja ajatuksiaan. Tämä auttaa ohjaajia ymmärtämään paremmin lasten ja nuorten kokemuksia ja tunteita sekä ryhmää ottamaan paremmin huomioon jokaisen tarpeet ja toiveet. Kuuntelun tavoitteena on luoda tilaa jokaisen äänelle, tuoda ilmi piilossa olevia ajatuksia ja kannustaa lasten itseilmaisua. Toiminta tukee niin henkisesti kuin sosiaalisesti turvallisen tilan luomista. Strategiana on käyttää avoimia kysymyksiä ja aktiivisen kuuntelun tekniikoita, jotta lapset ja nuoret tuntevat itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi.

Ohjaajan ammattitaito on avainasemassa jokaisen kuulluksi tulemisen ja turvallisen tilan mahdollistajana. Oppilaiden valmiudet avoimeen vuorovaikutukseen vaihtelevat, ja ohjaajan tehtävä on

ohjata toimintaa siihen suuntaan, että löydetään keinot jokaiselle saada äänensä kuuluviin. Luottamuksen rakentaminen ja ryhmän ohjaaminen läpi ryhmäytymisen vaiheiden luottamuksen tilaan mahdollistaa avoimen vuorovaikutuksen. Muun muassa ryhmäkojojen maltillisena pitäminen ja ohjaajien määrän suhteuttaminen oppilaiden määrään sopivaksi mahdollistaa käytännön toteuttamisen. Toiminnassamme lasten ja nuorten yhden ohjaajan ryhmäkoot eivät ylitä 12 hengen ryhmäkokoja, ja säännöllisten ryhmien ryhmäkoot pyritään pitämään tätäkin pienempinä.

Kannustus

Kannustuksen elementit sisältyvät yhdistyksen kaikkeen ohjaus- ja opetustoimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että lapset ja nuoret saavat välitöntä positiivista palautetta ja tunnustusta saavutuksistaan – niin pienistä kuin suurista. Tarkoituksena on vahvistaa jokaisen osallistujan uskoa omiin kykyihinsä ja rohkaista heitä haastamaan itsensä oppimaan uutta. Aito kannustava palaute vahvistaa tervettä itsetuntoa, minäkuvaa ja vastaanottajan tunnetta kyvykkyydestä. Tämä lähestymistapa on linjassa positiivisen psykologian kanssa, joka korostaa vahvuuksien tunnistamista ja käyttöä hyvinvoinnin edistämiseksi (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000).

Mahdollistaminen

Yhdistystoiminnan ytimessä on mahdollistaa monipuolisia tapoja osallistua ja ilmaista itseään. Tämä tarkoittaa sitä, että järjestämme erilaisia aktiviteetteja ja harjoituksia, jotka huomioivat yksilölliset erot ja mahdollistavat sekä yksilöllisen että ryhmässä tapahtuvan oppimisen osana ohjaustoimintaa. Pyrimme tarjoamaan erilaisia väyliä osallisuuteen muun muassa kannustaen oppilaita vapaampaan taiteelliseen ilmaisuun sekä vuorovaikutteiseen palautteenantoon. Tuntirakenteissa huomioidaan lähtökohtaisesti joustovara oppilaiden toiveiden toteuttamiseen kauden sisällöissä, ja toiveiden esittämiseen kannustetaan aktiivisesti. Vaikka ohjaustoiminta on etenkin fyysisen turvallisuuden näkökulmasta strukturoitua, jättää lajien ja harjoittelun luonne paljon yksilönvapauksia. Ohjaajien valmiudet yksilöt huomioivaan ja osallistavaan ohjaustoiminnan ylläpitämiseen pyritään varmistamaan huolehtimalla osaamisen ylläpidosta ja kehittämisestä kouluttautumalla sekä yhdistyksen sisäisellä vertaismentorointitoiminnalla.

lida Sulonen ohjaamassa jatkotason oppilaita.

Kuva: Iiro Linden

Itsearviointi

Ohjaajien jatkuva reflektointi omasta toiminnastaan ja sen vaikutuksesta lapsiin ja nuoriin on olennainen osa laadukasta ohjaustoimintaa sekä ohjaus- ja yhdistystoiminnan kehittämistä. Säännölliset palautetilaisuudet auttavat tunnistamaan kehityskohteita ja vahvistamaan menestyksekkäitä käytäntöjä. Itsearviointiin avulla pyrimme myös varmistamaan, että toimintamme perustuu pedagogisiin periaatteisiimme ja että olemme johdonmukaisia niiden soveltamisessa. Ryhmän ja yksilön reflektointia tukevien opetusmenetelmien käyttöä sovelletaan ikäryhmät ja oppilaiden valmiudet huomioiden. Reflektointiin kannustaminen opettaa paitsi tunnetaitoja

edesauttaa myös lajikohtaisten erityistaitojen kehittämistä. Reflektoinnin käyttäminen yhtenä työvälineenä oppilaiden itsearviointissa kehittää oppilaan ymmärrystä itsestään oppivana ja kehittyvänä yksilönä sekä ryhmässä toimijana. Reflektio on tärkeä työväline vahvan sosiaalisen koheesion saavuttamisessa ja henkisesti turvallisen tilan luomisessa.

Lopuksi

Tämän kehittämistehtävän myötä olemme havainneet, kuinka tärkeää on luoda yhdistystoiminnassa pedagoginen kulttuuri, joka perustuu kuunteluun, kannustukseen ja mahdollistamiseen. Lapset ja nuoret ovat osoittaneet suurta innostusta ja sitoutumista toimintaan, kun he tuntevat itsensä arvostetuiksi ja huomioiduiksi. Pedagogisen lähestymistapamme kautta olemme voineet todistaa lasten ja nuorten kasvun sekä itsetuntemuksen lisääntymisen, mikä on elintärkeää heidän kehitykselleen kohti tasapainoista aikuisuutta. Tulevaisuudessa pyrimme entistä enemmän tukemaan lasten ja nuorten kykyä ottaa vastuuta omasta oppimisestaan ja edistämään heidän aktiivista rooliaan harrastustoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Pohdinnoissamme olemme tunnistaneet myös haasteita, kuten resurssien niukkuuden ja erilaisten yksilöllisten tarpeiden yhteensovittamisen ryhmässä. Jatkossa kiinnitämme huomiota siihen, miten voimme paremmin räätälöidä toimintaamme vastaamaan jokaista lasta ja nuorta yksilönä ottaen huomioon heidän ainutlaatuiset vahvuutensa ja haasteensa. Toimintamme reflektointi on jo nyt osoittanut, että yhdistystoiminta voi olla merkityksellinen kasvun kenttä, jossa lapset ja nuoret oppivat elämäntaitoja ja saavat kokemuksia, jotka kantavat heitä läpi elämän. Tämä lyhyt tarkastelujakso ja kehittämistehtävä on vasta alkua sille potentiaalille, joka yhdistystoiminnalla on lasten ja nuorten elämässä. Jatkamme työtämme innostuneina ja sitoutuneina, tietoisena siitä, että jokainen kohtaaminen ja jokainen sana voi kylvää siemenen, joka kantaa hedelmää pitkälle tulevaisuuteen.

Lähteet

- Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kokko, S. (2013). Liikunta-aktiivisuuden väheneminen murrosiässä. Teoksessa *Miksi Murrosikäinen luopuu liikunnasta?* (s. 12–29). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013: 3. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtioneuvosto.
- Anttila, E. (2023). *Kuunteleva, kunnioittava ja kannustava kohtaamisen harrastustoiminnan ohjaajan pedagogisen osaamisen ytimenä* [Luento 30.10.2023].
- Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Dewey, J. (1934/2005). *Art as experience*. Penguin.
- Ruismäki, H., Hietanen, L. & Sepp, A. (2022). Taito- ja taidekasvatus elämänmittaiseksi eliksiiriksi. Teoksessa I. Ruokonen (toim). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 87–100). PS-kustannus.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5–14. Viitattu 21.12.2023. https://www.researchgate.net/publication/11946304_Positive_Psychology_An_Introduction.

Kohtaamisen ja empatian merkitys harrastustoiminnassa

Johdanto

Minulle kävi niin, että rakkaasta harrastuksestani tuli minulle ammatti. Olen saanut lapsuudessani kokeilla eri harrastuksia, ja kotoa saatu kannustus ja tsemppi ovat olleet tärkeitä tällä matkalla. Sirkus saapui elämäni vuonna 1997. Pääsin paikalliseen nuorisosirkusseuraan, ja muistan edelleen elävästi ensimmäiset sirkustreenit ja ruutuvihon, jossa oli osallistujien nimet ja niiden perään merkittiin rasti, jos oli paikalla. Muistan ensimmäiseltä kerralta myös toisen lettipäisen tytön, hänet jota saan edelleen kutsua parhaaksi ystäväkseni. Minulle sirkus on työ, elämäntapa, mielentila ja turvasatama. Sirkuksen kerrotaankin olevan turvasatama poikkeaville. Olen työvuosieni varrella nähnyt monen lapsen ja nuoren löytävän oman paikkansa sirkuksesta.

Perinteisen sirkuksen maneesi on pyöreä, yleisö on joka puolella esiintyjä. Tämä vaatii esiintyjältä taitoa saada osoitettua tempunsa joka suuntaan. Lasten ja nuorten sirkusesitykset harvemmin ovat maneesilla, vaan ennemmin lavalla. Itse koen silti tämän pyöreän muodon sirkukselle hyvin oleellisena edelleen. Alkupiiri, jossa pidetään nimenhuuto, on minulle itselleni ohjaajana tärkeä osa harjoituksia. Tällöin minulla on tapana myös kysyä kuulumisia. Yhtä lailla huomion kohdistaminen kaikkiin harrastajiin vaatii ohjaajalta paljon.

Tässä esseessä pohdin kohtaamisen ja empatian merkitystä lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Pohdin tätä oman kokemukseni kautta peilaten oppimaani tällä kurssilla sekä aiemmissa opinnoissani draamakasvattajana ja yhteisöpedagogina. Kaiken pohjana on kuitenkin pitkä työkokemus lasten ja nuorten sirkusohjaajana.

Kohtaamisen ja empatian merkitys

Draamakasvatuksen opinnoissa pohdimme, kuinka ympyrää pidetään tasapuolisuuden symbolina. Se mielletään myös yhtenäisyyden symbolina. Eri kulttuureissa kun ihmiset haluavat kokoontua yhteen, he voivat muodostaa piirin. Piiri mahdollistaa kaikkien näkyvyyden ja kommunikoinnin. Piirissä voi kokea yhteisöllisyyden tunnetta esimerkiksi ennen urheiluottelua. (Avareugente 2023.)

Minulle itselleni on tärkeää niin osallistujana kuin ohjaajana olla samalla tasolla muiden kanssa. Alkupiiri lattialla istuen on ollut osa toimintaani aina tunneilla. Vaikka kello raksuttaa ja osan mielestä olisi kiva aloittaa treenit heti, koen tärkeänä ottaa alkutunnista sen pienen hetken ryhmälle. Harrastajien tervehtiminen, silmiin katsominen ja nimen lausuminen ovat kohtaamista. Tony Dunderfelt (2016, 9, 125) pohtii kohtaamisen, vuorovaikutuksen ja ihmisten välisen kommunikaation olevan parhaimmillaan monin tavoin positiivista. Hän puhuu kohtaamisen terapeuttisesta ja jopa parantavasta voimasta. Kohtaamistilanteissa tärkeää on tietoinen läsnäolo, joka ei ole pelkästään fyysistä, vaan myös henkistä läsnäoloa. Ihmisen psyykkiseen olemukseen kuuluvat ajatukset, tunteet, intentio sekä persoona. Nämä kaikki ovat läsnä vuorovaikutustilanteissa fyysisen olemuksen lisäksi.

Toimin tällä hetkellä koulujen harrastustoiminnan koordinaattorina. Koulujen harrastuksia ohjaa noin 20 ohjaajaa. Olen käynyt tapaamassa lähes kaikkia harrastusten ohjaajia viime syksyn aikana. Vierailin harrastuksissa ja eri toimipisteissä. Keskustelimme harrastusten tilanteista, akuuteista asioista, kehitysehdotuksista. Samalla haastattelin toimijoita Tuusulan koulut harrastaa -Instagram-julkaisuun. Haastattelussa pyysin heitä kertomaan omasta ohjattavasta harrastuksestaan. Kysyin myös, miksi heidän mielestään on tärkeää, että lapset ja nuoret harrastavat. Vastauksissa kuului erityisesti kaveri- ja tunnetaitojen opettelu, osallisuuden tunteen vahvistaminen, sääntöjen oppiminen ja se kuinka harrastaja voi löytää itsestään uusia puolia.

Keskustelimme myös harrastuksissa todistetuista ”tähtihetkistä” eli tärkeistä tilanteista. Näitä oli esimerkiksi, kun ryhmä on oppinut toimimaan yhdessä, harrastaja on mennyt lohduttamaan toista, on löytynyt uusi kaveri, on ylitetty kielimuuri, tai harrastaja on rohkaistunut uuden edessä. Eräs ohjaaja sanoi saaneensa huoltajalta palautetta siitä, kuinka merkittävää harrastajalle on

© Sakari Röyskö

Alkupiiri Kruununhaan yläasteen tanssitunnilla.

se, että häneltä kysytään, mitä kuuluu. Harrastuksien ohjaajat eivät pelkää ohjata liikuntaa, pelejä tai taideharrastuksia. He ovat myös aikuisia, jotka kohtaavat viikoittain lapsia ja nuoria. Ohjaajan antama aika, vaikka vain muutaman sekunnin huomio tai pitempi keskustelu, voi olla lapselle tai nuorelle käännteentekevä. Olen itse aikaisemmassa työssäni sirkusohjaaja saanut salin reunalla kuulla tärkeitä asioita: mitä koulussa oli ruokana, kuinka kaveri teki tyhmästi tai että äidin mahassa kasvaa vauva. Olen nämä hetket tallettanut sydämeeni ja ottanut kunnia-asiana olla se henkilö, jolle nämä on uskottu. Joskus keskustelut ovat pukuhuoneessa, liikuntasalin reunalla tai milloin missäkin ovensuussa. Timo Purjon (2014, 81) mielestä kohtaaminen ei nykyaikana varsinkaan vaadi yhteistä fyysistä paikkaa. Fyysisyyttä merkityksellisempää on asenteillamme luodut edellytykset aidoille kohtaamisille. Kun olemme itsellemme aitoja omia itsejämme, olemme sitä myös muille. Henkisessä tilassa kohtamme toisemme sellaisena kuin olemme.

Nivala ja Rynnänen (2019, 191) puolestaan viittaavat Herman Noeliin ja tämän pedagogisen suhteiden ideaan. Noelin mielestä dialogisessa kohtaamisessa ollaan läsnä sekä ammattilaisena että ihmisenä. Empatia toimii perustana luottamuksen kehittymiselle. Sosiaalipedagogisesti tarkasteltuna empatia, tunnetason yhteys ja oikeanlainen kohtaaminen ovat toiminnassa keskiössä. Dialogisesta kohtaamisesta puhuttaessa lähtökohtina ovat avoimuus, läsnäolo, tasavertaisuus, luottamus, keskinäinen kunnioitus ja hyväksyntä. (Nivala & Rynnänen, 2019, 190–191.) Näin ollen ajattelen itse työskenteleväni ohjaajana sosiaalipedagogisella työotteella.

Empatian merkitys korostuu myös Ojasen (2009, 141) ajatuksissa. Hän nimeää myös ohjauksen kannalta tärkeiksi persoonaan liittyviksi ominaisuuksiksi kyvyn ottaa ohjattavan tunteet vakavasti, kommunikatiivisen välittömyyden, lämpimän ja positiivisen suhtautumistavan, kontrollointikyvyn ja taidon asettaa rajat, sekä ohjaajan motivaation, aktiivisuuden ja yhteistoiminnallisuuden. Ojasen (2009, 145) mukaan ohjaaja on kasvattaja, mikäli toiminnan tavoitteena on ammatillinen kasvu, oli kyseessä minkäläinen ohjaustoiminta hyvänsä. Turvallisuus, niin ulkoinen kuin sisäinenkin, on oppimisympäristössä ensiarvoisen tärkeää. Ohjaajan velvollisuutena on luoda omalla toiminnallaan ja asenteellaan turvallinen työskentelytila, jossa toteutuu sekä sisäinen että ulkoinen turvallisuus. (Ojanen, 2009, 149).

© Tero Ahonen

Sirkuskoulu Magentan ohjaaja ja ohjattava.

Olen aikaisemmissa opinnoissa pohtinut turvallista tilaa draamakasvatuksen näkökulmasta. Myös Heikkisen (2002, 126) mukaan draamaopettajan tehtävänä on luoda sellainen ilmapiiri, jossa oppilaalla on vapaus luoda, etsiä, epäonnistua ja onnistua.

Improvisaatio-opettaja Simo Routarinne pohtii, kuinka ihmisen itsetunto rakentuu lapsuudessa, ja kehittyäkseen se kaipaa toisten osoittamaa hyväksyntää. Myös aikuisen itsetunto kehittyy hyväksyvässä ilmapiirissä ja vuorostaan tyrmäävässä se heikentyy. Osallisuuden kokemus ja rakentava vuorovaikutus vahvistavat ja kehittävät persoonaa. Ryhmä voidaan nähdä peilinä, jonka kautta koetut vuorovaikutustilanteet parhaimmillaan voivat auttaa kehittämään itseään ja omaa minäänsä. Pahimmillaan ne voivat kuitenkin rajoittaa. (Routarinne, 2005, 29–30.)

Pohdintaa

Vaikka aloitan itse jokaisen tunnin alkupiirillä, on se minulle osallistujana jännittävää. Oman vuoron odottaminen, kuulumisien kertominen ja huomion saaminen ei aina ole sitä, mitä kaipaan. Joskus se on suorastaan ahdistavaa. Aloitin teatteriharrastuksen syksyllä, ja muistan, kuinka kamala ensimmäinen alkupiiri oli. Tämä on kuitenkin mielestäni asia, jota voi harjoitella. Kun ryhmä tulee tutummaksi, on helpompaa olla se, johon huomio kohdistetaan. Ryhmän ohjaajalta vaaditaan tilannetajua, tuntosarvia ja kohtaamistaitoa, jotta tilanne olisi kaikille mahdollisimman mukava. Työvuosien varrella olen ryhmän kohdatessa kokeillut erilaisia tapoja aloittaa, joskus keskustelemalla, joskus pelkällä nimikierroksella, joskus leikillä, tilanteesta riippuen ja tunnelmaa kuunnellen. Yhtä kaikki, näissä hetkissä olemme piirissä, yhdessä, tasaväkisinä ja samassa tasolla.

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö uudenvuodenpuheessaan kehotti suomalaisia tekemään kollektiivisen uudenvuodenlupauksen. Hän toivoi, että kohtaisimme toisemme reilusti, toista ymmärtäen, ihmisyyttä kunnioittaen ja perinteistä yhteyttä ja luottamustamme vaalien. (Niinistö 2024.) Mielestäni tämä on erinomainen uudenvuodenlupaus, tavoite ja sellainen asia, mihin jokaisen meistä tulisi pyrkiä.

Lähteet

- Dunderfelt, T. (2016). *Läsnäoleva kohtaaminen*. PS-Kustannus.
- Heikkinen, H. (2002). *Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus*. Jyväskylä Studies in Education 201. Jyväskylän yliopisto.
- Koponen, P. (2004). *Improkirja*. Like.
- Niinistö, S. (2024). *Tasavallan Presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2024*. <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-uudenvuodenpuhe-1-1-2024/>.
- Nivala, E. & Rynänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka, kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- Ojanen, S. (2006). *Ohjauksesta oivallukseen*. Yliopistopaino.
- Purjo, T. (2014). *Arvot ovat ihmisen toiminnan perusta*. Tampere University Press. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100703/Purjo_Arvot.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Routarinne, S. (2005). *Improvisoi*. Tammi.
- Stephen R. (2023). *Avareusgente. Ympyrät, mitä ne todella symboloivat*. <https://avareusgente.com/fi/ympyrat-mita-ne-todella-symboloivat>.

IV

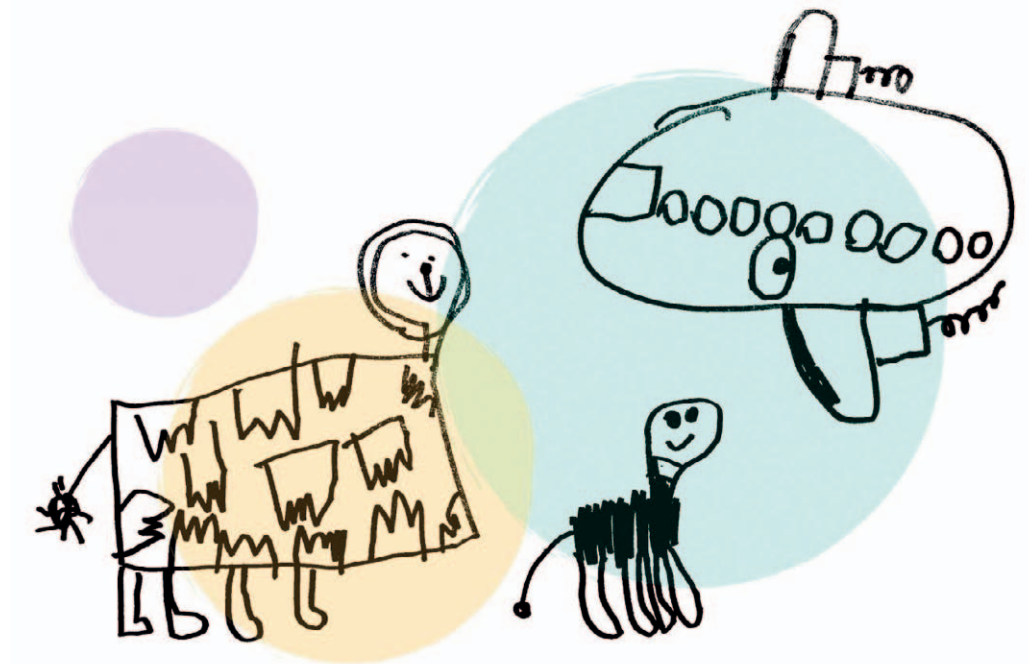
LUOVAT RATKAISUT harrastustoiminnan pedagogista laatua rakentamassa

Piirustuspiilonen – kuviskoulun oma leikki

Johdanto

”Voidaanko me taas leikkiä piirustuspiilosta?” Kysymys kuului monesti tuttujen oppilaideni suusta jossain vaiheessa kuvataiteen perusopetuksen oppituntia. Vastasin useimmiten, että kyllä, voimme leikkiä yhdessä tunnin lopuksi. Miksi? Koska pienen äänekoskelaisen Koskelan kuvataidekoulun, jonka opettajana toimin yksin vuosina 2019–2021, oppilaiden kanssa yhdessä kehittämäni kuvataidekoulun oma leikki – ”piirustuspiilonen” – oli osoittautunut sekä toimivaksi pedagogiseksi toimintamalliksi että ryhmähenkeä ylläpitäväksi menetelmäksi. Se soveltuu käytettäväksi harrastus- ja kouluryhmissä 6–12-vuotiaiden lasten kanssa.

Tässä artikkelissa kuvaan, mikä on piirustuspiilonen sekä millaisia pedagogisia ulottuvuuksia, mahdollisuuksia ja huomioon otettavia riskejä se sisältää. Lopuksi pohdin toimintaani harrastustoiminnan ohjaajana sekä yhdessä oppilaiden kanssa kehittämäni kuviskoulun oman leikin vaikuttavuutta.

Taiteen perusopetuksen tehtävänä on oppilaiden osallisuuden ja luovan ajattelun tukeminen. Oppilaan omaehtoisen ilmaisun sekä arvottamisen ja tulkinnan taitojen vahvistaminen on olennaista. (Opetushallitus 2017, 10–11) Kuvataiteen perusopetuksessa tulee valita työtapoja, jotka ovat vuorovaikutteisia ja mahdollistavat yhdessä tekemistä ja toisilta oppimista. Oppilaita kannustetaan ottamaan aktiivinen rooli omaan tekemiseensä sekä rohkaistaan omaksumaan tutkiva asenne. Heitä kannustetaan improvisointiin, kokeilemiseen sekä sattuman käyttämiseen oman kuvailmaisunsa kehittämisessä. (Opetushallitus 2017, 24–28)

Leikit ovat osa aineetonta ja elävää kulttuuriperintöä, joka välittyy sukupolvelta toiselle ja on keskeinen osa varhaiskasvatusta. Kulttuuriperinne linkittyy vahvasti moniin varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteutuksiin ja sisältöihin. Sääntöleikit soveltuvat isommille lapsille, koska ne vaativat kielellisiä ja sosiaalisia taitoja. (Korhonen 2022, 306–308, 310.)

Piirustuspiilosessa yhdistyvät yhteisöllinen leikki ja kuvailmaisuus hauskalla tavalla. Leikin idea on helppo ymmärtää, sillä se ammentaa kaikille tutusta perinteisestä pihaleikistä – piilosesta – ja tuo siihen luovia elementtejä. Kuinka hauskaa onkaan asettaa yhteinen haaste, kipittää kikattaen äkkiä piiloon, keskittyä intensiivisesti hetki piirtämiseen kaverin kanssa supattaen pöydän alla ja odottaa jännittäen, kun etsijä löytääkin sinut yllättävän nopeasti tai hitaasti. Kaikki ryhmäläiset ovat yhteisen tekemisen äärellä. Siihen kuuluu pohdintaa, heittäytymistä, jännitystä ja luovuutta.

Kuvataidetta ja muita aihealueita on yhdistelty ennenkin – esimerkiksi käy Minna Lappalaisen ja Inkeri Ruokosen (2017) esittelemä *lauluopiirtäminen*, missä lapsille luontaiset taidemuodot (piirtäminen ja musiikki) yhdistyvät lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia tukevaksi menetelmäksi. Lapsille luontaisia toiminnan ja oppimisen tapoja ovat tutkiminen, liikkuminen, taide ja leikki (Korhonen 2022, 310). Kaikki nämä yhdistyvät myös piirustuspiilosessa.

Piirustuspiilonen

Piirustuspiilonen on leikki, jossa kuvataiteen parissa työskentelevä oppilasryhmä (5–10 lasta) pystyy harjoittelemaan useita kuvataiteen osa-alueita sekä toimintaa ryhmässä. Erittelen näitä asioita tässä tekstissä myöhemmin. Ohjaajan rooli on leikissä toimia sääntöjen läpikäyjänä, fasilitoijana (keskustelun ohjaajana) sekä tasapuolisuuden ja turvallisuuden takaajana. Halutessaan ja ryhmän tuntiessaan myös opettaja voi osallistua leikkiin itse piirtämällä. Leikkiä on kehitetty, testattu ja dokumentoitu Koskelan kuvataidekoulussa Äänekoskella lukuvuosina 2019–2021 yhdessä 7–12-vuotiaiden lasten kanssa.

Esivalmistelut ja materiaalit

- 1• Kootaan lapset ryhmäksi, rajataan yhdessä alue, jolla pysytään leikkiessä (esimerkiksi luokka, käytävä, kaksi kerrosta, koulun piha).
- 2• Jaetaan materiaaliksi 3–5 kopiopaperia per lapsi ja yksi kynä (mieluiten tussi tai pehmeä B3–B6-lyijykynä, ei kumia!), tarvittaessa piirustuslusta (kirja/pahvi tai muuta sellaista.)

Säännöt

Säännöt käydään ohjaajajohtoisesti läpi ryhmän kanssa ennen leikin alkua.

- 1• Valitaan etsijä, joka päättää
 - a) kuinka moneen laskee (esimerkiksi 20, 50 tai 100) ja
 - b) aihe, josta piirretään kuva (esimerkiksi jokin eläin, halloween, kiukku, open muotokuva, kuviluokka...), opettaja toistaa päätöksen ääneen, esimerkiksi ”Onni laskee 30:neen ja aihe on leijona.”
- 2• Kun etsijä laskee silmät kiinni, muut lapset etsivät piilon, jossa aloittavat aiheen mukaisen kuvan piirtämisen.
- 3• Etsijä lähtee etsimään, ja piirtäjän löytyessä piirtäminen pitää lopettaa eikä kuvaa saa enää jatkaa. Muut voivat auttaa etsijää löytämään loput piirtäjät, äänimerkki tarvittaessa.
- 4• Purkukeskustelu. Kun kaikki on löydetty, kokoonnutaan ryhmäksi pöydän ääreen yhdessä katsomaan piirustuksia ja keskustellaan niistä positiivisessa hengessä (ohjaaja fasilitoi eli ohjaa keskustelua).
- 5• Uusi kierros, jolla uusi etsijä ja aihe. Tehdyt kuvat saa säästää tai laittaa paperinkeräykseen.

Pedagogiset tarkoitukset, tavoitteet ja mahdollisuudet

Piirtäminen on kuvataiteiden kivijalka, jolle monet muut ilmaisun keinot rakentuvat. Kynä ja paperi ovat myös jokaiselle tuttu ja vaivaton väline. Lasten taidekäsitykset muovautuvat ympäristön vaikutuksesta, ja jossain vaiheessa heille alkaa muodostua arvokäsityksiä siitä, millainen on hyvä piirustus (esimerkiksi esittävä, hiottu, valokuvantarkka, virheetön). Päämäärätön doodlaus, pikainen croquis-piirustus, vasemmalla kädellä tehtävä hahmotelma tai mittailmalla tehty rakennusluonnos ovat nekin piirustuksia. Antamalla tilaa erilaisille piirtämisen muodoille ja madaltamalla piirtämiskynnystä vahvistamme lapsen identiteettiä kuvantekijänä.

Piirustuspiilonen havainnollistaa hyvin, että raamit, joissa kuvia tehdään rajaavat myös piirtämisen visuaalista muotoa; on mahdollonta saada ihmiselle kaikkia raajoja sormineen ja kasvoja silmäripsineen piirrettyä alle minuutissa, mutta vauhdikas ja ilmaisuvoimainen pikaluonnos onnistuu hienosti. Eri tavoin toteutettujen kuvien toteuttaminen, tutkiminen ja niistä keskusteleminen auttavat hahmottamaan ja arvostamaan sitä, kuinka erilaisia jälkiä erilaisissa tilanteissa ja tehtävänannoissa syntyy.

Taidepedagogisesta näkökulmasta piirustuspiilonen kehittää nopeaa ja spontaania piirtämistä. Sitä voidaan verrata krokii eli croquis (ranskaa *croquer* ”piirtää nopeasti”) piirustukseen elävästä mallista, mikä on ollut ja on edelleen keskeinen ammattitaiteilijoiden koulutuksen osa. Croquis-piirustuksessa piirretään lyhyitä, 1–5 minuutin kuvia, jolloin esimerkiksi tunnissa ehtii tehdä 12 tai yli 50 piirustusta. Tämä harjaannuttaa käden ja silmän yhteistyötä, jolloin kädenjälki ja ilmaisu kehittyvät. Vaikka piirustuspiilosessa aihe voi olla muukin kuin havainnoitava malli, nopea piirtäminen kehittää pelkistämisen ja kokonaisuuksiin keskittymisen taitoa. Siksi esimerkiksi kumin käyttö on piirustuspiilosessa kielletty ja virheet ovat täysin sallittuja. Rajattu aika myös suuntaa lasten piirtämistä intuitiiviseen ja välittömään tarkkaan harkitun ja virheistä pyyhityn sijaan. Halutessaan leikin aikana toteutettuja kuvia ja ideoita voidaan jatkojalostaa tulevissa teoksissa.

Yhteisleikki on vuorovaikutteinen sosiaalinen tilanne, jossa oppilaat oppivat toimimaan ryhmässä, ottamaan kaikki mukaan, hyväksymään erilaisuutta, ja tunteiden käsittelyä. Erityisesti piirustuspiilosessa alussa neuvotellaan rajaukset yhdessä ryhmän kanssa (aika, tila, roolit, aihe), ja lopussa havainnoidaan, keskustellaan ja

puretaan kokemuksia yhdessä. Opettajan rooli on fasilitoida eli mahdollistaa sujuva ryhmätoiminta sekä tarvittaessa auttaa lapsia sopimaan ja ideoimaan aiheita. Ihannetapauksessa harrastamisen ohjaaminen on oppijälähtöistä pedagogiikkaa, jossa oppilaat ottavat vastuuta ja oppijoiden yksilölliset tarpeet ja valmiudet otetaan huomioon (Laes, 2023).

Opettajan tulee olla tilanteen tasalla ja varmistaa, että tasa-puolisuus ja kaikkien yhtäläinen osallistuminen on mahdollista. Esimerkiksi jotkin aiheet voivat olla epäreiluja osalle oppilaista, jotka eivät tiedä, mikä populaarikulttuurin hahmo on kyseessä. Tällöin opettaja voi avartaa aihetta, jonka oppilas keksii (esimerkiksi *Minecraftin Steve*), ehdottamalla aiheeksi *jotain pelihahmoa*. Toisaalta myös se, ettei oppilas tunne sanaa, voi olla luovalle piirtämisen hedelmällinen. Tällöin opettaja voi kehottaa ajattelemaan tai kuvittelemaan, mitä siitä tulee mieleen tai miltä se kuulostaa, jolloin piirtämisen fokus siirtyy kuvaamisesta tunteen tasolle. Tällainen tilanne oli, kun kokeilimme taidehistorian sanastoa aiheina. Ekspressionismi, romantiikka, fasadi ja croquis tuottivat mielenkiintoisia kuvia ja keskusteluja ja olivat yhtäläillä kaikille vieraita aiheita, joiden merkitys avattiin purkukeskusteluissa.

Luovuutta ja yksilöllistä ilmaisua kehittäviä tehtäviä ovat olleet erityisesti laveat aiheet, joiden kuvaamiseen ei ole vakiintunutta kuvastoa. Esimerkiksi *lumiukko* luo tiukasti tietynlaisen mielikuvan, mutta *lumi* on monitulkintainen ja monia visuaalisia representaatioita eli kuvauksia mahdollistava aihe. Haasteen tulee olla oppilaalle merkityksellinen ja sopivan kokoinen, jotta oppimiskokemus voi olla ihanteellinen (Lonka 2023). Aina ohjaajan ei kuitenkaan kannata puuttua lasten kehittämiin piirustusaiheisiin, vaan käyttää valtaansa vain tilanteissa, joissa annettu aihe on ristiriidassa lasten yhtäläiseen osallistumismahdollisuuteen tai on arvotaukseltaan loukkaava.

Ohjaaja voi käyttää piirustuspiilosta jonkin teeman käsitteeseen: luonto, tunteet, vuodenaajat, populaarikulttuuri tai taiteen sanasto. On kuitenkin tärkeää huomioida, että lapsilähtöisyyden tulisi olla ensisijainen tavoite, jota sisällöllä voidaan monipuolistaa. Piirustuspiilosessa edut ja hauskuus toteutuvat parhaiten antamalla lapsille valtaa päättää aiheet myös muille, sillä usein kuvataiteen tunteilla teeman keksii opettaja. Se, että silloin tällöin myös ope piirtää mukana, on lapsille tärkeää, sillä harvemmin he näkevät aikuista piirtämässä.

Purkukeskustelut, joissa katsotaan yhdessä kaikkien (vapaaehtoisten) kierroksella toteuttamat kuvat ovat erityisen hedelmällisiä tunnetaitojen käsittelyn tilanteita. Monesti oppilasta saattaa harmittaa, kun hän ei ehtinyt, ymmärtänyt, päässyt piiloon, teki virheen tai ei keksinyt, mitä tekisi. Tällöin opettaja on kannattelemassa pettynyttä ja rohkaisemassa eteenpäin virheistä huolimatta. Epäonnistumisen pelko johtaa välttelyyn, käyttäytymisen haasteisiin ja vähäisempään yrittämiseen (Uusitalo 2023). Osallistava, kaikki mukaan ottava ja kannustava toimintakulttuuri hyväksyy myös oppimisen epäonnistumisten kautta (Opetushallitus 2017, s. 12). Positiivisen psykologian ja vahvuuksiin keskittymisen kautta lapset oppivat sanoittamaan hyvää itsessään ja muissa (Uusitalo & Vuorinen 2023).

Opettajan kannattaakin erityisesti purkukeskusteluissa keskittyä hyvään ja kannustavaan palautteenantoon. Professori Kirsti Lonka (2023) puhui *edisteestä*, joka onkin erinomainen termi kuvaamaan positiivista, taitoa kehittävää ohjaajalta oppilaalle suuntautuvaa palautteenantoa. Ohjaaja toimii myös esikuvana siitä, millä tavoin ideoista, kuvista ja toisten tekemisestä keskustellaan, jolloin oppilaat oppivat vuorovaikutustaitoja, kuten havaintojensa ja kokemustensa sanallistamista. Ohjaajan on hyvä esimerkiksi kaiuttaa eli toistaa oppilaiden esittämiä havaintoja ja kuvailuja, jolloin lapset kokevat tullessa kuulluksi ja huomatuksi. Yhdessä ihastelu ja pohdinta edistävät ryhmäytymistä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja tunteiden käsittelyä.

Piirustusten tutkiminen yhdessä näyttää konkreettisesti sen, että jokaisella lapsella on oma tapansa tehdä kuvia ja lähestyä aihetta, mikä auttaa arvostamaan kunkin yksilöllisyyttä, erilaisuutta ja vahvuuksia. Itsevarmuus ja virheiden hyväksyminen kehittyvät kokemuksen kautta. Koska kyseessä ovat nopeat piirustukset, eivät ”virheet” ole niin vakavia muutenkaan eikä niitä voida välttää.

Apukysymyksiä keskustelun tueksi

- Huomaatteko, kuinka erilaisia kaikkien kuvat ovat? Voisitteko kuvailla, mitä näette?
- Katsokaa, miten paljon saitte paperille noin lyhyessä ajassa! Miltä lyhyt aika tuntui?
- Nyt meillä oli kyllä erikoinen aihe, ekspressionismi. Mitä näistä kuvista tulee mieleen?

© Sakari Rönkä

Piirustuspiiloa Annantalolla.

- Meillä oli aiheena syksy: katsokaa, kuinka monenlaisia kuvia olette tehneet. Mitä kaikkea täältä löytyy?
- Kaikki piirsivät kuvan opesta. Mitä kuvissa on, että tunnistatte sen opeksi?
- Osa sanoi, että oli vaikea aihe. Millainen olisi parempi aihe seuraavalle kierrokselle?
- Nyt oli pitkä aika, kun etsijä laski sataan! Huomaatteko, kuinka erilaisia kuvia tuli?

Haasteen paikkoja leikin lomassa

Vaikka edellä on esitelty lukuisia positiivisia vaikutuksia, joita piirustuspiilosen leikkimisellä lapsiryhmän kanssa voi olla, täytyy ohjaajan pitää mielessä haasteita ja riskejä, jotka liittyvät sekä piirustuspiiloseen että yleiseen pedagogiseen toimintaan. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman (2017) mukaan oppimisympäristöjen tulee olla oppilaille sosiaalisesti, psyykkisesti ja fyysisesti turvallisia. On siis oleellista turvata nämä myös piirustuspiilosta leikittäessä.

Ohjaajan tulee olla tietoinen, missä ja miten lapset tiloissa liikkuvat, jotta turvallinen harrastaminen toteutuu. Ohjaajan tulee valvoa, että yhdessä sovituista säännöistä sekä toisten arvostavasta kohtelusta pidetään kiinni. Siksi esimerkiksi ryhmäkoon tulee olla hallittavissa, sillä liian suuren ryhmän kanssa turvallisuus voi olla vaikeaa taata. Myös ryhmässä olevan kulttuurisen moninaisuuden ja erilaisten perhetaustojen vaikutus on hyvä huomioida aiheita jaettaessa, sillä varomattomasti rajattu aihe saattaa aiheuttaa jollekin oppilaalle ulkopuolisuuden tunnetta tai loukata. Tarvittaessa ohjaajan tulee säätää oppilaan keksimä aihe laajemmaksi, jotta kaikki voivat kokea turvallisuutta harrastuksessa.

Piirtäminen itsessään voi myös herättää lapsissa vaikeita tunteita, kuten pettymystä siitä, että kuva jäi kesken tai paperille ei saanutkaan yhtään mitään. Jollekin oppilaalle voi olla myös vaikeaa näyttää keskeneräisiä tai mielestään huonoja kuvia muille. Toinen oppilas voi ahdistua ajatuksesta, ettei saa käyttää kumia virheiden korjaamiseen. Pettymystä, häpeää ja virheiden pelkoa voidaan turvallisessa oppimisympäristössä käsitellä rakentavasti yhdessä. Esimerkiksi se, että ajan supistaminen vaikka kymmeneen laskemiseen, jolloin kukaan ei saa paperille mitään, voikin kääntyä yhdessä jaetuksi huumoriksi. Lapselle tulee myös antaa mahdollisuus olla näyttämättä kuviaan muille, mutta monesti työskentelyn

edetessä se alkaa tuntua luonnollisemmalta. Vahvuuksiin keskittyvä ja positiivisia tunteita korostava keskustelu rohkaisee lasta osallistumaan epäroinnista huolimatta. Tässä auttaa tunneyhteyden rakentaminen oppilaisiin kohtaamalla heidät yksilöinä sekä osoittamalla heille luottamusta, kiinnostusta ja empatiaa myös kyseenalaistavia tai rikkovia mielipiteitä kohtaan (Laes 2023).

Lopuksi

Piirustuspiilonen on parhaimmillaan kehittävä ja hauska yhteinen leikki, jossa toteutuvat lukuisat eri pedagogiset ulottuvuudet. Optimaalisessa oppimiskokemuksessa haaste on sopivan kokoinen, se tuntuu merkitykselliseltä ja kiinnostusta herättävältä ja luo tätä kautta pystyvyyden kokemuksen, parhaimmillaan *virtauskokemuksen* eli *flow*n (Lonka 2023). Näitä hetkiä olemme ryhmän kanssa kokeneet lukuisia kertoja, mikä konkretisoi piirustuspiilosen vaikuttavuuden kuvataiteen opetuksessa. On kuitenkin muistettava tukea leikin iloa, sillä leikillisyyden positiiviset vaikutukset jäävät helposti tavoitteelliseksi muuttuneen leikin alle.

Kuten muussakin pedagogisessa toiminnassa, myös piirustuspiilossa ohjaajalta vaaditaan Eeva Anttilan (2023) luennollaan kuvaamaa *pedagogista tahdikkuutta*, jolla tarkoitetaan ohjaajan spontaania kykyä toimia tilannekohtaisesti niin, että hän kykenee edistämään oppilaittensa parasta. Joskus leikki ei lähde kulkemaan omalla painollaan, joskus ryhmässä on muita hiertäviä tekijöitä tai energiatasot matalalla. Siksi on hyvä kysyä, onko ryhmä halukas leikkimään ja jos ei, sitten kehittellään jotain muuta. Silloin tällöin oli tarpeen ohjata tekemistä muualle, koska ryhmässä muodostui tilanteita, joissa äänekkäämpi kolmannes ryhmästä halusi leikkiä ja muut eivät. Tällöin on ohjaajan vastuulla ohjata toimintaa, jotta harrastamisen into säilyy.

Pedagogisen laadun voi havaita oppilaiden innostumisena, kiinnostuksena, keskittymisenä ja kokonaisvaltaisena osallistumisena harrastustoimintaan (Anttila 2023). Tämän artikkelin kautta pystyin perustelemaan itselleni pedagogista toimintaani, jolloin olen viettänyt aikaa oppilaiden kanssa piirustuspiilosta innostuneesti leikkien. Piirustuspiilosen vaikuttavuus perustuu lasten omaehtoiseen toimintaan, kokeiluun, leikkiin ja sopivan kokoisiin haasteisiin, joihin perusteita löytyy niin opetussuunnitelmista kuin tutkimuskirjallisuudesta. Leikin jäsentäminen ja avaaminen erilaisista

näkökulmista toi varmuutta siihen, että olemme oppilaitteni kanssa olleet hyvän jäljillä, ja siksi halusin jakaa tämän leikin periaatteet myös muille. Toivon, että piirustuspiilonen pääsee kokeiluun eri puolille Suomea.

Lähteet

- Anttila, E. (2023). *Mitä on pedagoginen laatu lasten ja nuorten harrastustoiminnassa?* [Luennot 11.9./15.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Opetushallitus (2017). *Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>. Viitattu 13.10.2023.
- Korhonen, R. (2022). *Kulttuuria ja perinnepedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa*.
- Teoksessa I. Ruokonen (2022). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 305–318). PS-kustannus.
- Lappalainen, M. & Ruokonen, I. (2022). *Iloa, osallisuutta ja oppimista laulupiirtämisestä*.
- Teoksessa I. Ruokonen (2022). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 209–248). PS-kustannus.
- Laes, T. (2023). *Oppijälhtöisyys – avain inklusioon*. [Luento 11.10.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Lonka, K. (2023). *Oppiminen, motivaatio ja tunteet nuoren harrastajan elämässä*. [Luento 11.10.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Uusitalo, L. (2023) *Vahvuudet pedagogiseksi voimavaraksi*. [Luento 18.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Uusitalo, L. & Vuorinen, K. (2023). *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa*. PS-kustannus.

Supersankaruus taidetyöskentelyn lähtökohtana

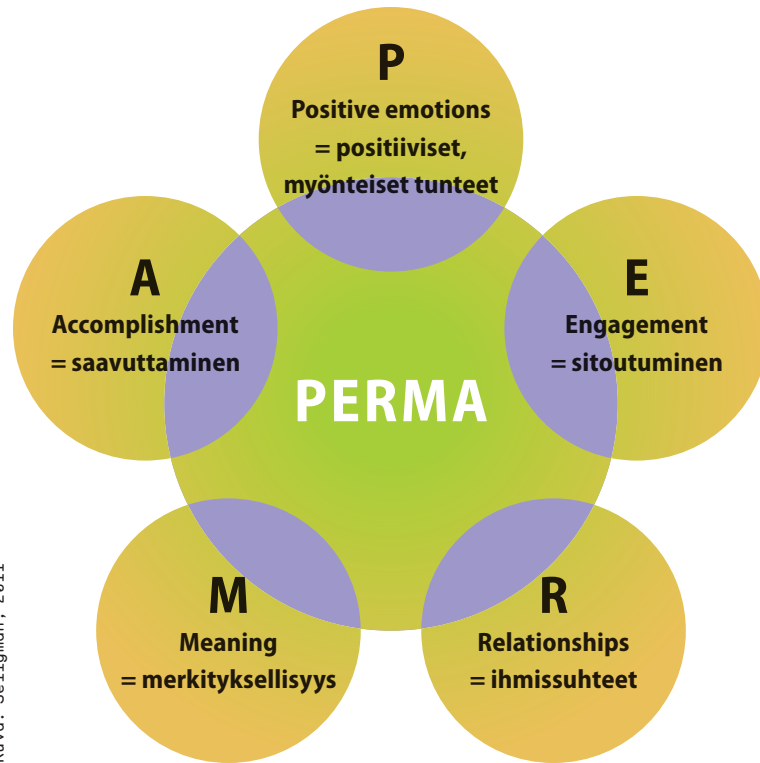
Johdanto

Tämänhetkinen maailmanpoliittinen tilanne tarjoaa mediavälineistä vyöryvää pahuutta. Tämän lisäksi meillä jokaisella voi olla omat kipukohtamme, joihin kaipaamme vahvistusta. Entäpä, jos olisi superpähkinä, näkymättömyyspilleri tai taikaviitta, jonka avulla voisi muuntua sankariksi ja pelastaa maailman kaikelta ikävyydeltä.

Supersankarilla tarkoitetaan useimmiten henkilöä, joka tekee urotöitä pelastaakseen maailman. Sarjakuvat ja elokuvat ovat tutustuttaneet meidät lepakkomiesten, kissanaisten ja muiden sankareiden valtakuntaan, jossa hahmot supervoimillaan taistelevat pahaa vastaan. Jokainen meistä voi kuitenkin olla oman elämänsä supersankari. Voimme valjastaa mielikuvituksemme luomaan hahmon, joka pelastaa meidät arjen haasteilta ja peloilta.

Supersankarit seikkailivat Turussa viiden päivän leirillä. Tämä lapsille suunnattu toiminta olisi voitu suunnitella myös pidempikestoisen kerhotoiminnan teemaksi esimerkiksi yhden lukukauden ajaksi. Tällä kertaa toiminta toteutettiin kuitenkin syyslomalla alakoululaisille. Leiri sisälsi monipuolisesti aktiviteetteja tutustuttaen erilaisiin taiteenlajeihin ja kädentaitoihin kuvataiteista käsityöhön sekä draaman ja elokuvan keinoihin.

Teemallista toimintaa suunniteltaessa voidaan hyödyntää ratkaisukeskeisyyttä. Supersankarihahmon avulla osallistujat opettelevat uusia taitoja päihittääkseen elämänsä varjokohtia. (ks. Furman, 2023.) Positiivisen psykologian avulla voidaan vahvistaa resilienssiä, taitoa selviytyä vaikeuksista. (Enäkoski & Salmi, 2021). Näin voidaan löytää vahvuuksia, joiden avulla vaikutetaan sekä omaan että yhteisön hyvinvointiin (Enäkoski & Salmi, 2021, 2., Uusitalo, 2003,7).

Positiivisen pedagogiikan PERMA-hyvinvointiteoria.

Positiivisen pedagogiikan merkitys Seligmanin mielestä on saada yksilöt ja yhteisöt kukoistamaan. Hän on luonut PERMA-hyvinvointiteorian, jonka mukaan ihmisen hyvinvointi jakaantuu viiteen eri elementtiin: P (= Positive emotions) myönteiset tunteet, E (= Engagement) sitoutuminen, R (= Relationships) ihmissuhteet, M (= Meaning) merkityksellisyys sekä A (= Accomplishment) saavuttaminen. (Seligman 2011, 13, 16–20.)

Supersankaruutta voidaan lähestyä myös narratiivisen pedagogiikan kautta. Tällöin supersankari torjuu omassa elämässä olevia haasteita tarinallisuuden avulla. Tällä tavoin voidaan kehittää itsetuntemusta, itsetuntoa sekä vuorovaikutustaitoja. (Rahmel & Savilaakso-Saatsi 2023, 14.) Narratiivisen pedagogiikan kautta luodaan hyväksyvää ilmapiiriä ja etsitään monipuolista luovuuden otetta. Narratiivisella pedagogiikalla voidaan vahvistaa itsetietoisuutta ja itsesääätelyä, mielen joustavuutta, luonteen kehittymistä, vuorovaikutustaitoja sekä optimismin lisääntymistä. (Rahmel & Savilaakso-Saatsi 2023, 14-15., Seligman 2022.) Ryhmän ohjaaja kyseisessä tilanteessa toimii mahdollistajana, kannustajana, asiantuntijana,

rohkeana haastajana, mutta myös itsensä alttiiksi laittavana persoonana ja pedagogisena taiteilijana (Rahmel & Savilaakso-Saatsi 2023, 15). Dramaturgiaa voi hyödyntää sekä toiminnan kaaren kehittämisessä että taiteellisten draamaharjoitteiden, sarjakuvien tai elokuvien synnyttämisessä.

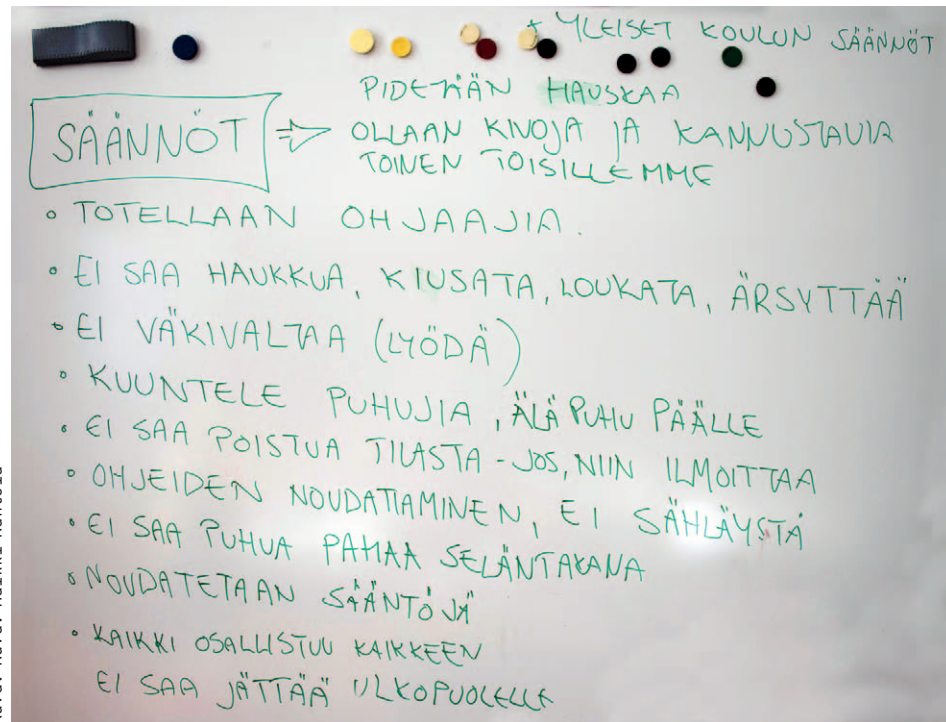
Monipuolinen sukellus taiteen ja tarinan maailmaan supersankareiden kera

Neljätoista supersankaria valloitti syyslomalla Paattisten koulun Turussa. Viikon kestävän päiväleirin tarkoituksena oli tutustua supersankariteemaan kuvallisen ilmaisun, sanataiteen, draamaharjoitusten, valokuvan ja elokuvan tekemisen kautta.

Leirin päätavoitteena oli innostaa lapsia ilmaisemaan itseään luovasti ja kehittämään monipuolisesti taitoja, jotka liittyvät tiimityöskentelyyn, itseilmaisuuun, kädentaitoihin ja mediatyöskentelyyn. Lisäksi leiri pyrki vahvistamaan lasten itsetuntoa ja yhteistyökykyä supersankaruuden kautta. Leiri pidettiin viitenä päivänä, viisi tuntia päivässä. Ohjaajina toimivat näyttelijä ja draamapedagogi Erja (Elli) Lehtonen sekä mediataiteilija ja -kasvattaja Maikki Kantola. Leirin järjesti Videootit ry Turun kaupungin ja Taiteen edistämiskeskuksen tuella.

Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
Tutustuminen Ryhmytyminen Nimileikit	Improharjoituksia	Maskien ja pukujen valmistaminen	Maskien ja pukujen valmistaminen	Draamaharjoitteita Supersankari pelastajana
Säännöt	Hahmotelmia omista supersankareista • piirtäen	Draamaharjoitteita	Elokuvan sääntöjä • Kuvakoot • Videokamerat	Videokuvauksia
Käsiteparien pohdintaa: • Vahvuudet – haasteet • Pelot – voimat • Mukavaa – ikävää	Äänityksiä	Pieniä näytelmiä	Lyhyitä elokuvia	Kahden elokuvan ensi-ilta
Hahmon suunnittelua kaavakkeelle		Äänityksiä	Valokuvia	Supersankari-bileet maskeineen ja vaatteineen Valokuvia

Leirin viikkosuunnitelma.

Leirin säännöt.

Leiri tarjosi laajan valikoiman lasten luovuutta ja itseluottamusta tukevia aktiviteetteja. Lapset osallistuivat koko viikon ajan toiminnan suunnitteluun. Jokaisen osallistujan osuus perustui heidän suunnittelemiinsa hahmoin ja tarinoin. Ne äänitettiin omina kokonaisuuksina ja liitettiin myöhemmin yhteiseen elokuvaan. Omalle supersankarille luotiin naamari sekä asukokonaisuus. Teema johdatti osallistujat myös teatterileikein ja lyhyiden kohtausten suunnittelun avulla näyttämöilmaisun ja draaman maailmaan. Lapset harjoittelivat ilmaisullista puhetta ja kehonkieltä, joiden tarkoituksena oli auttaa heitä esiintymään. Päivittäin tarjolla oli myös erilaisia supersankariteemaisia sisä- ja ulkoleikkejä, jotka kehittivät lasten yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaitoja. Lopuviikosta lapset oppivat videokuvaamisen perusteita. He toteuttivat kahdessa pienryhmässä supersankaruuteen perustuvat videot. Lisäksi lasten kanssa kuvattiin yhteinen teos, jossa jokainen supersankari sai hetkeksi pääroolin. Jokaisesta hahmosta otettiin myös valokuvaten supersankaripotretti.

Leirin aloituksen tärkeänä elementtinä oli turvallisemman tilan luominen. Jokainen sitoutui yhdessä kirjoitettuihin sääntöihin

omalla nimikirjoituksellaan. Leikkimielisen yhteispohdinnan aikana jokainen osallistuja kertoi omista peloistaan, vahvuuksistaan sekä asioista, joista he eivät pidä. Nämä asiat vilahtelivat myös supersankariteeman ympärille laaditussa 18 kohdan kyselykaavakkeessa, jonka jokainen leiriläinen täytti suunnitellessaan omaa supersankariaan. Kaavakkeen avulla osallistujat pohtivat oman hahmonsä olemusta – ketä sankari puolustaa, millainen supervoima hänellä on ja miten se käynnistyy, tarvitseeko sankari apuvälineitä ja onko hänellä jotain omaa tunnuslausetta. Lomakkeen avulla he miettivät myös, millainen hahmo on ilman supervoimia, onko hänellä muita erityispiirteitä ja mitkä ovat sankarin tähänastiset onnistumiset. Vaikka hahmo pohjautui mielikuvitukseen, löytyi taustalta paljon yhtymäkohtia lasten omaan elämään. Kyselykaavake toimi myös tarinallistamisen apuna. Sen kautta pystyi suunnittelemaan omien juttujen dramaturgiaa, joita sitten hyödynnettiin osaltaan draamaharjoitteissa ja videoissa (ks. Rahmel & Savilaakso-Saatsi 2023, 16.) Tarinoissa sankarit ratkaisivat joko oman tai satuhahmon ongelman, riensivät apuun tai loivat nahkansa uutena voimakkaampana persoonana.

Leirin aikana valmistuneet naamarit.

Viikon päätteeksi jokainen oli saanut valmiiksi naamarit sekä luonut supersankarilleen asun. Oppilaat olivat tehneet omia pieniä näytelmiä sekä kuvanneet videoita. Viimeisenä päivänä vietettiin yhteisöllistä juhlaa. Aluksi katsottiin leiriläisten tekemät kaksi elokuvaa. Myöhemmin supersankarit saivat toimia tiskijukkina soittaen mielimusiikkiaan, ja tanssilattia oli vapaa. Leiri päättyi halauksiin ja lasten kyselyyn, saavummeko paikalle seuraavallakin lomalla. Palaute oli hyvä.

Ahkerä työ palkitsi tekijänsä

Viikon aikana ryhmän käyttäytymisessä oli havaittavissa selkeitä muutoksia. Ensimmäisien päivien keskittymiskyvyttömyys, levottomuus, keskinäinen kinaaminen sekä nopeat möksähdykset olivat viikon loppuun mennessä vähentyneet. Jokainen osallistuja oli löytänyt mielekästä tekemistä. Leirin monipuolinen sisältö antoi jokaiselle runsaasti tilaisuuksia onnistumiseen. Yksi oli loistava kärrynpyörissä ja liikeharjoitteista, toinen piirsi elokuvaan upeita hahmoja, kolmas oli näppärä ompelemisessa ja nautti roolivaatteen tekemisestä, neljäs eläytyi äänityksissä, viides tunsikin olonsa kotoisaksi kameran takana, kuudes taas rakasti näyttelemistä ja niin edelleen. Kaiken kaikkiaan jokainen onnistui omien maskiensä tekemisessä, roolivaatteiden kehittämisessä, omien tarinoiden suunnittelussa, äänittämisessä sekä videoinnissa. Haasteet, kuten ”en osaa”, ”en pidä mistään”, ”mikään ei näytä hyvältä”, saatiin ylitettyä, ja jokaisesta kuoriutui oman elämänsä supersankari. Onnistuminen kasvatti itsetuntoa, ja sankarihahmot auttoivat turvallisuuden tunteen vahvistumisessa.

Supersankareiden taustalla oli ajatus yhdenvertaisuudesta, hyvyydestä, empatiasta ja toisten auttamisesta. Aikaisemmin esiteltyyn PERMA-teoriaan pohjaten (ks. Seligman 2011.) sekä konkreettisella tekemisellä että supersankareiden ratkaisulla tähdättiin myönteisten tunteiden syntymiseen. Leiriläiset olivat sitoutuneita viikon sääntöihin ja toimintaan. He tutustuivat uusiin ihmisiin ja työskentelivät yhdessä. Toiminta oli merkityksellistä, sillä se perustui osallistujien kuulemiseen, heidän luovuutensa kannustamiseen. Osallistujilla oli vapaus suunnitella hahmojaan ja toteuttaa näin itseään. Samalla he saivat myös äänen kertoa asioistaan. Kuulluksi ja hyväksytyksi tuleminen herätti motivaatiota ja mahdollisti positiivisen minäkuvan rakentumista (ks. Rahmel & Savilaakso-Saatsi 2023,

19.) Tekeminen tähtäsi oppilaiden vahvistumiseen haasteita kohdattaessa. Oppilaat saivat viikon aikana paljon uusia taitoja. Lisäksi he lähtivät kotiin upeiden naamareiden ja rooliasujen kanssa.

Leiri sisälsi sopivasti pedagogista suunnitelmallisuutta, ohjattua toimintaa sekä lasten omaehtoista työskentelyä. Leirin aktiviteetit sisälsivät sekä yksilö- että tiimityöskentelyä. Konkreettisiin tekemisen haasteisiin löytyi luovia ratkaisuja, ja supersankarit ratkoivat omalta osaltaan pelkoihin tai kiusaamiseen liittyviä ongelmia.

Leirin järjestäminen oli ohjaajillekin innostavaa ja palkitsevaa. Ohjaajilla oli useita rooleja aina mahdollistajasta mukaan sukelta-vaan yhteisötaiteilijuuteen. Leiri oli kuitenkin kahdelle ohjaajalle varsin työläs. Vaikka ohjaajilla oli pitkä kokemus sekä draama- että videotyöskentelystä, tämän leirin työstämiseen tarvittiin paljon materiaalia, jota ei entuudestaan ollut. Leiri vaati paljon valisteluja etukäteen ja jälkityöstöä. Tapahtuman suunnittelun lisäksi etukäteen suunniteltiin supersankarikaavake sekä perehdyttiin erilais-ten kuvastojen tuttuihin ja vähän tuntemattomampiin sankareihin. Näistä tehtiin esitys ensimmäisen päivän aiheeseen orientoitumista varten. Lisäksi etukäteen piti hankkia erilaisia materiaaleja ja rekvisiittoja sekä tarkastaa tekniikan toimivuus.

Viikon tahti on hektinen. Joka päivälle oli uutta ohjelmaa ja tekemistä. Tekniikkaa ei valitettavasti ollut käytössä sellaista määrää, että lapset olisivat päässeet itse editoimaan teoksia, eikä aika olisi edes siihen riittänyt, joten tämä työ jäi ohjaajalle. Ohjaajalle jäi myös kuvien käsittely niiltä osin kuin niitä piti käsitellä.

Suuresta työmäärästä huolimatta lasten reaktioiden observointi ja lopputulosten näkeminen ilahdutti myös ohjaajana olemista. Leiri antoi myös ohjaajille mahdollisuuden hypätä tarinallisuuden vietäväksi ja antoi innostamisen lisäksi myös innostumista sekä mahdollistamisen myötä myös oman taiteellisen osallistumisen ilon.

Lähteet

- Enäkoski, R. & Salmi, T. (2021). 0. Esittelyjakso. Positiivisen psykologian tiede ja käytäntö. Suomen positiivisen psykologian yhdistys ry. <https://www.sppy.fi/positiivinen-psykologia/>. [Videotallenne, viitattu 12.11.2023]
- Enäkoski, R. & Salmi, T. (2021). 2. Uppoutuminen. Positiivisen psykologian tiede ja käytäntö. Suomen positiivisen psykologian yhdistys ry. <https://www.sppy.fi/positiivinen-psykologia/>. [Videotallenne, viitattu 12.11.2023]
- Furman, B. (2023). *Pedagogisen toiminnan perusteet: ratkaisukeskeisyys*. [Luento 20.10.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Pielaveden perusopetus (2023). *Positiivinen pedagogiikka*. Pielaveden perusopetus. Peda.net. <https://peda.net/pielavesi/perusopetus/pp>. [Viitattu 11.11.2023]
- Rahmel, P. & Savilaakso-Saatsi, H. (2023). *HYVIS-voimaa sarjakuvista*. Metropolian Ammattikorkeakoulun julkaisuja. OIVA-sarja 57. <https://www.theseus.fi/handle/10024/798834>. [Viitattu 11.11.2023]
- Seligman, M. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and wellbeing*. Simon & Schuster.
- Seligman, M. (2022). *Resilience Skill Set*. University of Pennsylvania. School of Arts and Sciences. <https://ppc.sas.upenn.edu/resilience-programs/resilience-skill-set>. [Viitattu 11.11.2023]
- Uusitalo, L. (2023). Positiivinen psykologia – mitä se on. Teoksessa L. Uusitalo (toim.) *Positiivisen psykologian voima* (s.7–17). PS-kustannus.

Digitalisaatio voi muuttaa maailman paremmaksi

Johdanto

Ruutu-aikaa rajoitetaan ja digitalisaatio on kirosana. Silti kaikenikäisille oppijoille keksitään yhä enemmän ja nopeampia tiedonsaantimahdollisuuksia tietotekniikan digiverkkojen kautta. Ongelmat olivat erilaisia muinaishistoriassa, kun kaikki tieto opittiin lähipiiristä. Muinoin ihmiset kerääntyivät laumoihin, ja yhdessä onnistuminen auttoi kehittämään pulmiin ratkaisuja. Enää eivät ihmiset kokoonnu ilman teknologiaa mielellään mihinkään. Puhelin on tietokone taskussa ja tärkeä myös pienille koululaisille. Murrosiässä aletaan punnita omaa ajankäyttöä harrastuksiin. Harrastuksen ohjaajalla pitää olla tuntosarvet ja keskustelun lahja. Ohjaajan taitoja voi aina kehittää. Empatia, toisen asemaan asettuminen ja kannustus vievät pitkälle opetustilanteessa. Tekoälyä ja opetuspelejä voidaan käyttää apuvälineinä. Muuttuva maailma edellyttää jatkuvaa inhimillisen osaamisen kehittämistä. Uudet oppimisympäristöt voivat sijaita toisessa kaupungissa tai toisella puolella maailmaa ja ne ovat silti taskussa. Digitalisaatio mahdollistaa verkostoitumisen, joka muuttaa maailmaa, myös opetuksen sisällössä jatkuvasti. Siis pedagogisen asiasisällön lisäksi hyvä henkilösuhde ja vuorovaikutus mahdollistavat didaktisen suhteen parhaan mahdollisen onnistumisen (Ruokonen, 2023).

Peilaan musiikin opetusta *Pianokoulu Leenassa* Peda2-luennoilta saatuihin näkökulmiin ja kurssilla suositeltuun kirjallisuuden (lähdeluettelo lopussa). Luennot ja vertaismentoroinnit kannustivat minua opettajana julkaisemaan verkossa oppilailleni laatimani kuvakirjan improvisaation askelista, mielen mukaan soittamisen vapaudesta musiikissa. Tämän luovan vapauden tuoman innostuksen takia myös haasteellisimmat oppijat haluavat jatkaa harrastustaan jopa koko elinikäänsä.

Kulttuuritietoisuutta ja merkityksellisyyttä

Musiikin opetuksessa jokaisen oma ”muistikortti” täytetään hänelle tärkeillä, merkityksellisillä asioilla. Nykyisille ja tuleville taidoille on annettava arvo. On suunniteltava yhdessä jokaiselle omat pienet osatavoitteet, joiden kautta kehittyä oppijana ja voi hyvin. Ohjaajalla on oltava kokonaiskäsitelmä opittavan taidon päämäärästä, mutta polku sinne vaihtelee vapaasti yksilön mukaan. Jokainen tie omaan kulttuuritietoisuuteen on yhtä arvokas. Pelkkien klassisten perinteiden siirtäminen on kuitenkin liian vähän. Se on vain pieni osa kaikesta musiikista. Digitalisaation ansiosta on mahdollista opettaa jokaiselle juuri häntä kiinnostavalla tavalla musiikin taitoja. Internetin syövereistä löytyvät opetettavat asiat monenlaisella ohjelmistolla. Lähes kaikista maailman sävellyksistä on saatavilla soivina versioina perinteisiä nuotituksia tai helposti luettavia koskettimistolle tippuvia viivoja käsiasemien kuvineen.

Mutta kukapa haluaisi olla kuin kopiokone, joka yrittää toistaa alkuperäisen musiikin täsmälleen samanlailla kuin muut, kun on kyse taiteesta? Hyvä tulkinta vaatii improvisaatiota. Tämä mielen mukaan soittaminen on kuitenkin sattumanvaraista, jos sitä ei milloinkaan kukaan ala analysoida. Kuulokuvan lisäksi pitää oppija saada kiinnostumaan, miksi jokin kuulostaa hyvältä. Hyvä opettaja auttaa oppijaa pystymään parhaimpaansa. Musiikinhahmotuksen oppikirjojen on muututtava digitalisaation mukana. Kaikki aloittelevat pianistit eivät osaa tarpeeksi hyvin lukea perinteisiä nuotteja, joihin musiikinhahmotuksen analysointi on aiemmissa oppikirjoissa keskittynyt. Eräs tähtihetki Pianokoulu Leenan toiminnassa oli, kun pieni tiimimme sai AVEK:in avustuksella julkaistua Pianorobotnuottienoppimispelin vuonna 2015, ja sitä ladattiin ympäri maailman tuhansille pianokoululaisille. Mutta kehitys on mennyt eteenpäin ja nykyisen nuottittoman digitalisaation ansiosta eivät kaikki musiikin harrastajat enää välttämättä pidä tarpeellisena nuottien osaamista. Uudet oppimisen menetelmät ovat tulossa nuottien tilalle. Digitalisaatiolla yritetään kehittää jatkuvasti helpommin saavutettavia ratkaisuja musiikin soittotaitojen harrastamiseen.

Pianokoulu Leenan opetussuunnitelmassa on vapaus päätyä sujuvan soittamisen päämäärään eri teitä. Oppijoita pidetään yhdenvertaisina, arvokkaina ja ainutlaatuisina. Opetus sovitetaan jokaisen taitotasoon ja muuhun oppijan elämään sopivan haastavaksi keskustelemalla ja kyselemällä, mitä hänelle kuuluu, onko hänellä

ollut aikaa musiikille ja millaiselle musiikille. Siinä on mukana ohjaajan ja oppijan yhteinen innostus, kun sopivia inspiraation lähteitä etsitään verkosta. Erilaisuus on elämää monipuolistava asia, ja olisi ikävyyttävää olla vain samanlaisten kloonien kanssa. Ohjaajat oppivat monenlaista mukavaa uutta jokaiselta oppijalta ja päinvastoin. Intohimo musiikkiin kasvaa opetuksen sisällöstä. Menetelmät vaihtelevat tilanteen ja kohtaamisen mukaan, kunnes yhdessä löydetään, millä tavalla saadaan oppija oikeasti innostumaan. Päämääränä on aina sujuva, ilmeikäs soittaminen, ja oppija keksii itse omat osatavoitteensa saavuttaakseen taidot.

Parhaimmillaan oppijan kehitysmatkalla löytyy hänen ”musiikillinen minänsä”, jota professori Kari Kurkela (1994) peräänkuulutti Sibelius-Akatemiassa 1990-luvulla. Tanssitaiteen tohtori Isto Turpeisen luennolla otetaan myös oppijan koulun ulkopuolinen maailma huomioon. ”Miten työ tehdään, mitä yritetään saavuttaa, miksi se on arvokasta ja kuka minusta on tulossa tässä maailmassa?” Turpeisen (2023) luennolla puhuttiin tästä kokonaisvaltaisesta maailmassa olemisesta ja yksilön kasvusta ja kehittymisestä ”itse-projektina”. Harrastaminen kuuluu jokaiselle. ”Taide kuuluu kaikille”.

Pedagoginen haaste on saada passiiviset oppilaat esitystensä suunnitteluun ja esityksiin mukaan. Osallistuminen riippuu yksilön tärkeysjärjestyksistä. Motivointi on joskus vaikea laji. Psykiatri Ben Furman (2023) kertoi luennollaan taitojen oppimisen halusta. Esiintymistaitoa voi harjoitella. Pianokoulun esityksiä on voinut kuvata kotona. Täysin itsenäinen opiskelu ei kuitenkaan korvaa puuttumaan jäävää yhteisöllisyyttä. Musiikki puhuttelee monin tavoin kaikkia, ja eri ihmisten näkökulmien kuunteleminen on rikkaus. Empatiaa, innostusta ja vuorovaikutusta kaivataan. Isto Turpeinen (2023) esitteli luennollaan tunnelmaan vaikuttavan ”katto-atmosfääriin”, tunnelmanluomisen. Myös digitaaliset applikaatiot ovat tehokkaampia, kun joku elävä ihminen on vieressä kannustamassa. Digitaalisuus ei sulje pois yhteisöllisyyttä, eikä korvaa innostavaa ohjaajaa, vaan se on apuväline.

Digitalisaatio apuvälineenä on kaikille – myös opettajille – elinikäisen oppimisen paikka. Oppilaalle monenlainen musiikin opiskelu auttaa omien vahvuksiensa ja toimivien oppimistekniikoiden löytämiseen. ”Yksi toimivimmista keinoista kasvattaa hyvinvointia on osoittaa lapsille ja nuorille heidän vahvuutensa ja opettaa, miten niitä voi hyödyntää.”, kertoi luennoitsija Lotta Uusitalo (2023) kurssilla.

Olemiseen improvisointia ja dialogista kannustusta

Pedagogisesta näkökulmasta pitää musiikin opintoihin lisätä improvisointia ja kannustavaa ilmapiiriä, jotta oppija saisi vapauden suunnitella itse esityksiään.

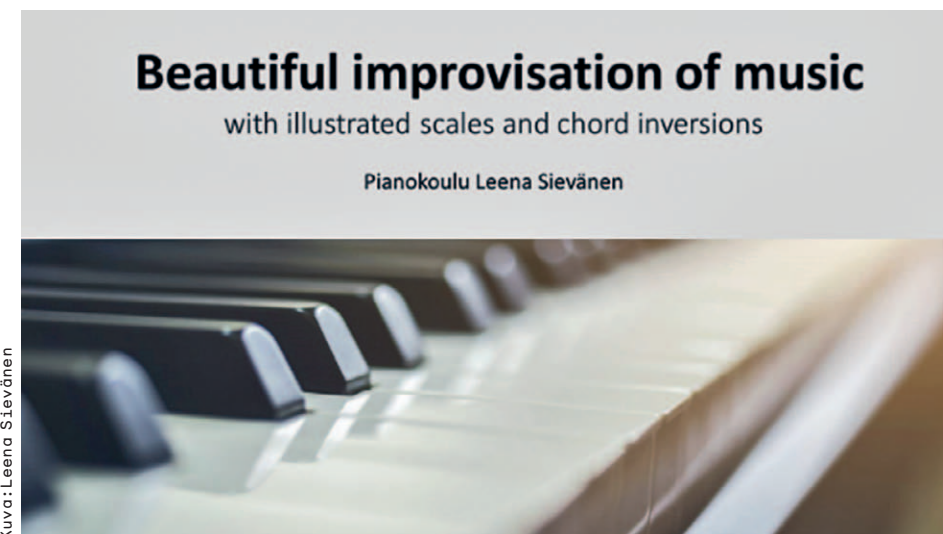
”Opintojen ei pitäisi aina olla niin vakavamielistä, vaan aikuisellekin vapauttavaa, leikkisää” (Ruokonen, 2023). Elämyksissä on vain ”NYT-hetki” (Turpeinen, 2023).

Aitoja kohtaamisia tukee myös KARVI-tutkimus. Kilttiä, huumorintajuista, innostunutta ja asiantuntevaa ohjaajaa kuunnellaan. KARVI:n tutkimustulokset koululaisten haastatteluista esiteltiin luennolla ”Oppiminen ja vuorovaikutus nuoren harrastajan elämässä” (Laimi, 2023.)

Osallisuus on Satu Lehdon (2023) luennon mukaan ”tunteita, kokemuksia ja kuulumista johonkin”. Se vastaa yksilöopetuksessa kiinnostavaan kysymykseen musiikin kohdentamisesta – miksi jokin tietty kappale tai genre (musiikkilaji) merkitsee jollekin henkilölle tai ryhmälle esimerkiksi musiikinopetuksessa enemmän kuin toiselle? Merkityksellisyys on tärkeää tekemisessä. Siksi improvisoimme, teemme esityksistä oman mielemmek mukaisia, siis sellaisia, mistä itse pidämme. Kun joku itse pitää jostakin, niin jonkun toisenkin on helpompi ihastua siihen. Innostus tarttuu!

Myönteisen tunnistamisen tavoitteena on tukea yksilöllistä itse-tuntoa ja yhteisöllistä toimijuutta sekä vahvistaa arvokkuuden ja osallisuuden kokemuksia. Sekä ohjaaja että ohjattavat ovat myönteisen tunnistamisen kohteina vastavuoroisesti. Improvisoinnissa laitetaan itsensä ilmaisu esille: se korostaa yksilön voimavaroja ja onnistumisia sekä yhteisön jäsenen roolia tunnistamisen kohteena ja toteuttajana. Ryhmätunneilla ja konserteissa etenkin omat sävellykset tai sovitukset, jotka ovat syntyneet improvisaation kautta, voidaan kokea helpommiksi esittää toisille kuin nuotilleen esitetävät muiden sävellykset. Myönteisen tunnistamisen ulottuvuudet ovat tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen jatkuvaan harrastamiseen. Oppituntien edetessä päämääränä ei ole pelkkä sujuva soittotaito, vaan myös oppimaan oppiminen, musiikillisen minän löytäminen, innostus ja sitä kautta kasvu ja hyvinvointi.

Ryhmätunneilla oppilaiden osallisuus on sosiaalisessa ulottuvuudessa kuulumista tasavertaisena ryhmään ja tulla siinä hyväksytyksi. Se näyttäytyy turvallisina suhteina ja ryhmään mukaan ottamisena (Lehto, 2023). Kun oppilas on jo tullut tutuksi opettajan

Kuva: Leena Sievänen

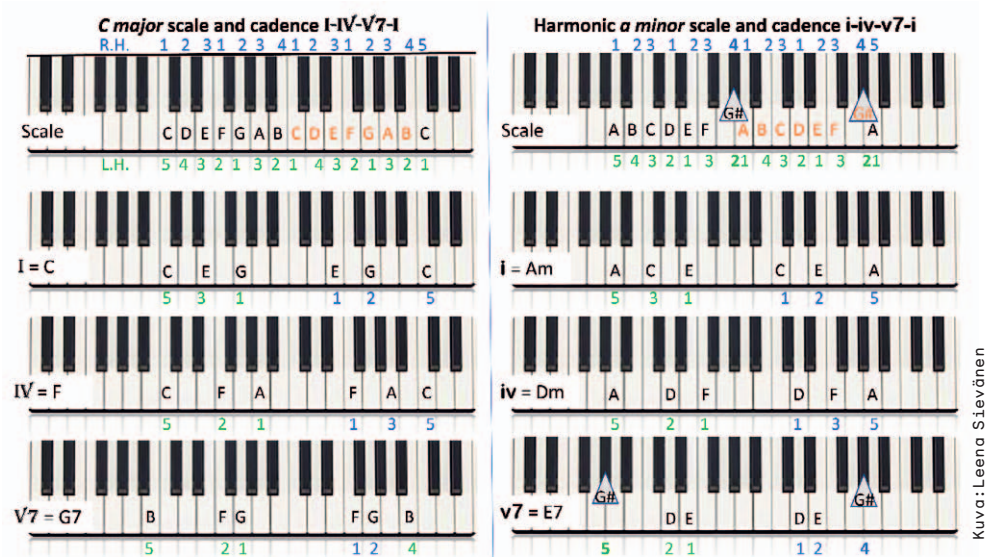
Pianokoulu.

kanssa yksilötunneilla, on häntä helpompi osallistaa ryhmässä. Osallistava pedagogiikka on valtauttamista. Oppilaan oma ole-massaolo on oikeus, ja se pitää tunnustaa ja sitä pitää voimistaa. Siksi oppilaille pitää antaa ääni. On lisättävä lasten ja nuorten itsetietoisuutta ja tuettava itseilmaisua. Hierarkiat on purettava opettajan ja oppilaan väliltä opetustilanteessa ja korostaa kaikkien kokonaisvaltaista hyvinvointia. Digitaaliset apuvälineet on otettava käyttöön, ne ovat lapsille ja nuorille tätä päivää. Digitaalisessa oppimisympäristössä voimme turvallisesti ja rakentavasti yhdessä ilmaista itseämme. Näin kaikki oppivat kuuntelemaan ja antamaan tilaa muiden mielipiteille.

Teoksen ”Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa” mukaan luonteen kasvatus ja vahvuuksien opetus ja oppiminen ovat aikuisten ja lasten yhdessä jakama matka. Lapset oppivat aikuisen esimerkistä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2017.) Pianolla voidaan improvisoida kaikenlaisia tunteita. Tunteiden lajitelman apuna voidaan käyttää esimerkiksi tunnetaulukkoa. ”Tunteiden tunnistaminen on tärkeää, että niiden kanssa oppii elämään” (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2017).

Haluaisitko sinä improvisaatiokuvakirjan verkosta?

Musiikillisia pianoimprovisaatiotehtäviä varten olen pilotoinut oppilaillani kuvakirjat ”Beautiful improvisation of music” ja

Kuva: Leena Sievänen

Esimerkkisivut kirjasta "Beautiful improvisation of music"

suomeksi "Kaunista äänenkuljetusta pianolla". Oppaisiin olen rakentanut kuvat sävellajeista duuri-molli-tonaliteetissa asteikkoineen ja kolmen soinnun kadensseineen koskettimistolle. Yleensä nämä sävellajit käsi-asemineen opetellaan musiikkioppilaitoksissa nuoteista, esimerkiksi "Pianon avain" -oppikirjoista (Louhos, Juris & Liu-Tawaststjerna 2016/1997). Laatimassani kuvakirjassa kauneinta äänenkuljetusta pianolla auttavat oppaan visuaaliset, havainnollistavat ja loogisesti etenevät kuvat sorminumeroineen. Pedagoginen kehittämistehtäväni on siis lisätä musiikin hahmotuksen saavutettavuutta julkaisemalla improvisaatioita varten tämä 19-sivuinen kuvakirja e-kirjana jouluna 2023. Olen testimielessä jo käyttänyt kirjaa (pdf-versiona) erilaisista kulttuureista ja taustoista tuleville piano-oppilaileni, ja he ovat innoissaan tästä apuvälineestä. Kirjassa ei ole otsikoiden lisäksi mitään sanoja eikä selityksiä. Se sopii siis kaikille musiikin harrastajille, jotka haluavat kokeilla asteikkoja ja/tai sointusarjoja musiikin luomiseen kosketinsoittimilla.

Ylläolevassa kuvassa ovat esillä esimerkkisivut kirjasta "Beautiful improvisation of music" musiikin improvisoimisen opetukseen. Englanninkielisessä ja suomenkielisessä musiikin hahmotuksen symboleissa on eroja, jotka olen ottanut oppaissa huomioon. Suomenkielisessä 19-sivuisessa versiossa ovat otsikot, soinnut ja sävelten kirjaimet Suomen mallin mukaan.

Lopuksi

Upeinta on, kun improvisoitu musiikki alkaa puhua suoraan soittajan sydämeistä, sen tuntee, eikä sanoja sillä hetkellä tarvita. Digitalisaatio voi johtaa monessa asiassa parempaan maailmaan unohtamatta ihmistä. Kiitos kaikille luennoitsijoille kiintoisista sisällöistä ja avartavista näkökulmista lasten ja nuorten harrastusten ohjaamiseen.

Lähteet

- Furman, B. (2023). *Ratkaisukeskeiset keinot lasten ja nuorten pedagogisessa ohjauksessa*. [Luento 30.11.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kurkela, K. (1994). *Mielen maisemat ja musiikki*. Sibelius-Akatemia.
- Laimi, T. (2023). *Oppiminen ja vuorovaikutus nuoren harrastajan elämässä – KARVI:n arvioinnin tuloksia*. [Luento 30.10.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Lehto, S. (2023). *Osallisuuden tukeminen harrastusympäristössä*. [Luento 14.11.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Louhos, M., Juris, C. & Liu-Tawaststjerna, H.-Y. (2017) *Pianon avain 1-3*. (Uudistettu laitos) Fennica Gehrman/Warner/Chappel Music Finland 1997.
- Ruokonen, I. (2023). *Ohjaajan pedagoginen toiminta oppivan ja hyvinvoivan lapsen ja nuoren harrastusta tukemassa*. [Luento 14.11.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Turpeinen, I. (2023). *Olemisesta, dialogisuudesta ja ihmiskäsityksestä – Pohdintoja ja kokemuksia kohtaamisen tiloista*. [Luento 30.11.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Uusitalo, L. (2023). *Vahvuudet pedagogiseksi voimavaraksi*. [Luento 30.11.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

- Hasu, J. (2023). *Kaikilla äänillä – opetussuunnitelma oppilaan osallisuuden mahdollistajana*. REUNA.
- Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K. (2008). *Nuoret ja taide – ilolla ja innolla, uhmalla jauholla – Kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta*. Finn Lectura.
- Ruokonen, I. (2022). *Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* PS-kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa* PS-kustannus.

Musiikki liikunnan motivaattorina

sekä hyvinvointia ja monipuolisia taitoja kehittävänä instrumenttina lasten ja nuorten harrastustoiminnassa

Johdanto

Pedagoginen kehittämisidea syntyi kuunnellessani musiikkia liikunnan ohessa. Aloin miettiä, milloin olen viimeksi itse harrastanut liikuntaa kuuntelematta musiikkia. Tajusin, että musiikin kuuntelu liikuntasuorituksen aikana on yksi merkittävistä motivaattoreista, jotka saavat minut innostumaan ja nauttimaan liikunnasta.

Aloin miettiä, miksi näin on. Musiikin kuuntelu ensinnäkin antaa rytmiä ja rakennetta liikuntasuoritukseen. Minulla on oma soittolistalla lähes jokaiseen eri lajiin. Joogatessa, venytellessä ja pilatesta harrastaessa haluan kuunnella jotakin kevyttä ja rauhoittavaa, mikä auttaa pääsemään flow:hun. Tanssitreeneihin haluan jotain energistä ja rytmikästä. Kuntosalilla harjoitellessa kuuntelen jotain kipakampaa ja rohkeampaa.

Toinen seikka, jossa musiikki auttaa, on juuri rohkeus; salilla on helppo laittaa kuulokkeet päähän ja kuunnella jotakin, mikä saa olon varmaksi. Musiikkiterapeutti Maarika Luopajarvi kertoo Helsingin yliopiston blogia varten järjestetyssä haastattelussa (Nurhonen, Linda. *Musiikin yhteinen kieli*. 4.12.2019) musiikin mahdollisesti parantavan lasten ja nuorten itsetuntoa. Tämän olen huomannut itsenikin kohdalla.

Eräs musiikin hyöty on myös sen yhdistävä vaikutus, ja juuri tätä puolta Helsingin yliopiston blogiteksti käsittelee. Blogitekstissä havainnollistetaan musiikkia vuorovaikutusvälineenä, kun yhteistä

kieltä ei ole. Luopajärvi mainitsee musiikkiliikunnan yhtenä keinona käyttää musiikkia vuorovaikutusvälineenä.

Musiikin käyttämisen haittana voisi olla se, että se eristää oppilaita ympäristöstä. Musiikki voi kuitenkin olla erinomainen tuki myös ryhmäytymisessä, kun sitä käytetään oikein.

Ryhmäytyminen ja sen opettelu ovat tärkeitä seikkoja juuri lasten ja nuorten harrastustoiminnan ohjauksessa, liikuntaan kannustamisen rinnalla.

Sen lisäksi, että mieleinen musiikki tekee toiminnasta mielekästä, auttaa se myös monien kognitiivisten toimintojen, kuten rytmittämisen, muistin, tarkkaavaisuuden, joustavuuden sekä havaintokyvyn, kehittämisessä. Se auttaa esimerkiksi muistamaan liikesarjoja ja kannustaa myös tätä kautta liikuntaan.

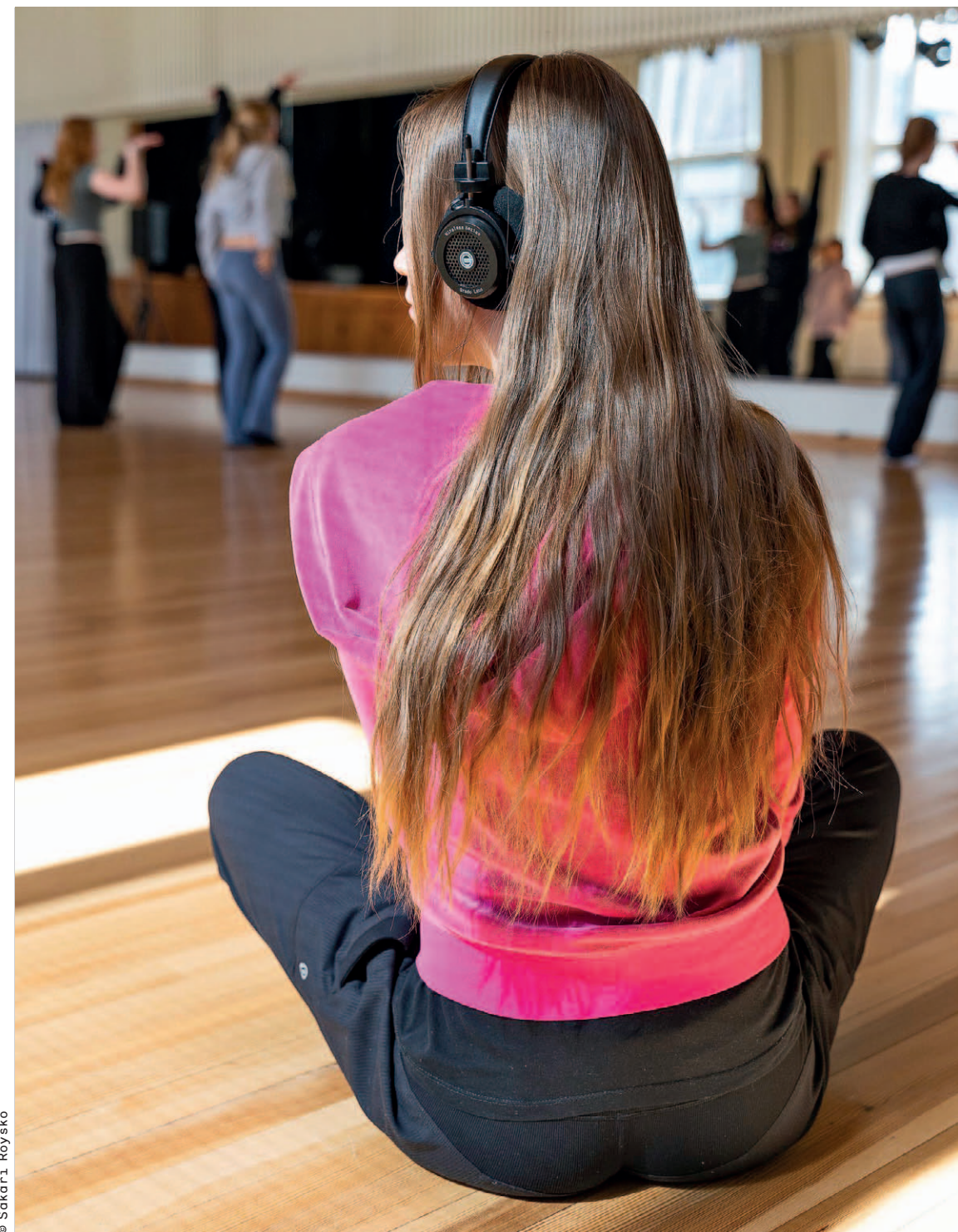
Musiikki aktivoi tutkitusti limbistä järjestelmää. Empatiakyvyn kehittäminen on tärkeää etenkin lapsille ja nuorille, sillä se auttaa terveiden ihmissuhteiden rakentamisessa läpi elämän. Empatiakyky on edellytys ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Kehitysvaiheessa lapsi on herkkä oppimaan ja sisäistämään kaikkea uutta, ja siksi myös empatiakyvyn harjoittelu on nuoruudessa tärkeää.

Pedagogisen kehittämisidean toteutus, tavoitteet ja tarpeet

Kehittämisidean toteutustavat

Pedagogisen kehittämisidean voisi toteuttaa esimerkiksi niin, että lapset ja nuoret saisivat itse kuunnella mieleistään musiikkia omilla kuulokkeillaan. Tämä lähestymistapa toimii joissakin lajeissa, kuten ryhmissä, joissa tutustutaan kuntosaliharjoitteluun. Musiikin itsenäinen kuuntelu olisi kohdallaan kuitenkin vasta kun lajiin on jo päästy hyvin sisälle ja tekemisen ei tarvitse olla enää jatkuvan tarkkailun ja ohjauksen alaista.

Toinen toteutustapa on, että ohjattavat saisivat vuorollaan valita musiikkia, josta esimerkiksi koottaisiin soittolista. Tällä tavalla kaikki pääsisivät osallistumaan musiikin valintaan, vaikka kaikki kuuntelisivatkin samaa musiikkia. Mielestäni tämä lähestymistapa opettaa myös kärsivällisyyttä ja toisten huomioimista sekä tutustuttaa ohjattavia erilaisiin musiikkigenreihin ja toisten mieltymyksiin, eli on näin ollen parempi ryhmäytymisen ja sosiaalisten taitojen harjoitusmenetelmä. Tehtävän toteuttamisessa tulisi painottaa,

© Sakari Röyskö

Inkeri 16v kuuntelee musiikkia omaan tanssikoreografiaansa.

että musiikki on ikätasoista ja motivoivaa, ja että kaikkien valitsemaan musiikkiin suhtauduttaisiin varauksetta.

Kolmas tapa on se, että ohjaaja valitsee musiikin. Ohjaaja tietää usein parhaiten, millainen musiikki sopii kuhunkin harrastustoimintaan, ja tämä olisi varmin tapa aloittaa kokeilu. Mielestäni on kuitenkin tärkeää, että kokeilun lopullisena tavoitteena on jakaa musiikki-mieltymyksiä ja päästä tutustumaan toisten musiikkitottumuksiin.

Kehittämisidean tavoitteena musiikin hyödyt

Kehittämisidean tavoitteena on siis tutustuttaa lapsia erilaisiin musiikkitottumuksiin, tukea ryhmäytymistä ja toisten huomioimista sekä kehittää tunnerikkautta musiikin ja liikunnan keinoin. Kehittämisidean lisätuna ovat monenmoiset muut positiiviset vaikutukset, joita musiikin kuuntelulla on.

Mainitsin johdannossa musiikin aktivoivan limbistä järjestelmää. Kari Kurkela (1990-11-12) toteaa kirjan ”Näkökulmia musiikkiin” artikkelissaan ”Musiikki ja mielikuvitus”, että emootio synnyttää ilmaisuun. Tämän ajatuksen pohjalta itseilmaisun ja kuulluksi tulemisen edellytys on tunteiden ymmärtäminen ja kyky käyttää niitä tilanteen mukaan. Tunteiden opettelu on tärkeä osa varhaiskasvatusta, ja näin ollen se mielestäni kuuluu yhtenä tärkeimpänä osana myös lasten harrastustoiminnan ohjaukseen. Tunteiden ymmärtämistä ja empatiakykyä vaaditaan ryhmäytymisessä, mikä on pääkomponenttina kaikessa sosiaalisessa toiminnassa.

Artikkelissaan Kurkela jatkaa kertomalla, kuinka eri ihmiset voivat havaita erilaisia aspekteja samasta musiikista. Musiikki, jonka toinen kokee surulliseksi, voi toisen korvaan kuulostaa vaikkapa hartaalta tai hitaalta. Nämä musiikin erilaiset havaintokokemukset voitaisiin ottaa myös osaksi keskustelua lasten ja nuorten kanssa.

Eräs merkittävä musiikin hyöty on sen kyky parantaa muistia. Kirjassaan ”Musiikki ja aivot”, Daniel J Levitin (2010, 89) kirjoittaa: ”Musiikkiin liittyviä toimintoja on melkein jokaisella tunteillamme aivojen alueella ja lähes jokaisessa hermostollisessa alajärjestelmässä”. Musiikki kehittää muistiamme aktivoimalla useita aivojen eri alueita samanaikaisesti. Levitin jatkaa: ”Aivot jakavat tehtäviä musiikin käsittelyssä ja käyttävät järjestelmää, jonka tehtävä on analysoida sävelkorkeutta, tempoa, sointiväriä ja niin edelleen”. Kaikki tämä tapahtuu aivoissamme tiedostamattamme, ja kun yhtälöön ottaa liikkeen, on tuloksena rytmittajun ja aivojen kehittämisen verraton prosessi.

Kuva: Pixabay 2022

Keskittynyt kuuntelija.

Terve muisti, hyvät sosiaaliset taidot, riittävä liikunta ja tunteiden ilmaisu ovat tärkeitä henkisen hyvinvoinnin kannalta ja edistävät tutkitusti mielenterveyttä. Aivoliiton artikkelissa ”Musiikki antaa aivoille siivet” (24.9.2018) kirjoitetaan: ”Musiikilla voidaan vähentää stressiä, lievittää ahdistuneisuutta, masennusta ja kipua”. Musiikki, samoin kuin liikunta, lisää mielihyvähormonien eritystä. Näiden kahden yhdistäminen ja kannustetusta liikuntasuorituksesta saatavat onnistumisentunteet parantavat myös henkistä hyvinvointia.

Näiden seikkojen takia musiikki olisi mielestäni erinomainen tuki lasten ja nuorten ryhmäytymisen, empatiakyvyn, tunteiden säätelyn ja muistin kehittämisessä, hyvän mielenterveyden tukemisessa sekä fyysistenkin hyötyjen kannalta.

Kohderyhmä

Kohderyhmänäni ovat lapset ja nuoret, joten musiikin valitsemisessa tulisi olla erityisen tarkkana. Ohjaajan tulisi kuunnella lasten

ja nuorten valitsevat kappaleet läpi ja arvioida, miten ne soveltuvat kuhunkin harrastustoimintaan. Myös lasten persoonat ja erityistarpeet tulee muistaa musiikin valitsemisessa. Joissakin ryhmissä on lapsia, joiden keskittymiskyky vaatii erityistä huomiota, esimerkiksi valitsemalla rauhallisempaa musiikkia. Joissakin tapauksissa on myös suotavaa kysyä lapselta, sopiiko, että musiikkia soitetaan tai kokeeko hän, että se häiritsee harrastustoimintaa.

Aivoliiton artikkelissa ”Musiikki antaa aivoille siivet” (24.9.2018) sanotaan musiikin aktivoivan aivoja erityisesti lapsena. Mainitsin aikaisemmin, miten positiivinen vaikutus aivojen eri alueiden samanaikaisella aktivoitumisella on muistille. Tämä vaikutus on erityisen voimakas lapsille, ja siksi sitä tulisi eritoten soveltaa lasten harrastustoiminnassa ja varhaiskasvatuksessa.

Pohdintaa kehittämisedian tarpeesta

Tutkimusten pohjalta musiikista olisi apua myös tunteiden hallintaan. Jo lainaamassani aivoliiton artikkelissa kerrotaan, että musiikin avulla voidaan palauttaa elimistö ylikierroksilta normaalitilaan. Tästä syystä musiikkia olisi hyvä kokeilla ryhmissä, joissa lapsilla on keskittymisvaikeuksia tai vaikeuksia tunteiden säätelyssä taikka ilmaisemisessa. Uskon, että kehittämisedia on monelle lapselle ja nuorelle, joilla on erityistarpeita, kannustava ja jopa helpottava apu harrastustoiminnan tukena. Joitakin musiikin kuuntelu auttaa keskittymään ja jotkut taas kokevat sen häiriöksi. Sen vuoksi kokeilussa tulisi aina huomioida kyseinen ryhmä sekä yksilö, ja kunnioittaa jokaista persoonaa.

Lähteet

- Kurkela, K. (1990). *Näkökulmia musiikkiin: Musiikki ja mielikuviutus*. Valtion painatuskeskus.
- Levitin, D. J. (2010). *Musiikki ja aivot – Ihmisen erään pakkomielleen tiedettä*. Suom. Timo Paukku. Terra Cognita.
- Nurhonen, Linda (4.12.2019). *Musiikin yhteinen kieli*. Helsingin yliopisto, blogs. <https://blogs.helsinki.fi/laajenevatkehat/2019/12/04/musiikin-yhteinen-kieli/>.
- Aivoliitto.fi (24.9.2018). *Musiikki antaa aivoille siivet*. <https://www.aivoliitto.fi/aivoterveys/mieli/musiikki-antaa-aivoille-siivet#89fcfe11>.

Huudosta hiljaisuuteen: ääniergonomia uimaopetuksessa

Johdanto

Moni ohjaaja on varmasti kokenut sen hetken, kun mikään äänenpaine maailmassa ei riitä saamaan omaa ääntä kuuluville ja ohjeita järkevällä tavalla artikuloitua edelleen opetettaville. Olen varsinaisen leipätyöni pohjalta äänenkäytön ammattilainen ja silti kohdannut ongelmia oman ääneni kestävyudessa tämänhetkisessä työssäni uimaopettajana. Tilanne on ollut hyvin erilainen, kun olen opettanut kehollista ilmaisua, näyttelijäntyötä, improvisaatiota tai äänenkäyttöä taiteelliseen ilmaisuun tai esiintymisvalmennukseen.

Vaikka uimahalli, ja ylipäätään urheiluun keskittyvä opettaminen, on ympäristönä ollut minun kohdallani uusi ja poikkeuksellinen, olen huomionnut vastaavia ongelmia myös kokeneemmilla ohjaajilla, opettajilla ja valmentajilla.

Uimahallit ovat jo lähtökohtaisesti hälyisiä paikkoja, joissa on jatkuvasti ääniä, joihin ei voi vaikuttaa, kuten vesi (viemärointi, aaltokone, vesiliukumäki, hierovat pisteet), ilmanvaihtolaitteisto, ihmiset, keskusradion ilmoitukset, ja niin edelleen. (Wadle, Müller & Nolte, 2019)

Hallien hälyisyyttä ja häiritsevää meteliä on tutkittu yllättävän vähän. Tämä saattaa johtua siitä, että vaikka Suomessa on aseuksilla määritelty desibelien raja-arvot, äänen kokeminen meluna on subjektiivista. (Työsuojeluhallinto, TSH; Kuusisto & Vahtola, 2023)

Kuitenkin se, miten käytän ääntäni, voi määrittellä opetustilanteen ja minut ohjaajana hyvin nopeasti joko turvalliseksi tai mahdollisesti jopa pelottavaksi. Vaikka tarkoitus on vain saada äänensä kuuluville, opetettava voi tulkita iloiseksi ja positiiviseksi

tarkoitettun huudon varoittavaksi ja hädästä kertovaksi ääneksi. (Frühholz, Dietzger, Staib & Trost, 2021)

Omalle kohdalleni on osunut pieni ihminen, joka kysyi minulta, miksi huudan. Ja tästä syystä asia on tärkeämpi kuin vain oman äänen säästäminen.

Äänenkäytön säätely opetustilanteissa

Kokeilin useampia erilaisia tapoja opettaa mahdollisimman vähän ääntä rasittaen. Osa tavoista mietin itse tai kysyin kollegoilta apua, ja osaan löytyi hyviä vinkkejä pedagogisen toiminnan perusteiden luentosarjoista ja uusiakin löytyi etsimällä hiljaiseen opetukseen liittyvillä hakusanoilla.

Kollegan vinkit:

Varoitus etukäteen: Kerron ryhmälle, että saatan korottaa ääntäni opetuksen aikana, mutta se ei tarkoita sitä, että olisin vihainen. Pyydän sulkemaan korvat ja teen malliärsäisyn, joka onkin ollut lapsista tosi hauskaa. Jatkovariaatioissa olen ottanut mukaan myös muita elementtejä, kuten että minulla on pilli, enkä epäröi käyttää sitä, jos äänen korottaminen ei riitä. En itse pidä pillin äänestä, ja joskus olen säikähtänyt sitä niin, että olen tipahtanut veteen. Joskus pillillä saa aikaiseksi vain enemmän huutoa, koska jotkut toivovat sen käyttöä. Joskus taas ryhmistä löytyy ääniherkkiä lapsia, jotka ovat todella tyytyväisiä, kun pilliä ei käytetä, ja he hyssyttävät myös muita estääkseen sen käytön. (Mustonen, 2023)

Turvallinen oppimisympäristö voi rakentua myös niin, että laskee leikkiä itsestään tai kertoo itselle tapahtuneita kommelluksia. Mitä inhimillisempi opettaja on, sitä turvallisemmalla ryhmässä voi tuntua tuoda omia ajatuksiaan, kysymyksiä tai tekemiään virheitä esiin. (Carnegie, 1984)

Toinen kollegan vinkki koski sitä, että korottaa ääntä lauseen alussa ja laskee taas hiljaiseksi parin ensimmäisen sanan jälkeen. Tässä osa ryhmistä hiljenee ensin ja kuulee usein seuraavat sanat ja ohjeet. Toisinaan taas ainoastaan pillillä huomion hakeminen toimii. (Mustonen, 2023)

Oivaltavan oppimisen ja oikea-aikaisen palautteen tapa:

Kehumismetodi: Ennen altaaseen menoa kehun sitä, kuinka hienosti lapset/nuoret kuuntelevat ja ovat hiljaa, ja että he ovat selvästi tosi

© Sakari Röyskö

Uimakoulu.

fiksua ja hyvätapaisia, ja kun jutteluvolyymi jossain kohtaa nousee, voi hyvin sanoa: "Ai hiisi, kun tähän olitte niitä tosi hyvin kuuntelevia, ja nyt on tällainen meteli..." Annetun maineen ylläpitäminen on toiminut yllättävän hyvin, ja vahvuuksiin keskittyminen saattaa saada hankalammankin vuorovaikutustilanteen toimimaan paremmin. (Carnegie, 1984; Lonka, 2015)

Sosiaalinen tuki sekä rakentava ja oikein kohdistettu palaute voivat auttaa ihmistä ylittämään itsensä ja saamaan käyttöön sellaisia voimavaroja, joita hän ei edes aavistanut omaavansa. Informatiivinen ja oikea-aikainen palaute ei latista ihmistä vaan saa hänet katsomaan eteenpäin... auttaa häntä näkemään se ihminen, joka hän parhaimmillaan voisi olla. Se ei fokusoisi heikkouksiin tai virheisiin vaan mieluummin ihmisen vahvuuksiin... saa oivalluksia, mihin suuntaan hän haluaa kehittyä (Lonka, 2015, 54–55).

Osallistavan pedagogiikan soveltaminen:

Valtuttaminen ja äänen antaminen: Ohjataan hallitusti äänenkäyttöä improvisaatiosta tutun kuoro-/orkesteriharjoituksen tavoin miimisesti ja osin äänellä, lyhyillä komentosanoilla ohjataan isoa ja pientä liikettä, johon liittyy myös ääni, esimerkiksi isot, äänekäät potkut ja hiljaiset, napakat agenttipotkut tai huutaminen vain veteen, kun tekee mieli huutaa. Tietenkin huudetaan veteen myös yhdessä. Tässä annetaan hallitusti ääntä ja valtaa oppilaille, jolloin tunnustetaan heidän oikeuksiaan ja vahvistetaan sekä itsetietoisuutta että itseilmaisua. Oppilaat kokevat olevansa hyviä itsesääntelyssä ja myös kontrolloivat ryhmänä käyttäytymistä odotettuun suuntaan. (Lehto, 2023.)

Silent teaching -metodi:

Ikävä kyllä en päässyt kokeilemaan tätä käytännössä, koska en saanut sellaista ryhmää, jonka kanssa olisi voinut turvallisesti kokeilla.

Kokeilin kyllä osittaista hiljaisuutta. Sillä on erilaisia vaikutuksia; joskus ryhmä hiljenee, ja osa kehottaa vielä puhuvia tai omiaan tekeviä kuuntelemaan, joskus taas porukka vain jatkaa omia juttujaan eikä kiinnitä hiljaiseen opettajaan mitään huomiota ja saattaa lähteä jopa altaasta pois ja levitä hallin muihin osiin – ei siis kovin toimiva tapa joissain tapauksissa turvallisuuden näkökulmasta.

Silent teaching -metodiin kuuluvat esimerkiksi eteen näyttäminen, eleillä ohjaaminen ja kuvakorttien käyttö. Tällä voi herätellä oppilaiden itsesääntelyä, motivaatiota ja tilannekiinnostusta sekä uusia tapoja tehdä asioita. (Silent teaching; Juuti, Lavonen, 2018, s. 197–202)

Kuvakortteja löytyy valmiinakin, mutta niitä voi myös tehdä ja laminoida itse vesiympäristöön sopiviksi. Erityis- ja maahanmuuttajaryhmille tämän tyyppisen koulutusmallin soveltaminen käy erityisen hyvin yhden yhteisen kielen puuttuessa.

Yhteenveto

Vähemmän hälyisessä opetusympäristössä opettaminen on monella tavalla helpompaa, mutta kokeilun jälkeen on ollut huomattavasti helpompaa varautua erilaisiin ryhmiin ja luoda kontaktia ja tavaltaan lukuohjetta pitämälläni opetustunnille.

Ryhmäkoot vaihtelevat näissä luokissa ja uimakouluissa yhden hengen yksilöopetuksesta yli kolmenkymmenen oppilaan ryhmiin, joissa opettaja ei välttämättä osallistu opetukseen millään tavalla. Tällöin opetusta ei voi yksiselitteisesti pitää vain yhdellä tavalla.

Jokaiselle ryhmälle kuitenkin löytyy tapa puhua ja ilmaista asioita selkeästi, kunhan sen vain haistelee selville. Helpoimpia ovat pysyvät ryhmät tai kerhot, joita näkee viikoittain. Heidän kanssaan voi leikin varjolla kokeilla lähestulkoon mitä metodia tahansa.

Koulujen uimaopetuksessa opetustavan on löydettävä todella nopeasti. Opetus kestää 45 minuuttia, ja tapaamiskertoja on koulujen lukuvuoden aikana kahdesta kuuteen, ja ohjaaja saattaa vaihtua joka kerralle, vaikka yritämme pitää samoja ihmisiä opettamassa samoja luokkia. Mitä enemmän kuitenkin eri metodeja kokeilee ja mitä pidempään opetusta tekee, sitä nopeammin päättelee sopivimman tyylin ryhmän dynamiikalle. Pääasia on saada mukava tunti kaikille, keskittyen mahdollisimman paljon yksilökohtaiseen oppimiseen.

Tulen pitämään sekä ääni-ilmaisun perusteita että puhekoulutusta Joensuun uimaseuralla, ja käymään samalla läpi erilaisia opetusmetodeja, jotka helpottaisivat ohjaajia ja valmentajia sekä ääniergonomiassa että opetus-/valmennustilanteissa Joensuun kaupungin (2023) ohjeistusta noudattaen.

Lähteet

- Carnegie, D. (1984). *Miten saan ystäviä, menestystä ja vaikutusvaltaa*. WSOY.
- Frühholz, S., Dietziker, J., Staib, M. & Trost, W. (2021). *Neurocognitive processing efficiency for discriminating human non-alarm rather than alarm scream calls*. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3000751>.
- Joensuun kaupunki (2023). *Joensuun kaupungin ympäristönsuojelumääräykset*. <https://www.joensuu.fi/documents/144181/2367435/Joensuun+kaupungin+ymp%C3%A4rist%C3%B6nsuojelum%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ykset+1.1.2016.pdf/18c2d87a-1199-6250-6ce2-c14ba0e2bb4b>.

- Juuti, K & Lavonen, J. (2018). Opettaja voi tukea oppilaan kiinnostuksen kehittymistä. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.), *Motivaatio ja oppiminen* (s. 197–210). Otava.
- Mustonen, K. (2023). *Uimaopetusvinkkejä* [Haastattelu] 29.10.2023. Rantakylän uimahalli.
- Lehto, S. (2023). *Osallisuuden tukeminen harrastusympäristössä*. [Luento 26.9.2024.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Lonka, K. (2015). *Oivaltava oppiminen*. Otava.
- Kuuloliitto ry (2017). *Kuulolla työssä -viestintäkampanja. Melun vaikutukset*. Viitattu 21.11.2023. <https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2017/09/Melun-vaikutukset.pdf>.
- Kuusisto, S., Vahtola, S. (2023) *Melu vaikuttaa kehoon ja mieleen*. Youtube-video. Viitattu 21.11.2023. https://www.youtube.com/watch?v=44A-ZNrT_f0.
- Kuusisto, S., Vahtola, S. (2023). ”Melu aiheuttaa ärtyneisyyttä ja kyllähän se korviin käy”: *Kokemuksia työmelun psykofyysisistä vaikutuksista*. Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- YLE, Pikku Kakkonen (2022). *Pikku kakkosen kommunikaatiokortit 14.9.2022*. Viitattu 21.11.2023. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/05/31/pikku-kakkosen-kommunikaatiokortit>.
- Tips for teachers (2022). *Silent Teacher – Tips for Teachers Top 5s*. <https://tipsforteachers.co.uk/silent-teacher-top-5s/>.
- Työsuojeluhallinnon verkkopalvelu (2023). *Melun raja-arvot*. <https://tyosuojelu.fi/tyoolot/fysikaaliset-tekijat/melu/raja-arvot>.
- Vertanen-Greis, H., Aksberg S. (2023). Ääniergonomia – toimiva ääni työssä. Webinaari 21.11.2023. Työturvallisuuskeskus.
- Uimaliitto (2023). *Materiaalipankki*. <https://www.uimaliitto.fi/info/koulutus/materiaalit/>.
- Wadle L.M., Müller B., Nolte A. (2019). *Noise in indoor swimming pools: Insights from a survey and acoustic measurements*. Viitattu 21.11.2023. https://www.icben.org/2021/ICBEN%202021%20Papers/full_paper_29033.pdf.

Etevän esiintyjän eväät

Johdanto

Monet pianonsoiton harrastajat kärsivät esiintymisjännityksestä, jonka seurauksena esiintyminen on heille epämukavaa tai he eivät halua esiintyä ollenkaan. Etevän esiintyjän eväät -projektissa lasten esiintymisjännitystä lähestytään vahvuuksien, mindfulnessin ja onnistumista tukevan ajattelumallin kautta. Positiiviseen pedagogiikkaan pohjautuvan vahvuuslähtöisen opetuksen tavoite on projektissa vahvistaa oppilaan minäkuva ja itsetuntoa. Mindfulness ja itsesäätelyn taidot puolestaan auttavat tunnistamaan ja hallitsemaan jännityksen kehollisia ja psyykkisiä seurauksia. Taustalla vaikuttaa myös ratkaisukeskeinen ote nähdä esiintymisjännitys ongelman sijaan kokoelmana esiintymistaitoja, jotka lapsen tulisi vielä oppia (Furman, 2003). Näitä taitoja voidaan harjoitella omilla soittotunneilla tai ryhmätunneilla ja lapset voivat osallistua hauskojen harjoittelutapojen keksimiseen. Lähestymistapa sopii sekä jännittäjien että muidenkin oppilaiden esiintymiseen valmistautumisen tueksi.

Esiintymisjännitykseen voi olla monia syitä. Airas luokittelee esiintymispelon sosiaalisesti peloksi joutua noloon tilanteeseen oman suorituksen takia (Airas, 2014, 25). Siihen voivat vaikuttaa perinnölliset tekijät, esimerkiksi herkkä temperamentti, sekä ympäristö (YTHS, 2017, 16) ja taustalla voi piillä myös motivaationaalista haavoittuvuutta. Motivationaalinen haavoittuvuus syntyy aiempien negatiivisten esiintymiskokemusten seurauksena, ja sitä ruokkii muuttumattomuuden asenne omia esiintymistaitoja kohtaan (Salmela-Aro, 2018). Haastavassa tilanteessa, tässä tapauksessa esiintyessä, oppilas peilaa kokemuksiaan siitä, miten hän pystyy vastaamaan haasteeseen (minäkuva) ja sitä kuinka pystyväksi hän kokee itsensä muihin verrattuna (itsetunto) (Salmela-Aro, 2018, 49).

Haavoittuvuus johtaa esiintymisen välttelemiseen eri tavoin oman itsearvostuksen suojelemiseksi (Salmela-Aro, 2018, 78).

Etevän esiintyjän eväät

Supersankarin salainen resepti

Lapsen on helpompi astua yleisön eteen, kun hän tuntee omat super-voimansa. Omien luontevahvuuksien tunteminen kasvattaa resilienssiä, joka auttaa suhtautumaan rennommin tulevaisuuden haasteisiin ja myös selviämään vastoinkäymisistä (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016, 39–40). Oppilaan vahvuuksia voidaan hahmottaa luontevahvuuksien tai laajemmin voimakehämällin avulla (Wenström, 2022). Voimakehään kuuluvista vahvuuksien lajeista koen esiintymistaitojen kannalta keskeisimmiksi luontevahvuudet, taidot ja resurssit. Nämä myönteiset voimavarat voidaan kirjata paperille lapsen supersankariprofiiliin ja niihin voidaan palata säännöllisesti erityisesti esiintymiseen valmistautuessa.

Omat vahvuudet antavat jo lapselle voimaa nousta lavalle, mutta lisäksi he tarvitsevat myös kannustajia opitellessaan uusia taitoja (Furman, 2003, 56). Esiintymisessäkin tarvittava resilienssi kasvaa vuorovaikutuksessa, ja pienten lasten kohdalla voidaan peräti puhua lapsen resilienssin sijaan lapsen ihmissuhteiden resilienssistä (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016, 42–43). Omien sosiaalisten resurssien tiedostaminen tuo turvaa esiintymiseen ja kenties lapsen mielikuvitusta hyödyntämällä tukijoukkoihin voisi astua myös lapsen oma näkymätön voimaeläin tai muu voimaeläin (Furman, 2003, 51).

Professori Pöllön opissa

Myönteisen minäkuvan ja ympäristön tuen pohjalta voidaan lähteä harjoittelemaan varsinaisia esiintymistaitoja, jotka olen jakanut rauhoittumisen ja ajattelun taitoihin. Kehystarinana käytän lasten aivotaitojen mallia, jossa seikkailevat Superkoira Manteli (manteliumake), kirjastonhoitaja Turso-norsu (aivoturso) ja Professori Pöllö (etuotsalohko) (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi, 2021). Esiintymisjännitykseen on helpompi suhtautua, kun ymmärtää siihen liittyvät kehossa tapahtuvat automaattiset fysiologiset reaktiot, jotka johtuvat manteliumakkeen tulkitemasta uhkaavasta tilanteesta ja sen seurauksena syntyvästä alkeellisesta valmiudesta taistella, paeta tai jähmettyä. Lapset pääsevät tutustumaan edellä

Kuva: M-M. Huikka 2023

Superkoira Manteli, Professori Pöllö ja Turso-norsu, sekä luontevahvuus- ja mindfulness-kortteja.

mainittujen aivojen osien toimintaan tarinoiden kautta ja eläytyen rooleihin draaman avulla tai pehmoleluilla esittämällä. Professori pöllön ohjaamana lapset voivat opetella erilaisia keinoja rauhoitella haukkuherkkää Superkoira Mantelia ja oppivat samalla tärkeitä itsesäätelyn keinoja.

Rauhoittumistaidoissa tulisi lähteä ensin pysähtymisestä ja opetella havainnoimaan kehoa ja sen tuntemuksia (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi, 2021, 59). Oman kehollisen kokemuksen tiedostamista voidaan helpottaa nostamalla syke korkealle hyppimällä ja sitten tarkkailemalla hengityksen ja sykkeen rauhoittumista kehoa kuunnellen (Leskisenoja, 2019, 104). Kun oman kehon kuuntelu onnistuu, siirrytään opettajan keräämiin Professori Pöllön harjoituksiin. Harjoitusten on hyvä olla lyhyitä hengitys- ja rentoutusharjoituksia, jotka oppilaan on helppo itse toistaa ennen esiintymistä. Oppilas saa väritettävän kuvan Turso-norsun kirjastosta, joiden kirjoja väritetään sen mukaan, kun uusia esiintymistaitoja opitaan. On keskeistä, että oppilas pystyy tunnistamaan hänelle tyyppilliset

esiintymisjännityksen oireet ja oppii juuri itselleen sopivat harjoitukset. Taitoja on myös tärkeää harjoitella soittotunneilla kappa-leiden soiton yhteydessä ennen varsinaista esiintymistilannetta.

Kesytä villit ajatukset

Jännittämiseen liittyy myös kognitiivinen puoli. Itse asiassa jännittäjien jännityksen määrä on sama kuin muidenkin, mutta erona on, että he suhtautuvat fyysisiin oireisiinsa kielteisesti ja pelkäävät niiden pilaavan esityksen (Arjas 2014, 27). Automaattisesti mieleen pulpahtelevat huoliajatukset ja kielteinen itseä epäilevä sisäinen puhe pitävät jännitysreaktiota yllä (Yths 2017, 29). Onkin siis ensisijaisen tärkeää opettaa oppilaille optimismia ja kasvun asennetta. Kun oppii tulemaan tietoisesti omasta sisäisestä puheestaan, sitä voi myös tarpeen mukaan kyseenalaistaa ja ruokkia myönteistä sisäistä puhetta (Malmivaara & Vuorinen 2016, 53). Kasvun asenteen voima kumpuaa uskosta siihen, että ihminen voi oppia uusia asioita ja saavuttaa tavoitteita yrittämällä ja harjoittelemalla. Se edistää vastoinkäymisestä toipumista ja sinnikästä ponnistelua myös itselle vaikeilta tuntuvien asioiden parissa. (Malmivaara & Vuorinen 2016, 56–57.) Opettaja voi auttaa oppilasta rakentamaan myönteistä sisäistä puhetta opettamalla kannustamaan muita ja itseä. Myös omien vahvuuksien tunteminen auttaa sanoittamaan sitä, mikä itsessä on kaikkein parasta!

Lopuksi

Esiintymisjännitys on luonnollinen, mutta harmillinen vaiva, jonka kanssa oppilaita ei pitäisi jättää yksin pärjäämään. Jos keinoja jännityksen kanssa toimimiseen ei ole lapselle opetettu, ei voi laskea sen varaan, että pelkästään esiintymiskokemuksen karttuessa jännitys häviää. Myötätuntoisella ja kannustavalla asenteella opettaja voi valaa lapseen uskoa siihen, että vaikka esiintyminen ei olisikaan hänen lempiasiansa, suhtautuminen siihen voi muuttua neutraalimmaksi. Ohjatkaamme lapset lavalle taskut täynnä luovuutta, sinnikkyyttä ja rohkeutta, varmana omista vahvuuksistaan ja rohkeasti itseään ilmaisten!

© Sakari Röyskö

Varpu Valkonen esiintyy ulkokonsertissa.

Lähteet

- Arjas, P. (2014). *Varmasti lavalle*. Atena Kustannus Oy.
- Furman, B. (2003). *Muksuoppi*. Tammi.
- Leskisenoja, E. (2019). *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. (2021). *Näin tuet lapsen itsesäätelyä*. PS-kustannus.
- Salmela-Aro, K. (toim.) (2018). *Motivaatio ja oppiminen*. PS-kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). *Huomaa hyvä!* PS-kustannus.
- YTHS, Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö (2017). *Jännittäminen osana elämää – opiskelijaopas*.
<https://www.yths.fi/app/uploads/2021/02/JANNITTAMINEN-OSANA-ELAMAA-opiskelijaopas.pdf>.
- Wenström, S. (2022). *Kaikilla vahvuuksilla*. PS-kustannus.

Hallittu kaaos

Johdanto

Jokaisella lapsella on oikeus harrastaa ja olla tasavertainen muiden kanssa. Itse haluan edistää tätä arvoa oppijalähtöisellä pedagogiikalla. Pidän rumpukurssia eri ikäisille oppijoille, ja luonnollisesti kurssillani on paljon lapsia harrastamassa rumpujen soittoa. Opetus on yksilöopetusta, ja jokaisen soittotunti kestää 30 minuuttia. Huomioin parhaani mukaan jokaisen oppijan yksilölliset tarpeet sekä tavat oppia, ja muokkaan soittotuntien sisältöä jokaiselle oppilaalle sopivaksi. Kurssisuunnitelma on näin ollen erittäin joustava ja mukautuu oppilaan tarpeisiin ja tavoitteisiin. Tällaisessa työssä tulee luonnollisesti joskus haasteita vastaan, ja esittelemäni pedagoginen haaste sekä kehittämäni työkalu sen ratkaisemiseksi tulevatkin suoraan käytännön elämästä.

Oma pedagoginen haasteeni on viime aikoina liittynyt ylivilkkauden ja keskittymishäiriöisten lasten opettamiseen. Kuinka saada lapsi istuutumaan rumpusetin ääreen harjoittelemaan? Kuinka jaksoittaa harjoittelua ja keskittymistä, jotta lapsi saa mahdollisuuden oppia uusia taitoja ja saavuttaa oman potentiaalinsa? Miten saada vilkkauksen tuoma kaaos hallintaan? Käytän sanaa kaaos, koska sellaisena sen itse alkutilanteessa koin. Rumpukurssin alussa oli erittäin haasteellista saada vilkkaimmat oppilaat soittamaan rumpuja. Oikeastaan he kyllä löivät rumpuja, koska niillä saa aikaan paljon kovaa meteliä ja se on hauskaa, mutta oli erittäin vaikea saada heidät harjoittelemaan soittoa ja oppimaan esimerkiksi rumpukompeja. Heitä oli vaikea saada kuuntelemaan ohjeita. Heitä oli vaikea saada pysymään edes rumpusetin luona, koska luokassa on todella paljon mielenkiintoisia asioita, jotka vievät huomion muualle: luokan seinillä roikkuu erilaisia kitaroita, miksauspöydästä löytyy kivan näköisiä nappeja niin kuin myös kosketinsoittimesta. Puolapuut ja kiipeilyseinä houkuttelevat kiipeilemään, pehmeät patjat makoi- lemaan, siirreltävät seinät rakentamaan majaa ja niin edelleen.

Luokasta löytyy siis kaikenlaista kivaa. Alussa mietinkin, miten ihmeessä löydän keinon siihen, että voin osoittaa myös rumpujen soiton olevan kivaa. Miten osoitan oppilaille itselleen, että he oppivat kyllä soittamaan, kun vain hetkeksi malttaisivat istua alas ja kuunnella ohjeita sekä harjoitella?

Viiden minuutin vuorottelu – kaos hallintaan

Musiikki-instrumentin soiton harjoittelussa tarvitsee jokainen silloin tällöin pieniä taukoja harjoittelun aikana. Varsinkin rumpujen soitto haastaa paljon niin kognitiivisia taitoja kuin motorisia-kin taitoja. Ajatukset voivat ikään kuin alkaa ”puuroutua” kesken soiton, kun uuden ja haastavan asian harjoittelua jatkaa pitkään yhteen menoon, ja tämän huomaa esimerkiksi siinä, että oppilas alkaa tehdä yhä enemmän tahattomia virheitä tutussakin asiassa. Esimerkiksi rumpukompin aikana oppilas soittaa vahingossa bassorumpua, kun piti lyödä virvelirumpua, ja toisin päin. Tulkiten tällaiset asiat tauon tarpeena, jolloin kaikkien oppilaiden kohdalla ohjaan huomiota pari- tai kolmeksi minuutiksi muualle. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi jutustelua tai vaikka siirtymistä kokonaan toiseen aiheeseen hetkeksi. Joidenkin oppilaiden kanssa voidaan suoraan keskustella, että nyt pidetään pieni hengähdystauko, jotta mieli saa hetken levätä. Koska soitinharjoittelua on normaalistikin hyvä jaksottaa ja sovittaa harjoitusaikaan mukaan pieniä taukoja, kumpusi tästä idea kehittää jokin selkeä uudenlainen rakenne vilkkaiden ja mahdollisesti keskittymishäiriöisten oppilaiden tunneille. Lisäksi täytyi antaa lapsille mahdollisuus päästä tutkimaan luokassa olevia kiinnostavia asioita vapaasti, mutta kuitenkin asettamalla tälle toiminnalle jonkinlaiset raamit. Tästä ikään kuin kompromissiratkaisuna syntyi viiden minuutin vuorottelun sääntö.

Ehdotin rumpuoppilailleni sellaista rakennetta tunnille, että päätämme vuorotellen viiden minuutin ajan, mitä soittotunnilla teemme. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi minä päätän ensimmäiset viisi minuuttia, mitä teemme. Sen jälkeen oppilas päättää seuraavan viiden minuutin ajan, mitä teemme. Sen jälkeen taas vaihdetaan. Näin toimitaan koko 30 minuuttia. Oppilas saa tunnin aluksi aina valita, kumman viisiminuuttisella aloitetaan. Viiden minuutin aikamäärälle ei ole muuta perustetta kuin se, että sitä on helppo molempien seurata luokan seinällä olevasta kellosta ja

© Sakari Röyskö

Yhdeksäsluokkalainen Heimo soittaa rumpuja koulun musiikkiluokassa.

tämä on helppo selittää pienellekin oppilaalle esimerkiksi: ”Kun iso viisari tulee tuohon kohtaan kellotaulua, niin vaihdamme.”

Kurssin aikana huomasin tästä järjestelystä olevan paljon hyötyä. Konkretian vuoksi nostan esiin erään 9-vuotiaan oppilaan tunnit, joilla pelaamme hänen keksimäänsä koripalloa hänen säännöillään hänen viisiminuuttistensa aikana. Minä kunnioitan hänen aikaansa ja hänen visiotaan ajan käytöstä. Vastavuoroisesti hän on alkanut kunnioittaa minun aikaani ja on alkanut tehdä niitä rumpujen soittoon liittyviä tehtäviä, mitä hänelle annan. Hän kuuntelee nyt tarkkaavaisemmin ohjeet ja toimii niiden mukaan, koska niin minäkin toimin häntä kohtaan, kun hän ohjeistaa koripallo-pelin sääntöjä. Hän on viiden minuutin vuorottelun käyttöönoton jälkeen oppinut paljon rumpukompeja sekä lukemaan tavallisia rumpunotteja erittäin sujuvasti. Ennen vuorottelua hänet oli miltei mahdoton saada houkutelua soittamaan yhtään mitään, koska oli niin paljon kaikenlaista muuta mielenkiintoista asiaa tutkittavana. Viiden minuutin vuorottelusta on ollut myös se hyöty, että olen itse saanut huomata hänen pitävän erityisesti peleistä, joten teen joskus rumpujen soitto tehtävistä pelin tapaisia leikkejä. Olemme esimerkiksi arponeet rumpukirjoista rumpukompeja, joita hänen pitää soittaa, ja minun täytyy arvata, mitä komppia hän soittaa. Tässä tapahtuu ehkä hänen tiedostamattaankin harjoittelua ja saman asian toistoa: hänen täytyy osata soittaa nuoteista täysin oikein, jotta tunnistan kompin.

Peliksi verhoiltu harjoittelu sai hänet innostumaan eräällä tunnilla rumpujen soitosta toden teolla, ja kun huomasin minun viisiminuuttiseni loppuneen, ja että voisimme jatkaa hänen koripallo-peliään, hän sanoi heti kovaan ääneen: ”Ei vaihdeta vielä, kun tämä on niin kivaa!” Jatkoimme siis lopputunnin ajan rumpujen soiton harjoittelua hänen tahdostaan. Tämä oli hyvä asia kurssin tarkoituksen kannalta, koska tarkoitus on kuitenkin oppia soittamaan rumpuja. Huomasin kuitenkin samalla, että yli 10 minuuttia yhtäjaksoista harjoittelua alkoi nostaa oppilaassa esiin turhautumista ja jopa pientä aggressiivisuutta siitä huolimatta, että soittaminen oli hänestä kivaa ja hän nautti tekemisestä. Oppilas alkoi tuhahtella ja hermostua yhä enemmän pienille soittovirheille sekä repiä arpallippuja hajalle aggressiivisesti. Aiemmin mainitsemaani ajatusten ”puuroutumista” alkoi myös tulla enemmän esiin. Näitä asioita ei juuri ilmennyt yksittäisten viisiminuuttisen aikana kyseisen oppilaan kohdalla. Tämä havainto vahvistaa näkemystäni siitä, että tauot

ovat todella tarpeellisia soitinharjoittelussa, ja soittoaika on hyvä pitää lyhyenä silloin, kun keskittymiskyvyssä on haasteita. Hyvä asia kuitenkin on, että sopivan mittainen harjoittelu-aika ja -tapa alkoi löytyä, jotta oppilas sai onnistumisen kokemuksia rumpujen soitossa ja edistyi. Lisäksi saimme soittotuntien kaaoksen hallintaan.

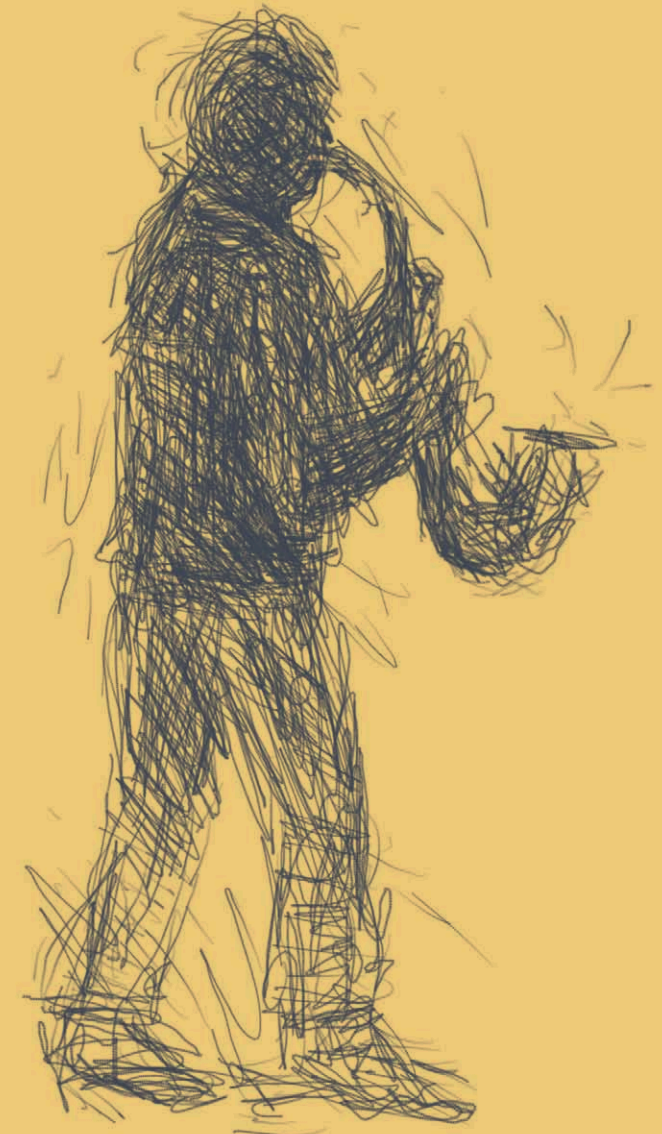
Lopuksi

Rumpujen soitto voi olla varsinaista ”aivojumbppaa”, ja tärkeää onkin löytää sopiva tasapaino harjoittelun ja taukojen välillä. Lyhyisiin pätkiin jaettu harjoittelu antaa myös ylivilkkaille ja keskittymishäiriöisille oppijoille mahdollisuuden kokea onnistumisia sekä oppia uusia taitoja soittoharrastuksen parissa. Samalla saan itse opettajana helpommin niin sanotusti suun vuoron ja huomion, jotta voin tarjota lapsille mahdollisuuden oppia soittamaan rumpuja.

Viiden minuutin vuorottelua sisältävillä soittotunneilla on selkeä rakenne, vaikka välillä harjoitellaan ja välillä ollaan hippaa tai pelataan koripalloa. Vuorottelun keinoin opitaan lisäksi kunnioittamaan toisen aikaa sekä yhteisiä sääntöjä, mutta säännöistä löytyy riittävästi joustavuutta, jotta lapsi pääsee suoraan vaikuttamaan itse omaan vapaa-aikaansa ja toteuttamaan ideoitaan sekä tutki-maan ympäristöään vapaasti. Tämän parin kuukauden kokeilun jälkeen aion pitää viiden minuutin vuorottelun yhtenä työkaluna opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa varsinkin silloin, jos tilanne alkaa vaikuttaa kaaokselta.

V

INNOSTAVIA
yhteistyömuotoja ja
menetelmiä

Taidesisältöjä vauvaperheille: taideteoksiin tutustuminen sisällöt sekä konkretia huomioiden, pohjana **Vauvojen värikylpy -toiminta**

Johdanto

Vauvaperheet taidenäyttelyssä ovat nykyään melko tuttu näky. Näin ei kuitenkaan ole aina ollut. Lastenkulttuurikeskus Kruunupää on toiminut vauvojen ja taiteen yhdistävänä pioneerina vuodesta 2003 lähtien. Vauvojen värikylpy® -menetelmä syntyi Kruunupään johtaja Päivi Setälän ideasta järjestää vauvaperheille taidetoimintaa muskarin, vauvajumpan ym. harrastustoiminnan rinnalle. Vauvakulttuurista puuttui yleisesti vielä tuolloin 2000-luvun alussa harrastus, jossa vauva pääsisi toteuttamaan itselleen tyypillistä kuviointia, hypistelyä ja visuaalista jokeltelua. (Setälä, 2011; Vauvojen värikylpy, s. 8.) Samalla kun Porin lastenkulttuurikeskus (nyk. Kruunupää) perustettiin, sai alkunsa nyttemmin jo valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti levinnyt Vauvojen värikylpy -toiminta. Lastenkulttuurikeskus toimi tuolloin Porin taidemuseon alaisuudessa, jolloin näyttelyvierailut museon omissa nykytaidenäyttelyissä olivat luonteva osa Vauvojen värikylpy -työpajatoimintaa.

Taidenäyttelyissä vierailu vauvan kanssa ei ole itsestäänselvyys. Taidemuseot ovat monasti mielletty paikoiksi, joissa tulee olla hiljaa ja häiritsemättä muita näyttelykävijöitä. (Itkonen, 2011; Taidekuvan äärellä, s. 68). Taiteen tilat eivät välttämättä ole myöskään ensisijaisesti suunnattu lasten vierailtaviksi tiloiksi välineistöltään ja palveluiltaan. Esimerkiksi valmiita opasteita ja julkaisuja ei oikein ole saatavilla siitä, miten vauvaperheille yhtenäisenä yksikkönä (vauva ja vanhempi molemmat huomioon ottaen) tai esimerkiksi suoraan

4–11 kk Vauvojen värikyly -perheet Porin taidemuseossa.

3–24 kuukauden ikäisille opastetaan pedagogisesti tai elämyksellisesti teoksista ja niiden sisällöistä. Hyvin vaikeasti löytyy myös tietoa siitä, minkälaisia tuntemuksia vauva kokee taiteen äärellä ja mitä hän katsoessaan havainnoi. Tiedon puuttuessa myös vanhemmille voi herätä kysymyksiä: miksi vauva katsoisi taidetta, jos hän ei siitä vielä mitään ymmärrä? Lastenkulttuurikeskus Kruunupään Vauvojen värikyly -ohjaajina meille on kertynyt hyviä käytännönkokemuksia sekä behavioristisia havaintoja aitojen vuorovaikutustilanteiden ja taiteen ääreltä. Harrastustoiminnan ohjaukseen liittyvä pedagoginen ideani keskittyykin tämän vuoksi avaamaan vauvaperheiden kanssa toteutettujen taidenäyttelyvierailujen luonnetta sekä kuvailemaan tämän kaltaisen toiminnan nykyhetkeä.

Vauvaosaajan työkalupakki

Vauvojen värikyly -toiminnassa on kyse muun muassa vauvan oman ilmaisun esiintuomisesta, varhaisesta vuorovaikutuksesta ja elämyksellisestä toiminnasta koko perheelle. Vauvojen värikyly

Vauvan reaktiot taiteen äärellä. Porin taidemuseo.

tempaa niin lapset kuin aikuiset mukaan hetkessä olemiseen sekä antaa mahdollisuuden varhaisen vuorovaikutuksen kehittymiseen ja lapsilähtöisen ajattelun syntyyn. (Setälä, 2011; Vauvojen värikyly, s. 14–27.) On tärkeää, että perheisiin luodaan hyvä asiakaskontakti, jolloin kaikki toiminta perustuu vauvaperheiden elämäntilanteen ymmärtämiseen, vauvan psyykkisen ja fyysisen kehityksen tiedostamiseen sekä taitoon kohdata yksilöt sensitiivisesti ja positiivisesti. (Nurmiraanta, Leppämäki, Horppu, 2009; Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen, s. 47.) Uusien ja jännittävien tilanteiden sekä asioiden (kuten taideteoksien) äärellä perheet tarvitsevat tukea, ymmärrystä, sallivuutta ja positiivista otetta. (Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen, 2016; Huomaa hyvä, s. 17.) Kaikki nämä huomiot koskevat myös näyttelykäyntiä ja teosten katsomistilanteita vauvaperheiden kanssa.

Teosten äärellä ohjaajalta vaaditaan myös riittävää taiteen tuntemusta sekä perehtyneisyyttä muun muassa taideteosten sisältöihin ja valmistustekniikoihin. (Itkonen, 2011; Taidekuvan äärellä, s. 62–63.) Ohjaajan kannattaakin tehdä yhteistyötä taidemuseon tai

-gallerian asiantuntijoiden kanssa oleellisten taustatietojen osalta. Helpottavaa on, jos ohjaajalla itsellään on esimerkiksi kuvataiteilijan opintoja takanaan. Lastenkulttuurikeskus Kruunupään työntekijät ovat kaikki kuvataiteilijoilta, jolloin heillä on jo entuudestaan tietty taiteen tuntemus ja ymmärrys käytössään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö jokaisen taideteoksen kohdalla tarvitsisi enää perehtyä taustatietoihin. Aina kun tutustutaan yksittäisiin teoksiin tai kokonaiseen näyttelyyn, on hankittava riittävä määrä tietoa taiteilijasta tai taiteilijoista sekä taideteoksista.

Ohjaajalla tulisi myös olla tarpeeksi tietoa siitä, miten vanhemmille avataan näkökulmia pienen lapsen reaktioiden tulkintaan. Vanhemman on mahdollista lukea uusin silmin lapsensa eleitä ja myötäillä hänen tunnetilojaan tiiviissä vuorovaikutuksessa erilaisen teosten äärellä. Sanoittamisessa pitää kuitenkin olla tarkkana, etteivät vanhemmat sekoita omia ja lapsen tunteita ja reaktioita keskenään. Alle 1-vuotiaat vaistoavat ja kopioivat herkästi vanhemmansa tunteita. Jos vanhempi on jännittynyt tai pelokas, voi vauva reagoida ihan kaikkeen levottomuudella tai itkulla.

Vauvaperheet näyttelyvierailulla

Ohjaaja on jo ennakkoon suunnitellut toteutettavan taidekierroksen ja sitä varten tarvittavat materiaalit. Teosten äärelle kannattaa varata mukaan teemaan sopivia hypistely- ja tutkimusmateriaaleja, jotka moniaistisesti havainnollistavat teoksen sisältöjä tai auttavat muuten eläytymään aiheeseen. Materiaalit voivat stimuloida tunto-, maku-, haju- ja kuuloaisteja. Tutkimusvälineiksi sopivat suurennuslasit, värikalvot ynnä muut sellaiset välineet, joiden kautta taidetta voi lähestyä. Hypistely- ja tutkimusmateriaalien kohdalla pitää aina muistaa turvallisuus, sillä vauvat vievät mielellään kaikki materiaalit suuhunsa. Kierroksen varrelle on myös viisasta luoda huiluspisteitä, joille vauvaperheet pääsevät tarvittaessa istahtamaan ja hoivaamaan.

Näyttelyn sisältöjen avaaminen suuntautuu 4–23 kuukauden ikäisten kohdalla joko suoraan tai lapsen kautta heidän vanhemmilleen. Tämä vaatii ohjaajalta sisällöllisen sanoittamisen hallinnan lisäksi myös ilmaisullisia variaatioita sekä äänenkäytön monipuolisuutta. Vanhempiä kiinnostanee teosten sisällöt, tekniikat ja taiteilijan taustat. Näihin pitää ehdottomasti perehtyä kierroksen aikana, mutta ennemmin kevyesti kuin juurta jaksaen. Vauvaperheillä

© Sakari Röyskö

Vauva näyttelyssä.

huomio saattaa nopeasti mennä lapsen olotilojen korjaamiseen, eikä tällöin näyttelyn sisältö pitkänä monologina ole mielekästä.

Taidekierros alle 2-vuotiaille kestää noin tunnin verran. Jos näyttelykäynnin lisäksi on tavoitteena toteuttaa taidetyöskentelyä, ei kierros voi olla 20 minuuttia pidempi. Ajallinen rajallisuus luo näyttelykierrokselle paineita sanoittamiseen taideteosten sisällöistä sekä tutustuttavien teosten määrään. Mitä pienemmistä näyttelykävijöistä on kyse, sitä tarkemmin on mietittävä ajanhallintaa lapsen jaksamisen näkökulmasta. Keskeistä onkin tähdätä mukavaan yhdessäoloon, (Kettunen, Hiltunen, Laitinen & Rastas, 2006, 185) oman lapsen reaktioiden havainnointiin sekä taidehetkestä nauttimiseen.

Lopuksi

Näyttelyvierailut vauvaperheiden kanssa ovat pitkälti tasapainoilua erilaisten tunnetilojen ja tilanteiden parissa. Kokemukseni perusteella kuitenkin sanoisin, että vauvat nauttivat taiteen katsoimisesta. He ovat yleisesti ottaen kiinnostuneita uusista asioista ja luontaisesti uteliaita. Tällöin teosten monipuoliset värit, voimakkaat kontrastit, ihmeelliset muodot sekä mahdolliset kasvot tai kasvoiksi tulkittavat elementit vetävät puoleensa. Vauvat ovat myös hyvin valikoivia ja suorita. He voivat katsella kauan samaa teosta tai kiihkeästi herkutella aina uudella. Emme tiedä, miten vauvat suhtautuvat taiteen sisältöihin, mutta elämyksistä he kuitenkin nauttivat oman turvallisen vanhemman välittömässä läheisyydessä.

Lähteet

- Itkonen, S. (2011). *Taidekuvan äärellä katso, koe, jaa*. Kansanvalistusseura.
- Kettunen, K., Hiltunen, M., Laitinen, S. & Rastas, M. (2006). Kuvien keskellä. Teoksessa K. Kettunen (2006). *Museossa opitaan* (s.179–188). Like.
- Lemström, K. (2021). *Vauvojen elekieli ja viestit* [Suullinen esitys]. Värikylypyhjaajien etäpäivä 9.6.2021. Satasairaala ja Lastenkulttuurikeskus Kruunupää.
- Nurmiraanta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. (2009). *Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen*. Kirjapaja.
- Setälä, P. (2011). *Vauvojen värikylypy*. Porin taidemuseo.
- Uusitalo-Malmivaara, L. ja Vuorinen, K. (2016). *Huomaa hyvä*. PS-Kustannus.

LASTEN TEHDAS

– Teollisuuden historiasta nykypäivään

Johdanto

Syyskuussa 2023 Varkauden kaupungin ylläpitämä Varkauden museot uudelleennimettiin Varkauden museokeskus Konstiksi. Syynä nimiudistukseen oli Suomen Kulttuurirahaston rahoittama Museovisio-hanke. Hankkeen tavoitteena on museokentän uudistuminen, jotta museot nähtäisiin yhä kiinnostavampina ja tehokkaammin tietoa välittävinä instituutioina (Suomen Kulttuurirahasto, 2019). Varkaudessa hankkeen ydintehtävänä on uusien taide- ja kulttuurihistoriallisten näyttelyiden tuottaminen keväällä 2024 avautuviin museotiloihin.

Uutena konseptina Konstiin avautuu yhteistyössä Lastenkulttuurikeskus Verson (2023a) kanssa suunnitteilla oleva lasten kulttuuriperintökasvatusta tukeva **Lasten tehdas**. Lasten tehdas on toiminnallinen 0–10-vuotiaille suunnattu Varkauden teollisuutta esittelevä näyttelytila. Suunnitteluprosessiin on osallistunut vuosina 2021–2023 myös lapsiperheraati, joka on neljässä kokoontumisessa ideoinut ja arvioinut näyttelykokonaisuutta, niin aikuisten kuin lastenkin näkökulmasta. (Varkauden museokeskus, Konsti, 2023.)

Lasten tehtaan pedagogisina tavoitteina on kannustaa luovaan leikkiin ilman äyläitteitä, tarjota aisteihin ja motorisiin taitoihin liittyviä lapsen psykososiaalista kehitystä tukevia kokemuksia ja opittavaa varkaudeltaisesta kulttuuriperinnöstä ja tieteestä omalle ikätasolle sopivalla tavalla (Erikson, 1950 ref. Ruokonen, 2023). Lasten tehtaan konseptiin kuuluu myös **Albert Krankin Älypaja**, joka on ensisijaisesti ryhmille suunnattu työpajatilaa, jossa voi ohjattuna päästä kokeilemaan tieteeseen ja teollisuuteen liittyviä teemoja, kuten paperin valmistusta tai teollisuusperintöaiheisia pakopelejä. Albert Krank oli keksijänäkin tunnettu suomalainen insinööri, joka

vuonna 1886 perusti Varkauden Lehtoniemeen laivaveistämön, johon kuului konepaja, valimo sekä saha (Saranat.fi, 2023).

Tiede ja teollisuusperintö harrastuksena

Lastenkulttuurikeskus Verso toteutti vuonna 2020 kyselyn, joka kartoitti peruskoululaisten vapaa-ajan harrastustoiminnan tarpeita. Kysely osoitti, että ohjattua toimintaa tarvitaan niin koulupäivien ohessa kuin loma-aikoina toteutettavien leirien muodossakin. Kyselyn jälkeen Varkauden alueen kouluilla on toteutettu Harrastamisen Suomen mallia vuodesta 2021. Toiminnan painopisteet ovat olleet liikunta-, taide-, kädentaito- ja luontoharrastuksissa. (Lastenkulttuurikeskus Verso, 2023b.)

Sosiaalista pääomaa ja museopedagogiikkaa

Nyt toteutettavan toiminnan kehitystyön taustalla on viime vuosikymmenten trendi museopedagogisten tilojen lisääntymisestä museoissa, jolloin on myös omaksuttu idea museosta monipuolisena oppimisympäristönä (Kaitavuori 2007, 281–282). Kuvassa yksi on avattu Lasten tehtaan konsepti, johon myös leiritoiminta pohjaa.

Lasten tehtaan konsepti.

Oppimisympäristönä päiväleirit tarjoavat lapsia kiinnostavaa mielekästä toimintaa museopedagogisessa kontekstissa, mahdollistavat uusien tietojen ja taitojen oppimisen sekä antavat mahdollisuuden tutustua tieteeseen ja varkauteen kulttuuriperintöön vahvistaen lapsen kulttuurista identiteettiä (Korhonen, 2022, 246). Toiminnalla pyritään kehittämään lapsen fyysisiä, kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja sekä tuottamaan elämyksiä, yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia sekä tukemaan lapsen toimijuutta ja sosiaalista pääomaa (Ahonen & Pulkkinen, 2020, 154).

Kiinnostaako lapsia tie ja teollisuusperintö?

Uuden museokeskuksen myötä tavoitteena on tuoda vaihtoehtoja perinteisten liikunta-, taide-, kädentaito- ja luontoharrastusten rinnalle. Lastenkulttuurikeskus Verson vuonna 2020 toteuttamassa kyselyssä toistui yhtenä uutena toiveena tiedepainotteinen harrastustoiminta. Vaikka kysely oli osoitettu lasten huoltajille, oletuksena oli, että huoltajien esittämät toiveet heijastelivat lasten esiin tuomia kiinnostusten kohteita.

Marraskuussa 2023 idea tie- ja teollisuusperintöisestä leiritoiminnasta vietiin Varkauden Lastenparlamentti Warpasetin kokoontumiseen. Kokoontumisessa 12 alakouluikäistä vastasi leiritoimintaa koskeviin väittämiin ja esitti näkemyksensä leiritoiminnan sisältöjen kiinnostavuudesta. Kysely osoitti, että 12 vastaajasta 11 osallistuisi leirille mielellään tai erittäin mielellään, mikäli leirin aihe olisi itseä kiinnostava. Arvioitavaksi nostetuista kymmenestä teemasta kolmen kiinnostavimman joukkoon nousivat arkeologia- ja laboratorioleirit sekä pakuhuonepelipäivä. Lasten omina uusina ehdotuksina tulivat esille liikunta- ja taideaiheiset leirit liittyen museon pihalle sijaitsevaan skeittiparkkiin ja graffitimaalausseinään.

Lähtökohtaisesti lapsen oma kiinnostus harrastamaansa toimintaan on edellytys lapsen itseohjautuvuuden kehittymiselle eli kokemukselle autonomiasta, kompetenssista ja kuuluvuuden tunteesta. Itseohjautuvuus tukee lapsen sisäistä motivaatiota, osallisuuden kokemusta, harjoittelua ja luovuutta (Anttila, 2023a; Deci & Ryan, 2000 ref. Ruokonen, 2023). On kuitenkin huojentavaa tiedostaa, että vaikka lapsi osallistuisikin toimintaan ensisijaisesti huoltajien ohjaamana, on laadukkaalla pedagogisella ohjauksella, saavutettavuudella ja sisällön monipuolisuudella mahdollisuus tuottaa välittömiä myönteisiä vaikutuksia, jotka innostavat ja motivoivat lasta jatkamaan toiminnan parissa (Anttila, 2023a).

© Sakari Rönkä

Yhdessäoloa luonnossa.

Pohdinta

Vaikka kyselyjen ja osallisuustyön myötä on tavoiteltu tilanteita, joissa lapsen oma ääni saadaan kuuluviin, on silti tiedostettava käytettyjen menetelmien rajallisuus. Esimerkiksi Lastenparlamentin toimintaan osallistuvat usein jo valmiiksi ympäristöstään kiinnostuneet aktiiviset lapset, jolloin heikommassa asemassa olevien

lasten äänet saattavat jäädä kuulematta. Tuloksia voidaan kuitenkin pitää suuntaa antavina leiritoimintaa suunniteltaessa, mutta tulevaisuudessa on pyrittävä monimuotoisemmin ja inklusiivisemmin selvittämään lasten näkemyksiä ja toiveita toiminnan sisällöistä.

Haasteena on myös omasta halustaan osallistuvan lapsen myönteisen kiinnostuksen ylläpitäminen. Kiinnostuksen ylläpitäminen vaatii ohjaajalta vahvaa pedagogista osaamista ja aitoa halua kiinnittyä vuorovaikutussuhteeseen ohjaustilanteessa. Myönteisen kiinnostuksen ylläpitämisen edellytyksenä on lapsen kehitysvaiheiden tuntemus, lapsen mielipiteiden ja ideoiden kuuntelu sekä eläytyminen lapsen asemaan ja kokemusmaailmaan. (Ruokonen, 2023.) Tämä asettaa tulevaisuudessa museolle korkeita vaatimuksia mahdollisten yhteistyökumppaneiden valintaan mielekkään, mutta myös pedagogisesti laadukkaan, toiminnan takaamiseksi.

Vaikka suunnitteilla olevaa leiritoimintaa on pyritty suunnittelemaan ja arvioimaan yhdessä toiminnan kohderyhmien kanssa, on silti tiedostettava, että parhaitenkaan suunniteltu toiminta ei välttämättä toteudu sellaisenaan tai tuota vaikutuksia, joita on tavoiteltu. Laadukas pedagoginen ohjaustoiminta vaatii toimintaa suunnittelevilta ja toteuttavilta kykyä itsereflektioon, oman pedagogisen tiedostavuuden vahvistamiseen sekä halua kehittää osaamistaan, mutta myös halua lisätä ymmärrystä laajemmista talouteen, kulttuuriin ja toiminnan inklusiivisuuteen liittyvistä yhteiskunnallisista ilmiöistä (Anttila, 2023a; Anttila, 2023b).

Lähteet

- Ahonen, T. & Pulkkinen, L. (2020). Keskilapsuus. Teoksessa L. Pulkkinen, T. Ahonen & I. Ruoppila (toim.) *Ihmisen psykologinen kehitys* (s. 94–169). PS-kustannus.
- Anttila, E. (2023a). *Mitä on pedagoginen laatu lasten ja nuorten harrastustoiminnassa?* [Luento 18.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Anttila, E. (2023b). *Ohjaajan pedagoginen toiminta ja menetelmät harrastustoiminnan ohjausta tukemassa.* [Luento 26.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. Norton.
- Kaitavuori, K. (2007). *Museot ja yleisö*. Teoksessa P. Kinanen (toim.), *Museologia tänään* (s. 279–294). Gummerus.
- Korhonen, R. (2022). Kulttuuria ja perinnepedagogiikkaa. Teoksessa I. Ruokonen (toim.), *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 245–256). PS-kustannus.
- Lastenkulttuurikeskus Verso (2023a). *Luovuus versoo!* Viitattu 20.11.2023. <https://www.versoverkko.fi/>.
- Lastenkulttuurikeskus Verso (2023b). *Harrastamisen malli Varkaus*. Viitattu 20.11. 2023. <https://www.versoverkko.fi/hankkeet/mun-juttu-harrastamisen-malli/harrastamisen-malli-varkaus/>.
- Levanto M. (2010). Suomen museoiden yleisöt. Teoksessa S. Pettersson & P. Kinanen (toim.), *Suomen museohistoria* (s. 94–109). Kariston Kirjapaino Oy.
- Malmisalo-Lensu, A–M. & Mäkinen, M. (2007). Museo oppimisen paikkana. Teoksessa P. Kinanen (toim.), *Museologia tänään* (s. 295–316). Gummerus.
- Ruokonen, I. (2023). *Ohjaajan pedagoginen toiminta oppivan ja hyvinvoivan lapsen ja nuoren harrastusta tukemassa*. [Luento 18.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.
- Saranat.fi -kulttuuriympäristö verkossa (2023). *Lehtoniemen teollisuusalue*. Viitattu 20.11.2023. <https://saranat.fi/verkkonayttelyt/varkaus/lehtoniemen-teollisuusalue>.
- Suomen Kulttuurirahasto (12.12.2019). *Miljoonien tuki suomalaisten museoiden uudistumiseen*. Viitattu 20.11.2023. <https://skr.fi/ajankohtaista/miljoonien-tuki-suomalaisten-museoiden-uudistumiseen>.
- Varkauden museokeskus Konsti (2023). *Lasten tehdas*. <https://varkaus.fi/fi/konsti/varkautelaisten-uusi-museo/lasten-tehdas>.

Huoneentaulu ja hyvien työmenetelmien äärellä

Johdanto

Kun ammattikasvattaja (nuoriso-ohjaaja) hyppää uusiin housuihin, eli uusiin tehtäviin (harrastuskoordinaattori), on syytä lakaista lattiat ja kääriä hihat. Ammatillinen näkökulma muuttuu. Moni asia on samanlaista, mutta silti on katsottava työkenttäänsä eri silmin. Miten harrastuskoordinaattorina voisin tarjota lapsille ja nuorille omalla työlläni mahdollisimman hyvää ja laadukasta harrastustoimintaa? Tapanani on pitää työssäni ajatus- ja luovuustaukoja. Joskus muutama minuutti ja ikkuna, josta katsoa ulos, riittää. Miten voisin muuntaa ideatulvani laadukkaaksi työksi, jonka lopputuloksena on harrastustoimintaa kouluilla? Mitä minulla on pedagogisessa repussani vuosien jälkeen? Miten pedagoginen osaamiseni, joka on kehittynyt koulunuorisotyössä, harrastustoimintojen vetämisessä ja nuoriso-ohjaajana vuosien aikana, ja omat kokemukseni voidaan valjastaa tähän hankkeeseen? Miksi pedagoginen näkemys tulisi olla myös hankkeessa ja harrastuskoordinaattorilla? Miten kaikki osapuolet hyötyvät pedagogisen mallin lähtökohdasta? Perusopetus on tärkein yhteistyökumppanini. Siitä on hyvä lähteä liikkeelle. Koulumaailmassa pedagoginen näkökulma on jo olemassa. Kasvatuksen ja koulun tehtävä on lisätä maailmaan hyvää ja opettaa taitoja (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016). Harrastamisen Suomen mallin tavoite on tarjota lapsille ja nuorille maksuton harrastamisen mahdollisuus.

Harrastustoiminnan myönteisille vaikutuksille erityisen tärkeää on, että toiminnan pedagoginen laatu on mahdollisimman korkea. Silloin on ilmeistä, että pedagoginen laatu ei ole ainoastaan harrastuksen vetäjien käsissä, vaan sen tulee näkyä läpi koko hankkeen. Pedagoginen laatu lisää myönteisiä ja merkityksellisiä kokemuksia, kuten Eeva Anttilakin (2023) mainitsee. Harrastuskoordinaattorin

onkin erityisen hyvä koota huoneentauluunsa nämä asiat. Olemme tottuneet työelämän paineissa ja kiireessä tekemään asiat nopeasti ja tehokkaasti. Siksi yhtenä laatukriteerinä voisi olla Festina lente – kiiruhda hitaasti, ajatuksena, että laatu ei kärsi kiireen vuoksi. Lopputuloksena on suuntaa antava huoneentaulu, jossa on oleellisia asioita, joita voi käyttää hyväksi arjessa, ongelmanratkaisussa, itsensä motivoimisessa ja pedagogisen ajatusmaailman kuljettamisessa läpi hankkeen. Olen ihmisten kohtaaja luonteeltani. Tartun puhelimeen, kun kaipaen nopeita vastauksia, ja toimin täten välillä monen kummastukseksi sähköistynyttä työelämää vastaan. Sovin mielelläni tapaamisia, vaikka harrastusten järjestäjien tiloissa, joissa saan tutustua harrastustiloihin ja järjestäjiin. Koska Harrastamisen Suomen mallia toteutetaan kunnissa hyvin eri tavoilla, ja sitä määrittelee vain Nuorisolakiin (Nuorisolaki 1285/2016, 12 a§) kirjatut asiat, voivat kunnat ja kaupungit rakentaa mallinsa miten parhaaksi näkevät. Omalla paikkakunnalla mukana kumppanina on vahvasti perusopetus. On mukauduttava eri järjestelmiin ja kehitettävä omat hyvät käytännöt. Tätä kirjoittaessa valmisteilla on muun muassa vuosikello ja ohjeet koulujen yhteyshenkilöille. Uuden rakentaminen uusien palikoin on haaste.

Ideaboosteista huoneentauluksi

Ole saavutettavissa (ja läsnä) on kiistatta osa laadukasta lopputulosta ja tärkeä kulmakivi, kuten Anttilakin (2023) mainitsee. Kun koulujen yhteyshenkilöille olen arkipäivinä saavutettavissa, voidaan toimia hyvinkin nopeasti harrastustoimintojen muutoksissa ja ongelmatkin ratkeavat helpommin. Luen päivittäin sähköpostini huolellisesti. Asioista huolehtiminen on osa myös laatua. Tässä huolehtiminen ei tarkoita huolia, vaan sitä, että osa-alueet toimivat, ja se on myös ammattieettinen velvollisuus.

Innostamisen tulee olla kaikkien innostamista. On tärkeää, että koordinaattorikin innostuu. **Saa innostua (ja pitää)** on toinen huoneentauluni oivallus. Kaikki saavat innostua. Koko työyhteisö. Rehtorit, kollegat, yhteyshenkilöt, harrastuksen vetäjät ja ennen kaikkea oppilaat. Ajatellaan helposti, että innostutaan aina tulevasta, mutta on tärkeää innostua jo olevasta, ja erityisesti kehityksestä. Lapsi tai nuori innostuu uusista harrastuksesta, taitojen kehittymisestä. Koordinaattorin tulee innostua myös taitojensa kehityksestä. Minä osaan jo tämän, kehityn, innostun osaamisestani, ihmisistä,

kokemuksista ja työn tuloksista! Tämän päivän koulumaailma on kiistatta vaativaa ja vilkasta. Viesteihin yhteistyökumppaneille on mukava laittaa kiitokset ja tiukkaankin keskusteluun lisätä myös kiitokset kehittämisideoista. Kun kannustamme ja innostamme lapsia ja nuoria, unohdamme ehkä positiivisen kannustamisen myös aikuisille. Tämä pätee myös negatiiviseen palautteeseen. On äärimmäisen tärkeä kiittää tärkeästä huomiosta tai palautteesta ja laittaa viestiä, että asia tutkitaan ja selvitetään. Sen jälkeen huolellinen koordinaattori laittaa myös viestin ja kertoo, miten asioissa on edetty.

Uskalla kehittää (ja kirjoita se ylös). Kehittämisideat tulevat joskus työpäivän aikana, viesteistä, dialogeista ja koulutuksista. Joskus kehittämisidea putkahtaa mieleen lenkillä, uutisten aikana, palaverissa, inspiroivassa työyhteisössä tai jopa nukkuessa mennessä tai aamulla hampaita pestessä. Ideaprosessia kuvaisin kuin valokuvaajan työtä. Otat sata otosta ja yksi päättyy kehitettäväksi. Idea voi myös unohtua, joten kokemuksesta voisin sanoa, että sen kirjaaminen ylös on välttämätöntä. Idean voi kirjata muistikirjoihin tai kätevästi älypuhelimeen joko muistikirjaan tai vaikka äänitiedostona.

Unelmoi ja pysähdy (ja muista villasukat). Harrastuskoordinaattorin on hyvä välillä ottaa omaa aikaa sähköpostien lukemisen ja puhelinrallin välissä. Villasukat ja jalkojen nostaminen työpöydän vetolaatikoston päälle auttavat kummasti. Ikkunasta uloskatseilu ei ole tässä haitaksi. Eli pidä tauko ja mieti. Taukoja suosittelee jo työfysioterapeutinkin. Tauonkin voi hyödyntää ajatteluun ja miettiä vaikka onnistumisia tai miten kohdata haasteita rationaalisesti ja kokonaisvaltaisesti. Ideat ja hankalat asiat voivat jalostua paremmiksi myös työpäivän aikana, vaikka bussissa, kun siirtyy yhteistyökoululle. Itse pidän siitä, jos pääsen kävellen liikumaan paikasta toiseen. Onneksi toimistoni sijaitsee keskustan alueella, joten minulla on lyhyt matka monelle koululle, perusopetuksen hallintoon ja esimerkiksi kirjastolle matkalla Vaasan taiteen perusopetuksen tiloihin palaveriin. TaiKon sijaitsee Vaasassa entisellä kasarmialueella Vaasan keskustassa.

Se, joka on stressaantunut, ei voi olla luova ja idearikas. Luovuus vaatii lepoa, ja ylikuormittuneet aivot eivät helpota ongelmanratkaisukykyä. Siitä saattaa olla tullut sanonta ”Nukutaan yön yli”.

Varasta ideat ja hyödynnä ne (kaikki mitä irti saat). Varasta ideapankkiin verkostotapaamisissa ja palaverissa kaikki se, mikä

Syksyinen kävelytie Vaasassa.

on tarpeellista, ja jalosta se omaan käyttöösi. Siksi valtakunnallisten verkostojen ja koulutusten käyttäminen hyödyksi on hyvä tapa. Kun kunnat ja kaupungit toteuttavat Harrastamisen Suomen mallia, on kunnilla oma tyyli ja omat hallinnolliset määritelmätkin, joilla hanketta toteutetaan. On oleellista, että ajatuksia vaihdetaan, koska erityisesti virheiden välttämiseksi on hyvä kuulla toisten kokemuksia. Myös ihanat, positiiviset kokemukset muualta tuovat iloa ja kannustavat onnistumisiin.

Älä pelkää heittäytyä mukaan (ja nauti joka hetkestä!). On hyvä, että koordinaattori heittäytyy mukaan siihen, mitä tekee ja uskaltaa itsekin heittäytyä. Sain siis välittömästi positiivista palautetta kentältä, kun kerroin haluavani tulla tutustumaan lasten ja nuorten harrastustoimintoihin ihan paikan päälle. Tuskin uskaltaudun kiipeilyseinälle tai intensiiviseen sählypeliin, mutta jo läsnäolonni on mielestäni tärkeää. Miten voisi tehdä työtään oikeasti tietämättä, mitä harrastustoiminnoissa oikein tehdään. Myös se on tärkeää, että joku on oikeasti kiinnostunut asiasta, kannustaa harrastusten vetäjiä ja myös erityisesti lapsia ja nuoria. Koulutuksessa

kerroin harrastustenvetäjille, että käyn kouluilla ja tapaan yhteyshenkilöitä, ja sain heti lämpimän vastaanoton ja keskustelimme, miten tärkeää on kaikkien osapuolien kannalta, että koordinaattori kuulee myös lapsia ja nuoria sekä harrastustenjärjestäjiä.

Festina Lente -ajatuksen taisi keksiä joku roomalainen sotapäällikkö tai keisari sotastrategiaksi. Sen sanoma sovellettuna tähän päivään on hyvä muistutus meille kiireisen työelämän keskellä oleville. Hitaasti kiirehtäminen poistaa virheiden mahdollisuutta ja antaa tilaa flow-ajattelulle. Kun draivi on hyvä, mutta ei hosuvan kiireinen, tuloksia syntyy ja siinä jää tilaa myös hengähdystauoille, mutta ei tokikaan laiskottelulle. Oman itsensä johtaminen ja työn jaottelu, kalenterin ajankohtaisena pitäminen ja säännölliset tarkistukset sähköposteihin helpottavat kiireen ja aikataulujen takarajojen keskellä. Työkokemus ja virheistä oppiminen ovat ihan osa inhimillistä työelämää. Kukaan ei ole seppä syntyessään. Joskus pitää opetella ihan itse, mutta ei tarvitse olla yksin. Sama pätee myös harrastamiseen. Myönteinen yhdessä tekeminen ja toisilta avun saaminen on myös työn laadun kannalta oleellista.

Yhteenveto

Huoneentauluprosessi syntyi heti koulutuksen alussa, vaikka en sitä itse heti ymmärtänytkään. Tuki omalle työlle ja ideatulvan koordinaointi ovat mielestäni osa itsensä johtamista. Kiireisinä päivinä kaipasin jotain tukea lentäville ajatuksilleni. Teen työtä paljon yksin, ja vaikka pidän siitä, kaipaan toki tukea ja reflektointia omille ajatuksilleni. Koordinaointi on prosessi, ja vuosikelloa rakentaessamme yhdessä perusopetuksen kanssa koen, että yksin vuosikellokaan ei riitä, vaan tarvitaan kannustusta työelämään ja muistutusta asioiden inhimillisyydestä. Kun harrastuksissa ollaan luovuuden lähteillä, on välttämätöntä antaa tilaa hyvälle luomisprosessille. Kiireen keskellä vilkaisu huoneentauluun ja muistutus hitaasti kiirehtimisestä on varmasti tehokkaampaa kuin hätäisesti ratkaistu. Uskon myös lujasti, että tätä myös nykypäivän työelämä kaipaa. Työssä väsyminen on yhä yleisempää. Itse toivon, että menisimme kiireidemme ja deadlinejemme kanssa enemmän luovaan prosessiin. Palvelumuotoilu tulee varmasti auttamaan meitä yhä enemmän tulevaisuudessa. Toivon tekoälyn tukevan meitä vaikeissa työelämän koukeroissa, mutta ihmisen lämpöä ja rakkautta lajiin se tuskin koskaan tulee korvaamaan.

Lopuksi

Kysyin sähköpostilla yhdeltä harrastustoiminnan vetäjältä, käsityö-opettajalta, joka vetää käsityökerhoa yhdellä yhtenäiskoulullamme, miten hän näkee pedagogisen näkökulman omassa työssään. Hän vastasi näin: ”*Kerhossa pidän tärkeänä, että eri luokka-asteiden ja eri luokkien oppilaat tutustuvat toisiinsa ja heidän välilleen syntyy mukavaa keskustelua. Sitä ei yleensä tarvitse ohjata, vaan se syntyy luonnostaan. Kerhoon tulevat tykkäävät tehdä käsitöitä ja ovat usein samanhenkistä porukkaa. Sosiaalinen puoli ja hyvä ilmapiiri ovat hyvin tärkeitä. Se, että kerhoon on mukava ja helppo tulla, kaikki saavat tuntea olonsa hyväksytyksi ja huomatuksi; heistä ollaan kiinnostuneita. Osallistun usein itsekin keskusteluun ja olen kiinnostunut heidän mielipiteistään ja asioistaan. Kerhossa on ”vapaampaa” kuin oppitunneilla: ei häiritä, vaikka vähän myöhästyy tai lähtee aikaisemmin, jos on muuta menoa. Kerhon alussa on hyvä syödä jotakin, kun monilla on takana jo pitkä koulupäivä. Sitä ei tehdä normaaleilla oppitunneilla. Kerhossa ei häiritä, vaikka ei koko aikaa jaksa tehdä käsitöitä. Kerhossa voi myös tehdä sellaisia töitä, joita tunneilla ei aina voi. Esimerkiksi seiskaluokkalaisten ei vielä tehdä kynttilöitä (vasta valinnaisryhmissä tehdään), mutta kerhossa on siihenkin mahdollisuus.” (Susanna Karpi 2023)*

Artikkelissani olen kiteyttänyt sen, mikä kantaa tässä työssäni eteenpäin ja muistuttaa, mikä tässä työssä on se oleellisin asia, miksi tätä työtä tehdään monella tasolla, eri ammattilaisten kanssa, ja lopputulos on jotain näin hienoa ja merkityksellistä.

Lähteet

- Anttila, E. (2023). *Mitä on pedagoginen laatu lasten ja nuorten harrastustoiminnassa?* [Luento 30.10.2023]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). *Huomaa hyvä, Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuuteensa.* PS-Kustannus.
- Nuorisolaki (1285/2016).
- Karpi, S. (2023). *Sähköpostikeskustelu.*

Tavoitteiden sanoittamisen kerroksia

Johdanto

Olen ohjannut sirkustoimintaa 10 vuotta. Ohjattavinani on ollut satoja eri ikäisiä ja eri elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Olen ohjannut sirkustoimintaa sekä pitkäkestoisempina harrastustoimintana että lyhyempinä työpajoina. Kutsun ohjaamistani sirkustoiminnaksi, sillä suurimman osan työvuosistani olen ohjannut sirkusta varsinaisen sirkustaiteen perusopetuksen ja sirkuskoulun ulkopuolella, osana lastenkulttuurikeskuksen toimintaa. Toiminta ei suoranaisesti ole sosiaalista sirkusta, mutta perustuu vahvasti sen toimintaperiaatteisiin (Suomen Nuorisosirkusliitto, 2023). Sirkustoiminnan tarkoituksena on innostaa osallistujia sirkustaiteen pariin, se on lähes poikkeuksetta osallistujille maksutonta, ja se suunnitellaan osallistujat ja heidän tilanteensa huomioiden. Ohjaamani sirkustoiminnan keskiössä ovat ilon tuottaminen, onnistumisen kokemukset, oman luovuuden löytäminen, rohkeus kokeilla ja epäonnistua sekä yhdessä tekeminen. Määritelmät löytyvät Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen oppaaseen kootusta listasta (Hyttinen ym., 2023).

Osallistuin *Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa* -opintokokonaisuuteen suurella mielenkiinnolla, sillä kurssin ohjelma vaikutti sellaiselta, jossa tutkittu tieto voisi kiinnittyä käytännön toimintaan ja altistaa pedagogista mieltäni raikastavaan muutos- ja päivitysprosessiin. Ja näin todella kävi! Mielenkiintoiset ja tarkkaan valitut sisällöt hyvien luennoitsijoiden avaamana saattoivat minut pohtimaan yllättävälläkin syvyydellä ohjaamisen filosofiaa, etiikkaa, ja käsityksiä, joita ohjaajana saatan eteenpäin. Minua jäivät kiehtomaan Riku Saastamoisen esittelemä pedagoginen katse ja katsomisen tavat (Saastamoinen, 2023) sekä

Inkeri Ruokosen (2023) esittelemät sisäisen motivaation osatekijät (mm. Deci & Ryan 2000; Martela & Jarenko 2014).

Kaikkein voimakkaimmin minuun osui kuitenkin Nelli Niemelän luento erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten harrastamisen tukemisesta (Niemelä, 2023). Siinä käytiin mielestäni läpi selkeitä yksityiskohtia harrastustoimintaan liittyvistä esteiden purkamisen tavoista, joista on helppo ammentaa harrastustoiminnan ohjaamiseen ihan missä tahansa ryhmissä. Niemelän luennolta sain myös innoituksen pedagogiseen kehittämistehtävääni, jonka aiheeksi muodostui tavoitteiden sanoittamisen tavat ja tärkeys harrastustoiminnan ohjaamisessa.

Nelli Niemelä avasi luennollaan Icehearts-toiminnassa kohtaamaansa havaintoa, että harrastustoimintaan osallistuvilla lapsilla saattoi olla epärealistiset tavoitteet tai näkemys siitä, mikä on harrastamista. Hän kertoi, että lasten kanssa oli avautunut tärkeä keskustelu harrastamisen määritelmästä. Niemelän mukaan harrastuksen ei tarvitse olla tavoitteellista. Sekin riittää, että kuuluu ryhmään. Yhteisö on tärkeä. (Niemelä, 2023). Nuorten vapaa-aikatuutkimuksen 2022 mukaan yleisin syy lopettaa mieluisa ohjattu harrastus on se, että se vie liikaa aikaa (Aapola-Kari, 2023). Samassa tutkimuksessa kerrottiin, että sekä alle 15-vuotiaiden lasten huoltajat että tutkimukseen haastatellut ”koki[vat] harrastuksen liiallisen tavoitteellisuuden vaikuttaneen harrastuksen lopettamiseen (37%)” (Aapola-Kari, 2023). Etsiessäni tavoitteellisen harjoittelun määritelmää, törmäsin useampiin liikunta-alan opinnäytetöihin sekä tutkimuksiin, joissa avattiin käsitettä urheiluharjoittelun ja harrastamisen näkökulmasta. ”Tavoitteellinen harjoittelu ei ole vain urheilu suorituksia harjoituksissa, vaan nuoruusvaiheessa huipulle pyrkiminen vaatii kokonaisvaltaista tasapainoilua riittävän levon ja sopivan kuormituksen välillä. – – Tavoitteellisesti harjoittelevan nuoren harjoittelun tulee olla monipuolista, joka kehittää lajissa vaadittavia fyysisiä taitoja sekä urheilijan psyykkisiä valmiuksia urheilussa.” (Kinnunen, 2022.)

Pedagogisen kehittämistehtäväni pääluvussa käsittelen erilaisia tavoitteiden sanoittamisen tapoja sirkustoiminnassa. Tilanteiden ja niissä tapahtuvan tavoitteiden sanoittamisen on tarkoitus motivoida kulloisetkin osallistujat toimintaan. Toiveena on, että jokaisella osallistujalla olisi mahdollisuus kiinnittyä johonkin tavoitteeseen harrastustoiminnan motivaation kasvattamiseksi – joko seuraavaksi viideksi minuutiksi tai viideksi vuodeksi.

Tavoitteiden sanoittamisen tilanteita sirkustoiminnassa

Sirkusharrastusta toteutetaan sekä ryhmässä että yksilötasolla. Sirkusta voi harjoitella ja harrastaa vahvassa yhteydessä toisiin harrastajiin, tai lajista riippuen myös hyvin yksilökeskeisesti. Pedagoginen kehittämisideani, tai kehittämiskohteeni, liittyy siihen, miten voisin paremmin sanallistaa ohjaamani sirkusryhmän tavoitteita. Toinen osa ideaa on kuvitella käytännöllisten tilanteiden kautta mahdollisimman monipuolisia näkökulmia myös yksilöllisten tavoitteiden tukemiseksi. Tällöin ryhmässä toimimisen lisäksi jokainen yksilö voisi kokea sirkusharrastuksessaan jatkuvuuden tunnetta tavoitteiden sekä osatavoitteiden kautta. Kirjoitan auki kolmen erilaisen käytännön esimerkin kautta sitä, missä itselleni tutuissa tilanteissa voisin sirkusohjaajana toimia siten, että tavoitteet tulisivat selkeämmin artikuloituksi ryhmän ja osallistujien kesken.

Kolme tilannetta ja tapaa sanoittaa tavoitteita:

Sirkus-Harkku

Seinäjoen Harrastamisen Suomen mallin Harkku kokoontuu syksyllä ensimmäisen kerran. Ryhmä lapsia on ilmoittautunut mukaan Sirkus-Harkkuun, joka kokoontuu paikallisen alakoulun salissa koulupäivän jälkeen kerran viikossa. Ensimmäisen kerran ohjelmaan kuuluu laatia ryhmän säännöt. Osallistujat saavat ehdottaa sääntöjä, joita noudattamalla sirkusharrastuksessa viihtyvät kaikki. Samalla puhutaan tavoitteista ja avataan keskustelua siitä, mitä osallistujat toivovat Sirkus-Harkulta. Käsitellään esimerkiksi sellaisia kysymyksiä kuin onko harjoittelu itsessään tärkeää vai halutaanko kauden lopuksi tehdä esitys – jos kyllä, kenelle se halutaan esittää? Onko jollakin jotain omia haaveita osaamisista tai tavoitteita, joita haluaisi saavuttaa? Jongleerauksen taito kolmella pallolla? Kärrynpyörän oppiminen? Minkälainen kannustaminen on osallistujien mielestä kivaa? Tehdäänpö tarraseinä tai tempupankki, jonne saa laittaa merkinnän oman osatavoitteen saavuttamisen kunniaksi? Ideoidaan yhdessä, miten juhliitaan ryhmänä yhteisesti kaikkia saavutettuja tavoitteita. Sovitaan, että jokaisesta onnistumisesta saa iloita, oli se miten pieni tai suuri tahansa. Ilon voi ilmaista kesken harjoittelun missä vaiheessa vaan huudahtamalla ”Ta-daa!” Kaveria kannustetaan ja iloitaan niin omista kuin toistenkin onnistumisista. Sekin voi olla tavoite,

Sirkusta koululla.

että muistaa tulla paikalle joka viikko. Tai se, että harmistuksissaan ei impulssinomaisesti paiskaa sirkusvälineitä maahan. Kehsitään yhdessä hyviä tapoja purkaa harmistusta, sillä temppujen harjoittelussa väistämättä kohtaa epäonnistumisiakin. Tärkeää on avata ryhmälle, että meidän tavoitteemme ovat meidän ryhmällemme tärkeitä ja arvokkaita. Me teemme tästä meidän Harkun!

Seitsämäsluokkalaisten sirkustyöpajat

Lastenkulttuurikeskus järjestää joka syksy osana kulttuurikasvatussuunnitelmatyötä kaikille kaupungin 7-luokkalaisille sirkustyöpajan. Työpajaan osallistutaan yhdessä oman luokan kanssa lukukauden alussa osana ryhmäytyspäivää tai vaihtoehtoisesti koulutyön lomassa satunnaisella tunnilla. Työpaja toteutuu koulun liikuntasalissa, ja välituntikellon soitua oppilaita alkaa ilmestyä pie-ninä ryppäinä salin ovesta. Ryhmän opettaja vauhdittaa hiljalleen liikkuvaa laumaa peremmälle saliin. Ohjaajana yritän luoda katsekontaktin kaikkiin saapuviin ja tervehtiä lyhyesti: ”Moi, tulkaa vaan tänne ja aletaan muodostaa piiriä tähän keskelle.” Hiljaisessa ringissä tavoitteiden sanoittamisen tarve on käsinkosketeltava. Osa osallistujista ei tiedä, mitä tuleman pitää tai mihin toimintaan he ovat saapuneet. Osallistuminen on enemmän tai vähemmän pakollista, osa koulutyötä. Sanoitan tavoitteen mahdollisimman lyhyesti ja selkeästi: ”Olette saapuneet sirkustyöpajaan. Sirkustoiminnasta voi herätä monenlaisia mielikuvia, mutta tänään se tarkoittaa sitä, että...” Kertaan vaiheet, mitä työpajan aikana tulee tapahtumaan. Lopuksi totean, että toimintaan osallistuminen ei vaadi aikaisempaa kokemusta sirkustoiminnasta, ja tunnin pääasiallisena tavoitteena on tutustua erilaisiin sirkusvälineisiin ja pitää luokkakavereiden kanssa hauskaa.

Alkulämmittelytöiden jälkeen jää alkaa sulaa. Kun osallistujat saavat ensimmäiset sirkusvälineet käsiinsä, osa suorastaan leimah-taa eloon. Työpajojen lopuksi osallistujia pyydetään antamaan työpajalle arvosana asteikolla 1–5. Syksyn 2023 toteutuneiden pajojen keskiarvo on 4. Kirjallistakin palautetta on saatu post-it-lapuille. Ohjaajana minusta ”ihan kiva”, ”Kiitti, kun piditte” ja ”yllätyin, kun osasin jotain” tuntuvat siltä, että ainakin ääneen lausutuista tavoitteista osa on saavutettu.

Sirkustyöpajakokonaisuus lastensuojelun perheohjauksen asiakasperheille

Lastensuojelun perheohjaus järjestää asiakasperheilleen yhteistyössä lastenkulttuurikeskuksen kanssa mahdollisuuden osallistua viiden kerran sirkustyöpajakokonaisuuteen paikallisen kirjaston tiloissa. Esittelen itseni ja kerron, minkä toiminnan äärelle on kokoonnuttu. Palastelen osiin sitä, mitä ajallisesti tulee tapahtumaan, ja kerron, mitä oikeastaan tänään ”sirkus” tarkoittaa ja pitää sisällään. Painotan, ettei mitään tarvitse osata etukäteen ja tarkoitus

on kokeilla yhdessä uusia asioita. Kerron, että useimmat toiminnot eivät välttämättä onnistu heti ensimmäisellä kerralla ja juuri siksi onnistumisista iloitseminen on todella tärkeässä roolissa. Kannustan osallistujia keksimään oman riemuitsemisen eleen siihen hetkeen, kun onnistuminen tapahtuu. Täällä saa tuulettaa! Osallistujat lähtevät toimimaan. Kannustan aikuisia heittäytymään lapsen kanssa harjoitteisiin ja näyttämään esimerkkiä uusien asioiden kokeilemisessä. Ajatelkaa, että voitte oppia myös toisiltanne. Sirkustoiminnan tavoitteena on ilon tuottamisen ja onnistumisen kokemusten lisäksi lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Käytän erityisesti harjoitteita, joita tehdään yhdessä parin, eli oman aikuisen kanssa. Kannustan jokaista osallistujaa vähintään kerran nimeltä, ja pyrin huomioimaan jokaisen yksilön kahdenkeskisessä ohjaustilanteessa ryhmäohjeiden antamisen lisäksi. Esitän havaintojeni perusteella ehdotuksen siitä, minkä osaharjoituksen (= tavoitteen) kukin voisi tehdä välineellä matkalla kohti varsinaista temppeä.

Toisen kokoontumiskerran alku lähestyy. Ketään ei näy ja kellonviisari hiipii alkamisaikaan. Suurin osa perheistä saapuu toiselle – ja myöhemmin kolmannellekin kerralle. Tila ja välineet ovat asteen verran tutumpia, ja osa viime kerran tempuistakin muistuu nopeasti osallistujien mieleen. Pyrin luomaan keskittymiselle ja toimintaan uppoutumiselle tilaa, sillä yksi tavoite on, että sirkustoiminnassa ei tarvitsisi ajatella niitä haasteita tai murheita, joita osallistujat joutuvat arjen monissa eri tilanteissa kohtaamaan ja käsittelemään. Tavoitteena on myös vapautua tavanomaisista rooleista; sirkuksessa minun ei tarvitse olla ”hankala oppilas” tai ”poissaoleva vanhempi”. Voin keskittyä ainoastaan olemaan läsnä tässä ja nyt. Viimeisen kerran loppuun olen jättänyt aikaa palautteen keräämiseen. Olen asetellut kysymykset lomakkeeseen niin, että vastauksista voin päätellä, ovatko sanallistetut ja ryhmätoimintaan liittyvät hiljaiset tavoitteet täyttyneet. Kommentit puhuvat puolestaan ja valmistavat minua taas seuraavan kerran suunnitteluun. Kaikkein eniten minulle työstäni opettavat osallistujat.

Lopuksi

Sirkustoiminnan ohjaaminen varsinaisen sirkustilan ulkopuolella vaatii erityishuomiointia tilanteeseen virittäytymisessä. Mielestäni on eri asia harrastaa sirkusta sirkuskoulun tiloissa kuin vaikkapa koulun liikuntasalissa. Olen pohtinut paljon tilan merkitystä

© Sakari Röyskö

Sirkus Magentan toimitilat Itäkeskuksessa.

sirkustoiminnan kokemisessa ja kokeillut työvuosieni aikana erilaisia menetelmiä tunnelman luomiseksi harrastamisen tilanteisiin. Sirkustoiminnan ja -temppejen ”maagisuus” ja tilanteen taika ovat monen asian summa, ja yksi siihen liittyvä tekijä on yllätyksellisyys. Sen lisäksi, että toivoisin kehittyväni tavoitteiden sanoittajana ja ohjaustilanteiden hyvänä ennakkoon valmistelijana, toivoisin, että uskaltaisin jättää tilanteeseen mahdollisuuden yllätykselle – sekä itselleni että osallistujille. Tasapainottelu hyvän tuntuun suunnittelun ja tilanteeseen heittäytymisen välillä ei ole aina helppoa. Itselleni asettamani tavoite onkin suunnitella hyvin ja luopua suunnitelmista hetkessä taiten.

Lähteet

- Aapola-Kari, S. (toim.). (2023). *Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, valtion nuorisoneuvosto, valtion liikuntaneuvosto, Nuorisotutkimusseura ja tekijät. 75–76. Viitattu 8.11.2023. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/FINAL_vapaa-aikatutkimus-2022-web.pdf.
- Hyttinen, H., Kakko, S-C., Karkkola, P. & Åstrand, R. (2011). *Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus. 19. Viitattu 8.11.2023. https://www.kulttuuriakikalle.fi/doc/tietopaketti_oppaat/Sosiaalisen_sirkuksen_hyvien_kaytantojen_opas.pdf.
- Kinnunen, S. (2022). *No ois se nyt varmaan aika hienoa pelata jossain maajoukkueessa. Tavoitteellisesti harjoittelevien nuorten kokemuksia sosiaalisen median käytön vaikutuksista omatoimiseen harjoitteluun*. Opinnäytetyö, Lapin ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.11.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202204074673>.
- Niemelä, N. (2023). *Menetelmänä ihmissuhde, pedagogiikkana kohtaaminen. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten harrastustoiminta*. [Luento 26.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Ruokonen, I. (2023). *Ohjaajan pedagoginen toiminta oppivan ja hyvinvoivan lapsen ja nuoren harrastusta tukemassa*. [Luento 18.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.
- Saastamoinen, R. (2023). *Pedagoginen katse ja omatoimisuuden tukeminen*. [Luento 26.9.2023.] Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Taideyliopiston Avoin kampus. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Suomen Nuorisosirkusliitto (2023). *Mitä on sosiaalinen sirkus?* Viitattu 16.10.2023. <https://snsf.fi/sosiaalinen-sirkus/>.

Keskustelua tekoälyn kanssa ja pohdintaa tulevaisuuden musiikinopetuksesta

Johdanto

Tämä artikkeli johdattaa musiikkia opettavan harrastustoiminnan ohjaajan pedagogisen ajattelun kohti tulevaisuuden musiikkipedagogiikkaa, jossa tekoälyä voi käyttää yhtenä työvälineenä. Olen tehnyt urani Helsingin yliopistolla kasvatustieteellisessä tiedekunnassa taito- ja taideaineiden didaktiikan professorina (2003–2023) sekä Oulun yliopiston musiikkikasvatuksen koulutuksessa musiikkikasvatuksen professorina (1993–2003). Sitä ennen olen toiminut musiikin didaktiikan lehtorina Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella (1980–1993). Lisäksi olen vuosikymmenten ajan opettanut vapaasäestystä kesäyliopistossa, jota voitaneen pitää eräänlaisena harrastustoiminnan muotona tai täydennyskoulutuksena, johon aiheesta kiinnostuneet soitonharrastajat ovat osallistuneet. Tutkimuksen, opetuksen ja kiinnostuksen kohteinani ovat olleet mm. luokanopettaja- ja musiikinopettajakoulutus, musiikkia opettavan opettajan työolot ja hyvinvointi sekä musiikkiteknologia. Tutkimukseni ovat keskittyneet laajemmin taito- ja taideaineiden alueille, erityisesti opiskelijoiden käsityksiin ja kokemuksiin varhais-, koulu- ja aikuisiän taito- ja taidekasvatuksesta.

Polkua tekoälyyn

Musiikki on monelle lapselle ja nuorelle tärkeä harrastus, joka usein jatkuu läpi elämän tai josta joillekin tulee jopa ammatti. Tämä

kirjoitus on jatkoa musiikkikasvatuksen tulevaisuuden pohdinnoille meille kaikille musiikkiharrastusta ohjaaville tärkeistä tulevaisuuden asioista. Millaista on lähitulevaisuuden musiikkikasvatus ja miten erityisesti teknologian kehittyminen vaikuttaa musiikin opetukseen ja oppimiseen? Tällaiset ajatukset ja tulevaisuuspohdinnat ovat askarruttaneet mieltäni jo vuosia tai vuosikymmeniä (Ruismäki, 1996). Silloin mietiskelin, millaista on musiikinopetus verkossa kymmenen vuoden kuluttua – siis vuonna 2006. Pohdiskelin artikkelissa varsin estottomasti ja ennakkoluulottomasti, mihin musiikkikasvatus on menossa. Millaisia näköaloja ja tulokulmia on tulevaisuuden musiikkikasvatuksella? Monet asiat ovat – jos nyt eivät kymmenessä vuodessa, niin kuitenkin ajan saatossa konkretisoituneet eläviksi, monet eivät – onneksi. Leikin siis jonkinlaista ennustajaa tai tulevaisuuden näkijää silloin.

Jatkan pohdiskelua ja esitän tekoälylle muutamia kiinnostavia kysymyksiä tulevaisuuden musiikkikasvatuksesta. Tekoälyhän on ajan trendi ja hype. Keskustelen erilaisista asioista erityisesti musiikkikasvatuksen kannalta eräiden tekoälyohjelmien kanssa. Alan nopea kehitys hämmästyttää, yllättää, jopa pelottaakin alan seuraajia ja muokkaa tapojamme ajatella ja työskennellä niin kuin myös maailmankuvaamme.

Erityisesti erilaiset tekoälyä hyödyntävät musiikkiteknologian applikaatiot esim. musiikin säveltämisessä ja luomisessa, sanoittamisessa, musiikin tuottamisessa, äänien muokkaamisessa jne. ovat yleistyneet ja yleistyvät enenevässä määrin. Se mikä tänään on uutta, on huomenna jo vanhaa. Chat GPT on OpenAI:n marraskuussa 2022 lanseeraama keskustelubotti ja virtuaaliavustaja. Toki se voi olla myös neuvonantaja, sihteeri, suunnittelija, apuopettaja, sparraaja, raporttien kokoaja, tiivistäjä ja yhteenvetäjä jne. Chat GPT:tä voi lisäksi käyttää voimakkaana ”tuottavuustyökaluna” hyvin monenlaisissa tarpeissa (Cook, 2023). Se on tekoälysovellys, joka on rakennettu OpenAI:n suurten GPT-kielimallien (Roose, 2022) päälle.

Chat GPT on kerännyt huomiota yksityiskohtaisilla vastauksillaan monilla eri tiedon alueilla. Chat GPT:tä voidaan käyttää Vincentin ja Quinin mukaan (2022) mm. tiedonrakenteluun, viestintään, itseilmaisuuksiin ja ylipäänsä innovatiivisuuden välineenä. Chat GPT:n julkaisu vauhditti kilpailevien tuotteiden kehitystä, ja pian sen julkaisun jälkeen on julkaistu muita tekstiä generoivia tekoälymalleja, kuten esim. Googlen Bard, Microsoftin Bing

Chat, Baidun Ernie Bot, Copilot jne. Mm. Hoover kokoaa (2022) katsauksessaan tämän hetken tekoälyä ja musiikkiteknologia-sovelluksia.

Perinteisten hakukoneiden tekoälyominaisuudet kehittyvät ja ovat yhä keskeisemmässä käytössä yhä kasvavilla aloilla. Niin tekstin kuin puheenkin käännösohjelmat muuttanevat myös tulevaisuuden tarpeita esim. kielten opiskeluun. Jo nyt voimme kääntää kieliä (DeepL) tekoälyn avulla varsin kehittyneesti ja varmaan muutaman vuoden kuluttua puhua omaa äidinkieltämme ja se kääntyy pitkälle kehitetyn tekoälyn avulla mitä eksoottisimmille kielille reaaliaikaisesti niin puhuttuna kuin kirjoitettuna ja huomioi myös kulttuurisen kontekstin. Tähän muutokseen kannattaa varautua.

Chatbotin päätehtävä on jäljitellä ihmiskeskustelijaa. Kuitenkin huomataan esim. Chat GPT:n monipuolisuus ja kyky kirjoittaa ja korjata tietokoneohjelmia, kirjoittaa satuja ja oppilaiden esseitä, vastata koekysymyksiin, kirjoittaa runoja ja laulujen sanoituksia, pelata pelejä, (Edwards, 2022; Hoover, 2023) ja ratkaista matemaattisia yhtälöitä. Tekoäly ja esineiden internet kehittyvät jopa pelottavan huimaa vauhtia. Monia tämä muutosvauhti ahdistaa ja pelottaa, ja se on kieltämättä vakavasti otettava haaste myös opetukselle ja oppimisella. Osaamattomuuden, pärjäämättömyyden ja riittämättömyyden tunteet nousevat helposti pinnalle.

Tarkastelen keskustelua tai pikemminkin kirjoitettua tekstiä tai vielä tarkemmin Chat GPT:n tuottamaa kirjoitettua tekstiä musiikkiteknologiasta ja musiikkikasvatuksesta, en itse musiikkikasvatusta ilmiönä. Tokihan kirjoitetulla tekstillä ja itse ilmiöllä on usein vahva yhteys. Chat GPT:n tuottama teksti perustuu siihen syötettyihin kielimalleihin ja dataan. Tekstiä täydentävät kuvat ovat tekoälyn luomia kuvia (Dall-E) tulevaisuuden musiikkikasvatuksesta vuonna 2034. Seuraavat kysymykset ja tehtävän olen esittänyt Chat GPT:lle:

1. • Millaista on musiikkikasvatus Suomessa kymmenen vuoden kuluttua vuonna 2034?
2. • Anna konkreettisia esimerkkejä ”digitalisaatio ja teknologian” käytöstä tulevaisuuden musiikkikasvatuksessa.
3. • Miten musiikkiteknologia tukee yksilöllistä oppimista joskus kymmenen vuoden kuluttua?
4. • Mitkä ovat keskeisiä musiikkiteknologiaan liittyviä kysymyksiä tulevaisuuden musiikkikasvatusta ajatellen?

Musisointia yhdessä (tekoälyllä tuotettu kuva).

1. Millaista on musiikkikasvatus Suomessa kymmenen vuoden kuluttua vuonna 2034? (sisennetyt tekstit ovat Chat GPT:n vastauksia koko artikkelissa):

Chat GPT 3.5:

Valitettavasti en voi tarjota ajantasaista tietoa vuodelta 2034, koska viimeisin päivitykseni on tammikuu 2022. Kuitenkin voin tarjota sinulle mahdollisia kehityssuuntia ja arvioita musiikkikasvatuksesta Suomessa kymmenen vuoden kuluttua.

Digitalisaatio ja teknologian käyttö: Musiikkikasvatuksessa voidaan odottaa lisääntyvää digitalisaatiota ja teknologian käyttöä. Virtuaalitodellisuus, lisätty todellisuus ja

muut teknologiset innovaatiot voivat rikastuttaa musiikkikokemuksia ja opetusta.

Yhteistyö ja monialaisuus: Musiikkikasvatus saattaa yhdistyä entistä enemmän muiden taiteenalojen, kuten kuvataiteiden, teatterin ja kirjallisuuden, kanssa. Tämä monialainen lähestymistapa voi tarjota oppilaille monipuolisempia kokemuksia ja edistää luovuutta.

Yksilöllinen oppiminen: Opetuksessa saatetaan korostaa yksilöllisiä oppimispolkuja ja huomioida oppilaiden erilaiset taustat, kyvyt ja kiinnostuksen kohteet. Tämä voi tukea oppilaiden osallistumista ja sitoutumista musiikkikasvatukseen. **Kulttuurien moninaisuus:** Musiikkikasvatus voi entistä vahvemmin ottaa huomioon kulttuurien moninaisuuden ja monikulttuurisuuden. Erilaiset musiikkityylit ja perinteet voivat olla osa opetusta, mikä edistää oppilaiden kulttuurista osaamista ja ymmärrystä.

Uudet opetusmenetelmät ja materiaalit: Opettajat voivat hyödyntää entistä enemmän interaktiivisia opetusmenetelmiä ja uusia opetusmateriaaleja, jotka tukevat oppilaiden aktiivista osallistumista ja luovuutta.

Korostus luovuudessa ja ilmaisussa: Musiikkikasvatuksessa voi korostua entistä enemmän luovuus, improvisaatio ja oman äänen löytäminen. Oppilaille annetaan mahdollisuus ilmaista itseään musiikin kautta ja kehittää omia luovia taitojaan.

Ja edelleen Chat GPT toteaa, että on kuitenkin tärkeää huomata, että tämä on spekulatiivinen arvio, ja musiikkikasvatuksen tulevaisuus voi olla monimuotoisempi kuin tässä on kuvattu. Opetussuunnitelmat, yhteiskunnalliset muutokset ja muut tekijät voivat vaikuttaa siihen, miltä musiikkikasvatus näyttää vuonna 2034.

Chat GPT 4 antaa myös viitteet, mistä teksti ja käsitys on muodostettu. Tässä artikkelissa keskustelen Chat GPT 3.5 ja version 4 kanssa ja olen esittänyt kysymykset suomeksi ja englanniksi. Näyttäisi siltä, että yleisellä tasolla olevat kysymykset tuottavat aika samanlaisen vastauksen kielestä riippumatta. Suomeksi esitetty kysymys sai puolestaan hieman erilaisen vastauksen ja pohjautuu paikoin erilaiseen lähteistöön. Edellisen kaltaiseen tulevaisuutta kartoittaviin kysymyksiin tekoäly vastaa kohtuullisen uskottavasti.

Musisoinnin riemua (tekoälyllä tuotettu kuva).

Tarkensin myös keskusteluumme konkreettisempaan suuntaan ja näin Chat GPT vastasi kysymykseen:

2. Anna konkreettisia esimerkkejä ”digitalisaatio ja teknologian” käytöstä tulevaisuuden musiikkikasvatuksessa.

Chat GPT 3.5:

Räätälöidyt oppimisolustat: Musiikkiteknologian avulla voidaan kehittää älykkäitä oppimisolustoja, jotka mukautuvat oppilaan tasoon, nopeuteen ja oppimistyyliin. Järjestelmät voivat tarjota yksilöllisiä harjoituksia, tehtäviä ja palautetta, jotta oppiminen olisi optimaalista.

Älykkäät oppimisanalytiikat: Musiikkiteknologia voi kerätä ja analysoida dataa oppilaan suorituksesta. Tämä tieto voi

auttaa opettajia ja oppilaita ymmärtämään vahvuuksia, heikkouksia ja oppimistarpeita, mikä mahdollistaa yksilöllisempien opetusstrategioiden kehittämisen.

Interaktiiviset harjoitussovellukset: Musiikkiteknologia tarjoaa mahdollisuuden kehittää harjoitussovelluksia, jotka antavat välitöntä palautetta ja ohjausta oppilaiden suorituksista. Tämä auttaa oppilaita kehittämään taitojaan omassa tahdissaan ja tarpeidensa mukaisesti.

Sävellys ja luova ilmaisu: Musiikkiteknologia tarjoaa monia työkaluja sävellyksen ja luovan ilmaisun tukemiseen. Oppilaat voivat käyttää digitaalisia äänitysstudioita, sävellysohjelmistoja ja muita työkaluja ilmaistakseen itseään omalla tavallaan.

Virtuaalitodellisuus (VR) ja lisätty todellisuus (AR): Musiikkiteknologia voi tarjota virtuaalisia oppimiskokemuksia, joissa oppilaat voivat harjoitella soittamista, osallistua virtuaalisiin konsertteihin tai kokea musiikkiteoksia ainutlaatuisella tavalla. Tällaiset kokemukset voivat tukea yksilöllistä oppimista tarjoamalla personoituja ja motivoivia harjoitusmahdollisuuksia.

Älykkäät instrumentit: Musiikkiteknologia voi integroida älykkäitä antureita ja ohjelmistoja perinteisiin soittimiin tarjoten reaaliaikaista palautetta tekniikasta ja suorituksesta. Tämä auttaa oppilaita hienosäätämään taitojaan ja seuraamaan edistymistään yksilöllisesti.

Yllä olevat esimerkit osoittavat, miten musiikkiteknologia voi tukea yksilöllistä oppimista tarjoamalla räätälöityjä, motivoivia ja monipuolisia oppimiskokemuksia. Näiden tekniikoiden avulla musiikkikasvatus voi olla entistäkin kohdenetumpaa ja tehokkaampaa oppilaiden yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa.

Myös tämä vastaus tuntuu varsin todenperäiseltä ja mahdolliselta. Keskustelua ja kysymysten esitystä voi jatkaa loputtomiin ja näin kartoittaa kyseistä aluetta hyvinkin perinpohjaisesti. Jokaista edellä mainittua pääluokkaa voidaan zoomata loputtomiin ja näin lisätä tietoa ja edetä hyvinkin konkreettiselle tasolle. Chat GPT 4 vastaukset hyödyntävät myös tieteellistä tekstiä (esim. Waddell & Williamon, 2019; Lehman, 2020). Lisäksi mainittiin mm. verkko-oppiminen ja etäopetus, tekoäly ja koneoppiminen sekä virtuaalitodellisuus (VR) ja lisätty todellisuus (AR) osana konkreettisia esimerkkejä.

Keskittyminen luovaan prosessiin (tekoälyllä tuotettu kuva).

Tekoäly mahdollistaa tulevaisuudessa yhä enemmän yksilöllistä oppimista. Arvelen, että personoitu oppiminen nousee yhä enemmän keskiöön myös tulevaisuuden ryhmäoppimisessä eli

3.Miten musiikkiteknologia tukee yksilöllistä oppimista joskus kymmenen vuoden kuluttua?

Chat GPT 4:

Vaikka on vaikea ennustaa tarkasti, mitä tulevaisuus tuo tullessaan, tässä on joitakin tapoja, joilla musiikkiteknologia voi tukea yksilöllistä oppimista tulevaisuudessa:

Älylaitteet ja sovellukset: Älylaitteet ja sovellukset voivat tarjota räätälöityjä oppimiskokemuksia, jotka vastaavat

yksittäisen oppijan tarpeita (Huhtanen 2022). Esimerkiksi metronomit ja virittimet ovat siirtyneet fyysisistä laitteista älypuheliin ja tabletteihin ladattaviksi sovelluksiksi (Opinto-opas, 2023)

Verkko-oppiminen ja etäopetus: Verkko-oppiminen ja etäopetus mahdollistavat yksilöllisen oppimisen tahdissa, joka sopii parhaiten oppijalle. Opiskelijat voivat osallistua virtuaalisiin musiikkitunteihin, työpajoihin ja mestarikursseihin mistä päin maailmaa tahansa.

Tekoäly ja koneoppiminen: Tekoäly ja koneoppiminen voivat tarjota reaaliaikaista palautetta ja räätälöityjä harjoituksia, jotka auttavat opiskelijoita kehittämään musiikillisia taitojaan (Huhtanen, 2022).

Virtuaalitodellisuus (VR) ja lisätty todellisuus (AR): VR- ja AR-teknologiat voivat tarjota uusia, immersivisiä tapoja oppia ja kokea musiikkia. Esimerkiksi virtuaaliset konsertit tai interaktiiviset musiikkiharjoitukset voivat tehdä oppimisesta elämyksellisempää.

Nämä ovat vain joitakin esimerkkejä siitä, miten teknologia voi tukea yksilöllistä oppimista musiikkikasvatuksessa tulevaisuudessa. On kuitenkin tärkeää huomata, että teknologian käyttöönotto musiikkikasvatuksessa edellyttää myös opettajien jatkuvaa koulutusta ja tukemista (Taideyliopisto, 2023).

Tekstit voivat olla hyvin yleisluonteisesti koottuja ja/tai myös tieteellistä tietoa sisältäviä kysymyksistä ja kohdennuksesta riippuen. Toki tekoälyltä voi kysyä hyvinkin konkreettisia ja tarkennettuja kysymyksiä ja edelleen niitä tarkentaa itse keskustelun aikana. Tässä suhteessa tekoäly on hyvinkin vuorovaikutteista kuten nimikin viittaa (chat). Se myös oppii tunnistamaan kysyjän tyylin ja vastaamaan sen mukaisesti.

Arvelen, että jo lähitulevaisuudessa jokaisella oppilaalla on personoidut opetussuunnitelmat, yksilöllinen tutor- tai tekoälyopettaja, joka tuntee oppilaan vahvuudet ja kehittämiskohteet ja osaa sen mukaan tehdä tehtäviä oppilaan oppimisen edistämistä ajatellen. Nämäkin kokeilut ja kehittämisprojektit ovat jo tätä päivää ja lähitulevaisuudessa yhä enenevässä määrin. Silti ajattelen, että nimenomaan taidon oppimisen (esim. soittotaito) edistäminen on varsin haasteellinen tehtävä tekoälyllekin. Löytyneekö vastaus lääketieteestä?

Toki tulevaisuudessa ”tekoälyopettaja/robotti” kuuntelee ja skannaa soittoasi, ohjaa sopivilla harjoitteilla, ja oppilas lähtee harjoitusohjeet mukanaan harjoittelemaan tehtäviään. Teknisiä ja tulokkainnallisia ohjeita inhimillinen tekoälyrobotti (mieluummin ”tekoälykumppani tai -rakas”) antaa oppilaan suorituksen mukaan. Toki esim. koko soiton opiskelu ja soittotehtävät voidaan siirtää tulevaisuudessa emotionaaliselle soittoälykumppanille, joka kuuntelee tarkasti, antaa ohjeita ja palautetta soittosuorituksesta ja opettaa annettujen ohjeiden ja parametrien mukaan ja toteuttaa tehtävää ohjelmoijansa mukaisesti. Toivottavaa?

Tekoälyn emotionaalisuus ja eettiset huomiot kehittyvät koko ajan. Ehkäpä lähitulevaisuuden tekoälykumppanit opettavat musiikkikasvattajille myös tunne- ja vuorovaikutustaitoja, empatiaa ja sympatiaa. Näin ehkäpä jo tänään, huomenna tai vuonna 2034. Vainousevatko ihmisen inhimilliset tunteet ja niiden käsittely – esim. hylätyksi, jätetyksi tai unohdetuksi tuleminen – yhä keskeisempään ja merkityksellisempään asemaan?

Väistämättä tiedon ja tekniikan, teknologian ja digitalisaation rooli on muuttanut myös opetustyön luonnetta (esim. Oksanen, 2012). Tokkopa me palaamme enää aikaan, jolloin esim. sähköä ei ollut missään muodossa soittimissa tai musiikin välittämisessä. Ehkäpä voidaan pelkistää tekniikan ja taiteen olemusta toteamalla, että tekniikka kehittyy, taide muuttuu. Musiikinopettajien rooli tulevaisuuden koulussa riippuu monista tekijöistä, kuten koulutuspolitiikasta, teknologian kehityksestä, ja yhteiskunnan arvoista – monista tärkeistä asioista, joita musiikkikasvattajien tulisi syvästi pohtia. Musiikki on edelleen ja myös (lähi)tulevaisuudessa tärkeä osa ihmisten elämää ja kulttuuria ja se voi edistää monia tärkeitä taitoja kuten luovuutta, yhteistyötä, yhteisöllisyyttä ja itseilmaisua.

Vaikka teknologia voi tuoda uusia mahdollisuuksia musiikinopetukseen, musiikinopettajien rooli tulevaisuuden koulussa ja musiikin harrastustoiminnassa on edelleen merkittävä. Silti on pohtimisen arvoista, muuttuuko ja miten musiikinopettajan rooli muuttuu tulevaisuuden koulussa ja muissa oppimisympäristöissä. Musiikinopettajat tarjoavat monenlaisia arvoja ja taitoja, joita teknologia ei voi täysin korvata. Tässä tekoälyn (Chat GPT 3.5) mukaan muutamia tärkeitä syitä, miksi musiikinopettajat ovat tulevaisuudessakin tärkeitä:

Henkilökohtainen ohjaus ja tuki: Musiikinopettajat pystyvät tarjoamaan yksilöllistä ohjausta ja tukea oppilaille heidän musiikillisen kehityksensä eri vaiheissa. Henkilökohtainen

vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä on arvokasta oppimisen kannalta.

Motivaation ja innostuksen lisääminen: Opettajat voivat innostaa ja motivoida oppilaita musiikin pariin. He voivat auttaa oppilaita löytämään intohimonsa musiikin suhteen ja ohjata heitä kohti omia tavoitteitaan.

Yhteisöllisyys ja ryhmätyö: Musiikinopettajat voivat luoda yhteisöllisen ilmapiirin musiikkitunneilla ja kannustaa oppilaita yhteistyöhön muiden kanssa. Ryhmätoiminta ja yhteiset musiikilliset projektit ovat opettajan ohjauksessa tehokkaampia.

Taitojen arviointi ja palautteen antaminen: Opettajat voivat arvioida oppilaiden musiikillisia taitoja objektiivisesti ja antaa rakentavaa palautetta. Tämä auttaa oppilaita kehittämään ja asettamaan realistisia tavoitteita.

Kulttuurisen osaamisen edistäminen: Musiikinopettajat voivat tuoda esiin erilaisia musiikillisia tyylejä ja kulttuureja, edistäen monimuotoisuutta ja kulttuurista ymmärrystä.

Luovan ilmaisun tukeminen: Opettajat voivat auttaa oppilaita kehittämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään musiikin kautta. Henkilökohtainen ohjaus voi auttaa oppilaita löytämään oman musiikillisen äänensä.

Vaikka teknologia voi olla hyödyllinen resurssi musiikinopetuksessa, musiikinopettajien läsnäolo voi täydentää ja rikastuttaa oppilaiden musiikillista kokemusta. Tulevaisuuden koulussa ja musiikin harrastustoiminnassa musiikinopettajat voivat myös hyödyntää teknologiaa täydentäen perinteisiä opetusmenetelmiä ja tarjoten entistä monipuolisempia oppimiskokemuksia

Tulevaisuuden koulutuksen suunta on monitahoinen kysymys. Koulutuksen kontekstissa tulevaisuusajattelua kannattaa lähestyä kokonaisvaltaisesti. Tulevaisuuden koulutuksessa korostunevat yleiset taidot, kuten uuden oppimisen valmiudet ja yhteistyökyky. Voi myös olla, että teknologian lisääntyvän vaikuttavuuden myötä vuorovaikutustaidot ja ”eletään ihmisiksi” -taidot saavat keskeisen osan myös musiikkikasvatuksessa. Merkityksellisyuden kokemukset ohjaavat yhä enemmän myös tulevaisuudessa opetusta? Vaikka teknologia tarjoaa uusia mahdollisuuksia musiikin opiskeluun, musiikinopettajilla on vielä ja toivottavasti myös tulevaisuudessa

ainutlaatuinen rooli opiskelijoiden ohjaamisessa, inspiroimisessa ja tukemisessa (Ruismäki & Juvonen, 2011).

Tämän artikkelin kysymykset mietin itse, mutta pyysin myös Chat GPT:tä miettimään vielä sitä, millaiset ovat keskeiset kysymykset tulevaisuuden musiikkikasvatusta ajatellen eli... ja nämä ”hän” toi esiin. Ajatuksia herättävää!

4. Mitkä ovat keskeisiä musiikkiteknologiaan liittyviä kysymyksiä tulevaisuuden musiikkikasvatusta ajatellen?

Chat GPT 4:

Musiikkiteknologia on tärkeä osa tulevaisuuden musiikkikasvatusta. Tässä on muutamia keskeisiä kysymyksiä, jotka liittyvät musiikkiteknologiaan ja tulevaisuuden musiikkikasvatukseen:

Musiikkiteknologian käyttö opetuksessa: Miten musiikkiteknologiaa voidaan käyttää tehokkaasti musiikin opetuksessa? Miten se voi auttaa oppilaita ymmärtämään musiikkia paremmin ja kehittämään musiikillisia taitojaan?

Musiikkiteknologian vaikutus musiikin luomiseen: Miten musiikkiteknologia on muuttanut musiikin luomista? Miten se voi auttaa tulevaisuuden musiikin tekijöitä kehittämään uusia musiikillisiä ideoita ja ilmaisutapoja?

Musiikkiteknologian vaikutus musiikin jakeluun: Miten musiikkiteknologia on muuttanut musiikin jakelua? Miten se voi auttaa tulevaisuuden musiikin tekijöitä saamaan musiikkinsa kuuluville ja rakentamaan yleisöä?

Musiikkiteknologian vaikutus musiikin kuunteluun: Miten musiikkiteknologia on muuttanut musiikin kuuntelua? Miten se voi auttaa tulevaisuuden musiikin kuuntelijoita löytämään uutta musiikkia ja nauttimaan siitä paremmin? Toivottavasti tämä vastaus auttaa sinua ymmärtämään musiikkiteknologian merkitystä tulevaisuuden musiikkikasvatuksessa.

...ja hakukone Bingin vastauksia samaan kysymykseen:

Musiikkiteknologia on tärkeä osa tulevaisuuden musiikkikasvatusta. Tässä on muutamia keskeisiä kysymyksiä, jotka liittyvät musiikkiteknologiaan ja tulevaisuuden musiikkikasvatukseen:

Yhteisöllistä oppimista virtuaalisin keinoin (tekoälyllä tuotettu kuva).

Miten musiikkiteknologiaa voidaan käyttää musiikkikasvatuksen tukena? Musiikkiteknologia voi tarjota monia mahdollisuuksia musiikkikasvatuksen tukemiseen. Esimerkiksi, musiikkiohjelmistot voivat auttaa oppilaita oppimaan musiikin teoriaa ja soittamaan erilaisia instrumentteja. Lisäksi, musiikkiteknologia voi auttaa oppilaita ymmärtämään musiikin rakennetta ja kehittämään luovuuttaan.

Miten musiikkiteknologia voi auttaa oppilaita ymmärtämään musiikin monimuotoisuutta? Musiikkiteknologia voi auttaa oppilaita ymmärtämään musiikin monimuotoisuutta tarjoamalla pääsyn erilaisiin musiikkityyleihin ja kulttuureihin. Esimerkiksi, musiikkiohjelmistot voivat tarjota oppilaille mahdollisuuden tutustua erilaisiin musiikkityyleihin ja soittaa erilaisia instrumentteja.

Miten musiikkiteknologia voi auttaa oppilaita kehittämään musiikillisia taitojaan? Musiikkiteknologia voi auttaa oppilaita kehittämään musiikillisia taitojaan tarjoamalla pääsyn erilaisiin musiikkiohjelmistoihin ja soittimiin. Esimerkiksi, musiikkiohjelmistot voivat auttaa oppilaita oppimaan musiikin teoriaa ja soittamaan erilaisia instrumentteja.

Miten musiikkiteknologia voi auttaa oppilaita kehittämään luovuuttaan? Musiikkiteknologia voi auttaa oppilaita kehittämään luovuuttaan tarjoamalla pääsyn erilaisiin musiikkiohjelmistoihin ja soittimiin. Esimerkiksi, musiikkiohjelmistot voivat auttaa oppilaita luomaan omaa musiikkia ja kehittämään omaa musiikkityyliään.

Toivottavasti nämä vastaukset auttavat sinua ymmärtämään musiikkiteknologian roolia tulevaisuuden musiikkikasvatuksessa, toteaa tekoäly.

Jonkin asian todellinen osaaminen ja taitaminen korostuvat entistä enemmän myös tulevaisuudessa. Tieto antaa ymmärryksen ja teorian, kun taas taito liittyy kykyyn soveltaa tätä tietoa käytännön tilanteissa. Ilman tietoa taito voi olla puutteellista tai rajoittunutta, ja ilman taitoa tieto voi jäädä teoreettiseksi vailla käytännön merkityksiä ja sovelluksia. PISAn tulevat arviointikäytännöt kohdistavat yhtenä teemana myös tiedonrakenteluun ja ongelmanratkaisuun digitaalisten välineiden avulla oppimisen digitaalisessa maailmassa (Pisa, 2025). Myös opettajan rooli itse oppimistilanteessa muuttuneen tulevaisuuden musiikkikasvatuksessa. Sitäkin kannattaa pohtia.

Yhteenveto ja pohdinta

Tein alun perin monia keskustelukysymyksiä Chat GPT:lle, ja vastaukset saattoivat siis vaihdella, oliko versio 3.5 vai versio 4 käytössä ja teinkö kysymykset suomen vai englannin kielellä. Ominaisuudet kehittyvät uusien versioiden ilmestyessä ja uusien entistä monipuolisempien tekoälyohjelmien syntyessä. Näyttää siltä, että tämän päivän menestyjät ovat jo huomisen häviäjiä, sen verran vauhdikkaasti ala kiittää eteenpäin ja uusia innovaatioita syntyy päivittäin. Tässä suhteessa myös tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa, vaikeampaa kuin vuonna 1996.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Chat GPT kokoaa hyvin ajatuksia tekemieni kysymysten pohjalta. Musiikkiteknologian ulottuvuus hahmottui moniulotteisempänä ja erilaisia tulokulmia avaavana. Tekoäly antoi selkeitä, paikoin luettelomaisia vastauksia kysymyksiin, etenkin versio 3.5. Vastaukset eivät mitenkään yllätä. Toisaalta tekoälyvastaukset kokoavat näkökulmia, jos ei tieteellisen kattavasti, niin kysymysalan kenttää hyvinkin mielenkiintoisella tavalla valottaen ja ideoiden.

Keskustelu tekoälyn kanssa on vuorovaikutteinen prosessi, ja kysymyksiä, kehoitteita ja ohjeita voi hioa ja täsmällistää prosessin aikana koko ajan. Mitä tarkempaa ja spesifisempää kysymyksenasettelu ja keskustelu ovat, sitä täsmällisempää on myös tekoälyn antamat vastaukset. Chat GPT ei osaa laulaa tai tehdä melodioita, mutta esim. uusien biisien luomisessa tekoälyn avustamien ohjelmien kehittämisessä ollaan jo aika pitkällä (esim. SunoAI). Voidaan todeta, että muutoksen tuulet puhaltavat voimakkaasti myös musiikkikasvatukseen. Silti voidaan vielä kysyä ”tekoäly tulee, oletko valmis?” Vanha sanonta ”hyvä renki, huono isäntä” kuvaa hyvin myös suhdetta tekoälyyn.

Chat GPT:n viittaamat lähteet ovat tässä keskustelussa ja artikkelissa verraten yleisluonteisia. On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että lähteisiin joka tapauksessa viitataan. Arvelen, että jo lähitulevaisuudessa viittauskäytännöt kehittyvät ja sulautuvat jo tutkijoiden käyttämiin erilaisiin viitehallintaohjelmistoihin (esim. Refworks, EndNote). Tekoälyn avulla hallinnoidaan ja organisoidaan käytettävää tutkimuskirjallisuutta. Muiden tutkijoiden löytäminen, verkostoituminen ja ajantasaisen tiedon hallinta edelleen helpottuneet.

Tutkimusta ajatellen tekoäly tuottaa ja tekee yhteenvetoja ja koonteja teoreettisesta tiedosta ja myös vertaisarvioidusta journal-tasoisesta lähteistöistä, jos tekoälylle annetaan selkeät ja tarkat ohjeet. Tässä mielessä tekoäly voi olla korvaamaton apu tutkimuksen tekijälle. Jos/sitten kun tekoäly pystyy hakemaan datansa ja kielimallit kaikista vertaisarvioiduista teksteistä ja tietokannoista, esim. meta-analyysi ja yhteenveto voidaan tehdä keskeisistä käsitteistä tekoälyllä. Se on silloin oiva apu tutkimuksen teossa ja olen aika vakuuttunut, ettei tulevaisuuden tutkija pärjää ilman tekoälyä tutkimuksen tekemisessä.

Nyt englanniksi tehdyt kysymykset olivat useimmiten suomenkielisten sivustojen englannin käännöksiä. Joissakin tapauksissa

(Chat GPT 4) lähteistö oli vertaisarvioituja tieteellisiä julkaisuja. Kun kysyin tekoälyltä, mitä mieltä aivotutkijat ovat digitalisaation ja teknologian haittavaikutuksista musiikkikasvatuksessa, muutammat lähteet olivat ”tiukkaa” tieteellistä lähteistöä. Viitatu lähteet olivat verrattain uusia. Edelleen on keskeistä kysyä, missä määrin tekoälyn pohjalla olevat lähteet ovat systemaattisesti hankittuja, relevantteja ja tuoreita aiheen kannalta. Tämän kysymyksen selvittämiseen pitäisi tietää ne algoritmit ja kielimallit, joilla tekoäly hakee tietoa ja johon se tekstuurinsa pohjaa. Jos pohjalla ovat vertaisarvioidut alansa parhaat journalitasoiset tekstit, on ymmärrettävää, että myös lopputulos on jo nyt varsin laadukas. Kilpailu tekoälyn kehittämisen alalla on kovaa ja muistuttaa konsoli- ja tietokonepelien vyörymistä alalle aikoinaan. Olisikohan musiikkikasvattajien startupeille tilaa markkinoilla?

Lähdekriittinen tarkastelu on silti ensiarvoisen tärkeää lainattaessa tekoälyn tuottamaa tekstiä. Näissä muutamissa tekoälyaineistoissa oli tekoälyn lähteistönä tutkielmia yliopistosta ja ammattikorkeakouluista, nettisivuja, mutta myös journalitasoisia tieteellistä lähteistöä, kokonaisuudessaan hyvin vaihtelevaa lähteistöä. Kriittinen alkuperäislähteiden tarkastelu on ainakin tieteellisen tekstin luomisessa ensiarvoisen tärkeää käytettäessä tekoälyä tieteellisen tekstin tuottamisessa. Arvelen, että lähitulevaisuudessa jotkut tekoälyä hyödyntävät ”tekstigeneraattorit” pohjaavat lähdeaineistonsa vain kaikkiin laadukkaimpiin vertaisarvioituun journalitasoiseen lähteistöön.

Keskeistä on myös pohtia, millaisia vääristymiä, virheellisiä tai harhaanjohtavia, tarkoituksenhakuisia tai manipuloituja vastauksia tekoäly tuottaa. Varauksetonta hyväksyntää ja kannatusta ei myöskään tekoälyn käyttö tuo (ks. esim. Keita, 2023). Mannerströmin ja Lönnqvistin mukaan (2024) tekoälyn laaja käyttö opiskelussa hämärtää asiantuntijuutta ja luottamus korkeakoulutukseen saattaa rapautua. Voidaan arvella, että tekoälyn medialukutaito korostuu myös tulevaisuudessa entistä enemmän.

Ehkäpä tulevaisuudessa tekoäly ehdottaa ja kysyy itseltään musiikin alueen suurimmat haasteet ja antaa niihin myös ratkaisuehdotuksia koko ajan niitä syventäen. Mielenkiintoista on huomata, missä määrin tekoäly on luova ja miten sen luovuus kehittyy. Mihin tekoälyn kapasiteetti rajoittuu? Mihin tekoälykään ei pysty – tällä hetkellä? Mistä kielimallit tulevat ja miten ne rakentuvat? Millainen data on Chat GPT:n pohjalla? Missä määrin Chat GPT:n

Globaalia musiikkia tekoälyllä.

vastauksia voi manipuloida ja manipuloidaan? Miten erilaiset feikkiversiot niin musiikista kuin sen esittäjistä ja uusista avattarista muuttavat populaarimaailmaa ja musiikkikulttuuria? Monet kysymykset ovat auki.

Tutkimustietoa tekoälyn pedagogista sovelluksista on vielä suhteellisen vähän. Platonin aikainen ”ihmettely on kaiken oppimisen alku” on edelleenkin ajankohtainen. Tällä hetkellä on tekoälyn kehittämisessä vaihe, jossa kokeilemme, testaamme, ihmettelemme, ja kehitämme tekoälyn mahdollisuuksia mitä erilaisimmilla aloilla niin lääketieteessä, oikeustieteessä, kaupallisella alalla, markkinoinnissa, taiteen eri osa-alueilla jne. Tässä suhteessa tekoälyn vyöry muistattaa tilannetta, jolloin kehitettiin tietokone, internet, kännykkä tai mikä tahansa uusi käytäntöjä muuttava innovaatio.

Käyttökokemuksen myötä tutkimukset tulevat useimmiten jäljessä.

Olen nimenomaan leikkinyt (play) Chat GPT:llä jonkin verran erilaisten tekstien ja myös (kuvien) tuottamiseksi. Yksinkertaistaen voisi sanoa, että tekoäly tuottaa mallikasta tekstiä niiden kielimallien pohjalta, johon se on opetettu. Se luo laulujen sanoituksia, riittelyä ym. annettujen parametrien ja ohjeiden mukaan. Se tekee sanoituksia halutun tyylin mukaisesti. Myös tyypillisiä sointukierroja tekoäly löytää ja niihin esimerkkibiisejä. Toki jos pyydät Chat GPT:tä tekemään runoja esim. ”Eino Leino” -tyylisesti, voisi Leino kääntyä haudassaan runot kuullessaan. Kuitenkin esim. monet riimitetyt säkeet voivat olla erittäinkin toimivia ja antaa tekstin tekijälle näkökulmia tekstinsä hiomiseen. Tekstistä itse (esim. MusicLM) musiikkia generoivat ohjelmat muuttavat edelleen jo tällä hetkellä musiikin tekemisen prosesseja.

Luonnollisesti tekoälyn käyttö ja sovellukset tutkimuksen teossa, vastuullisen tutkimuksen tekeminen ja eettiset pohdinnat ovat keskeisiä tutkimuksen teossa. Informaatiotulvan ja tekoälyähkyn edelleen lisääntyessä tiivistämisen taito ja tekemisen helppous kohonnevät yhä keskeisempään osaan tekoälyä kehitettäessä. Tekoälyä, keinoälyä, koneoppimista ja robotiikkaa on käytetty jo vuosia ja vuosikymmeniä, mutta tekoälyn hypetys on noussut suuren yleisön tietoisuuteen vasta viime vuosina, laajemmin Chat GPT:n ansiosta.

Maksumuurit rajoittavat kuitenkin lähteiden vapaata lainattavuutta ja vaikuttavat siten myös tekoälyn vastauksiin. Yliopistojen ja opetusinstituutioiden linjaukset, taloudelliset seikat ja tekijänoikeuteen liittyvät kysymykset ovat myös keskeisiä tekoälyn hyödynnettäessä (vrt. Rask, 2023). Kuka omistaa oikeudet lainattuun tekstiin, generoituun tekstiin, tekoälyn luomiin kuviin, videoihin ja luonnollisesti uuteen musiikkiin ja musiikin luomiseen annettujen parametrien ja aikaisempien tyylien pohjalta?

Yhdessä tieto ja taito muodostavat vahvan perustan oppimiselle ja ammattitaidolle myös tulevaisuuden musiikinopetuksessa ja musiikkiharrastustoiminnan ohjauksessa. Tekoälyn hyödyntämisen näkökannalta kannattaa kysyä, olemmeko musiikkiteknologiassa aallonharjalla vai aallon vietävinä, uppoammeko aaltoihin vai teemmekö mahdollisesti itse aaltoja.

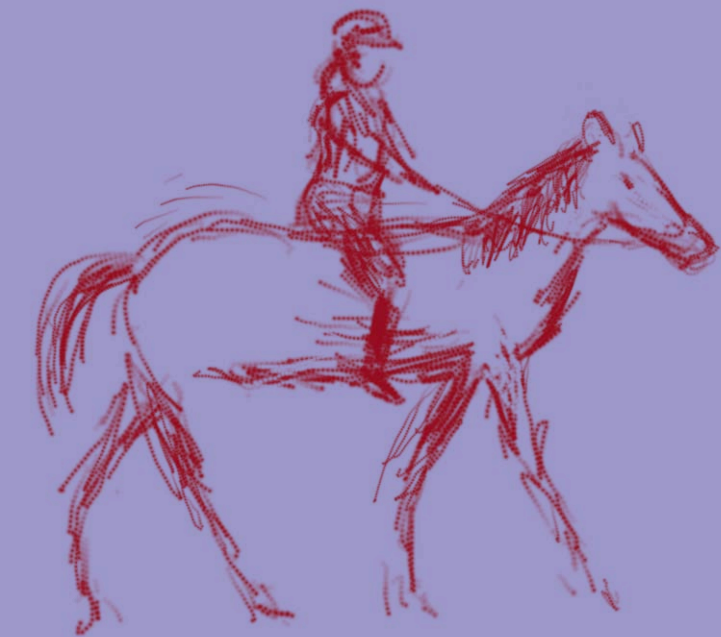

© Sakari Rönkä

Aina on oikea aika aloittaa harrastus. Arvokkaasti vanhentunut nainen istumassa italialaisella kadulla säveltämässä musiikkia, kuva on tehty Adobe Fireflyllä.

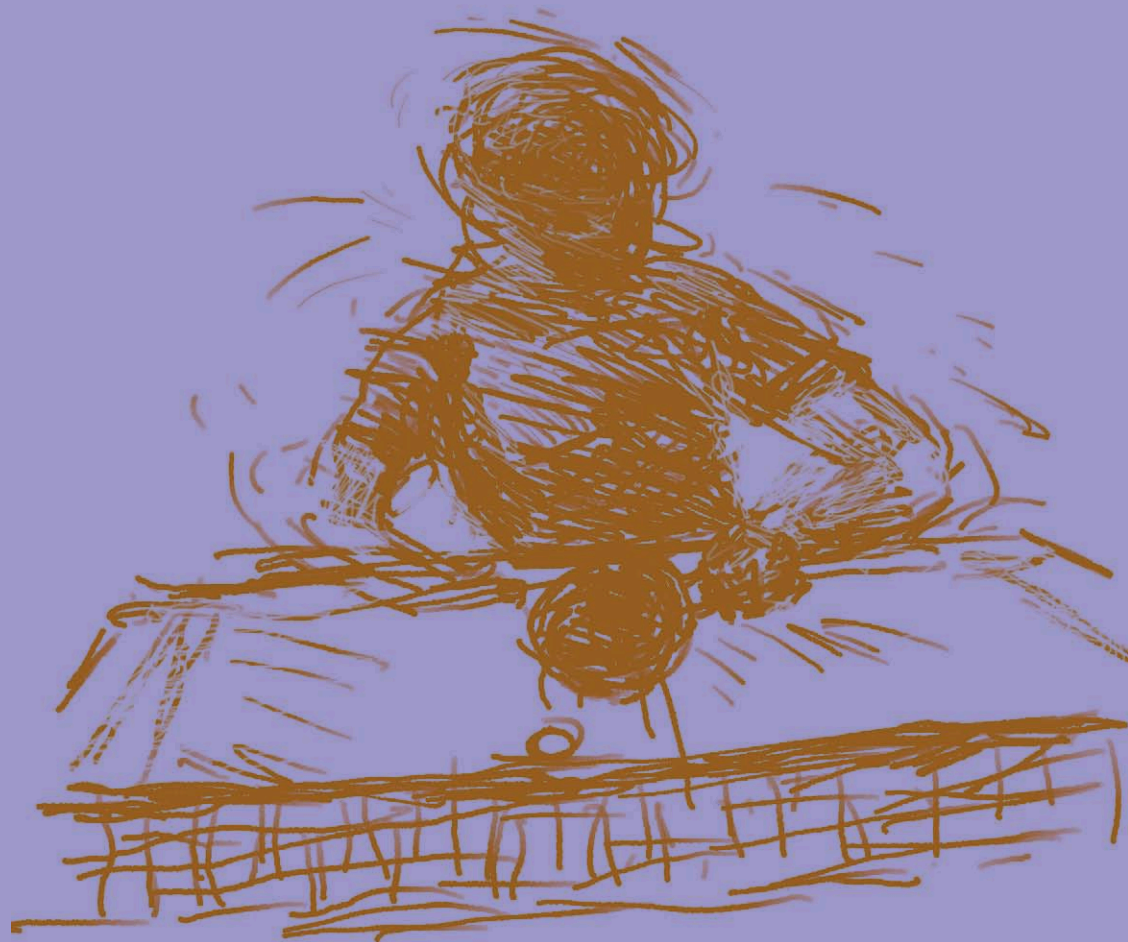
Lähteet

- Cook, J. (2023). 6 Ways To Make ChatGPT Your Productivity Machine Forbes. 17.7.2023. Viitattu 25.8.2023.
- Edwards, B. (2022). No Linux? No problem. Just get AI to hallucinate it for you Ars Technica. 5.11.2022. Viitattu 20.1.2023.
- Hoover, T. (2023). An Overview of AI in Music Education. <https://offthebeatenpathinmusic.com/ai-music-education/>. Viitattu 14.1.2024.
- Huhtanen, V. (2022). Mupe-opettajien kokemuksia musiikkiteknologian käytöstä opetuksessa. Maisterintutkielma Jyväskylän yliopisto, humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksen laitos. Viitattu 23.1.2024. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/84875/URN:NBN:fi:jyu-202301101223.pdf?sequence=1>.
- Hoover, T. (2023). An Overview of AI in Music Education – Off the Beaten Path. <https://offthebeatenpathinmusic.com/ai-music-education/>. Viitattu 14.1.2024.
- Keita, Z. (2023). AI and Music Education. National Association for Music Education. Viitattu 23.1.2024.
- Lehman, P. R. (2020). Special Segment on Vision 2020 and the future of music. A Look Ahead: Music Education from 2020 to 2050. Contributions to Music Education Vol. 45, 67–80.
- Mannerström, R. & Lönnqvist J.-E. (2024). Tekoäly kyseenalaistaa oppimisen ja tutkintojen merkityksen. Vieraskynä artikkeli 3.2.2024. Helsingin Sanomat.
- Oksanen, U. (2012). Merkkejä tietoyhteiskunnan maisemasta vuonna 2015: näkökulmia käytäntöperustaisen semiotiikan teoriaan ja metodologiaan sekä lukiolaisten piirrosten tulkintaan. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos, Studia Paedagogica 37.
- Opinto-opas (2023). <https://opinto-opas.jyu.fi/2023/fi/moduuli/mmt2kok/>. (Viitattu 24.1.2024).
- PISA (2025). Learning in the Digital World. Viitattu 3.2.2024.
- Quinn, J. (2020). "14.2.1. Steps", Dive into deep learning: tools for engagement, 551. Thousand Oaks. Viitattu 20.1.2023.
- Rask, A. (2023). Tekoäly, musiikki ja tekijänoikeudet – miten tekoäly muuttaa musiikkialaa. Teosto.fi.
- Roose, K. (2022). The Brilliance and Weirdness of ChatGPT New York Times. 26.12.2022. "Like those tools, ChatGPT – which stands for "generative pre-trained transformer" – landed with a splash." Viitattu 20.1.2023.
- Ruismäki, H. (1996). Musiikin oppimista verkoissa vuonna 2006. Musiikkikasvatus. Finnish Journal of Music Education.1(2), 66–69.
- Ruismäki, H. & Juvonen, A. (2011) Searching for a better life through Arts and Skills: Research results, visions and conclusions. University of Helsinki. Research report 329, 1–249.
- Waddell, G. & Williamon, A. (2019). Technology Use and Attitudes in Music Learning. Human-Media Interaction.
- Vincent, J. (2022). AI-generated answers temporarily banned on coding Q&A site Stack Overflow The Verge. Viitattu 20.1.2023.

VI

PEDAGOGISET OPINNOT harrastustoiminnan laadun kehittäjänä

Pedagoginen laatu lasten ja nuorten harrastustoiminnassa

Harrastamisen merkitys lapsen ja nuoren elämässä on suuri. Tästä olemme varmaan hyvin laajasti yhtä mieltä, kuten myös siitä, että ei ole yhdentekevää, mitä lapsi harrastaa, miten paljon, milloin ja kenen kanssa. Myös tutkimustieto tukee näkemystä harrastustoiminnan myönteisistä vaikutuksista. On kuitenkin hyvä muistaa, että harrastamisella voi olla myös kielteisiä vaikutuksia. Usein ne liittyvät ohjaajan tai valmentajan puutteelliseen pedagogiseen osaamiseen. Tavoitteena tulee siksi olla se, että yhä harvempi lapsi tai nuori keskeyttää harrastuksen ikävien kokemusten takia, ja se, että jokainen lapsi tai nuori saa harrastaa kannustavassa ja kunnioittavassa ilmapiirissä.

Harrastamisella voi siis olla monenlaisia vaikutuksia. Ne voivat olla välittömiä tai välillisiä. Välittömät vaikutukset ovat sellaisia, jotka niin sanotusti ”näkyvät ja tuntuvat” heti: myönteiset, merkitykselliset kokemukset tässä hetkessä ilmenevät innostuksena ja ilona, ylipäätään positiivisina tunteina. Välittömät myönteiset vaikutukset perustuvat mielekkäisiin kokemuksiin ja kiinnittävät lapsen ja nuoren henkilökohtaisen elämismaailman ympäröivään todellisuuteen. Ne myös kannattelevat kiinnostusta palata tällaisten kokemusten pariin uudelleen ja uudelleen. Välittömät kielteiset kokemukset puolestaan ilmenevät kiinnostuksen hiipumisena ja harrastuksen keskeyttämisenä. Tällaiset kokemukset saattavat jättää syviä jälkiä ja ikäviä muistoja, joita lapsen tai nuoren voi olla vaikea jättää taakseen.

Myönteiset, mielekkäät kokemukset herättävät kiinnostuksen, tuottavat osallisuuden kokemuksia ja kokonaisvaltaista osallistumista. Ne tuottavat halun oppia lisää, harrastaa ja osallistua.

Positiivinen kierre lähtee näin käyntiin ja tuottaa edetessään monenlaista osaamista.

Harrastustoiminnan välilliset vaikutukset näkyvät usein myöhemmin pitkäkestoisempana oppimisena. Usein näistä vaikutuksista käytetään sanaa ”hyöty”. Ne liittyvät esimerkiksi yleisiin oppimisvalmiuksiin, sosiaalisiin taitoihin, terveyteen ja hyvinvointiin, kulttuuriseen osallisuuteen, ja niin edelleen. Osa pitkäkestoisista vaikutuksista liittyykin havaittaviin ja mitattaviin kykyihin, taitoihin ja tietoihin. Suurelta osin kyse on kuitenkin kokonaisvaltaisesta ihmisenä olemisen taidosta sekä arvoihin ja maailmankuvaan liittyvästä laaja-alaisesta kehityksestä. Harrastaminen ei siis koskaan tuota vain johonkin tiettyyn lajiin tai kapea-alaiseen taitoon liittyvää oppimista, vaan se kytkeytyy aina sosiaaliseen ja fyysiseen todellisuuteen monella tavalla.

Harrastustoiminnan ei kuitenkaan aina tarvitse olla helppoa ja viihdyttävää. Tutkimustieto osoittaa myös, että lapset ja nuoret kaipaavat haasteita ja nauttivat uuden oppimisesta, harjoittelemisesta (ks. esim. Anttila 2013). Ilo ja innostus nousevat aidosta kiinnostuksesta toimintaa kohtaan sekä positiivisesta ryhmähengestä. Ohjaajan ja valmentajan tehtävänä on huolehtia siitä, että molemmat toteutuvat. Joskus osallistujan kiinnostus itse sisältöä kohtaan voi olla vähäisempikin, jolloin ryhmän merkitys korostuu. Harrastus voi kiinnittää lapsen tai nuoren yhteisöön tavalla, joka tuottaa hänelle tärkeitä kokemuksia osallisuudesta. Tällaiset kokemukset tukevat häntä silloinkin, kun harrastuksen lopettaminen tai vaihtaminen tulee ajankohtaiseksi.

On tärkeää muistaa, että välilliset, pitkäkestoiset myönteiset vaikutukset, eli niin sanottu ”hyöty”, perustuu aina välittömiin ja merkityksellisiin kokemuksiin (Anttila 2021). Toisin sanoen, harrastustoiminnan myönteisten vaikutusten edellytys on se, että lapsi tai nuori kokee toiminnan välittömästi mielekkäänä. Harrastuksen tulee siis tuottaa hänelle kokemus, joka saa hänet innostumaan, kiinnostumaan ja kiinnittymään siihen, sekä myös harrastusryhmään.

Tällaisen kokemuksen syntymisen edellytyksenä on toiminnan korkea pedagoginen laatu, sisällön monipuolisuus ja saavutettavuus. Tämän puolestaan takaa ohjaajan tai valmentajan ammatillinen pedagoginen osaaminen. Laadukas, monipuolinen ja saavutettava harrastustoiminta tuottaa varmimmin niitä myönteisiä, merkityksellisiä kokemuksia, joiden varaan myös pitkäkestoiset vaikutukset perustuvat.

© Sakari Röyskö

Valmentajat Minja Nurmi ja Meri Ollila Axorian joukkuevoimisteluharjoituksissa.

Mitä sitten on pedagoginen laatu ja miten sitä voidaan todentaa?

Pedagoginen laatu perustuu kasvattajan, opettajan, ohjaajan tai valmentajan tietoisuuteen lapsen tai nuoren haavoittuvaisuudesta, mikä tuottaa halun toimia oikein. Tietoisuus tästä haavoittuvaisuudesta herkistää aikuisen kuulemaan ja näkemään lapsen tai nuoren ja toimimaan hänen hyväkseen. Kasvatusfilosofi Max van Manen (1991;2015) käyttää termiä pedagoginen tahdikkuus, jolla hän viittaa aktiiviseen, tarkoitukselliseen tietoisuuteen hienotunteisesta, huomaavaisesta ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Pedagoginen tahdikkuus on käytännöllistä, spontaania kykyä toimia välittömästi, tilannekohtaisesti sellaisella tavalla, jonka tarkoitus on edistää toisen parasta. Suomalainen kasvatusfilosofi Veli-Matti Värri (1994, 58) puolestaan puhuu hyvästä elämästä, ja toteaa, että ”... jotta kasvatus olisi mahdollista ja eettisesti perusteltua kasvattajalla on oltava näkemys hyvästä elämästä, vaikka hän ei lopulta tiedäkään, mitä se varsinaisesti on.”

Taitava, pedagogisesti tietoinen ohjaaja tavoittelee ohjattaviensa parasta tietämättä tarkoin, mitä se on. Pedagogiikka on siksi myös jatkuvaa kysymistä, epäilyä: Teinkö oikein?

Pedagoginen laatu ei tarkoita sitä, että ohjaaja olisi täydellinen ja tekisi aina vain oikeita ratkaisuja. Se rakentuu kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta, siitä että lapsi ja nuori kokee aikuisen olevan hänen turvanaan, hänen puolellaan ja toimii oikeudenmukaisesti myös ongelmatilanteissa. Pedagoginen laatu vapauttaa osallistujan peloista ja jännityksestä ja ilmenee osallistujien keskittymisenä, innostumisena, kiinnostuksena ja kokonaisvaltaisena osallistumisena toimintaan.

Pedagogisesti laadukas harrastustoiminta on saavutettavaa sanan erityisessä, vaativammassa merkityksessä. Se tarkoittaa sitä, että ohjaaja tai valmentaja kykenee tavoittamaan ja aktivoimaan jokaisen lapsen ja nuoren. Tällainen saavutettavuus saavuttaa jokaisen osallistujan konkreettisesti tässä ja nyt. Tämä edellyttää ohjaajalta halua ja kykyä huomioida jokainen lapsi ja nuori yhtä arvokkaana ja tietoisista pyrkimystä kohti inklusiivista, mukaan ottavaa pedagogiikkaa.

Tässä kohden on hyvä huomata, että saavutettavuudella viitataan yleensä esimerkiksi alueelliseen ja taloudelliseen saavutettavuuteen, eli siihen että harrastustoimintaan osallistumiselle ei ole

© Sakari Röyskö

Valmentaja Minja Nurmi Axorian joukkuevoimisteluharjoituksissa.

ulkoisia esteitä. Erilaisten toimintarajoitteiden huomiointi on myös kiinteä osa tällaista saavutettavuutta.

Pedagoginen saavutettavuus puolestaan kietoutuu toiminnan sisältöön, sen laatuun ja monipuolisuuteen. Tällä tarkoitan sisällön yhteyttä lasten ja nuorten kokemusmaailmaan sekä sisältöjen taustalla olevien taito- ja taidekäsitysten laajaa kirjoa. Kun lapset ja nuoret ovat päässeet harrastuksen äärelle, eli kun ulkoiset esteet osallistumiselle on poistettu, nousee keskiöön sisällön saavutettavuus. Tässäkin ohjaajan ja valmentajan ammattitaito on ratkaisevaa. Pedagogiseen laatuun ja osaamiseen kuuluu kyky saada kaikki kokonaisvaltaisesti mukaan toimintaan, kyky huomioida erilaiset taustat, kokemukset ja kiinnostuksen kohteet sekä kyky luoda kaikille turvallinen ilmapiiri.

Turvallisen ilmapiirin perustana on kuunteleva, kunnioittava ja kannustava kohtaaminen, jota pidän kaikkien opetus-, ohjaus- ja valmennustoiminnassa työskentelevien henkilöiden pedagogisen osaamisen ytimenä. Tällainen 'kohtaamisen pedagogiikka' on kaikille mahdollista. Se edellyttää ennen kaikkea kääntymisen toista kohden, toisen kokemukseen osallistumista, avautumista toisen kokemukselle. (Buber 1947; Anttila 2011)

Lähteet

- Anttila, E. (2013). *Koko koulu tanssii! Kehollisen oppimisen mahdollisuuksia koulu yhteisössä*. Teatterikorkeakoulu. Acta Scenica 37. <https://taju.uniarts.fi/handle/10024/6065>.
- Anttila, E. (2021). Tasa-arvo peruskoulun taidekasvatuksessa: Avaimia kestäviin ratkaisuihin. *Finnish Journal of Music Education*, 24(2), 104–126. <https://taju.uniarts.fi/handle/10024/7528>.
- Buber, M. (1947). *Between man and man* (Trans. Ronald Gregor Smith). Kegan Paul.
- Van Manen, M. (1991). *The tact of teaching: The meaning of pedagogical thoughtfulness*. SUNY Press.
- Van Manen, M. (2015). *Pedagogical tact: Knowing what to do when you don't know what to do*. Routledge.
- Värri, V-M. (1994). Menonin paradoksi "neliulotteisessa" kasvatustodellisuudessa. *Niin & näin* 2/94, 58–59.

Harrastustoiminnan ohjaajien käsityksiä pedagogisen koulutuksen vaikuttavuudesta heidän työhönsä

Johdanto

Vapaa-ajan, leikin, kulttuurin, taiteen, virkistymisen, liikunnan ja levon merkitys on hyvin oleellista lapsen kasvulle ja kehitykselle. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) 31. artiklassa todetaan:

- Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikätasonsa mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.
- Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys ja vapaa-ajantoimintoihin.

Harrastamisen Suomen malli -konsepti on käynnistynyt osana kansallista lapsistrategiaa ja on nykyisin opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen alaisuudessa toimiva rahoitusmuoto perusopetuksessa oleville lapsille suunnatun harrastustoiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen. Lapselle mieluisan harrastustoiminnan tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Harrastustoiminnan tavoitteena on erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen, ja hyvinvoinnilla on suora yhteys myös oppimiseen. Lukuvuonna 2023–24 maksutonta harrastustoimintaa järjestetään perusopetuksen oppilaille 262 kunnan alueella. Harrastamisen Suomen malli kehitettiin osana Sanna Marinin hallituksen Lapsistrategia-ohjelmaa.

Ohjaajille kehitettiin pedagogista koulutusta aluksi Lapsistrategia-rahoituksella vuosina 2021–23, ja syksyllä 2023 OKM myönsi tukea hankkeisiin, joilla kehitetään Harrastamisen Suomen mallin toteutuksen laatua. Taideyliopiston Avoin kampus sai rahoituksen, jolla jatkettiin lukuvuonna 2023–24 jo aiemmin aloitettua valtakunnallista *Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 3op* -koulutusta.

Harrastustoiminnan pedagogisen laadun kehittämiseksi Lapsistrategian ja OKM:n rahoituksella järjestettyä *Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 3op* -koulutusta on alusta asti toteutettu valtakunnallisesti saavutettavana verkkokoulutuksena. Koulutukseen on osallistunut vuosien 2021–2023 aikana yli 500 harrastustoiminnan ohjaajaa. Tämän artikkelin tarkoituksena on kuvata koulutuksen vaikuttavuutta eli ohjaajien käsityksiä siitä, 1) miten he kokivat koulutuksen onnistuneisuuden heidän oman työnsä kannalta, 2) millaisia koulutuksen tuloksellisuuteen/koulutuksessa saadun opetuksen hyötyihin liittyviä kokemuksia opiskelijoilla oli suhteessa harrastustoiminnan ohjaukseen ja 3) millaisia vaikutavuuskokemuksia opiskelijoilla oli omaan oppimiseensa liittyen.

Koulutuksen kohderyhmänä ovat olleet lasten ja nuorten harrastustoimintaa ohjaavat henkilöt.

Koulutuksen aikana osallistujat ovat tutustuneet lapsen ja nuoren kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviin tekijöihin eri ikävaiheissa, ja saaneet tietoa lapsen oikeuksista sekä lasten ja nuorten osallisuutta ja toimijuutta kehittävistä pedagogiikasta. Koulutuksessa on kehitetty valmiuksia pedagogisen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Lisäksi on saatu valmiuksia sensitiivisen vuorovaikutuksen ja kannustavan palautteen annon menetelmiin. Koulutuksessa on tutustuttu vertaismentoroinnin ja -oppimisen tapoihin pedagogisen toiminnan reflektion välineenä ja perehdytty inklusiivisen ja moninaisuutta kunnioittavan vuorovaikutuksen merkitykseen lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Lisäksi on varmistettu mahdollisuus jatkotyöskentelyyn koulutuksen jo aiemmin käyneiden harrastustoiminnan ohjaajien kanssa kuukausittain järjestettävillä virtuaalisilla ja saavutettavilla pedagogisilla aamukahveilla.

Koulutuksen tavoitteena on ollut antaa koulutettaville mahdollisimman laaja-alainen ja monipuolinen näkökulma ohjaamiseen. Oppimisen ja ohjauksen käsite on koulutuksessa liittynyt kasvatustieteiden osa-alueista kasvatopsykologiaan, kasvatustieteiden filosofiaan,

didaktiikkaan ja erityispedagogiikkaan. Tätä ilmiötä on luennoilla käsitelty pedagogiikan eri menetelmien, oppimisen, lasten ja nuorten kehityksen ja ohjaamisen, oppimisympäristöjen, erityisen tuen, inklusiivisen kasvatuksen, sensitiivisen vuorovaikutuksen ja kohtaamisen motivaation ja opetuksen valossa. Kouluttajina ovat toimineet alan parhaat asiantuntijat, kuten Eeva Anttila, Ben Furman, Heli Kauppila, Tuulikki Laes, Tanja Laimi, Heidi Lammassaari, Satu Lehto, Kirsti Lonka, Nelli Niemelä, Pauli Rautiainen, Inkeri Ruokonen, Riku Saastamoinen, Mariana Siljamäki, Jari Sinkkonen, Tapio Toivanen, Isto Turpeinen, Lotta Uusitalo ja Henriikka Ylirisku.

Tähän artikkeliin koottu tutkimusaineisto on kerätty koulutuksen suorittaneille suunnatulla verkkokyselyllä syyslukukaudella 2023. Tutkimuksen teoreettisena viitekehys on hyödynnetty mm. Kirkpatrickin arvioinnin tasoja ja niiden merkityksiä (Kirkpatrick ym., 2005; Kirkpatrick, 2008; Kirkpatrick, 2012; McNamara 2010). Jakku-Sihvosen (1998) Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimallin mukaan koulutuksen tuottamaa tuloksellisuutta arvioitaessa siihen liittyvät koulutuksen tehokkuus, vaikuttavuus ja taloudellisuus. Tässä kyselyssä selvitettiin erityisesti koettua oppimisen vaikuttavuutta, opetukseen tehokkuutta sekä kurssilaiden käsityksiä koulutuksen onnistuneisuudesta ja tuloksellisuudesta. Myös taloudellisia ja saavutettavuuteen liittyviä kokemuksia korotettiin. Kyselyn aineisto on analysoitu teoriasidonnaisella sisällön analyysillä (Hsieh & Shannon, 2005) sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä hyödyntäen.

Teoreettista taustaa koulutuksen vaikuttavuuden arviointiin

Pedagogisen koulutuksen tavoitteena on ollut kehittää harrastustoiminnan pedagogista laatua. Pedagogisella osaamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä niitä tietoja, taitoja ja asenteita, joita ohjaaja tarvitsee tukeakseen lapsen/nuoren/harrastajan oppimista rakentaakseen tarkoituksenmukaisia oppimisympäristöjä ja kehittääkseen opetusta (mm. Caena, 2014; Toom, 2017).

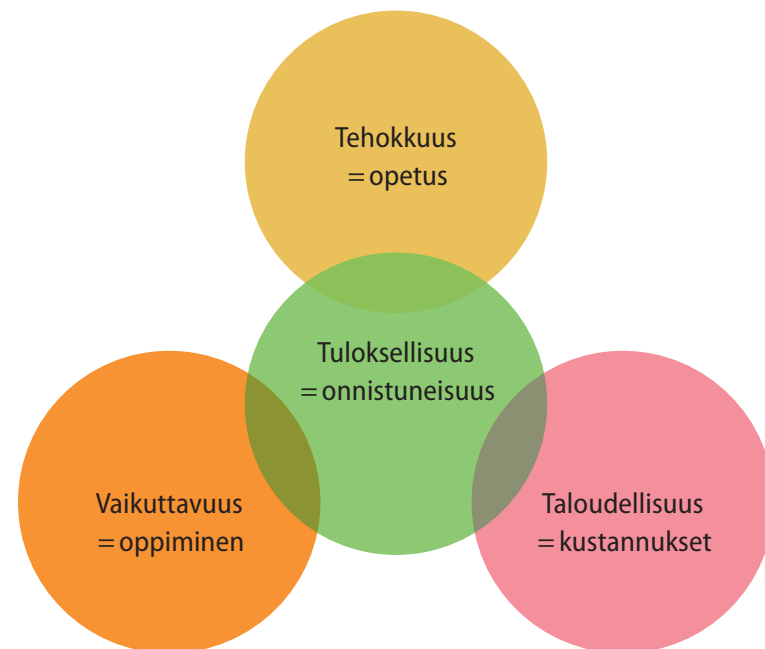
Koulutuksen vaikuttavuuden arviointi on monitasoista ja -tahoista. Siihen liittyy monia eri näkökulmia, kuten yksilön, yhteiskunnan ja työelämän näkökulmat (Vaherva, 1983; Rökköläinen ym., 2014). Koulutuksen vaikuttavuuden arvioinnilla viitataan usein myös siihen, mitä tuloksia koulutuksella on saatu aikaan suhteessa sen

kautta saatuun tulokseen ja koulutuksen laadun paranemiseen ja pitkäkestoisiin vaikutuksiin. Kokonaisvaltaisen vaikuttavuuden arviointia on aiemmin toteutettu esimerkiksi opettajien ammatillisessa täydennyskoulutuksessa (mm. Korkeakoski, 1999; Jakku-Sihvonen, 1998).

Koulutuksen tehokkuus tai onnistuneisuus on vaikuttavuuden yksi kriteeri, ja siihen liittyy koulutuksen mm. ajankohtaisuus, reagoitukyky ja pedagogiset järjestelyt (mm. Jakku-Sihvonen, 1998).

Tässä tutkimuksessa vaikuttavuus rajautuu koulutettavien kokemuksiin oppimisen vaikutuksista: koulutuksen onnistuneisuudesta/ tuloksellisuudesta suhteessa heidän omaan työhönsä ja oppimiseensa. Koulutuksen tuloksellisuutta voidaan arvioida useasta eri näkökulmasta. Keskeistä on kuitenkin saada koulutettavilta tietoa siitä, miten koulutukselle asetetut tavoitteet ja sisällöt ovat toteutuneet ja miten koulutus näkyy koulutettavien käytännön toiminnassa. Jakku-Sihvosen (1998) mukaan koulutusta arvioitaessa koulutuksen tuloksellisuus on yläkäsite, johon liittyvät koulutuksen tehokkuus, vaikuttavuus ja taloudellisuus.

Koulutus on tehokasta silloin, kun sen pedagoginen ja sisällöllinen laatu on hyvää ja kohtaa kohderyhmän tarpeet. Tehokkuuteen kuuluu myös se, että koulutusjärjestelyt ovat toimivia, sopivia ja

Kuvio 1. Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimalli (Jakku-Sihvonen, 1998)

joustavia. Koulutuksen ajoituksen tarkoituksenmukaisuus on myös tärkeää. Koulutuksen vaikuttavuus liittyy siihen, miten sen tuotamat valmiudet edistävät koulutuksen kohteena ollutta koulutettavan käytännön toimintaa, tietämystä ja ajattelua. Koulutuksen taloudellisuus liittyy koulutusresurssien optimaaliseen kohdentamiseen ja koulutuksen järjestämiseen liittyvien koulutuspalvelujen tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Koulutuksen tuloksellisuuden arvioimiseen liittyy tavoitteiden toteutumisen lisäksi myös kasvatuksellinen ja sivistyksellinen tehtävä sekä koulutuksen saavutettavuus ja järjestelyt. (Arajärvi & Aalto-Setälä, 2004.)

Koulutuksen vaikuttavuusarvioinnissa kysytään palautetta koulutuksesta koulutettavilta. Tämä palaute voidaan ajatella myös koulutettavan reflektioksi ja arvioinniksi suhteessa omaan oppimiseensa. Atjosen (2021) mukaan arviointi käsitetään yleisesti koulutukselle asetettujen tavoitteiden ja koulutuksessa saavutetun oppimisen väliseksi vertailuksi. Tässä arviointiprosessissa koulutettava saa välineitä tarkastella omaa oppimistaan ja pohtia tavoitteita jatkuvalla oppimiselle.

Taulukossa 1 kuvataan koulutuksen vaikuttavuuden monivaiheisuutta. Kirkpatrickin (2008) nelivaihemallissa koulutuksen vaikuttavuus muodostuu monivaiheisen prosessin kautta, jossa lopullista vaikuttavuutta tarkasteltaessa huomioidaan sekä reaktioiden että oppimisen kuin myös työkäyttäytymisen ja toiminnan muutosten suhteena koulutuksen vaikuttavuuteen.

Arviointitaso	Merkitys	Hyödyntäminen
<ul style="list-style-type: none"> Tulosten ja vaikutusten arviointi Käyttäytymisen muutosten arviointi Oppimisen ja osaamisen arviointi Reaktioiden ja palautteen arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> Missä määrin koulutus tuottaa kohdennettuja tuloksia? Miten ja missä määrin koulutettavat soveltavat oppimaansa käytännössä? Mitä tietoja, taitoja ja asenteita koulutettavat oppivat koulutuksessa? Missä määrin koulutettavat reagoivat myönteisesti koulutukseen? 	<p>Ulkoinen ohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> tuottaa tietoa koulutettavien oppimisesta, opitun hyödyntämisestä ja sen vaikuttavuudesta käytännön ohjaustoimintaan <p>Sisäinen ohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> tuottaa tietoa koulutettavien tyytyväisyydestä koulutukseen välitön apu opetuksen ja ohjauksen suunnitteluun

Taulukko 1. Kirkpatrickin arvioinnin tasot ja niiden merkitykset (Kirkpatrick 2008; Kirkpatrick 2012; McNamara ym. 2010)

Koulutuksen vaikuttavuuden arvioinnin monitahoisuus tulee esille Räcköläisen ym. (2014) koulutuksen tuloksellisuuden arvioinnimallissa, jossa on sovellettu muutoksen teorian viitekehystä, ja tuloksellisuuden arviointiin liittyy toimintaedellytysten, prosessin ja aikaansaannosten arviointi sekä se, millaisia välittömiä vaikutuksia ja toimintatapojen muutoksia sillä havaitaan ja miten vaikuttavuus näkyy kohderyhmässä käytännön tasolla.

Tässä tutkimuksessa koulutettavat arvioivat koulutuksen välittömiä vaikutuksia omaan harrastustoiminnan ohjaustyöhönsä ja pedagogiseen osaamiseensa. Se, miten muutos näkyy itse kohderyhmässä eli harrastajissa, jää tässä tutkimuksessa selvittämättä. Tutkimuksessa on kartoitettu vain harrastustoiminnan ohjaajien käsityksiä siitä, mikä koulutuksen anti ja vaikuttavuus oli harrastustoiminnan ohjauksessa toteutettuun pedagogiikkaan.

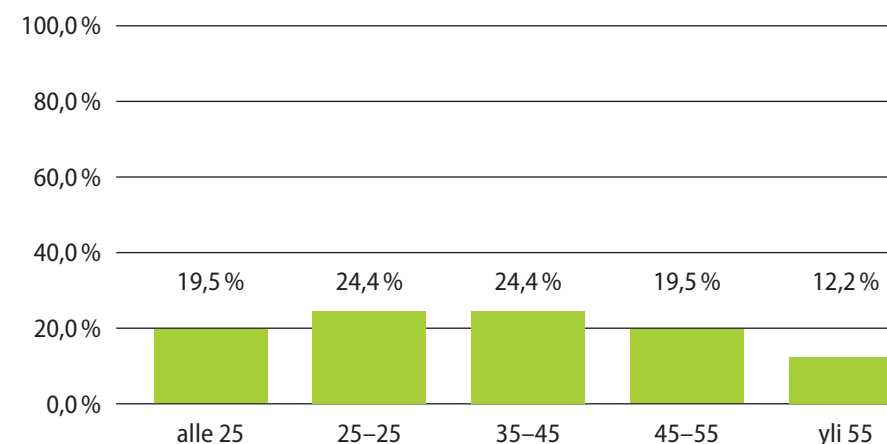
Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteuttaminen

Tämän kyselytutkimuksen tavoitteena oli selvittää koulutettavien käsityksiä siitä, miten he kokivat koulutuksen onnistuneisuuden heidän oman työnsä kannalta, ja millaisia koulutuksen tuloksellisuuteen liittyviä kokemuksia koulutettavilla oli koulutuksesta suhteessa toteutettuun opetukseen, omaan oppimiseensa sekä koulutuksen saavutettavuuteen liittyen. Sähköinen kysely lähetettiin syyslukukaudella 2023 niille harrastustoiminnan ohjaajille, jotka olivat osallistuneet Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 3op -koulutukseen.

Kyselyn aineisto on analysoitu teoriasidonnaisella sisällön analyysillä (Hsieh & Shannon, 2005), ja tulokset raportoidaan sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä hyödyntäen.

Tulokset

Verkkokysely lähetettiin kevään 2023 ja syyskauden 2023 verkkokursseille ilmoittautuneille, Kevään 2023 pedagogiikkakurssille ilmoittautuneita oli 100, joista DigiCampus-alustalla aktiivisesti työskenteli 88 opiskelijaa. Syyskauden PEDA 1 -kurssille ilmoitettiin 93 osallistujaa ja aktiivisesti DigiCampus-alustalla työskenteli 56 opiskelijaa, vastaavasti PEDA II -kurssille ilmoittautuneita oli 161, mutta aktiivisesti DigiCampus-alueella opiskelleita oli 118. Verkkokyselyyn vastasi yhteensä 41 harrastustoiminnan ohjaajaa,

Kaikki vastaajat (KA: 2,8, hajonta: 1,29, vastauksia: 41)

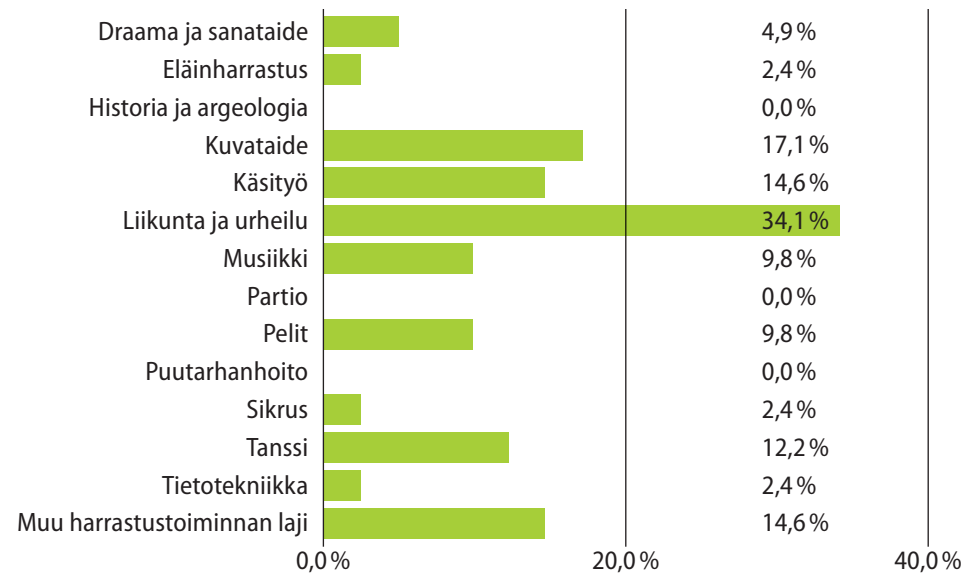
Kuvio 2. Vastaajien ikäjakauma

joista 33 oli naista, viisi miestä ja kolme muun sukupuolen edustajaa. Vastausprosentti kaikista ilmoittautuneista, joille kysely lähetettiin, oli 12,7 %, mutta vastausprosentti laskettuna niistä osallistujista, jotka todellisuudessa osallistuivat koulutukseen eli olivat DigiCampus-alueelle kirjautuneita, oli 15,6 %. Vastaajia oli kaikista ikäryhmistä, mutta puolet kyselyyn vastanneista kuuluivat ikähaarukkaan 25-45-vuotiaat, (kuvio 2).

Koulutukseen osallistuneet harrastustoiminnan ohjaajat edustivat harrastamisen eri lajeja todella laajasti. Tähän tutkimukseen vastaajista käy esille sama harrastustoiminnan ohjauksen lajikirjo (kuvio 3). Kyselyyn vastanneista suurin ryhmä ohjasi liikuntaa ja urheilua tai visuaalista ja kädentaidollista ilmaisua. Muina harrastustoiminnan ohjauksen lajeina mainittiin leipomiskerho, tähtitiede, mediataide, ratsastus, uinti, partio, kiipeily ja HSM-kerhot. Lisäksi kyselyyn vastanneissa oli mukana harrastustoiminnan ohjauksen koordinaattori.

Kyselyyn vastanneista 70 % mainitsi, että heillä oli oman harrastustoiminnan lajin spesifi koulutus ja erityisosaaminen. Sen sijaan 73,2 % vastaajista kertoi, että heillä ei ollut aiempaa pedagogista koulutusta. Tästä voidaan vetää se johtopäätös, että pedagoginen koulutus tuli todella tarpeeseen, ja sen vuoksi se on ollut myös niin suosittua harrastustoiminnan ohjaajien parissa.

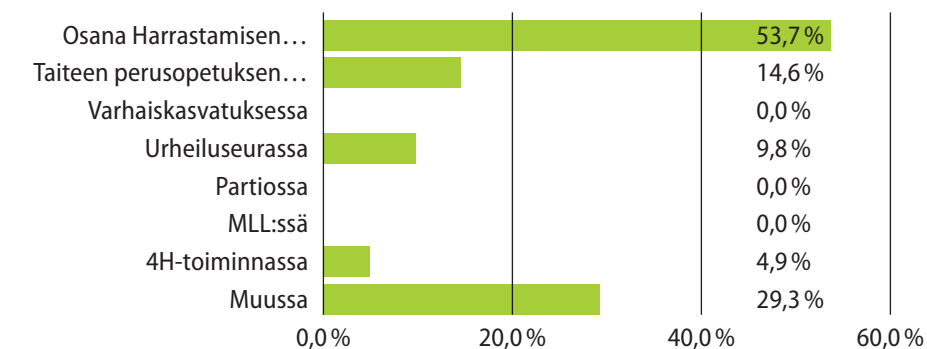
Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta sitä ympäristöä, tahoja ja kontekstia, jossa he lasten ja nuorten harrastustoimintaa ohjaavat.

Kaikki vastaajat (KA: 7,41, hajonta: 3,64, vastauksia: 41)

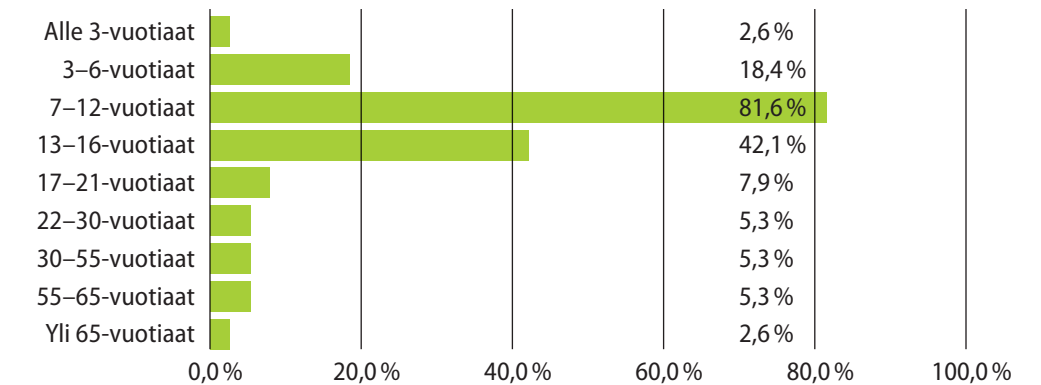
Kuvio 3. Harrastustoiminnan ohjauksen laji

Kuvio 4 osoittaa, että suurin osa ohjaajista ohjasi lasten ja nuorten harrastustoimintaa Harrastamisen Suomen malli -toiminnassa. Muina harrastustoiminnan ohjauksen paikkoina mainittiin Parkour Akatemia/oppimiskeskus, kunta, 4H-kerhot, vapaan sivistystyön harrastusryhmät, nuorisoseura, kansalaisopisto, erilaiset yhdistykset ja urheiluseurat, koulujen välituntitoiminta, nuorisoseura, hanketoiminta.

Kaikki vastaajat (KA: 3,48, hajonta: 3,02, vastauksia: 41)

Kuvio 4. Harrastustoiminnan ohjaamisen konteksti

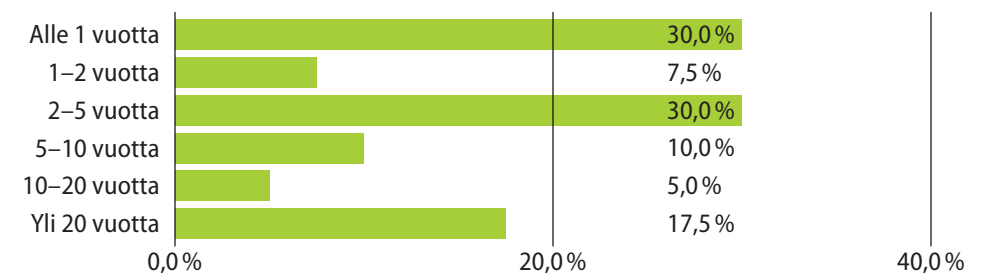
Kaikki vastaajat (KA: 3,66, hajonta: 1,5, vastauksia: 38)

Kuvio 5. Harrastustoiminnan ohjauksen ikäryhmä

Kyselyyn vastanneet ohjasivat eniten perusopetuksen alakouluikäisten harrastustoimintaa, joka onkin HSM:n keskeisin kohderyhmä (kuvio 5). Toisen suuren kohderyhmän muodostivat yläkouluikäiset nuoret. On kuitenkin mielenkiintoista havaita, että harrastustoiminnan ohjauksen kirjo läpäisee kaikki ikäryhmät alle kolmevuotiaista eläkeikäisiin.

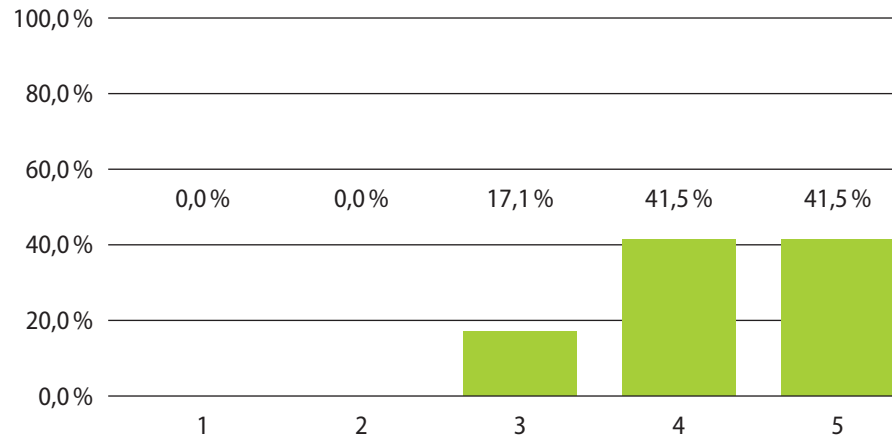
Kuviosta 6 käy ilmi, että suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista oli alle viiden vuoden kokemus ohjaustoiminnasta, toisaalta jopa 17.5 % vastaajista oli toiminut harrastustoiminnan ohjaajina todella pitkään, eli yli 20 vuotta.

Koulutettavia pyydettiin arvioimaan kuinka paljon *Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 3 op*

Kaikki vastaajat (KA: 3,05, hajonta: 1,77, vastauksia: 40)

Kuvio 6. Harrastustoiminnan ohjauksen kokemus

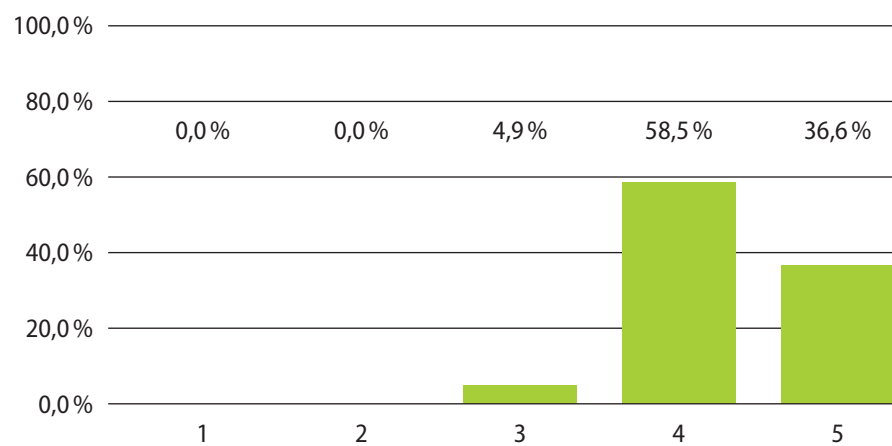

Kaikki vastaajat (KA: 4,24, hajonta: 0,73, vastauksia: 41)

Kuvio 7. Koulutuksen tavoitteet olivat selkeät

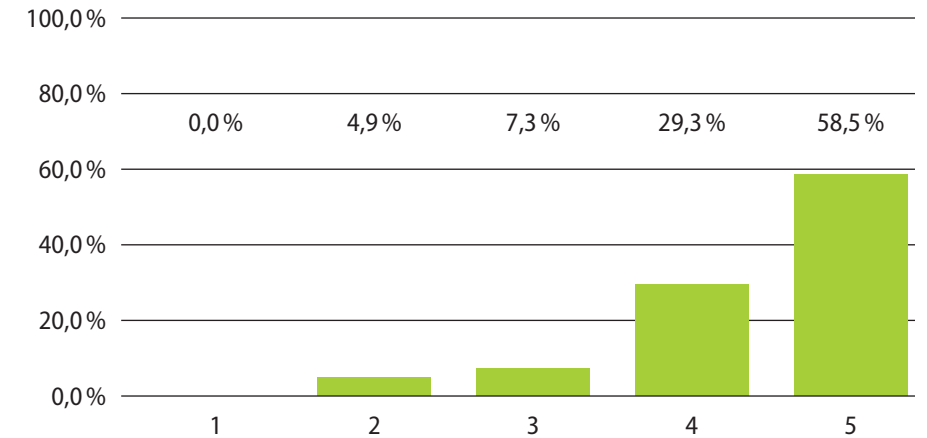
-koulutukseen osallistuminen edisti heidän pedagogista osaamistaan ja tuki heidän käytännön ohjaustyötään. Erilaisista väittämistä koostuvalle Likert-arviointiasteikolle annettiin seuraavat määreet: 1 = ei ollenkaan; 2 = melko vähän; 3 = jonkin verran, 4 = hyvin, 5 = erittäin hyvin.

Kysyttäessä koulutettavien arvioita koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen toteutumisesta kaikki vastaajat kokivat niiden toteutuneen hyvin, kiitettävästi tai erinomaisesti (kuvio 7 ja 8).

Kaikki vastaajat (KA: 4,32, hajonta: 0,56, vastauksia: 41)

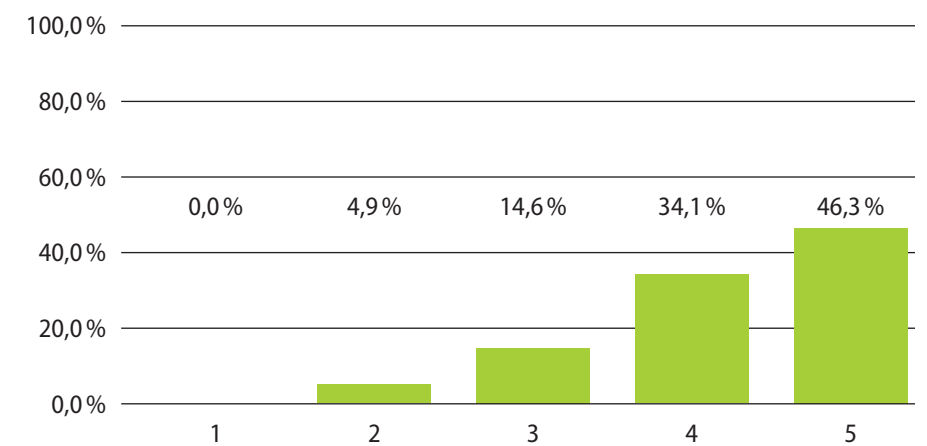
Kuvio 8. Koulutuksen sisällöt vastasivat tavoitteita

Kaikki vastaajat (KA: 4,41, hajonta: 0,83, vastauksia: 41)

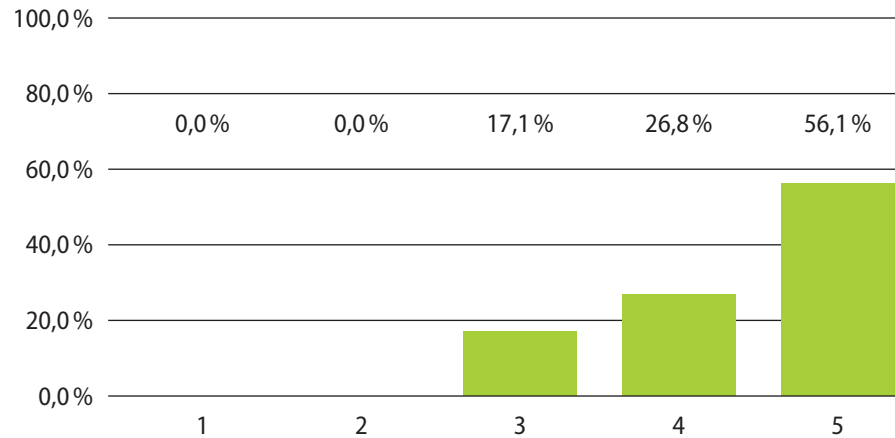
Kuvio 9. Koulutuksen pituus ja laajuus oli sopiva

Kyselyyn vastaajat arvioivat myös koulutuksen laajuutta ja siihen liittyvää mitoitusta (kuvio 9 ja 10). Koulutuksen laajuus oli 3 opintopistettä, mikä sisälsi 24 tuntia asiantuntijoiden verkkoluentoja, pienryhmätyöskentelyä, verkkokeskusteluja, vertaismentortyöskentelyä, sekä pedagogisen kehittämistehtävän kirjoittamisen ja esittelyn ryhmälle. Lisäksi oli mahdollisuus kirjoittaa blogiteksti omaan harrastustoiminnan ohjaukseen liittyen. Koulutus ajoittui yhdelle lukukaudelle ja noin kolmen kuukauden ajalle. Näissäkin arvioinneissa tulokset osoittivat, että suurin osa koulutettavista

Kaikki vastaajat (KA: 4,22, hajonta: 0,87, vastauksia: 41)

Kuvio 10. Koulutusaika oli sopivasti mitoitettu

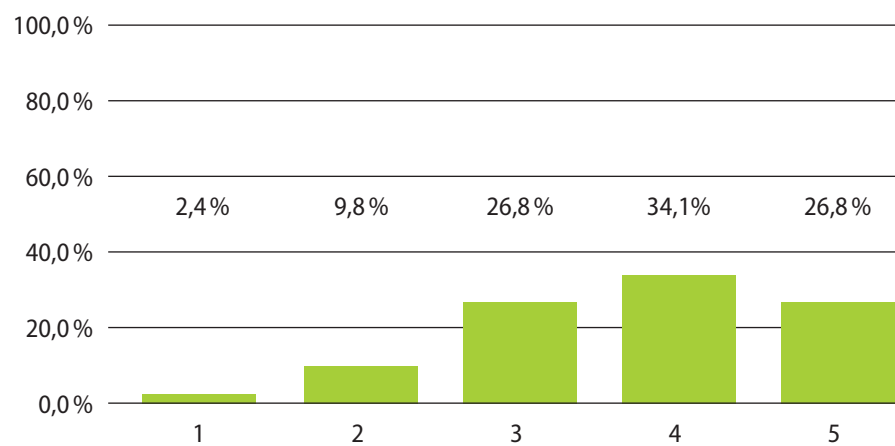

Kaikki vastaajat (KA: 4,39, hajonta: 0,76, vastauksia: 41)

Kuvio 11. Koulutukseen liittyvät tehtävät tukivat työtäni

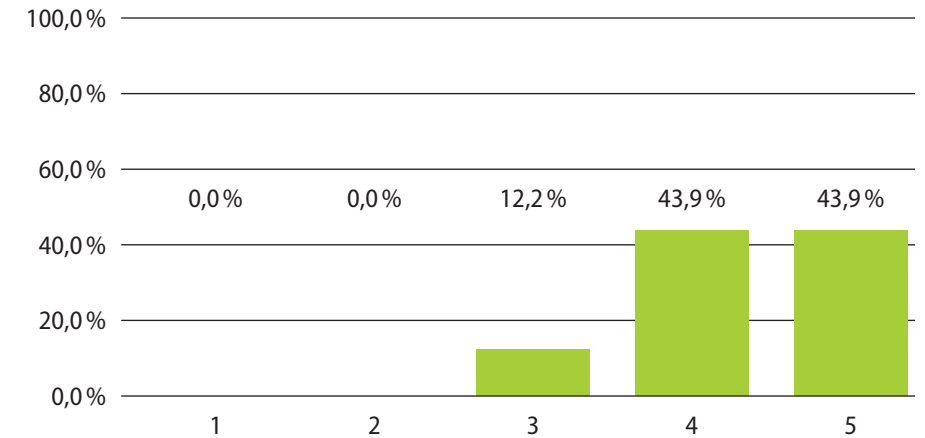
koki koulutuksen mitoituksen sopivana harrastustoiminnan ohjaajien koulutustarpeisiin ja mahdollisuuteen osallistua työn ohessa koulutukseen.

Kokemukset koulutuksen vaikuttavuudesta omaan työhön arvioitiin myönteisiksi (kuvio 11). Koulutukseen osallistujat kokivat, että koulutukseen liittyvät tehtävät tukivat heidän työtään harrastustoiminnan ohjaajina.

Kaikki vastaajat (KA: 3,73, hajonta: 1,04, vastauksia: 41)

Kuvio 12. Koulutukseen liittyvä vertaismentortoiminta tuki työtäni

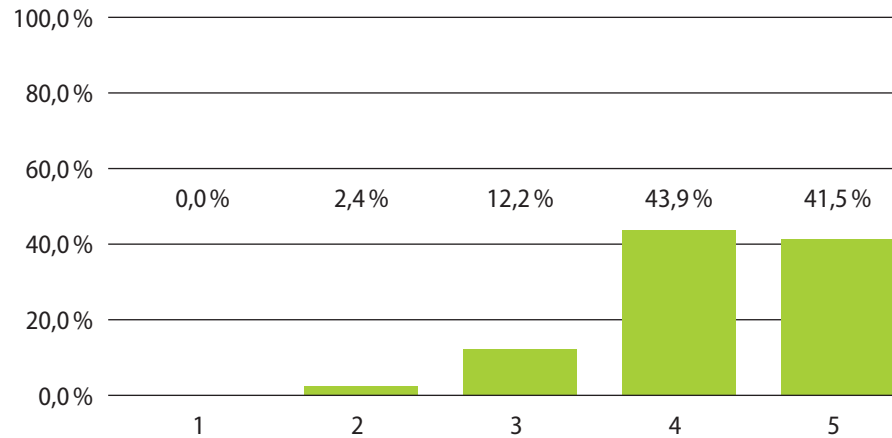
Kaikki vastaajat (KA: 4,32, hajonta: 0,68, vastauksia: 41)

Kuvio 13. Koulutus vahvisti ohjaajan taitojani

Koulutuksen kokonaisuuteen kuului vertaismentortoiminta, joka oli ajoitettu koulutuksen itsenäisen työn osuuteen. Arvioinnit vertaismentortoiminnan tuesta omaan työhön olivat pääosin positiivisia, mutta kokemukset vaihtelivat paljon enemmän kuin itsenäisiin tehtäviin liittyvät kokemukset (kuvio 12). Vertaismentortoiminta onnistui hyvin silloin, kun yhteydenpito onnistui ja keskusteluhetkiä kyettiin järjestämään säännöllisesti koulutuksen aikana kolmesta neljään kertaan. Avoimissa vastauksissa yhteisten keskusteluaikojen sopimista vaikeutti yhteisen ajan löytäminen ja vertaismentorryhmän koko. Kouluttajat olivat suositelleet vertaismentoreja, mutta siitä huolimatta osa muodosti jopa 4-5 henkilön ryhmiä, joillakin ryhmillä kaikki toimi hyvin, mutta osalla ryhmistä oli vaikeuksia sopia yhteistä aikaa ja silloin yhteydenpito jäi epäsäännöllisemmäksi ja koettu tuki omalle työlle vähäisemmäksi.

Arvioinnit koulutuksen vaikuttavuudesta omaan oppimiseen ja työhön olivat positiivisia. Vastaajat arvioivat koulutuksen vahvistaneen pääosin kiitettävällä tavalla tai erinomaisesti heidän pedagogisia taitojaan (kuvio 13).

Koulutuksessa käsiteltiin lapsen ja nuoren kehitysvaiheita ja pohdittiin harrastustoimintaa osana ihmiseksi kasvamista. Koulutettavat arvioivat saaneensa pääosin kiitettävästi ja erinomaisesti tietoa lasten ja nuorten kehitysvaiheista (kuvio 14).

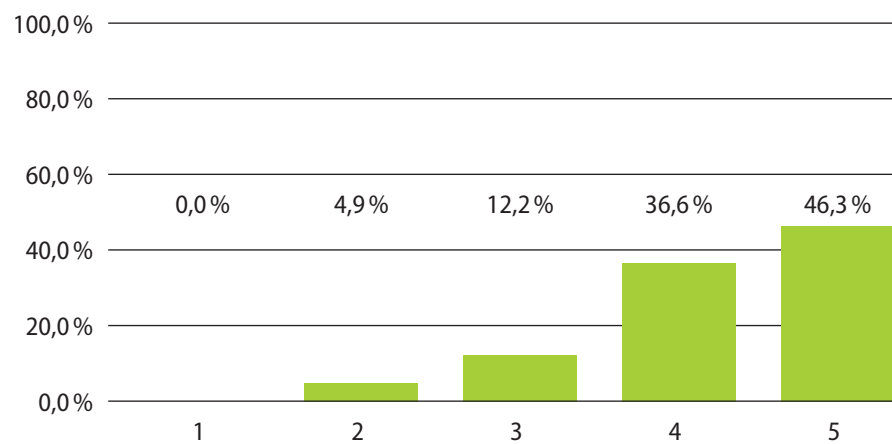

Kaikki vastaajat (KA: 4,24, hajonta: 0,76, vastauksia: 41)

Kuvio 14. Koulutus antoi valmiuksia lapsen ja nuoren kehitysvaiheista ja harrastamisesta

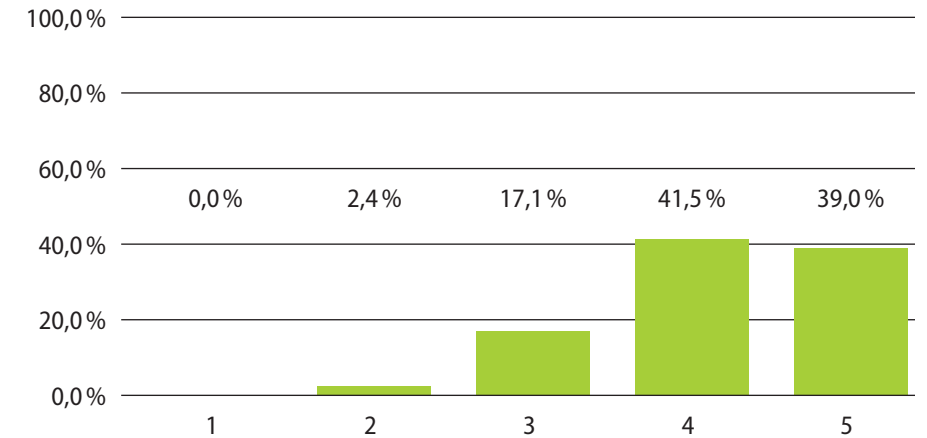
Koulutettavat kokivat saaneensa pääosin erittäin hyvää tai erinomaista tietoa myös pedagogisen toiminnan peruskäsitteistä (kuvio 15) ja pedagogisen toiminnan monipuolisista menetelmistä ja käytännöistä (kuvio 16).

Koulutettavien arviot ohjaajan pedagogisen asiantuntemuksen kehittymisestä olivat myös positiivisia. Kaikki vastanneet arvioivat pedagogisen asiantuntemuksensa kehittyneen koulutuksen aikana (kuvio 17). Lisäksi koulutettavat arvioivat saaneensa valmiuksia

Kaikki vastaajat (KA: 4,24, hajonta: 0,85, vastauksia: 41)

Kuvio 15. Koulutus antoi tietoa pedagogisen

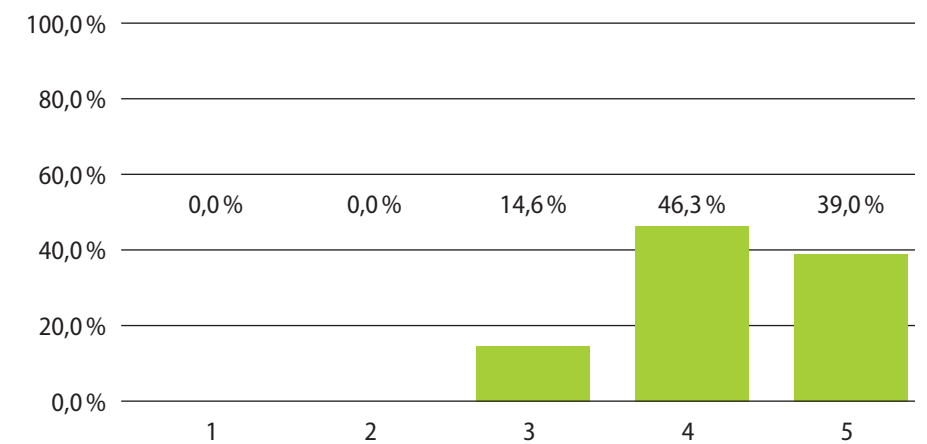

Kaikki vastaajat (KA: 4,17, hajonta: 0,79, vastauksia: 41)

Kuvio 16. Koulutus antoi valmiuksia toiminnan peruskäsitteistä pedagogisen toiminnan monipuolisista menetelmistä

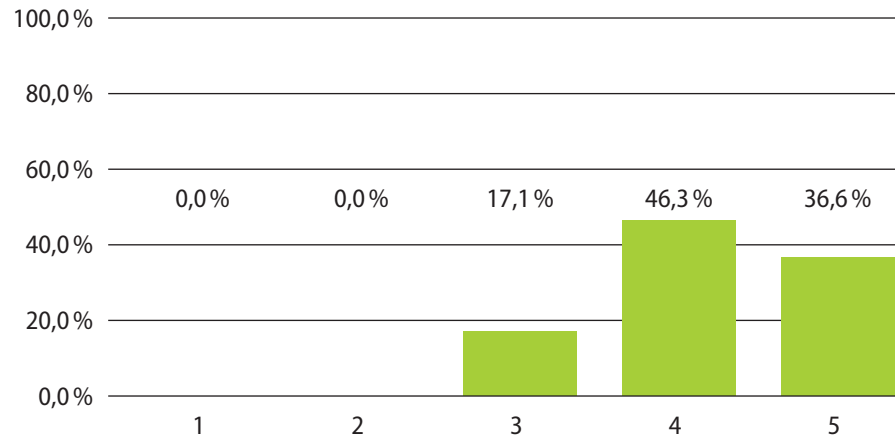
inklusiivisen ja moninaisen vuorovaikutuksen pedagogisista periaatteista ja menetelmistä (kuvio 18).

Koulutus toteutettiin valtakunnallisena Zoom-yhteydellä toimivana verkkokoulutuksena ja yhteisenä oppimisympäristönä toimi DigiCampus-moodlempäristö. Kokemukset koulutuksen saavutettavuudesta ja joustavuudesta olivatkin erittäin myönteisiä (kuvio 19). Koska

Kaikki vastaajat (KA: 4,24, hajonta: 0,69, vastauksia: 41)

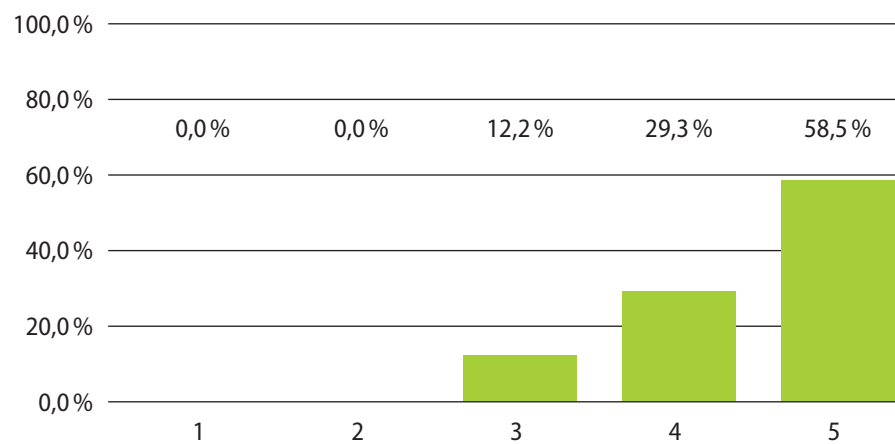
Kuvio 17. Pedagoginen asiantuntemukseni

Kaikki vastaajat (KA: 4,2, hajonta: 0,71, vastauksia: 41)

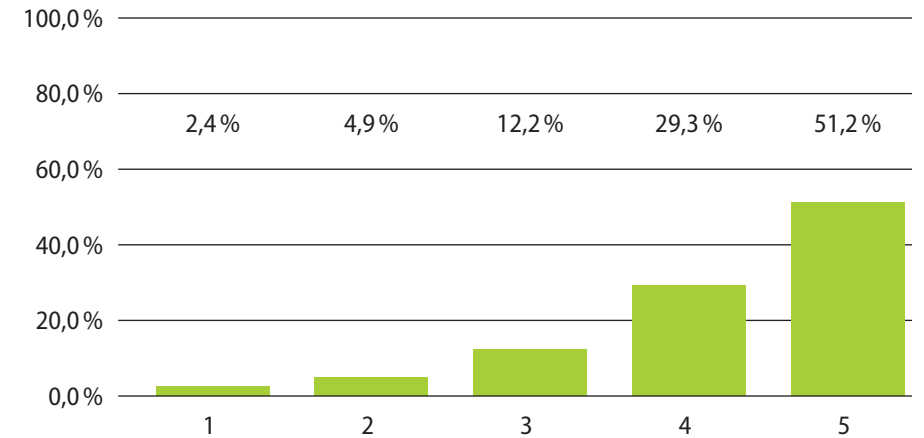
Kuvio 18. Koulutus antoi valmiuksia kehittyä koulutuksen aikana inklusiiviseen ja moninaiseen vuorovaikutukseen

koulutettavat olivat samalla työelämässä olevia harrastustoiminnan ohjaajia, luennot olivat DigiCampuksella saatavilla myös videotallenteina, joita saattoi jälkepäin seurata, jos joutui olemaan joltain verkkoluennolta töiden vuoksi pois. Lisäksi lyhyitä luentotallenteita tuotettiin myös Avointen oppimateriaalien kirjastoon (<https://aoe.fi/#/materiaali/2462>), jossa tärkeimmät luentojen teemat olivat pähkinänkuoressa lyhyinä luentotallenteina saatavilla. Koulutuksessa

Kaikki vastaajat (KA: 4,46, hajonta: 0,7, vastauksia: 41)

Kuvio 19. Koulutus mahdollisti

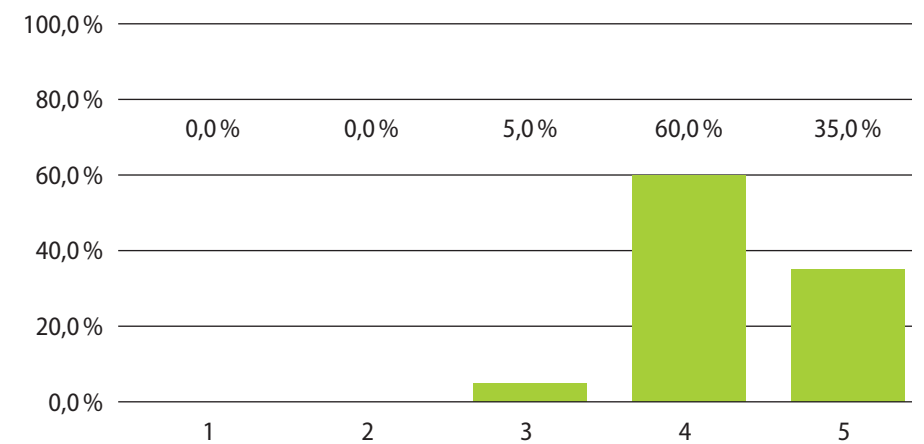

Kaikki vastaajat (KA: 4,22, hajonta: 1,0, vastauksia: 41)

Kuvio 20. Koulutus oli mahdollista suorittaa työn joustavan opiskelun ohella

korostettiin kuitenkin verkkoympäristössä ja Zoom-luentojen yhteydessä järjestettyä pienryhmätoimintaa ja vuorovaikutteisuutta. Tätä koulutettavat olivat myös palautteissaan toivoneet. Miltei 80 % koki, että koulutus oli erittäin hyvin mahdollista suorittaa työn ohella, mutta oli myös heitä, joille tämä oli haasteellisempaa (kuvio 20).

Lopuksi kysyttiin kokonaisarviointia koulutuksen onnistumisesta eli tuloksellisuudesta (kuvio 21). Tulokset olivat ilahduttavan

Kaikki vastaajat (KA: 4,3, hajonta: 0,56, vastauksia: 40)

Kuvio 21. Annan koulutukselle kokonaisarvosanan

positiivisia ja osoittivat harrastustoiminnan ohjaajille suunnatun pedagogisen koulutuksen tarpeellisuuden ja hyödyt.

Koulutettavista 77,4 % arvioi koulutuksen lisänneen heidän yhteyksiään hyvin, erittäin hyvin tai erinomaisesti muihin harrastustoiminnan ohjaajiin. Lisäksi 80 % koulutettavista arvioi koulutuksen lisänneen hyvin, erittäin hyvin tai erinomaisesti heidän yhteyksiään yhteiskunnallisiin asiantuntijoihin. Sen sijaan, kun koulutettavilta kysyttiin, syntyikö koulutuksen aikana asiantuntijasuhdetta, joista on hyötyä ja iloa jatkossakin vain 56,5 % vastasi niitä syntyneen hyvin, kiitettävästi tai erinomaisesti.

Avoimet vastaukset

Kyselyyn kuului myös avointen kysymysten osio. Koulutettavilta kysyttiin ensinnäkin sitä, millaista hyötyä Pedagogisen toiminnan perusteet -koulutuksesta oli heille oman harrastustoiminnan ohjauksen kannalta. Avointen vastausten sisällön analyysin myötä esille nousi se, että koulutuksessa oli opittu pedagogista reflektiotaitoa ja vuorovaikutustaitoja, esimerkiksi:

”Koulutus palautti refleктоimaan omaa opettajuutta”

”Antoi itsevarmuutta ohjaukseen ja vuorovaikutukseen nuorten kanssa”

”Opin katsomaan omaa opetustani siitä näkökulmasta, millaiseen teoriaan tapani nojaavat”

”Se antoi vahvistusta omille pedagogisille näkemyksille ja tarjosi kaipaamaani teoriapohjaa toiminnalleni opettajana.”

”Terminologia tuli tutuksi, tieteellinen näkökulma, vahvistus omiin ajatuksiin, inspiraatio.

”Antoi itsevarmuutta ja luottamusta ohjauksessa.”

”Pohdin rooliani ohjaajana ja kehitin toimintatapojani pedagogisen näkökulman laajentamiseen.”

Koulutus lisäsi harrastustoiminnan ohjaajien ymmärrystä harrastustoiminnan laajemmista yksilöllisistä ja yhteiskunnallisista merkityksistä, esimerkiksi:

”Se auttoi näkemään harrastustoiminnan merkitystä laajemmin kuin olin sitä aikaisemmin ajatellut.”

”Ymmärryksen harrastustoiminnan merkityksestä lapsille ja nuorille ja aikuisillekin laajentui ja tarkentui. Aloin näkemään, miten paljon ohjauksessa on kyse ihmissuhteen luomisesta

lapseen tai nuoreen. Tämä on jo nyt vaikuttanut toimintaani ja siihen, miten suhtaudun työhöni.”

”Tämä koulutus antoi valtavasti näkemystä ja työkaluja ohjaukseen.”

”Innostusta ja inspiraatiota sekä vahvistusta omaa osaamiseen.”

Vastaajat kokivat vertaismentortoitominnan tukeneen heidän omaa työtään ja pedagogista ajatteluaan, esimerkiksi:

”Vertaismentorointi oli todella tärkeää. Oli kiva kuulla, että muillakin oli samanlaisia vaikeuksia ja sitten yhdessä mietittiin niihin ratkaisuja.”

”Sain inspiraatiota soveltaa ohjaukseeni muutamia elementtejä käyttöön!”

”Koulutus avasi uusia näkökulmia omaan työhön. Sain paljon ideoita ja vinkkejä. Muiden harrastusohjaajien kokemukset olivat myös hyvin antoisia.”

Vastaajien mukaan koulutus vahvisti heidän omaa pedagogista osaamistaan ja antoi lisävarmuutta ohjaukseen erityisesti inklusiiviseen ja kulttuuritietoiseen lähestymistapaan, esimerkiksi:

”Antoi itsevarmuutta ohjaukseen ja vuorovaikutukseen nuorten kanssa”

”Muiden opiskelijoiden esiin tuomat haastavat tilanteet kerhoissa antoi tärkeää vertaistukea omassa työssä jaksamiselle. Vahvisti oman pedagogisen toimintani suuntaa.”

”Vahvisti hyväksi kokemiani metodeja, sekä antoi uusia ajatuksia ja näkökulmia harrastustoiminnan toteuttamiseen.”

”Motivoi kokeilemaan uusia menetelmiä lasten ohjauksessa ja mm. ryhmäytymisen ja yhteenkuuluvuuden edistämiseksi.”

”Auttoi toiminnan suunnittelussa, vahvisti jo olemassa ja tiedossa olevia toimintamalleja ja antamalla syventävää ajateltavaa ihan käytäntöönkin sovellettavaksi.”

”Lisäsi halua pyrkiä lämminhenkiseen ja erilaiset oppijat huomioonottavaan ohjaamiseen, sekä sai miettimään, miten haastavissa tilanteissa voisi toimia toisin ja pyrkiä vahvistamaan positiivisia asioita.”

Koulutukseen liittyi pedagoginen tehtävä, joka oli yksi edellytys todistuksen saamiselle. Kaikki osallistujat eivät kuitenkaan pitäneet todistusta itselleen tarpeellisena ja valitsivat itselleen riittäviksi

vain luentoihin osallistumisen, vertaismentoroinnin ja verkkomateriaalin annin. Tämän kyselyn kohderyhmistä kurssille osallistuneista ja DigiCampus-alueella työskennelleistä 52 % palautti pedagogisen kehittämistehtävän.

Kyselyssä pyydettiin koulutettavia arvioimaan opintojaksoon kuuluneen pedagogisen tehtävän hyötyä oman ohjaustyön kannalta. Vastaukset tähän osioon osoittavat omaan työhön liittyneen pedagogisen kehittämistehtävän olleen heidän ohjaustyötään tukeva tehtävä.

”Opin kertomaan omista pedagogisista tavoitteistani ja tulevan harrastustoiminnan pedagogisista hyödyistä.”

”Oma ideani auttoi näkemään lasten vahvuuksia laajemmin ja opetti hyödyntämään niitä paremmin.”

”Vahvisti ajatteluani. Lähteiden käyttö myös vahvisti omaa pedagogista ajatteluani ja asennettani.”

”Valitsin aiheen sen mukaan, että siitä on minulle hyötyä nyt sekä tulevaisuudessa.” ”Tehtävä oli mielestäni oikein sopiva ja toimiva tällaiseen koulutukseen, jokainen pystyi toteuttamaan sen omaan työhön sopien.”

”Pedagogisen tehtävän myötä olen alkanut ajatella opettamiseni pidempiä aikajänteitä ja jäsenellä ja rakentaa sitä tietoisemmin. Opittavaa on paljon ja pedagogisen tehtävän myötä aloitin tuon pedagogiikan kielellistämisen prosessin, mikä varmasti tulee jatkumaan läpi elämäni ohjaajana toimiessa.”

”Sain uutta ajateltavaa siitä, mikä kaikki vaikuttaa ohjattavien luottamukseen, turvallisuuden tunteeseen, auktoriteetin tunnustamiseen sekä viihtyvyyteen ja miten se vaikuttaa heidän käytökseensä.”

”Pedagoginen tehtävä oli erinomainen työkalu koulutuksessa läpikäydyn teorian viemiseksi käytäntöön.”

”Pedagoginen tehtävä selkeytti opetuksen sisältöä, kehitti opetuksen laatua ja toimi tukena työskentelylle.”

”Sain uusia keinoja kulttuuritietoisuuden ja merkityksellisyyden, yhteisöllisyyden ja luovuuden kasvattamiseen, siis kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämiseen oppijoille ja opettajille.”

”Tehtävä oli hyödyllinen, että kokonaisuudessa on tärkeä huomioida pedagoginen ajattelumaailma. Siis suunnittelusta toteutukseen.”

Lopuksi kyselyssä oli tilaa vapaille kommentteille, joista heijastui kiitollisuus kouluttajia kohtaan sekä kurssin hyödyllisenä pitämisen kaikille harrastustoiminnan ohjaajille, esimerkiksi:

”Kiitos antoisasta ja opettavaisesta kurssista.”

”Suosittelen jatkossakin järjestämään tätä koulutusta. On hyödyllinen ja inspiroiva.”

”Kiitos! Loistava koulutus. Upeita ja monipuolisia luennoitsijoita.”

”Kiitos paljon kurssista. Lämminhenkisesti vedetty!”

”Suuri kiitos koulutuksen järjestäjille! Mielestäni tällainen ilmainen yleiskattava koulutus tulisi tarjota kaikille ohjaustyötä aloitteleville. Mikäli kaikki harrastusohjaajat kävisivät tällaisen koulutuksen, luulen että vaikutukset olisivat nähtävissä lasten ja nuorten käytöksessä (myös heidän aikuistuttuaan). Hieman yleistettynä siis tällaiset koulutukset vaikuttavat syvälle rakenteisiin ja tekevät yhteiskunnastamme hieman paremman paikan. Se on saavutus.”

Kehittämisehdotuksina tuli esille: *”että tällä kurssilla toteutettuja pedagogisia kehittämistehtäviä / yhteistä koostetta jaettaisiin Harrastamisen Suomen mallin nettisivujen Hyvät käytänteet -osiossa. Niistä olisi varmasti hyötyä monelle.”*

Parantamisehdotuksina parissa ehdotuksessa toivottiin hieman väljempää aikataulua, ja yhdelle oli ollut vaikeaa järjestää aikaa vertaismentortapaamisille, esimerkiksi:

”Koulutus on ollut tosi hyvä, mutta aikataulu hiukan liian tiukka opetus/koordinointi/ohjaus -henkilölle.”

”Kiitos koulutuksesta! Luennot ovat olleet monipuolisia ja luennoitsijat hyvin valittuja. Joskus pitkät luentopäivät ovat tuntuneet hieman pitkiltä, mutta ymmärrän, että se on varmaan ollut tehokkain tapa järjestää koulutus.”

”Vertaistoiminta on ollut hankalaa järjestää (tavoitettavuus samaan aikaan). Olisi ehkä hyvä, jos samaa asiaa tekevät saataisiin samaan huoneeseen, vaikka heterogeenisyys on tietenkin hyvä asia. Kuitenkin kerhon ohjaajalla ja koordinaattorilla vaikuttaa olevan erilaiset ongelmat.”

Koulutuksessa oli mukana myös harrastuskoordinaattoreita, jotka esittivät toiveen omasta kohdennetusta koulutuksesta, esimerkiksi: *”Meitä harrastuskoordinaattoreita oli mukana paljon.”*

Saisimmepä oman jatkokoulutuksen joskus! Mikä mahdollisuus kunnille ja kaupungeille!”

Koulutuksen maksuttomuutta pidettiin myös hyvänä ja jatkokoulutusta toivottiin, esimerkiksi:

”Erittäin hyvä kattava kokonaisuus! Ihanaa, että tämä oli ilmainen. Olen suositellut tutuille tätä. Todella mukavat luennoitsijat ja koulutuksen järjestäjät. Loitte turvallisen tilan oppia!”

”Kiitollisuus siitä, että sai mahdollisuuden osallistua tällaiseen koulutukseen ja opinjanoni vain heräsi lisää tästä. Toivon mukaan voin jatkaa oppimisen matkaa pedagogiikan eri aiheisiin.”

Lopuksi eräs kommentti, jossa kiteytyy suurin osa vapaasta palautteesta: *”Suurkiitos erittäin hyvästä koulutuksesta! Toivottavasti mahdollisimman moni harrastustoiminnan ohjaaja löytää koulutuksen pariin!”*

Yhteenvetona kyselyn tuloksista voidaan mainita, että koulutettavien kokemusten mukaan pedagoginen koulutus koettiin tuloksellisena, eli onnistuneena sekä opetuksen, oppimisen että maksuttoman ja saavutettavan toteutuksen suhteen. Ohjaajat kokivat koulutuksen omaa pedagogista osaamistaan kehittävänä ja syventävänä. Koulutukseen liittynyt verkkokeskustelu ja vertaismentorointi tuki ohjaajien työtä, sillä monet harrastustoiminnan ohjaajat ovat omassa työssään hyvinkin yksin omalla paikkakunnallaan ja omassa lajissaan. Ohjaajat kokivat saaneensa koulutuksesta valmiuksia työssänsä kokemiensa ajankohtaisten haasteiden ratkaisuun, muun muassa haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden kohtaamiseen, vaikka tähän kaivattiinkin vielä lisäkoulutusta.

Pohdintaa

Tulosten mukaan pedagogisella koulutuksella oli vaikuttava merkitys ohjaajien osaamisen kehittämiseen ja pedagogisen osaamisen syventämiseen. Tärkeä osa koulutusta on osallistujien välinen vertaiskeskustelu ja siihen liittyvä vertaismentorointi, sillä monet harrastustoiminnan ohjaajat ovat omassa työssään hyvinkin yksin ja siksi yhteys muihin ohjaajiin on merkittävä tuki heidän työlleen. Tulosten mukaan vertaismentorointi onnistui paikoitellen todella hyvin ja tarkoituksen mukaisesti, mutta toisaalta oli myös

© Sakari Røyskö

Sarjakuvaopettaja Simo Koivunen tarkastelee lasten piirustuksia Annantalolla.

tapauksia, joissa yhteydenpito ja kontaktit jäivät vähäisemmiksi ja sitä myöden myös vertaismentoroinnin hyödyt. Oleellisena koettiin myös ohjaajien työssä kokemien ajankohtaisten haasteiden ratkaiseminen, mm. haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kohtaaminen sekä erilaiset oppijat, kuinka huomioida heidät ryhmässä yksilöllisesti. Valtakunnallisesti laajan harrastustoiminnan ohjaajien pedagoginen koulutus yhdisti eri alojen ja harrastamisen lajien ohjaajia ja näin myös erilaiset pedagogiset toimintatavat rikastuttivat kunkin oman työn kehittämistä. Vastaajien mukaan tulevaisuuden kehittämiskohteiksi nousivat muun muassa harrastustoiminnan ohjaajien asiantuntijasuhteiden ylläpito, harrastuskoordinaattoreiden koulutustarve sekä pedagogiikan perusteiden koulutuksen jälkeen opintojen täydentämismahdollisuus erilaisin jatkuvan oppimisen muodoin. Koulutuksesta toivotaan jatkuvaa, sillä vain pedagogisen koulutuksen kautta voidaan varmistaa ja vahvistaa harrastustoiminnan ohjauksen pedagogista laatua, joka on keskeistä lasten ja nuorten harrastusinnon säilymiselle. Harrastamisen Suomen malli tulisi vakiinnuttaa ja laajentaa ulottumaan jokaiseen Suomen kouluun samalla kun taiteen perusopetusta vahvistetaan ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä kehitetään. Kaikessa harrastustoiminnan kehittämisessä on keskeisintä kuulla lasten ja nuorten ääntä (kts. Laimi, ym., 2023), joka heijastuu myös pedagogisen koulutuksen kehittämiseen.

Toteutettujen pedagogisten koulutusten ja tämän kyselyn palautteiden pohjalta koulutuksella on merkitystä pedagogisen toiminnan koettuun toteutukseen ja laatuun. Sen vuoksi toiveena olisi jatkossakin löytää resursseja ohjaajille maksuttomaan pedagogiseen koulutukseen ja jatkuvan oppimisen väyliin.

Lähteet

- Arajärvi, P. & Aalto-Setälä M. (2004). *Opetuslainsäädännön käsikirja*. Edita.
- Atjonen, P. (2021). *Kehittävä arviointi kasvatusalalla*. Kirjokansi.
- Caena, F. (2014). Teacher Competence Frameworks in Europe: policy-as-discourse and policy-as-practice. *European journal of education*, 49(3), 311–331.
- Hsieh H.-F. & Shannon S. (2005) Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research* 15, 1277–1288.
- Jakku-Sihvonen, R. (1998). *Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimalli*. Arviointi 7. Opetushallitus.
- Kirkpatrick, D. L. & Kirkpatrick, J.D. (2005). *Transferring learning to behavior. Using the four levels to improve performance*. 3rd Edition. Berret-Koehler.
- Kirkpatrick, D. & Kirkpatrick, J. (2008). *Evaluating training programs. The four levels*. (3. painos) Berret-Koehler Publishers.
- Kirkpatrick, J.D. & Kirkpatrick, W.K. (2012). The feds lead the way in making training evaluations more effective. The value of evaluation. *Training & Development* 12 (9), 56–61.
- Korkeakoski, E. (1999). *Opettajien täydennyskoulutuksen tuloksellisuus: Opetushallituksen rahoittama, pitkäkestoinen koulutus*. Opetushallitus.
- Laimi, T., Pusa, A.-M., Rajala, K. & Stenvall, E. (2023). *Mielekästä vapaa-aikaa, kavereita ja koordinaatiota – Harrastamisen Suomen mallin arviointi*. Julkaisut 12:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- McNamara, G., Joyce, P., & O'Hara, J. (2010). Evaluation of adult education and training programs. *International Encyclopedia of Education*, 3, 548–554.
- Rökköläinen, M., Frisk, T., Hätönen, H., & Kotimäki, E. (2014). Laadukkaasta hankkeesta vaikuttavuuteen. Teoksessa *Opetustoimen henkilöstön koordinaatiohanke 2011–2013. Osaamista kehittämässä herkillä korvalla, ennakoidulla otteella ja punnitulla arvopohjalla*. Raportit ja selvitykset 2014:5. Opetushallitus.
- Toom, A. (2017). Teachers' professional and pedagogical competencies: A complex divide between teacher work, teacher knowledge and teacher education. *The SAGE handbook of research on teacher education*, 2, 803–819.
- Vaherva, T. (1983). *Koulutuksen vaikuttavuus. Käsiteanalyttistä tarkastelua ja viitekehysten hahmottelua*. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisu A, nro 1. Jyväskylän yliopisto.
- *YK:n lapsen oikeuksien sopimus* (1989). Viitattu 29.1.2023. Saatavilla: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>.

